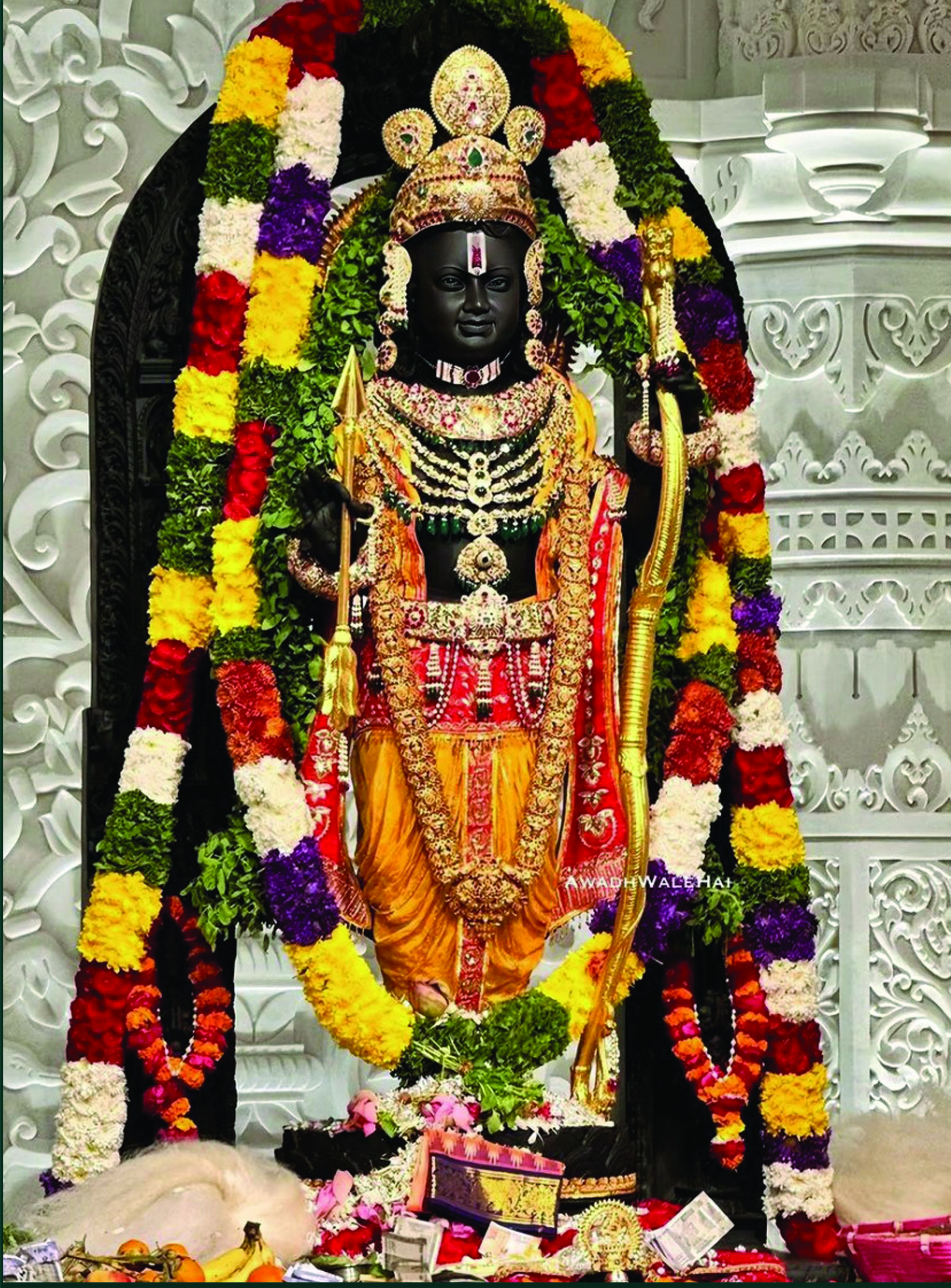
శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణం

అయోధ్యకాండము

సంకల్పము, సమర్పణ, సమీకరణము

ఆచార్య కొవ్వలి పద్మనాభశర్మ

శ్రీమద్వాల్మీకి రామయణాంతర్గత

అయోధ్యకాండము

మూలపాఠము - పారాయణ విధులతో

సంకల్పము - సమర్పణ - సమీకరణము

ఆచార్య కొవ్వలి పద్మనాభశర్మ

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణాంతర్గత

అయోధ్యాకాండము

మూలపాఠము, పారాయణ విధులతో...

సంకల్పము,సమర్పణ,సమీకరణము

ఆచార్య **కొవ్వలి పద్మనాభశర్మ**

శ్రీగాయత్రీభవన్ ప్రచురణలు

ప్రచురణ : జనవరి 2024

వెల : అమూల్యం

బొమ్మలు : **శ్రీ బాపు (శ్రీసత్తిరాజు లక్ష్మీనారాయణగారు)**

విలాసము : **ఆచార్య కొవ్వలి పద్మనాభ శర్మ**
ఫ్లాట్ నం.101, శిరిడీహిల్స్,గాజులరామారం
హైదరాబాద్ - 500055
సెల్ : 9642744413
email: guruji@live.com

అయోధ్యారాముని ప్రాణప్రతిష్ఠాక్రతువు - జగత్కల్యాణహేతువు
ప్రతి ఇంటా రామాయణ పారాయణం - లోకకల్యాణదాయకం
ప్రతి ఒక్కరూ రామనామంతో పునీతులవ్వాలి.
ప్రతి ఇల్లూ రామమందిరం కావాలి.
జగమంతా రామమయం కావాలి.
జై శ్రీరామ్ జయజయ రామ్

రామో విగ్రహవాన్ ధర్మః !

యశ్చ రామం న పశ్యేత్తు యం చ రామో న పశ్యతి
నిందితస్స జనో లోకే స్వాఽ ఽ త్మాస్యేనం నిగర్హతే.

శ్రీరాముని దర్శించని వాడు దురదృష్టవంతుడు. ఆయన దృష్టికిరాని వాడు తనని తాను దురదృష్టవంతునిగా భావించుకుంటాడు. ఇది శ్రీరాముని ప్రజాభిమానం. ప్రజలకు ఆయనపై ఉన్న ప్రేమ, ఆదరం. రామా! రామభద్రా! రామచంద్రా! దేవా! రఘునాథా! అని తల్లిదండ్రులతో పాటుగా సామాన్యప్రజల వరకు ఆప్యాయంగా పిలుచుకుంటారు. అటువంటి రామచంద్రప్రభువు ధర్మానికి ప్రతీక.

శ్రీమద్రామాయణము నందలి బాలకాండ – యజ్ఞకాండ, యజ్ఞరక్షణము అయితే, అయోధ్యకాండ – ధర్మకాండ, ధర్మరక్షణము ప్రధానమైన కాండ. సుఖము పొందుటను ధర్మమని చెప్పింది వేదము. మన చుట్టూ ఉన్న వారితో ప్రవర్తించే విధానము మనకు తెలిసుండాలి. వారికి ఆనందం (సుఖం) కలిగించే విధంగా మన ప్రవర్తన ఉండాలి. దానివలన మనం ఆనందం (సుఖం) పొందగలగాలి. ఇదే ధర్మం, ఇదే నీతి. ఒకరి వల్ల మనకు నొప్పి కలిగినపుడు, ఆ నొప్పి మనవలన ఇతరులకు కలగకుండా చూసుకోవడమే ధర్మం. వేదాలు, ఉపనిషత్తుల సారమంతా ఇదే. సందేహం లేదు. ప్రశ్నించకుండా, తర్కించకుండా పెద్దలు చెప్పిన దాన్ని ఆచరించడం ధర్మం. యజ్ఞాలు, యాగాలు, వ్రతాలు, దానాలు, తపస్సులు చేయడం వలన లోకకల్యాణం జరుగుతుందని వేదం చెప్పింది కాబట్టి ఆచరించడం ధర్మం. వేదమే మనకు ప్రమాణం.

వీటితోబాటుగా మరికొన్ని ధర్మములున్నాయి. ఇవన్నీ మనతో ఉండేవారికి ఆనందాన్ని కలిగించేవి, శ్రేయస్సును చేకూర్చేవి.

పితృధర్మము : తండ్రిగా నిర్వహించే ధర్మము
పుత్రధర్మము : తనయునిగా నిర్వహించే ధర్మము
సోదరధర్మము : సోదరునిగా నిర్వహించే ధర్మము
భర్తృధర్మము : భర్తగా నిర్వహించే ధర్మము

ధర్మాన్ని ఆచరించడం వలన మనలో ఉండే చిత్తము విశుద్ధమవుతుంది. రాగ ద్వేషములకు అతీతంగా ఎదుగుతాం. సత్త్వగుణ ప్రధానస్వరూపంగా మనం

ఆవిష్కృతులవుతాం. అపుడు మనమంతా భగవత్స్వరూపులమనే భావన కలుగుతుంది. ఇదే జ్ఞానము. దీనితో మమేకమై ఉండేదే ధర్మము.

మానవులంతా ఎలా జీవించాలో చెప్పిన వేదమే శ్రీమద్రామాయణంగా వాల్మీకి మహర్షుల ద్వారా మనకోసం వచ్చింది. అందులోని ధర్మమే రామ, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నుల రూపంలో అవతరించింది. మానవులంతా పాటించవలసిన నియమాలను, నీతిని, సత్ప్రవర్తను, ధర్మమును శ్రీరాముడు ఆచరించి చూపించాడు. సోదరులు ముగ్గురు ఆయన ఆత్మస్వరూపంగా అన్నను అనుసరించారు.

తల్లి, తండ్రి, గురువు, సోదరులు, మిత్రులు, ప్రజలు, ఋషులు, భార్య సీతమ్మ దగ్గర శ్రీరాముడు ధర్మాన్ని ఎలా ఆచరించాలో చూపించాడు. ఒక పరిపూర్ణ వ్యక్తిత్వంతో కూడిన ధర్మస్వరూపంగా ఆయన మనందరికీ సాక్షాత్కరించాడు, దర్శనమిచ్చాడు. రావణవధకు శ్రీకారం చుట్టిన అయోధ్యకాండ పారాయణం ఎన్నో విశేషమైన ఫలితములనిస్తుంది. సకలకళాశోభితమైన అంతఃపురభవనాలు ఇచ్చే ఆనందమే నాకు చెట్లు,లతలు,మృగములు, పక్షులతో కళకళలాడే అడవులు కూడా ఇస్తాయన్న రాముని మాటలు మనకు ఈ ప్రపంచంలో ఎలాంటి సంపదనైనా సమదృష్టితో చూడాలనే సందేశాన్నిస్తాయి. అడవులో వదిలేశాక సుమంత్రుడు అయోధ్యకు తిరిగివచ్చి దశరథ మహారాజుతో

బాలేవ రమతే సీతా బాలచంద్ర నిభాననా

రామా రామే హ్యదీనాత్మా విజనేఽపి వనే సతీ

అడవుల్లో సీతమ్మ ఆడుతూ పాడుతూ తిరుగుతోంది. బాలచంద్రుని వంటి ముఖముతో శోభిల్లుతున్న సీతమ్మ బాలవలె, పసిపిల్లలా (బాలాత్రిపురసుందరి వలె) మహారణ్యాన్ని కూడా మధువనంలా భావించి విహరిస్తున్నది. ధర్మస్వరూపుడైన శ్రీరాముడు పక్కన ఉండడం వలనే కదా సీతమ్మకు ఇంతటి ధైర్యం,సంతోషం. 'రామ' చెంతన 'రాముడు' ఉంటే దిగులెందుకు.

న గాయత్ర్యాః పరం మంత్రమ్

న మాతుః పరదైవతమ్ !

గాయత్రీమంత్రమును మించిన మంత్రము లేదు. లోకంలో ఒకరి తల్లిని మించిన దైవము వారికి లేదు అని శాస్త్రార్థము. **'న గాయత్ర్యాః పరం మంత్రమ్'**

అన్న మాటను సార్థకం చేయాలని గాయత్రీమంత్రమును రామాయణంలో అంతర్భాగంగా వాల్మీకి మహర్షి చేర్చారని పెద్దలు చెప్తారు. గాయత్రీమంత్రమునందలి 24 అక్షరములకు ఒకొక్క అక్షరమునకు వేయి శ్లోకముల చొప్పున 24వేల శ్లోకములతో ఆదికావ్య రచన చేశారు వాల్మీకిమహర్షి. నిత్యమూ గాయత్రీమంత్రము జపించుట వలన కలిగే ఫలితము, నిత్యమూ రామాయణమును పారాయణ చేసుకున్న వారికి కలుగుతుంది అనేది ఈ మాటకు అంతరార్థము.

బాలకాండమున సృష్టిస్థితిలయములకు కారణమైన భగవంతుని స్వరూపస్వభావ వర్ణనచే **'తత్సవితృ'** శబ్దార్థము

అయోధ్య, కిష్కింధాకాండములో రామగుణగణ వర్ణనలచే **'వరేణ్య'** శబ్దార్థము

అరణ్యకాండములో రాముని తేజోమయ శరీరవర్ణనముచే **'భర్గ'** శబ్దార్థము

సుందరకాండములో శ్రీరాముని దివ్యమంగళ విగ్రహలక్షణ వర్ణనచే **'దేవ'** శబ్దార్థము

యుద్ధకాండములో శరణాగతిని చెప్పి **'ధీమహి'** శబ్దార్థము

ఉత్తరకాండములో మానవునికి ముక్తిఫలమును తెలిపి గాయత్రినందలి తృతీయ పాదము యొక్క అర్థమును తెలిపారు. శ్రీరామాయణమంతా మంత్రశాస్త్రము.

దూడను విడిచి ఆవు ఉండలేనట్లుగా రాముడు వనవాసానికి వెళ్తుంటే 'నేను కూడా నీ వెంట అడవులకు వస్తాను' అన్నది తల్లి కౌసల్య. తల్లిమనసు కదా!

'అమ్మా! అసలే కైకేయి చేత వంచింపబడిన మహారాజును నీవు కూడా విడిచి వచ్చేస్తావా! అలా చేయకూడదు.. అంటూ భర్తను విడిచిపెట్టి రావడం మంచిది కాదు అని రాముడు చాలా చెప్తాడు.

గచ్ఛే దానీం మహాబాహో క్షేమేన పునరాగతః

ధర్మస్వరూపా! వెళ్లు. క్షేమంగా వెళ్లి తిరిగి రా. తాపత్రయశాంతి కలిగింది కౌసల్యకు. మంగళాశీర్వచనం చేసి పంపిస్తోంది ముద్దుల తనయుని అడవులకు.

నీవు ఏ ధర్మాన్ని పాటిస్తున్నావో ఆ ధర్మం నిన్ను రక్షించుగాక!

విశ్వామిత్రుడిచ్చిన అస్త్రములు నిన్ను రక్షించుగాక!

నీ మాతా పితృసేవ నిన్ను చిరంజీవిగా రక్షించుగాక!

తరువాత వనవాసంతో ఏమాత్రం ప్రమేయంలేని లక్ష్మణమూర్తిని ఆనందంతో ఆశీర్వదించి పంపుతుంది సమతామయి సుమిత్ర. భర్త దశరథుని గాని, కైకేయిని గాని ఒక్కమాట కూడా ఆమె అనదు. 'జ్యేష్ఠభ్రాతా పితృసమానః' తండ్రి తరువాత పెద్దన్న గారయిన రాముడు నీకు తండ్రిలాంటి వాడు. సీతమ్మ నిన్ను తల్లిలా చూసుకుంటుంది. సీతారాముల సన్నిధిలో అరణ్యం నీకు అయోధ్యలా ఉంటుంది. సుఖంగా వెళ్లు తండ్రీ! అంటూ మధురవాక్కులతో కొడుకును అడవులకు సాగనంపింది పరమసాధ్వి సుమిత్ర. నేను కూడా నీ వెంట వనములకు నడుస్తాను అన్నది సీతమ్మ. అయోధ్యలోనే ఉంటూ తన తల్లిదండ్రులకు సేవచేయమన్న రామునితో ఆమె...

అగ్రతస్తే గమిష్యామి మృద్నన్తీ కుశకంటకాన్

కోసేయగా మిగిలిన కుశలు (దర్భలు), లేళ్లు మేయగా మిగిలిన మొక్కలు ముళ్లవలె సూదిగా ఉంటాయి. మీ సుకుమారమైన పాదములు వాటిమీద మోపితే కందిపోతాయి. అందుకే నేను మీ ముందు నడిచి వాటిని మెత్తగా చేస్తాను. అపుడు నా వెంట మీరు నడిచి రండి. ఎంత అద్భుతంగా మాట్లాడిందో పరమసాధ్వి సీత. దండకారణ్యంలో ప్రవేశించాక ముందు నేను లంకకు వెళ్తాను. నన్ను వెదుకుతూ నా వెంట మీరు రండి. దేవతలకు కంటకుడైన రావణుని సంహరించి అవతార ప్రయోజనము నెరవేర్చండి అని అంతరార్థంగా లక్ష్మీదేవి, విష్ణుమూర్తితో చెప్తోంది ఇక్కడ.

ఆ మూలపుటమ్మయే,ముగ్గురమ్మలు కౌసల్య,సుమిత్ర,సీతఅనే మూడు రూపాలలో పరమాత్ముడయిన రాముని లాలించి ప్రేమించిన తల్లులు.అద్భుత ఘట్టములెన్నో ఉన్న అయోధ్యాకాండ పారాయణ మీ జీవితాల్లో కొత్తవెలుగులను తీసుకువస్తుందని, ఆ అయోధ్యారాముడు మనమధ్యన వేంచేస్తున్న శుభతరుణంలో ఈ పారాయణ చేసిన వారందరికీ అయోధ్యారాముని దర్శనం అతిత్వరలోనే కలుగుతుందని మనసారా ఆకాంక్షిస్తూ, అయోధ్యాకాండ అను ఈ అక్షరయజ్ఞానికి సహకరించిన ప్రతిఒక్కరికీ పేరుపేరునా కృతజ్ఞతాంజలులు సమర్పిస్తూ, ఆ సీతారాములు వారందరినీ చల్లగా చూడాలని మంగళవాక్యం పలుకుతూ...

ఆచార్య కొవ్వలి పద్మనాభశర్మ

విషయానుక్రమణిక

ప్రార్థనా శ్లోకములు

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్ ।
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నోపశాంతయే ॥

వాగీశాద్యాః సుమనసః సర్వార్థానాముపక్రమే ।
యం నత్వా కృతకృత్యాస్స్యుః తం నమామి గజాననమ్ ॥

శారదా శారదాంభోజవదనా వదనాంబుజే ।
సర్వదా సర్వదాస్మాకం సన్నిధిః సన్నిధిం క్రియాత్ ॥

దోర్భిర్యుక్తా చతుర్భిః స్ఫటిక మణిమయీమక్షమాలం దధానా
హస్తేనైకేన పద్మం సితమపిచ శుకం పుస్తకం చాపరేణ ।
భాసా కుందేందు శంఖ స్ఫటిక మణి నిభా భాసమానా సమానా
సా మే వాగ్దేవతేయం నివసతు వదనే సర్వదా సుప్రసన్నా ॥

వాల్మీకి నమస్క్రియా

కూజంతం రామరామేతి మధురం మధురాక్షరమ్ ।
ఆరుహ్యకవితాశాఖాం వందే వాల్మీకికోకిలమ్ ॥

వాల్మీకేర్మునిసింహస్య కవితావనచారిణః ।
శృణ్వన్ రామకథానాదం కో న యాతి పరాంగతిమ్ ॥

యః పిబన్ సతతం రామచరితామృతసాగరమ్ ।
అతృప్తస్తం మునిం వందే ప్రాచేతసమకల్మషమ్ ॥

ఆంజనేయ నమస్క్రియా

గోష్పదీకృతవారాశిం మశకీకృత రాక్షసమ్ ।
రామాయణమహామాలారత్నం వందేఽనిలాత్మజమ్ ॥

అంజనానందనం వీరం జానకీశోకనాశనమ్ ।
కపీశమక్షహంతారం వందే లంకాభయంకరమ్ ॥

అమిషీకృతమార్తాండం గోష్పదీకృతసాగరమ్ ।
తృణీకృతదశగ్రీవ మాంజనేయం నమామ్యహమ్ ॥

మనోజవం మారుత తుల్యవేగం, జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్ఠమ్ ।
వాతాత్మజం వానరయూథముఖ్యం, శ్రీరామదూతం శిరసానమామి ॥

ఉల్లంఘ్యసింధోస్సలీలం యశ్శోకవహ్నిం జనకాత్మజాయాః ।
ఆదాయతేనైవ దదాహలంకాం నమామి తం ప్రాంజలిరాంజనేయమ్ ॥

ఆంజనేయమతిపాటలాననం కాంచనాద్రి కమనీయవిగ్రహమ్ ।
పారిజాతతరుమూలవాసినం భావయామి పవమాన నందనమ్ ॥

యత్ర యత్ర రఘునాథకీర్తనం తత్ర తత్ర కృతమస్తకాంజలిమ్ ।
బాష్పవారిపరిపూర్ణలోచనమ్ మారుతిమ్ నమత రాక్షసాంతకమ్ ॥

శ్రీరామాయణ ప్రార్థనా

వాల్మీకిస్మృతిమందరేణ మథిత స్సీతారమాసంభవ
స్సుగ్రీవామరభూరుహోంగదగజ స్సౌమిత్రిచంద్రోదయః ।
వాతోత్పన్నమణిర్విభీషణసుధః పౌలస్త్యహాలాహలః
శ్రీరామాయణ దుగ్ధసిందు రమలో భూయాత్సన శ్రేయసే ॥

యః కర్ణాంజలిసంపుటైః అహరహ స్సమ్యక్ పిబత్యాదరాత్
వాల్మీకేర్వదనారవిందగలితం రామాయణాఖ్యం మధు ।
జన్మవ్యాధిజరావిపత్తిమరణైః అత్యంతసోపద్రవమ్
సంసారం స విహాయ గచ్ఛతి పుమాన్ విష్ణోః పదం శాశ్వతమ్ ॥

తదుపగత సమాస సంధియోగం సమమధురోపనతార్థ వాక్యబద్ధమ్ ।
రఘువరచరితం మునిప్రణీతం దశశిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వమ్ ॥

వాల్మీకిగిరిసంభూతా రామసాగరగామినీ ।
పునాతిభువనం పుణ్యా రామాయణమహానదీ ॥

శ్లోకసారసమాకీర్ణం సర్గ కల్లోల సంకులమ్ ।
కాండగ్రాహమహామీనం వందే రామాయణార్ణవమ్ ॥

వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే ।
వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాద్రామాయణాత్మనా ॥

శ్రీరామధ్యానమ్

శ్రీరాఘవం దశరథాత్మజమప్రమేయం
సీతాపతిం రఘుకులాన్వయరత్నదీపమ్ ।
ఆజానుబాహుమ్ అరవిందదళాయతాక్షం
రామం నిశాచరవినాశకరం నమామి ॥

వైదేహీ సహితం సురద్రుమతలే హైమే మహామంటపే
మధ్యే పుష్పకమాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితమ్ ।
అగ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వం మునిభ్య పరం
వ్యాఖ్యాంతం భరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలమ్ ॥

వామే భూమిసుతా పురశ్చ హనుమాన్ పశ్చాత్ సుమిత్రాసుతః
శత్రుఘ్నో భరతశ్చ పార్శ్వదళయోః వాయ్వాదికోణేషు చ ।
సుగ్రీవశ్చ విభీషణశ్చ యువరాట్ తారాసుతో జాంబవాన్
మధ్యే నీలసరోజకోమలరుచిం, రామం భజే శ్యామలమ్ ॥

మాతా రామో మత్పితా రామభద్రో భ్రాతా రామో మత్సఖా రాఘవేశః ।
సర్వస్వం మే రామచంద్రో దయాళుర్నాన్యం దైవం నైవ జానే న జానే ॥

నమోఽస్తు రామాయణ సలక్ష్మణాయ దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై ।
నమోఽస్తు రుద్రేంద్రయమానిలేభ్యో నమోఽస్తు చంద్రార్కమరుద్గణేభ్యః ॥

సాకేతే శరదిందుకుందధవళే సౌధే మహామండపే
పర్యస్తాగరుధూపదీపలలితే కర్పూరదీపోజ్జ్వలే ।
సుగ్రీవాంగద జాంబవత్పరివృతం సౌమిత్రిణా సేవితం
లీలామానుషవిగ్రహం రఘువరం రామం భజే శ్యామలం ॥

రామం రామానుజం సీతాం భరతం భరతానుజమ్ ।
సుగ్రీవం వాయుసూనుం చ ప్రణమామి పునః పునః ॥

పారాయణానంతరం పునఃపూజా కర్తవ్యా
పారాయణానంతరం పఠించు శ్లోకములు

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః ।
గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం లోకాస్సమస్తాః సుఖినో భవంతు ॥

కాలేవర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ ।
దేశోఽయం క్షోభరహితో బ్రాహ్మణాస్సంతు నిర్భయాః ॥

అపుత్రాః పుత్రిణస్సంతు పుత్రిణస్సంతు పౌత్రిణః ।
అధనాస్సధనాస్సంతు జీవంతు శరదాం శతమ్ ॥

చరితం రఘునాథస్య శతకోటి ప్రవిస్తరమ్ ।
ఏకైక మక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశనమ్ ॥

శృణ్వన్ రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవ వా ।
స యాతి బ్రహ్మణః స్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా ॥

రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధసే ।
రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయే నమః ॥

లాభస్తేషాం జయస్తేషాం కుతస్తేషాం పరాభవ ।
యేషామిందీవరశ్యామో హృదయస్థో జనార్దనః ॥

మంగళం కోసలేంద్రాయ మహనీయ గుణాబ్ధయే ।
చక్రవర్తి తనూజాయ సార్వభౌమాయ మంగళమ్ ॥

అమృతోత్పాదనే దైత్యాన్ ఘ్నతో వజ్రధరస్య యత్ ।
అదితిర్మంగళం ప్రాదాత్ తత్తే భవతు మంగళమ్ ॥

త్రీన్ విక్రమాన్ ప్రక్రమతో విష్ణోరమిత తేజసః ।
యదాసీన్మంగళం రామ తత్తే భవతు మంగళమ్ ॥

ఋతవస్సాగరా ద్వీపాః వేదా లోకా దిశశ్చ తే ।
మంగళాని మహాబాహో దిశంతు తవ సర్వదా ॥

వేదవేదాంత వేద్యాయ మేఘశ్యామలమూర్తయే ।
పుంసాం మోహనరూపాయ పుణ్యశ్లోకాయ మంగళమ్ ॥

విశ్వామిత్రాంతరంగాయ మిథిలానగరీపతేః ।
భాగ్యానాం పరిపాకాయ భవ్యరూపాయ మంగళమ్ ॥

పితృభక్తాయ సతతం భ్రాతృభిస్సహ సీతయా ।
నందితాఖిలలోకాయ రామభద్రాయ మంగళమ్ ॥

త్యక్తసాకేతవాసాయ చిత్రకూట విహారిణే ।
సేవ్యాయ సర్వయమినాం ధీరోదాత్తాయ మంగళమ్ ॥

సౌమిత్రిణా చ జానక్యా చాపబాణాసిధారిణే ।
సంసేవ్యాయ సదా భక్త్యా స్వామినే మమ మంగళమ్ ॥

దండకారణ్యవాసాయ ఖండితామరశత్రవే ।
గృధ్రరాజాయ భక్తాయ ముక్తిదాయాస్తు మంగళమ్ ॥

సాదరం శబరీదత్తఫలమూలాభిలాషిణే ।
సౌలభ్యపరిపూర్ణాయ సత్త్వోద్రిక్తాయ మంగళమ్ ॥

హనుమత్సమవేతాయ హరీశాభీష్టదాయినే ।
వాలిప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయ మంగళమ్ ॥

శ్రీమతే రఘువీరాయ సేతూల్లంఘితసింధవే ।
జితరాక్షసరాజాయ రణధీరాయ మంగళమ్ ॥

విభీషణకృతే ప్రీత్యా లంకాభీష్టప్రదాయినే ।
సర్వలోకశరణ్యాయ రామచంద్రాయ మంగళమ్ ॥

బ్రహ్మాదిదేవసేవ్యాయ బ్రహ్మణ్యాయ మహాత్మనే ।
జానకీప్రాణనాథాయ రఘునాథాయ మంగళమ్ ॥

యన్మంగళం సహస్రాక్షే సర్వదేవ నమస్కృతే ।
వృత్రనాశే సమభవత్ తత్తే భవతు మంగళమ్ ॥

యన్మంగళం సుపర్ణస్య వినతాకల్పయత్ పురా ।
అమృతం ప్రార్థయానస్య తత్తే భవతు మంగళమ్ ॥

ఆసాద్య నగరీం దివ్యామ్ అభిషిక్తాయ సీతయా ।
రాజాధిరాజరాజాయ రామభద్రాయ మంగళమ్ ॥

మంగళాశాసనపరైః మదాచార్యపురోగమైః
సర్వైశ్చ పూర్వైరాచార్యై సత్కృతాయాస్తు మంగళమ్ ॥

కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా
బుద్ధ్యాఽఽత్మనా వా ప్రకృతేస్స్వభావాత్
కరోమి యద్యత్ సకలం పరస్మై
నారాయణేతి సమర్పయామి ॥

శ్రీపారాశర్య పురాణోక్త
శ్రీమద్రామాయణ మాహాత్మ్యమ్

త్రివర్గఫలకామేన విసదుద్ధరణేచ్ఛునా ।
శ్రీమత్సురకాండస్య పాఠః కార్యో విజానతా ॥

శాంతికర్మణి సర్వత్ర తథా దుస్స్వప్న దర్శనే ।
గ్రహపీడాసు చోగ్రాసు రోగేషు విషమేషుచ ॥

అరణ్యే ప్రాంతరే వాపి శస్త్రచోరాగ్ని పీడాని ।
సర్వా స్వాపత్సు ఘోరాసు నైతస్మా త్తారకం పరమ్ ॥

శ్రీమత్సుందరకాండస్య సప్తసర్గస్యభిపాఠతః ।
మహారాజ్యాదిసంపత్తి ర్లభ్యతే దుర్ల భాపి వా ॥

ఆయుష్కామో లభే దాయు ర్ధనకామో ధనాన్యపి ।
శ్రీకామః శ్రియమాప్నోపి క్షితికామస్తథా క్షితిమ్ ॥

విద్యాకామస్తథా విద్యాం స్త్రీకామశ్చ తథా స్త్రియమ్ ।
ఆరోగ్యకామ స్త్వారోగ్యం సప్తసర్గ్యభిపాఠనాత్ ॥

యదాయదాహి రామస్య వృత్తం పిపఠిషేద్బుధః ।
తదా తదా తు "ధర్మాత్మ" త్యేత న్మాల మనుంజపేత్ ॥

శ్రీరామ చరణాంబోజ ద్వంద్వం ధ్యాయన్ ప్రసన్నధీః ।
సకృదేవేతి చరమశ్లోకం చ శుభదం జపేత్ ॥

ఉమాసంహితాయామ్
శ్రీమద్రామాయణ మాహాత్మ్యమ్

శ్రీరామ ప్రాతిపదిక మవశేనాపి సంగృణన్ ।
ముక్తిం ప్రాప్నోతి మనుజః కింపున ర్బుద్ధిపూర్వకమ్ ॥

రాశబ్దోచ్చారణాదేవ పాతకా దేహపంజరాత్ ।
నిర్యాం త్యాయాంతి పాపాని మవర్ణదర్శనాత్ పునః ॥

రాశబ్దోచ్చారణే జాతే వక్త్రాత్ పాపం విగచ్ఛతి ।
మకార శ్రవణే జాతే భస్మీభావం గమిష్యతి ॥

రామేతి రామచంద్రేతి రామభద్రేతి వా మనుమ్ ।
యావజ్జీవం జపన్ మర్త్యో జీవన్ముక్తో న సంశయః ॥

రామాయణస్య మాహాత్మ్యం వక్తుం వర్షశతైరపి ।
అశక్యం విస్తరా ద్వక్తుం సంక్షేపా ద్వచ్మి సాంప్రతమ్ ॥

రామాయణస్య వాక్యం వా పాదం వా పదమేవ వా ।
భుక్త్యంతే తు ప్రయుంజానో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే ॥

రామాయణ కథా మేవ యే శృణ్వంతి నరోత్తమా ।
విధూతపాపాస్తే యాంతి బ్రహ్మలోక మనామయమ్ ॥

తత్త్వసంగ్రహే రామాయణే

సంసార తాపయుక్తానాం జంతూనాం హతచేతసామ్ ।
శ్రీమద్రామాయణాఖ్యా పీయూషం భేషజం స్మృతమ్ ॥

శ్రీరామహృదయమ్

తతో రామః స్వయం ప్రాహ హనుమంతముపస్థితమ్
శృణు యత్త్వం ప్రవక్ష్యామి హ్యాత్మానాత్మపరాత్మనామ్. 1

ఆకాశస్య యథా భేదః త్రివిధో దృశ్యతే మహాన్
జలాశయే మహాకాస్తదవచ్ఛిన్న ఏవ హి
ప్రతిబింబాఖ్యమపరం దృశ్యతే త్రివిధం నభః. 2

బుద్ధ్యవచ్ఛిన్నచైతన్యమేకం పూర్ణమథాపరమ్
ఆభాసస్త్వపరం బింబభూతమేవం త్రిధా చితిః. 3

సాభాసబుద్ధేః కర్తృత్వమవిచ్ఛిన్నేఽవికారిణి
సాక్షిణ్యారోప్యతే భ్రా జీవత్వం చ తథాఽబుద్ధైః. 4

ఆభాసస్తు మృషాబుద్ధిరవిద్యాకార్యముచ్యతే
అవిచ్ఛిన్నం తు తద్బ్రహ్మ విచ్ఛేదస్తు వికల్పితః 5

అవిచ్ఛిన్నస్య పూర్ణేన ఏకత్వం ప్రతిపద్యతే
తత్త్వమస్యాదివాక్యైశ్చ సాభాసస్యాహమస్తథా. 6

ఐక్యజ్ఞానం యదోత్పన్నం మహావాక్యేన చాత్మనోః
తదాఽవిద్యా స్వకార్యైశ్చ నశ్యత్యేవ న సంశయః. 7

ఏతద్విజ్ఞాయ మద్భక్తో మద్భావాయోపపద్యతే
మద్భక్తివిముఖానాం హి శాస్త్రగర్తేషు ముహ్యతామ్
న జ్ఞానం న చ మోక్షః స్యాత్తేషాం జన్మశతైరపి 8

ఇదం రహస్యం హృదయం మమాత్మనో మయైవ సాక్షాత్కథితం తవానఘ
మద్భక్తిహీనాయ శఠాయ న త్వయా దాతవ్యమైంద్రాదపి రాజ్యతోఽధికమ్. 9

శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే బాలకాండే శ్రీరామహృదయం సంపూర్ణమ్

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ప్రథమస్సర్గః (1)

శ్రీరాముని యువరాజుని చేయాలని దశరథుని సంకల్పం

గచ్ఛతా మాతులకులం
భరతేన తదానఘః
శత్రుఘ్నో నిత్యశత్రుఘ్నో
నీతః ప్రీతిపురస్కృతః. 1

స తత్ర న్యవసద్భ్రాత్రా
సహ సత్కారసత్కృతః
మాతులేనాశ్వపతినా
పుత్రస్నేహేన లాలితః. 2

తత్రాపి నివసంతౌ
తౌ తర్ప్యమాణౌ చ కామతః
భ్రాతరౌ స్మరతాం వీరౌ
వృద్ధం దశరథం నృపమ్. 3

రాజాపి తౌ మహాతేజాః
సస్మార ప్రోషితౌ సుతౌ
ఉభౌ భరతశత్రుఘ్నౌ
మహేంద్రవరుణోపమౌ. 4

సర్వ ఏవ తు తస్యేష్టాః
చత్వారః పురుషర్షభాః
స్వశరీరాద్వినిర్వృత్తాః
చత్వార ఇవ బాహవః. 5

తేషామపి మహాతేజా
రామో రతికరః పితుః
స్వయంభూరివ భూతానాం
బభూవ గుణవత్తరః. 6

స హి దేవైరుదీర్ణస్య
రావణస్య వధార్థిభిః
అర్థితో మానుషే లోకే
జజ్ఞే విష్ణుః సనాతనః. 7

కౌశల్యా శుశుభే తేన
పుత్రేణామితతేజసా
యథా వరేణ దేవానామ్
అదితిర్వజ్రపాణినా. 8

స హి రూపోపపన్నశ్చ
వీర్యవాననసూయకః
భూమావనుపమః సూనుః
గుణైర్దశరథోపమః. 9

స తు నిత్యం ప్రశాంతాత్మా
మృదుపూర్వం చ భాషతే
ఉచ్యమానోఽపి పరుషం
నోత్తరం ప్రతిపద్యతే. 10

కథంచిదుపకారేణ
కృతేనైకేన తుష్యతి
న స్మరత్యపకారాణాం
శతమప్యాత్మవత్తయా. 11

శీలవృద్ధైః జ్ఞానవృద్ధై
వయోవృద్ధైశ్చ సజ్జనైః
కథయన్నాస్త వై నిత్యమ్
అస్త్రయోగ్యాంతరేష్వపి. 12

బుద్ధిమాన్ మధురాభాషీ
పూర్వభాషీ ప్రియంవదః
వీర్యవాన్ న చ వీర్యేణ
మహతా స్వేన విస్మితః. 13

న చానృతకథో విద్వాన్
వృద్ధానాం ప్రతిపూజకః
అనురక్తః ప్రజాభిశ్చ
ప్రజాశ్చాప్యనురంజతే 14

సానుక్రోశో జితక్రోధో
బ్రాహ్మణప్రతిపూజకః
దీనానుకంపీ ధర్మజ్ఞో
నిత్యం ప్రగ్రహవాన్ శుచిః. 15

కులోచితమతిః క్షాత్రం
ధర్మం స్వం బహుమన్యతే
మన్యతే పరయా కీర్త్యా
మహత్ స్వర్గఫలం తతః. 16

నాఽ శ్రేయసి రతో విద్వాన్
న విరుద్ధకథారుచిః
ఉత్తరోత్తరయుక్తౌ చ
వక్తా వాచస్పతిర్యథా. 17

అరోగస్తరుణో వాగ్మీ
వపుష్మాన్ దేశకాలవిత్
లోకే పురుషసారజ్ఞః
సాధురేకో వినిర్మితః. 18

స తు శ్రేష్ఠైర్గుణైర్యుక్తః
ప్రజానాం పార్థివాత్మజః
బహిశ్చర ఇవ ప్రాణో
బభూవ గుణతః ప్రియః. 19

సమ్యగ్విద్యావ్రతస్నాతో
యథావత్ సాంగవేదవిత్
ఇష్వస్త్రే చ పితు శ్రేష్ఠో
బభూవ భరతాగ్రజః. 20

కల్యాణాభిజన స్సాధుః
అదీనః సత్యవాగృజుః
వృద్ధైరభివినీతశ్చ
ద్విజైః ధర్మార్థదర్శిభిః. 21

ధర్మకామార్థతత్త్వజ్ఞః
స్మృతిమాన్ ప్రతిభానవాన్
లౌకికే సమయాచారే
కృతకల్పో విశారదః. 22

నిభృతః సంవృతాకారో
గుప్తమంత్రః సహాయవాన్
అమోఘక్రోధహర్షశ్చ
త్యాగసంయమకాలవిత్. 23

దృఢభక్తిః స్థిరప్రజ్ఞో
నాసద్గ్రాహీ న దుర్వచాః
నిస్తంద్రిరప్రమత్తశ్చ
స్వదోషపరదోషవిత్. 24

శాస్త్రజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ
పురుషాంతరకోవిదః
యః ప్రగ్రహానుగ్రహయోః
యథాన్యాయం విచక్షణః. 25

సత్సంగ్రహప్రగ్రహణే
స్థానవిన్నిగ్రహస్య చ
ఆయకర్మణ్యుపాయజ్ఞః
సందృష్టవ్యయకర్మవిత్. 26

శ్రైష్ఠ్యం శాస్త్రసమూహేషు
ప్రాప్తో వ్యామిశ్రకేషు చ
అర్థధర్మౌ చ సంగృహ్య
సుఖతంత్రో న చాలసః. 27

వైహారికాణాం శిల్పానాం
విజ్ఞాతాఽర్థవిభాగవిత్
ఆరోహే వినయే చైవ
యుక్తో వారణవాజినామ్. 28

ధనుర్వేదవిదాం శ్రేష్ఠో
లోకేఽతిరథసమ్మతః
అభియాతా ప్రహర్తా చ
సేనానయవిశారదః.
అప్రధృష్యశ్చ సంగ్రామే
క్రుద్ధైరపి సురాసురైః. 29

అనసూయో జితక్రోధో
న దృప్తో న చ మత్సరీ
న చావమంతా భూతానాం
న చ కాలవశానుగః. 30

ఏవం శ్రేష్ఠగుణైర్యుక్తః
ప్రజానాం పార్థివాత్మజః
సమ్మతః త్రిషు లోకేషు
వసుధాయాః క్షమాగుణైః
బుద్ధ్యా బృహస్పతేస్తుల్యో
వీర్యేణాపి శచీపతేః. 31

తథా సర్వప్రజాకాంతైః
ప్రీతిసంజననైః పితుః
గుణైర్విరురుచే రామో
దీప్తః సూర్య ఇవాంశుభిః. 32

తమేవం వ్రతసంపన్నమ్
అప్రధృష్యపరాక్రమమ్
లోక పాలోపమం నాథమ్
అకామయత మేదినీ. 33

ఏతైస్తు బహుభిర్యుక్తం
గుణైరనుపమైః సుతమ్
దృష్ట్వా దశరథో రాజా
చక్రే చింతాం పరంతపః. 34

అథ రాజ్ఞో బభూవైవం
వృద్ధస్య చిరజీవినః
ప్రీతిరేషా కథం రామో
రాజా స్యాన్మయి జీవతి. 35

ఏషా హ్యస్య పరా ప్రీతిః
హృది సంపరివర్తతే
కదా నామ సుతం ద్రక్ష్యా
మ్యభిషిక్తమ్ అహం ప్రియమ్. 36

వృద్ధికామో హి లోకస్య
సర్వభూతానుకంపనః
మత్తః ప్రియతరో లోకే
పర్జన్య ఇవ వృష్టిమాన్. 37

యమశక్రసమో వీర్యే
బృహస్పతిసమో మతౌ
మహీధరసమో ధృత్యాం
మత్తశ్చ గుణవత్తరః. 38

మహీమహమిమాం కృత్స్నామ్
అధితిష్ఠంతమాత్మజమ్
అనేన వయసా దృష్ట్వా
యథా స్వర్గమవాప్నుయామ్. 39

ఇత్యేతైర్వివిధైస్తైస్తైః
అన్యపార్థివదుర్లభైః
శిష్టైరపరిమేయైశ్చ
లోకే లోకోత్తరైర్గుణైః. 40

తం సమీక్ష్య మహారాజో
యుక్తం సముదితైశ్శుభైః
నిశ్చిత్య సచివైః సార్ధం
యువరాజమ్ అమన్యత. 41

దివ్యంతరిక్షే భూమౌ చ
ఘోరముత్పాతజం భయమ్
సంచచక్షే థ మేధావీ
శరీరే చాత్మనో జరామ్. 42

పూర్ణచంద్రాననస్యాథ
శోకాపనుదమాత్మనః
లోకే రామస్య బుబుధే
సంప్రియత్వం మహాత్మనః. 43

ఆత్మనశ్చ ప్రజానాం చ
శ్రేయసే చ ప్రియేణ చ
ప్రాప్తకాలేన ధర్మాత్మా
భక్త్యా త్వరితవాన్ నృపః. 44

నానానగరవాస్తవ్యాన్
పృథగ్ జానపదానపి
సమానినాయ మేదిన్యాః
ప్రధానాన్ పృథివీపతీన్. 45

న తు కేకయరాజానం
జనకం వా నరాధిపః.
త్వరయా చానయామాస
పశ్చాత్ తౌ శ్రోష్యతః ప్రియమ్. 46

తాన్ వేశ్మనానాభరణైః
యథార్హం ప్రతిపూజితాన్
దదర్శాలంకృతో రాజా
ప్రజాపతిరివ ప్రజాః. 47

అథోపవిష్టే నృపతౌ
తస్మిన్ పరబలార్దనే
తతః ప్రవివిశుః శేషా
రాజానో లోకసమ్మతాః. 48

అథ రాజవితీర్ణేషు
వివిధేష్వాసనేషు చ
రాజానమేవాభిముఖా
నిషేదుర్నియతా నృపాః. 49

స లబ్ధమానై ర్వినయాన్వితైర్నృపైః
పురాలయైర్జానపదైశ్చ మానదైః
ఉపోపవిష్టైః నృపతిర్వృతో బభౌ
సహస్రచక్షుః భగవానివామరైః. 50

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ప్రథమస్సర్గః (1)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్వితీయస్సర్గః (2)

శ్రీరాముని యువరాజు చేయుటకు ప్రజల సమ్మతం

తతః పరిషదం సర్వామ్
ఆమంత్ర్య వసుధాధిపః
హితముద్ధర్షణం చైవమ్
ఉవాచ ప్రథితం వచః. 1

దుందుభిస్వనకల్పేన
గంభీరేణానునాదినా
స్వరేణ మహతా రాజా
జీమూత ఇవ నాదయన్. 2

రాజలక్షణయుక్తేన
కాంతేనానుపమేన చ
ఉవాచ రసయుక్తేన
స్వరేణ నృపతిః నృపాన్. 3

విదితం భవతామేతత్
యథా మే రాజ్యముత్తమమ్
పూర్వకైర్మమ రాజేంద్రైః
సుతవత్పరిపాలితమ్. 4

సోఽహమిక్ష్వాకుభి స్సర్వైః
నరేంద్రైః పరిపాలితమ్
శ్రేయసా యోక్తుకామోఽస్మి
సుఖార్హమఖిలం జగత్. 5

మయాఽప్యాచరితం పూర్వైః
పంథానమనుగచ్ఛతా
ప్రజా నిత్యమనిద్రేణ
యథాశక్త్యభిరక్షితాః. 6

ఇదం శరీరం కృత్స్నస్య
లోకస్య చరతాహితమ్
పాండురస్యాతపత్రస్య
ఛ్చాయాయాం జరితం మయా. 7

ప్రాప్య వర్షసహస్రాణి
బహూన్యాయూంషి జీవతః
జీర్ణస్యాస్య శరీరస్య
విశ్రాంతిమభిరోచయే. 8

రాజప్రభావజుష్టాం హి
దుర్వహామ్ అజితేంద్రియైః
పరిశ్రాంతోఽస్మి లోకస్య
గుర్వీం ధర్మధురం వహన్. 9

సోఽహం విశ్రమమిచ్ఛామి
పుత్రం కృత్వా ప్రజాహితే
సన్నికృష్టానిమాన్ సర్వాన్
అనుమాన్య ద్విజర్షభాన్. 10

అనుజాతో హి మాం సర్వై
గుణైః జ్యేష్ఠో మమాత్మజః
పురందరసమో వీర్యే
రామః పరపురంజయః. 11

తం చంద్రమివ పుష్యేణ
యుక్తం ధర్మభృతాం వరమ్
యౌవరాజ్యే నియోక్తాఽస్మి
ప్రీతః పురుషపుంగవమ్. 12

అనురూపః స వై నాథో
లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మణాగ్రజః
త్రైలోక్యమపి నాథేన
యేన స్యాన్నాథవత్తరమ్. 13

అనేన శ్రేయసా సద్యః
సంయోజ్యైవమిమాం మహీమ్
గతక్లేశో భవిష్యామి
సుతే తస్మిన్ నివేశ్య వై. 14

యదీదం మేఽనురూపార్థం
మయా సాధు సుమంత్రితమ్
భవంతో మేఽనుమన్యంతాం
కథం వా కరవాణ్యహమ్. 15

యద్యప్యేషా మమ ప్రీతిః
హితమన్యద్విచింత్యతామ్
అన్యా మధ్యస్థచింతా హి
విమర్దాభ్యధికోదయా. 16

ఇతి బ్రువంతం ముదితాః
ప్రత్యనందన్ నృపా నృపమ్
వృష్టిమంతం మహామేఘం
నర్దంత ఇవ బర్హిణః. 17

స్నిగ్ధోనునాదీ సంజజ్ఞే
తత్ర హర్షసమీరితః
జనౌఘోద్ఘుష్టసన్నాదో
విమానం కంపయన్నివ. 18

తస్య ధర్మార్థవిదుషో
భావమాజ్ఞాయ సర్వశః
బ్రాహ్మణా జనముఖ్యాశ్చ
పౌరజానపదైస్సహ. 19

సమేత్య మంత్రయిత్వా తు
సమతాం గతబుద్ధయః
ఊచుశ్చ మనసా జ్ఞాత్వా
వృద్ధం దశరథం నృపమ్. 20

అనేకవర్షసాహస్రో
వృద్ధస్త్వమసి పార్థివ
స రామం యువరాజానమ్
అభిషించస్వ పార్థివమ్. 21

ఇచ్ఛామో హి మహాబాహుం
రఘువీరం మహాబలమ్
గజేన మహతా యాంతం
రామం ఛత్రావృతాననమ్. 22

ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా
రాజా తేషాం మనఃప్రియం
అజానన్నివ జిజ్ఞాసుః
ఇదం వచనమబ్రవీత్. 23

శ్రుత్వైవ వచనం యన్మే
రాఘవం పతిమిచ్ఛథ
రాజాన సంశయోఽయం మే
కిమిదం బ్రూత తత్త్వతః. 24

కథం ను మయి ధర్మేణ
పృథివీమ్ అనుశాసతి
భవంతో ద్రష్టుమిచ్ఛంతి
యువరాజం మమాత్మజమ్. 25

తే తమూచుర్మహాత్మానం
పౌరజానపదైః సహ
బహవో నృప కల్యాణా
గుణాః పుత్రస్య సంతి తే. 26

గుణాన్ గుణవతో దేవ
దేవకల్పస్య ధీమతః
ప్రియానానందనాన్ కృత్స్నాన్
ప్రవక్ష్యామోఽద్య తాన్ శృణు. 27

దివ్యైర్గుణైః శక్రసమో
రామః సత్యపరాక్రమః
ఇక్ష్వాకుభ్యోఽపి సర్వేభ్యో
హ్యతిరిక్తో విశాంపతే. 28

రామః సత్పురుషో లోకే
సత్యధర్మపరాయణః
సాక్షాద్రామాద్వినిర్వృత్తో
ధర్మశ్చాపి శ్రియా సహ. 29

ప్రజాసుఖత్వే చంద్రస్య
వసుధాయాః క్షమాగుణైః
బుద్ధ్యా బృహస్పతేస్తుల్యో
వీర్యే సాక్షాత్ శచీపతేః. 30

ధర్మజ్ఞః సత్యసంధశ్చ
శీలవాననసూయకః
క్షాంతః సాంత్వయితా శ్లక్ష్ణః
కృతజ్ఞో విజితేంద్రియః. 31

మృదుశ్చ స్థిరచిత్తశ్చ
సదా భవ్యోఽనసూయకః. 32

ప్రియవాదీ చ భూతానాం
సత్యవాదీ చ రాఘవః.
బహుశ్రుతానాం వృద్ధానాం
బ్రాహ్మణానామ్ ఉపాసితా. 33

తేనాస్యేహాతులా కీర్తి
యశస్తేజశ్చ వర్ధతే
దేవాసురమనుష్యాణాం
సర్వాస్త్రేషు విశారదః. 34

సమ్యగ్విద్యావ్రతస్నాతో
యథావత్ సాంగవేదవిత్. 35

గాంధర్వే చ భువి శ్రేష్ఠో
బభూవ భరతాగ్రజః
కల్యాణాభిజనః సాధుః
అదీనాత్మా మహామతిః. 36

ద్విజైరభివినీతశ్చ
శ్రేష్ఠైర్ధర్మార్థనైపుణైః. 37

యదా వ్రజతి సంగ్రామం
గ్రామార్థే నగరస్య వా
గత్వా సౌమిత్రిసహితో
నావిజిత్య నివర్తతే. 38

సంగ్రామాత్ పునరాగమ్య
కుంజరేణ రథేన వా
పౌరాన్ స్వజనవన్నిత్యం
కుశలం పరిపృచ్ఛతి. 39

పుత్రేష్వగ్నిషు దారేషు
ప్రేష్యశిష్యగణేషు చ
నిఖిలేనానుపూర్వ్యాచ్చ
పితా పుత్రానివౌరసాన్. 40

శుశ్రూషంతే చ వశ్శిష్యాః
కచ్చిత్ కర్మసు దంశితాః
ఇతి నః పురుషవ్యాఘ్రః
సదా రామోఽభిభాషతే. 41

వ్యసనేషు మనుష్యాణాం
భృశం భవతి దుఃఖితః
ఉత్సవేషు చ సర్వేషు
పితేవ పరితుష్యతి. 42

సత్యవాదీ మహేష్వాసో
వృద్ధసేవీ జితేంద్రియః
స్మితపూర్వాభిభాషీ చ
ధర్మం సర్వాత్మనా శ్రితః. 43

సమ్యగ్యోక్తా శ్రేయసాం చ
న విగృహ్య కథారుచిః
ఉత్తరోత్తరయుక్తౌ చ
వక్తా వాచస్పతిర్యథా. 44

సుభ్రూరాయత తామ్రాక్షః
సాక్షాద్విష్ణురివ స్వయమ్
రామో లోకాభిరామోఽయం
శౌర్యవీర్యపరాక్రమైః. 45

ప్రజాపాలనతత్త్వజ్ఞో న
రాగోపహతేంద్రియః
శక్తస్త్రైలోక్యమప్యేకో
భోక్తుం కిన్ను మహీమిమామ్. 46

నాస్య క్రోధః ప్రసాదశ్చ
నిరర్థోఽస్తి కదాచన
హంత్యేవ నియమాద్వధ్యాన్
అవధ్యే న చ కుప్యతి. 47

యునక్త్యర్థైః ప్రహృష్టశ్చ
తమ్ అసౌ యత్ర తుష్యతి. 48

శాంతైః సర్వప్రజాకాంతైః
ప్రీతిసంజననైః నృణామ్
గుణైర్విరురుచే రామో
దీప్తః సూర్య ఇవాంశుభిః. 49

త మేవంగుణసంపన్నం
రామం సత్యపరాక్రమమ్
లోకపాలోపమం నాథమ్
అకామయత మేదినీ. 50

వత్సః శ్రేయసి జాతస్తే
దిష్ట్యాఽసౌ తవ రాఘవ
దిష్ట్యా పుత్రగుణైర్యుక్తో
మారీచ ఇవ కాశ్యపః. 51

బలమారోగ్యమాయుశ్చ
రామస్య విదితాత్మనః
దేవాసురమనుష్యేషు
సగంధర్వోరగేషు చ. 52

ఆశంసతే జనస్సర్వో
రాష్ట్రే పురవరే తథా
ఆభ్యంతరశ్చ బాహ్యాశ్చ
పౌరజానపదో జనః. 53

స్త్రియో వృద్ధాస్తరుణ్యశ్చ
సాయం ప్రాతః సమాహితాః
సర్వాన్ దేవాన్ నమస్యంతి
రామస్యార్థే యశస్వినః. 54

తేషామాయాచితం దేవ
త్వత్ప్రసాదాత్ సమృద్ధ్యతామ్
రామమిందీవరశ్యామం
సర్వశత్రునిబర్హణమ్. 55

పశ్యామో యౌవరాజ్యస్థం
తవ రాజోత్తమాత్మజమ్. 56

తం దేవ దేవోపమమాత్మజం తే
సర్వస్య లోకస్య హితే నివిష్టమ్
హితాయ నః క్షిప్రముదారజుష్టం
ముదాఽభిషేక్తుం వరద త్వమర్హసి. 57

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ద్వితీయస్సర్గః (2)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - తృతీయస్సర్గః (3)

వసిష్ఠుడు సుమంత్రాదులను ఆదేశించుట - శ్రీరామునికి దశరథుని సూచనలు

తేషామంజలిపద్మాని
ప్రగృహీతాని సర్వశః
ప్రతిగృహ్యాబ్రవీద్రాజా
తేభ్యః ప్రియహితం వచః. 1

అహోఽస్మి పరమప్రీతః
ప్రభావశ్చాతులో మమ
యన్మే జ్యేష్ఠం ప్రియం పుత్రం
యౌవరాజ్యస్థమిచ్ఛథ. 2

ఇతి ప్రత్యర్చ్య తాన్ రాజా
బ్రాహ్మణానిదమబ్రవీత్
వసిష్ఠం వామదేవం చ
తేషామేవోపశృణ్వతామ్. 3

చైత్రః శ్రీమానయం మాసః
పుణ్యః పుష్పితకాననః
యౌవరాజ్యాయ రామస్య
సర్వమేవోపకల్ప్యతామ్. 4

రాజ్ఞస్తూపరతే వాక్యే
జనఘోషో మహానభూత్
శనైస్తస్మిన్ ప్రశాంతే చ
జనఘోషే జనాధిపః
వసిష్ఠం మునిశార్దూలం
రాజా వచనమబ్రవీత్. 5

అభిషేకాయ రామస్య
యత్కర్మ సపరిచ్ఛదమ్
తదద్య భగవన్ సర్వమ్
ఆజ్ఞాపయితుమర్హసి. 6

తచ్ఛ్రుత్వా భూమిపాలస్య
వసిష్ఠో ద్విజసత్తమః.
ఆదిదేశాగ్రతో రాజ్ఞః
స్థితాన్ యుక్తాన్ కృతాంజలీన్. 7

సువర్ణాదీని రత్నాని
బలీన్ సర్వౌషధీరపి.
శుక్లమాల్యాంశ్చ లాజాంశ్చ
పృథక్చ మధుసర్పిషీ. 8

అహతాని చ వాసాంసి
రథం సర్వాయుధాన్యపి
చతురంగబలం చైవ
గజం చ శుభలక్షణమ్. 9

చామరవ్యజనే శ్వేతే
ధ్వజం ఛత్రం చ పాండురమ్

శతం చ శాతకుంభానాం
కుంభానామగ్నివర్చసామ్. 10

హిరణ్యశృంగమ్ ఋషభం
సమగ్రం వ్యాఘ్రచర్మ చ
ఉపస్థాపయత ప్రాతః
అగ్న్యగారం మహీపతేః. 11

యచ్చాన్యత్ కించిదేష్టవ్యం
తత్సర్వముపకల్ప్యతామ్. 12

అంతఃపురస్య ద్వారాణి
సర్వస్య నగరస్య చ
చందనస్రగ్భిరర్చ్యంతాం
ధూపైశ్చ ఘ్రాణహారిభిః. 13

ప్రశస్తమన్నం గుణ
వద్దధిక్షీరోపసేచనమ్
ద్విజానాం శతసాహస్రే
యత్ప్రకామమలం భవేత్. 14

సత్కృత్య ద్విజముఖ్యానాం
శ్వః ప్రభాతే ప్రదీయతామ్
ఘృతం దధి చ లాజాశ్చ
దక్షిణాశ్చాపి పుష్కలాః. 15

సూర్యేఽభ్యుదితమాత్రే శ్వో
భవితా స్వస్తివాచనమ్
బ్రాహ్మణాశ్చ నిమంత్ర్యంతాం
కల్ప్యంతామ్ ఆసనాని చ

ఆబధ్యంతాం పతాకాశ్చ
రాజమార్గశ్చ సిచ్యతామ్ . 16

సర్వే చ తాలావచరా
గణికాశ్చ స్వలంకృతాః
కక్ష్యాం ద్వితీయామాసాద్య
తిష్ఠంతు నృపవేశ్మనః. 17

దేవాయతనచైత్యేషు
సాన్నభక్షాః సదక్షిణాః
ఉపస్థాపయితవ్యాః స్యుః
మాల్యయోగ్యాః పృథక్పృథక్. 18

దీర్ఘాసిబద్ధా యోధాశ్చ
సన్నద్ధా మృష్టవాససః
మహారాజాంగణం సర్వే
ప్రవిశంతు మహోదయమ్. 19

ఏవం వ్యాదిశ్య విప్రౌ తౌ
క్రియాస్తత్ర సునిష్ఠితౌ
చక్రతుశ్చైవ యచ్ఛేషం
పార్థివాయ నివేద్య చ. 20

కృతమిత్యేవ చాబ్రూతామ్
అభిగమ్య జగత్పతిమ్
యథోక్తవచనం ప్రీతౌ
హర్షయుక్తౌ ద్విజర్షభౌ. 21

తత స్సుమంత్రం ద్యుతిమాన్
రాజా వచనమబ్రవీత్

రామః కృతాత్మా భవతా
శీఘ్రమానీయతామితి. 22

స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ
సుమంత్రో రాజశాసనాత్
రామం తత్రానయాంచక్రే
రథేన రథినాం వరమ్. 23

అథ తత్ర సమాసీనాః
తదా దశరథం నృపమ్
ప్రాచ్యోదీచ్యాః ప్రతీచ్యాశ్చ
దాక్షిణాత్యాశ్చ భూమిపాః. 24

మ్లేచ్ఛాశ్చార్యాశ్చ యే చాన్యే
వనశైలాంతవాసినః
ఉపాసాంచక్రిరే సర్వే
తం దేవా ఇవ వాసవమ్. 25

తేషాం మధ్యే స రాజర్షిః
మరుతామివ వాసవః. 26

ప్రాసాదస్థో రథగతం
దదర్శాయాంతమాత్మజమ్
గంధర్వరాజప్రతిమం
లోకే విఖ్యాతపౌరుషమ్. 27

దీర్ఘబాహుం మహాసత్త్వం
మత్తమాతంగగామినమ్
చంద్రకాంతాననం రామమ్
అతీవ ప్రియదర్శనమ్. 28

రూపౌదార్యగుణైః పుంసాం
దృష్టిచిత్తాపహారిణమ్
ఘర్మాభితప్తాః పర్జన్యం
హ్లాదయంతమివ ప్రజాః
న తతర్ప సమాయాంతం
పశ్యమానో నరాధిపః. 29

అవతార్య సుమంత్రస్తం
రాఘవం స్యందనోత్తమాత్
పితుస్సమీపం గచ్ఛంతం
ప్రాంజలిః పృష్ఠతోఽన్వగాత్. 30

స తం కైలాసశృంగాభం
ప్రాసాదం నరపుంగవః
ఆరురోహ నృపం ద్రష్టుం
సహ సూతేన రాఘవః. 31

స ప్రాంజలిరభిప్రేత్య
ప్రణతః పితురంతికే
నామ స్వం శ్రావయన్ రామో
వవందే చరణౌ పితుః. 32

తం దృష్ట్వా ప్రణతం పార్శ్వే
కృతాంజలిపుటం నృపః
గృహ్యాంజలౌ సమాకృష్య
సస్వజే ప్రియమాత్మజమ్. 33

తస్మై చాభ్యుదితం దివ్యం
మణికాంచనభూషితమ్

దిదేశ రాజా రుచిరం
రామాయ పరమాసనమ్. 34

తదాసనవరం ప్రాప్య
వ్యదీపయత రాఘవః
స్వయైవ ప్రభయా మేరుమ్
ఉదయే విమలో రవిః. 35

తేన విభ్రాజతా తత్ర
సా సభాఽభివ్యరోచత
విమలగ్రహనక్షత్రా
శారదీ ద్యౌరివేందునా. 36

తం పశ్యమానో నృపతిః
తుతోష ప్రియమాత్మజమ్
అలంకృతమివాత్మానమ్
ఆదర్శతలసంస్థితమ్. 37

స తం సస్మితమాభాష్య
పుత్రం పుత్రవతాం వరః
ఉవాచేదం వచో రాజా
దేవేంద్రమివ కాశ్యపః. 38

జ్యేష్ఠాయామసి మే పత్న్యాం
సదృశ్యాం సదృశస్సుతః
ఉత్పన్నస్త్వం గుణశ్రేష్ఠో
మమ రామాత్మజః ప్రియః. 39

యతస్త్వయా ప్రజాశ్చేమాః
స్వగుణైరనురంజితాః
తస్మాత్ త్వం పుష్యయోగేన
యౌవరాజ్యమవాప్నుహి. 40

కామతస్త్వం ప్రకృత్యైవ
వినీతో గుణవానసి
గుణవత్యపి తు స్నేహాత్
పుత్ర వక్ష్యామి తే హితమ్. 41

భూయో వినయమాస్థాయ
భవ నిత్యం జితేంద్రియః
కామక్రోధసముత్థాని
త్యజేథా వ్యసనాని చ. 42

పరోక్షయా వర్తమానో
వృత్త్యా ప్రత్యక్షయా తథా
అమాత్యప్రభృతీస్సర్వాః
ప్రకృతీశ్చానురంజయ. 43

కోష్ఠాగారాయుధాగారైః
కృత్వా సన్నిచయాన్ బహూన్
తుష్టానురక్తప్రకృతిః యః
పాలయతి మేదినీమ్. 44

తస్య నందంతి మిత్రాణి
లబ్ధ్వాఽమృతమివామరాః
తస్మాత్ త్వమపిచాత్మానం
నియమ్యైవం సమాచర. 45

తచ్ఛ్రుత్వా సుహృదస్తస్య
రామస్య ప్రియకారిణః

త్వరితాః శీఘ్రమభ్యేత్య
కౌశల్యాయై న్యవేదయన్. 46

సా హిరణ్యం చ గాశ్చైవ
రత్నాని వివిధాని చ
వ్యాదిదేశ ప్రియాఖ్యేభ్యః
కౌశల్యా ప్రమదోత్తమా. 47

అథాఽభివాద్య రాజానం
రథమారుహ్య రాఘవః
యయౌ స్వం ద్యుతిమద్వేశ్మ
జనౌఘైః ప్రతిపూజితః. 49

తే చాపి పౌరా నృపతేర్వచస్తత్
శ్రుత్వా తథా లాభమివేష్టమాశు
నరేంద్రమామంత్ర్య గృహాణి గత్వా
దేవాన్ సమానర్చురతిప్రహృష్టాః. 50

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే తృతీయస్సర్గః (3)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చతుర్థస్సర్గః (4)

శ్రీరాముని ఆశీర్వదించిన కౌసల్య

గతేష్వథ నృపో భూయః
పౌరేషు సహ మంత్రిభిః
మంత్రయిత్వా తతశ్చక్రే
నిశ్చయజ్ఞః స నిశ్చయమ్. 1

శ్వ ఏవ పుష్యో భవితా
శ్వోఽభిషేచ్యస్తు మే సుతః
రామో రాజీవతామ్రాక్షో
యౌవరాజ్య ఇతి ప్రభుః. 2

అథాంతర్గృహమావిశ్య
రాజా దశరథస్తదా
సూతమామంత్రయామాస
రామం పునరిహానయ. 3

ప్రతిగృహ్య స తద్వాక్యం
సూతః పునరుపాయయౌ
రామస్య భవనం శీఘ్రం
రామమానయితుం పునః. 4

ద్వాఃస్థైరావేదితం తస్య
రామాయాగమనం పునః
శ్రుత్వైవ చాపి రామస్తం
ప్రాప్తం శంకాన్వితోఽభవత్. 5

ప్రవేశ్య చైనం త్వరితం
రామో వచనమబ్రవీత్
యదాగమనకృత్యం తే
భూయః తద్బ్రూహ్యశేషతః. 6

తమువాచ తతస్సూతో
రాజా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి
శ్రుత్వా ప్రమాణమత్ర త్వం
గమనాయేతరాయ వా. 7

ఇతి సూతవచః శ్రుత్వా
రామోఽథ త్వరయాన్వితః
ప్రయయౌ రాజభవనం
పునర్ద్రష్టుం నరేశ్వరమ్. 8

తం శ్రుత్వా సమనుప్రాప్తం
రామం దశరథో నృపః
ప్రవేశయామాస గృహం
వివక్షుః ప్రియముత్తమమ్. 9

ప్రవిశన్నేవ చ శ్రీమాన్
రాఘవో భవనం పితుః
దదర్శ పితరం దూరాత్
ప్రణిపత్య కృతాంజలిః. 10

ప్రణమంతం సముత్థాప్య
తం పరిష్వజ్య భూమిపః
ప్రదిశ్య చాస్మై రుచిరమ్
ఆసనం పునరబ్రవీత్. 11

రామ వృద్ధోఽస్మి దీర్ఘాయుః
భుక్తా భోగా మయేప్సితాః
అన్నవద్భిః క్రతుశతైః
తథేష్టం భూరిదక్షిణైః. 12

జాతమిష్టమపత్యం మే
త్వమద్యానుపమం భువి
దత్తమిష్టమధీతం చ
మయా పురుషసత్తమ. 13

అనుభూతాని చేష్టాని
మయా వీర సుఖాన్యపి
దేవర్షిపితృవిప్రాణామ్
అనృణోఽస్మి తథాఽఽత్మనః. 14

న కించిన్మమ కర్తవ్యం
తవాన్యత్రాభిషేచనాత్
అతో యత్ త్వామహం బ్రూయాం
తన్మే త్వం కర్తుమర్హసి. 15

అద్య ప్రకృతయః సర్వాః
త్వామిచ్ఛంతి నరాధిపమ్
అతస్త్వాం యువరాజానమ్
అభిషేక్ష్యామి పుత్రక. 16

అపి చాద్యాశుభాన్ రామ
స్వప్నే పశ్యామి దారుణాన్
సనిర్ఘాతా దివోల్కా చ
పతతీహ మహాస్వనా. 17

అవష్టబ్ధం చ మే రామ
నక్షత్రం దారుణైర్గ్రహైః
ఆవేదయంతి దైవజ్ఞాః
సూర్యాంగారకరాహుభిః. 18

ప్రాయేణ హి నిమిత్తానామ్
ఈదృశానాం సముద్భవే
రాజా హి మృత్యుమాప్నోతి
ఘోరాం వాపదమృచ్ఛతి. 19

తద్యావదేవ మే చేతో
న విముహ్యతి రాఘవ
తావదేవాభిషించస్వ
చలా హి ప్రాణినాం మతిః. 20

అద్య చంద్రోఽభ్యుపగతః
పుష్యాత్ పూర్వం పునర్వసూ
శ్వః పుష్యయోగం నియతం
వక్ష్యంతే దైవచింతకాః. 21

తతః పుష్యేఽభిషించస్వ
మనస్త్వరయతీవ మామ్
శ్వస్త్వాఽహమ్ అభిషేక్ష్యామి
యౌవరాజ్యే పరంతప. 22

తస్మాత్ త్వయాఽద్య ప్రభృతి
నిశేయం నియతాత్మనా
సహ వధ్వోపవస్తవ్యా
దర్భప్రస్తరశాయినా. 23

సుహృదశ్చాప్రమత్తాస్త్వాం
రక్షంత్వద్య సమంతతః
భవంతి బహువిఘ్నాని
కార్యాణ్యేవం విధాని హి. 24

విప్రోషితశ్చ భరతో
యావదేవ పురాదితః
తావదేవాభిషేకస్తే
ప్రాప్తకాలో మతో మమ. 25

కామం ఖలు సతాం వృత్తే
భ్రాతా తే భరతః స్థితః
జ్యేష్ఠానువర్తీ ధర్మాత్మా
సానుక్రోశో జితేంద్రియః. 26

కింతు చిత్తం మనుష్యాణామ్
అనిత్యమితి మే మతిః
సతాం తు ధర్మనిత్యానాం
కృతశోభి చ రాఘవ. 27

ఇత్యుక్తస్సోఽభ్యనుజ్ఞాతః
శ్వో భావిన్యభిషేచనే
వ్రజేతి రామః పితరమ్
అభివాద్యాభ్యయాద్గృహమ్. 28

ప్రవిశ్యచాత్మనో వేశ్మ
రాజ్ఞోద్దిష్టేఽభిషేచనే
తత్ క్షణేన చ నిర్గమ్య
మాతురంతఃపురం యయౌ. 29

తత్ర తాం ప్రవణామేవ
మాతరం క్షౌమవాసినీమ్
వాగ్యతాం దేవతాగారే
దదర్శాయాచతీం శ్రియమ్. 30

ప్రాగేవ చాగతా తత్ర
సుమిత్రా లక్ష్మణస్తదా
సీతా చానాయితా శ్రుత్వా
ప్రియం రామాభిషేచనమ్. 31

తస్మిన్ కాలే హి కౌశల్యా
తస్థావామీలితేక్షణా
సుమిత్రయాఽన్వాస్యమానా
సీతయా లక్ష్మణేన చ. 32

శ్రుత్వా పుష్యేణ పుత్రస్య
యౌవరాజ్యాభిషేచనమ్
ప్రాణాయామేన పురుషం
ధ్యాయమానా జనార్దనమ్. 33

తథా సన్నియమామేవ
సోఽభిగమ్యాభివాద్య చ
ఉవాచ వచనం రామో
హర్షయం స్తామిదం తదా. 34

అంబ పిత్రా నియుక్తోఽస్మి
ప్రజాపాలనకర్మణి
భవితా శ్వోఽభిషేకో మే
యథా మే శాసనం పితుః. 35

సీతయాప్యుపవస్తవ్యా
రజనీయం మయా సహ
ఏవమ్ ఋత్విగుపాధ్యాయైః
సహ మాముక్తవాన్ పితా. 36

యాని యాన్యత్ర యోగ్యాని
శ్వో భావిన్యభిషేచనే
తాని మే మంగళాన్యద్య
వైదేహ్యాశ్చైవ కారయ. 37

ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు కౌశల్యా
చిరకాలాభికాంక్షితమ్
హర్షబాష్పకలం వాక్యమ్
ఇదం రామమభాషత. 38

వత్స రామ చిరంజీవ
హతాస్తే పరిపంథినః
జ్ఞాతీన్ మే త్వం శ్రియా యుక్తః
సుమిత్రాయాశ్చ నందయ. 39

కల్యాణే బత నక్షత్రే
మయి జాతోఽసి పుత్రక
యేన త్వయా దశరథో
గుణైరారాధితః పితా. 40

అమోఘం బత మే క్షాంతం
పురుషే పుష్కరేక్షణే
యేయమిక్ష్వాకురాజ్యశ్రీః
పుత్ర త్వాం సంశ్రయిష్యతి. 41

ఇత్యేవముక్తో మాత్రేదం
రామో భ్రాతరమబ్రవీత్
ప్రాంజలిం ప్రహ్వమాసీనమ్
అభివీక్ష్య స్మయన్నివ. 42

లక్ష్మణేమాం మయా సార్ధం
ప్రశాధి త్వం వసుంధరామ్
ద్వితీయం మేఽంతరాత్మానం
త్వామియం శ్రీరుపస్థితా. 43

సౌమిత్రే భుంక్ష్వ భోగాం స్త్వమ్
ఇష్టాన్ రాజ్యఫలాని చ
జీవితం చ హి రాజ్యం చ
త్వదర్థమ్ అభికామయే. 44

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం రామో
మాతరావభివాద్య చ
అభ్యనుజ్ఞాప్య సీతాం చ
జగామ స్వం నివేశనమ్. 45

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే చతుర్థస్సర్గః (4)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచమస్సర్గః (5)

సీతారాములకు ఉపవాసవ్రతదీక్ష నిచ్చిన వశిష్ఠమహర్షి

సందిశ్య రామం నృపతిః
శ్వో భావిన్యభిషేచనే
పురోహితం సమాహూయ
వశిష్ఠం చేదమబ్రవీత్. 1

గచ్ఛోపవాసం కాకుత్స్థం
కారయాద్య తపోధన
శ్రీయశోరాజ్యలాభాయ
వధ్వా సహ యతవ్రతమ్. 2

తథేతి చ స రాజానమ్
ఉక్త్వా వేదవిదాం వరః
స్వయం వసిష్ఠో భగవాన్
యయౌ రామనివేశనమ్. 3

ఉపవాసయితుం రామం
మంత్రవిన్మంత్రకోవిదః
బ్రాహ్మం రథవరం యుక్తమ్
ఆస్థాయ సుదృఢవ్రతః. 4

స రామభవనం ప్రాప్య
పాండురాభ్రఘనప్రభమ్
తిస్రః కక్ష్యా రథేనైవ
వివేశ మునిసత్తమః. 5

తమాగతమ్ ఋషిం రామః
త్వరన్నివ ససంభ్రమః
మానయిష్యన్ స మానార్హం
నిశ్చక్రామ నివేశనాత్. 6

అభ్యేత్య త్వరమాణశ్చ
రథాభ్యాశం మనీషిణః
తతోఽవతారయామాస
పరిగృహ్య రథాత్ స్వయమ్. 7

స చైనం ప్రశ్రితం దృష్ట్వా
సంభాష్యాభిప్రసాద్య చ
ప్రియార్హం హర్షయన్ రామ
ఇత్యువాచ పురోహితః. 8

ప్రసన్నస్తే పితా రామ
యౌవరాజ్యమవాప్స్యసి
ఉపవాసం భవానద్య
కరోతు సహ సీతయా. 9

ప్రాతస్త్వామభిషేక్తా హి
యౌవరాజ్యే నరాధిపః
పితా దశరథః ప్రీత్యా
యయాతిం నహుషో యథా. 10

ఇత్యుక్త్వా స తదా రామమ్
ఉపవాసం యతవ్రతమ్
మంత్రవత్ కారయామాస
వైదేహ్యా సహితం మునిః. 11

తతో యథావద్రామేణ
స రాజ్ఞో గురురర్చితః
అభ్యనుజ్ఞాప్య కాకుత్స్థం
యయౌ రామనివేశనాత్. 12

సుహృద్భిస్తత్ర రామోఽపి
సహాసీనః ప్రియంవదైః
సభాజితో వివేశాథ
తాననుజ్ఞాప్య సర్వశః. 13

హృష్టనారీనరయుతం
రామవేశ్మ తదా బభౌ
యథా మత్తద్విజగణం
ప్రఫుల్లనళినం సరః. 14

స రాజభవనప్రఖ్యాత్
తస్మాద్రామనివేశానాత్
నిర్గత్య దదృశే మార్గం
వసిష్ఠో జనసంవృతమ్. 15

బృందబృందైరయోధ్యాయాం
రాజమార్గాః సమంతతః
బభూవురభిసంబాధాః
కుతూహలజనైర్వృతాః. 16

జనబృందోర్మిసంఘర్ష
హర్షస్వనవతస్తదా
బభూవ రాజమార్గస్య
సాగరస్యేవ నిస్వనః. 17

సిక్తసమ్మృష్టరథ్యా హి
తదహర్వనమాలినీ
ఆసీదయోధ్యా నగరీ
సముచ్ఛ్రితగృహధ్వజా. 18

తదా హ్యయోధ్యానిలయః
సస్త్రీబాలాబలో జనః
రామాభిషేకమాకాంక్షన్నా
కాంక్షదుదయం రవేః. 19

ప్రజాలంకారభూతం చ
జనస్యానందవర్ధనమ్
ఉత్సుకోఽభూజ్జనో ద్రష్టుం
తమయోధ్యామహోత్సవమ్. 20

ఏవం తం జనసంబాధం
రాజమార్గం పురోహితః
వ్యూహన్నివ జనౌఘం
తం శనై రాజకులం యయౌ. 21

సితాభ్రశిఖరప్రఖ్యం
ప్రాసాదమధిరుహ్య సః
సమీయాయ నరేంద్రేణ
శక్రేణేవ బృహస్పతిః. 22

తమాగతమభిప్రేక్ష్య
హిత్వా రాజాసనం నృపః
పప్రచ్ఛ స చ తస్మై
తత్ కృతమిత్యభ్యవేదయత్. 23

తేనచైవ తదా తుల్యం
సహాసీనాః సభాసదః
ఆసనేభ్యః సముత్తస్థుః
పూజయంతః పురోహితమ్. 24

గురుణాత్వభ్యనుజ్ఞాతో
మనుజౌఘం విసృజ్య తమ్
వివేశాంతఃపురం రాజా
సింహో గిరిగుహామివ. 25

తదగ్ర్యవేషప్రమదాజనాకులం
మహేంద్రవేశ్మప్రతిమం నివేశనమ్
విదీపయంశ్చారు వివేశ పార్థివః
శశీవ తారాగణసంకులం నభః. 26

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే పంచమస్సర్గః (5)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షష్ఠస్సర్గః (6)

శ్రీరాముని పట్టాభిషేక వార్త తెలుసుకున్న అయోధ్య ప్రజల సంబరాలు

గతే పురోహితే రామః
స్నాతో నియతమానసః
సహ పత్న్యా విశాలాక్ష్యా
నారాయణముపాగమత్. 1

ప్రగృహ్య శిరసా పాత్రీం
హవిషో విధివత్తదా
మహతే దైవతాయాజ్యం
జుహావ జ్వలితేఽనలే. 2

శేషం చ హవిషస్తస్య
ప్రాశ్యాశాస్యాత్మనః ప్రియమ్
ధ్యాయన్ నారాయణం దేవం
స్వాస్తీర్ణే కుశసంస్తరే. 3

వాగ్యతః సహ వైదేహ్యా
భూత్వా నియతమానసః
శ్రీమత్యాయతనే విష్ణోః
శిశ్యే నరవరాత్మజః. 4

ఏకయామావశిష్టాయాం
రాత్ర్యాం ప్రతివిబుధ్య సః
అలఙ్కరవిధిం కృత్స్నం
కారయామాస వేశ్మనః. 5

తత్ర శృణ్వన్ సుఖా వాచః
సూతమాగధవందినామ్
పూర్వాం సంధ్యాముపాసీనో
జజాప యతమానసః. 6

తుష్టావ ప్రణతశ్చైవ
శిరసా మధుసూదనమ్
విమలక్షౌమసంవీతో
వాచయామాస చ ద్విజాన్. 7

తేషాం పుణ్యాహఘోషోఽథ
గంభీరమధురస్తదా
అయోధ్యాం పూరయామాస
తూర్యఘోషానునాదితః. 8

కృతోపవాసం తు తదా
వైదేహ్యా సహ రాఘవమ్
అయోధ్యానిలయః శ్రుత్వా
సర్వః ప్రముదితో జనః. 9

తతః పౌరజనస్సర్వః
శ్రుత్వా రామాభిషేచనమ్
ప్రభాతాం రజనీం దృష్ట్వా
చక్రే శోభయితుం పురీమ్. 10

సితాభ్రశిఖరాభేషు
దేవతాయతనేషు చ
చతుష్పథేషు రథ్యాసు
చైత్యేష్వట్టాలకేషు చ. 11

నానాపణ్యసమృద్ధేషు
వణిజామాపణేషు చ
కుటుంబినాం సమృద్ధేషు
శ్రీమత్సు భవనేషు చ. 12

సభాసు చైవ సర్వాసు
వృక్షేష్వాలక్షితేషు చ
ధ్వజా స్సముచ్ఛ్రితాశ్చిత్రాః
పతాకాశ్చాభవంస్తదా. 13

నటనర్తకసంఘానాం
గాయకానాం చ గాయతామ్
మనః కర్ణసుఖా వాచః
శుశ్రువుశ్చ తతస్తతః. 14

రామాభిషేకయుక్తాశ్చ
కథాశ్చక్రుర్మిథో జనాః
రామాభిషేకే సంప్రాప్తే
చత్వరేషు గృహేషు చ. 15

బాలా అపి క్రీడమానా
గృహద్వారేషు సంఘశః
రామాభిషేకసంయుక్తాః
చక్రురేవం మిథః కథాః. 16

కృతపుష్పోపహారశ్చ
ధూపగంధాధివాసితః
రాజమార్గః కృతః శ్రీమాన్
పౌరై రామాభిషేచనే. 17

ప్రకాశకరణార్థం చ
నిశాగమనశంకయా
దీపవృక్షాం స్తథా చక్రుః
అనురథ్యాసు సర్వశః. 18

అలంకారం పురస్యైవం
కృత్వా తత్పురవాసినః
ఆకాంక్షమాణా రామస్య
యౌవరాజ్యాభిషేచనమ్. 19

సమేత్య సంఘశః సర్వే
చత్వరేషు సభాసు చ
కథయంతో మిథస్తత్ర
ప్రశశంసుః జనాధిపమ్. 20

అహో మహాత్మా రాజాయమ్
ఇక్ష్వాకుకులనందనః
జ్ఞాత్వా యో వృద్ధమాత్మానం
రామం రాజ్యేఽభిషేక్ష్యతి. 21

సర్వేఽప్యనుగృహీతాః స్మ
యన్నో రామో మహీపతిః
చిరాయ భవితా గోప్తా
దృష్టలోకపరావరః. 22

అనుద్ధతమనా విద్వాన్
ధర్మాత్మా భ్రాతృవత్సలః
యథా చ భ్రాతృషు స్నిగ్ధః
తథాఽస్మాస్వపి రాఘవః. 23

చిరం జీవతు ధర్మాత్మా
రాజా దశరథోఽనఘః
యత్ప్రసాదేనాభిషిక్తం
రామం ద్రక్ష్యామహే వయమ్. 24

ఏవంవిధం కథయతాం
పౌరాణాం శుశ్రువుస్తదా
దిగ్భ్యోఽపి శ్రుతవృత్తాంతాః
ప్రాప్తా జానపదా జనాః. 25

తే తు దిగ్భ్యః పురీం ప్రాప్తా
ద్రష్టుం రామాభిషేచనమ్
రామస్య పూరయామాసుః
పురీం జానపదా జనాః. 26

జనౌఘైః తైర్విసర్పద్భిః
శుశ్రువే తత్ర నిస్వనః
పర్వసూదీర్ణవేగస్య
సాగరస్యేవ నిస్వనః. 27

తతస్తదింద్రక్షయసన్నిభం పురం
దిదృక్షుభిర్జానపదైరుపాగతైః
సమంతతః సస్వనమాకులం బభౌ
సముద్రయాదోభిరివార్ణవోదకమ్. 28

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే షష్ఠస్సర్గః *(6)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తమస్సర్గః (7)

కైకేయికి మంథర దుర్బోధ

జ్ఞాతిదాసీ యతో జాతా
కైకేయ్యాస్తు సహోషితా
ప్రాసాదం చంద్రసంకాశమ్
ఆరురోహ యదృచ్ఛయా. 1

సిక్తరాజపథాం కృత్స్నాం
ప్రకీర్ణకుసుమోత్కరామ్
అయోధ్యాం మంథరా తస్మాత్
ప్రాసాదాదన్వవైక్షత. 2

పతాకాభిర్వరార్హాభిః
ధ్వజైశ్చ సమలంకృతామ్
వృతాం ఛందపథైశ్చాపి
శిరస్స్నాతజనైర్వృతామ్. 3

మాల్యమోదకహస్తైశ్చ
ద్విజేంద్రైరభినాదితామ్
శుక్లదేవగృహద్వారాం
సర్వవాదిత్రనిస్వనామ్. 4

సంప్రహృష్టజనాకీర్ణాం
బ్రహ్మఘోషాభినాదితామ్
ప్రహృష్టవరహస్త్యశ్వాం
సంప్రణర్దితగోవృషామ్. 5

ప్రహృష్టముదితైః పౌరై
ఉచ్ఛ్రితధ్వజమాలినీమ్
అయోధ్యాం మంథరా దృష్ట్వా
పరం విస్మయమాగతా. 6

ప్రహర్షోత్ఫుల్లనయనాం
పాండురక్షౌమవాసినీమ్
అవిదూరే స్థితాం దృష్ట్వా
ధాత్రీం పప్రచ్ఛ మంథరా. 7

ఉత్తమేనాభిసంయుక్తా
హర్షేణార్థపరా సతీ
రామమాతా ధనం కిన్ను
జనేభ్యః సంప్రయచ్ఛతి. 8

అతిమాత్రప్రహర్షోఽయం
కిం జనస్య చ శంస మే
కారయిష్యతి కిం వాపి
సంప్రహృష్టో మహీపతిః. 9

విదీర్యమాణా హర్షేణ
ధాత్రీ తు పరయా ముదా
ఆచచక్షేఽథ కుబ్జాయై భూ
యసీం రాఘవశ్రియమ్. 10

శ్వః పుష్యేణ జితక్రోధం
యౌవరాజ్యేన రాఘవమ్
రాజా దశరథో రామమ్
అభిషేచయితాఽనఘమ్. 11

ధాత్ర్యాస్తు వచనం శ్రుత్వా
కుబ్జా క్షిప్రమమర్షితా
కైలాసశిఖరాకారాత్
ప్రాసాదాదవరోహత. 12

సా దహ్యమానా కోపేన
మంథరా పాపదర్శినీ
శయానామేత్య కైకేయీమ్
ఇదం వచనమబ్రవీత్. 13

ఉత్తిష్ఠ మూఢే కిం శేషే
భయం త్వామభివర్తతే
ఉపప్లుతామఘౌఘేన
కిమాత్మానం న బుధ్యసే. 14

అనిష్టే సుభగాకారే
సౌభాగ్యేన వికత్థసే
చలం హి తవ సౌభాగ్యం
నద్యాః స్రోత ఇవోష్ణగే. 15

ఏవముక్తాతు కైకేయీ
రుష్టయా పరుషం వచః
కుబ్జయా పాపదర్శిన్యా
విషాదమగమత్ పరమ్. 16

కైకేయీ త్వబ్రవీత్ కుబ్జాం
కచ్చిత్ క్షేమం ను మంథరే
విషణ్ణవదనాం హి త్వాం
లక్షయే భృశదుఃఖితామ్. 17

మంథరా తు వచ శ్రుత్వా
కైకేయ్యా మధురాక్షరమ్
ఉవాచ క్రోధసంయుక్తా
వాక్యం వాక్యవిశారదా. 18

సా విషణ్ణతరా భూత్వా
కుబ్జా తస్యా హితైషిణీ.
విషాదయంతీ ప్రోవాచ
భేదయంతీ చ రాఘవమ్. 19

అక్షయ్యం సుమహద్దేవి
ప్రవృత్తం త్వద్వినాశనమ్
రామం దశరథో రాజా
యౌవరాజ్యేఽభిషేక్ష్యతి. 20

సాఽస్మ్యగాధే భయే మగ్నా
దుఃఖశోకసమన్వితా
దహ్యమానాఽనలేనేవ
త్వద్ధితార్థమ్ ఇహాగతా. 21

తవ దుఃఖేన కైకేయి
మమ దుఃఖం మహద్ భవేత్
త్వద్వృద్ధౌ మమ వృద్ధిశ్చ
భవేదత్ర న సంశయః. 22

నరాధిపకులే జాతా
మహిషీ త్వం మహీపతేః
ఉగ్రత్వం రాజధర్మాణాం
కథం దేవి న బుధ్యసే. 23

ధర్మావాదీ శఠో భర్తా
శ్లక్ష్ణవాదీ చ దారుణః
శుద్ధభావేన జానీషే
తేనైవమతిసంధితా. 24

ఉపస్థితం ప్రయుంజానః
త్వయి సాంత్వమనర్థకమ్
అర్థేనైవాద్య తే భర్తా
కౌసల్యాం యోజయిష్యతి. 25

ఉపవాహ్య స దుష్టాత్మా
భరతం తవ బంధుషు
కాల్యే స్థాపయితా రామం
రాజ్యే నిహతకంటకే. 26

శత్రుః పతిప్రవాదేన
మాత్రేవ హితకామ్యయా
ఆశీవిష ఇవాంకేన బాలే
పరిహృతస్త్వయా. 27

యథా హి కుర్యాత్ సర్పో వా
శత్రుర్వా ప్రత్యుపేక్షితః
రాజ్ఞా దశరథేనాద్య
సపుత్రా త్వం తథా కృతా. 28

పాపేనానృతసాంత్వేన
బాలే నిత్యసుఖోచితే
రామం స్థాపయతా రాజ్యే
సానుబంధా హతాహ్యసి. 29

సా ప్రాప్తకాలం కైకేయి
క్షిప్రం కురు హితం తవ
త్రాయస్వ పుత్రమాత్మానం
మాం చ విస్మయదర్శనే. 30

మంథరాయా వచః శ్రుత్వా
శయానా సా శుభాననా
ఉత్తస్థౌ హర్షసంపూర్ణా
చంద్రలేఖేవ శారదీ. 31

అతీవ సా తు సంహృష్టా
కైకేయీ విస్మయాన్వితా
ఏకమాభరణం తస్యై
కుబ్జాయై ప్రదదౌ శుభమ్. 32

దత్త్వా త్వాభరణం తస్యై
కుబ్జాయై ప్రమదోత్తమా
కైకేయీ మంథరాం దృష్ట్వా
పునరేవాబ్రవీదిదమ్. 33

ఇదం తు మంథరే మహ్యమ్
ఆఖ్యాసి పరమం ప్రియమ్
ఏతన్మే ప్రియమాఖ్యాతుః
కిం వా భూయః కరోమి తే. 34

రామే వా భరతేవాహం
విశేషం నోపలక్షయే
తస్మాత్తుష్టాఽస్మి యద్రాజా
రామం రాజ్యేభిషేక్ష్యతి. 35

న మే పరం కించిదితస్త్వయా పునః
ప్రియం ప్రియార్హే సువచం వచఃపరమ్
తథా హ్యవోచః త్వమతః ప్రియోత్తరం
పరం వరం తే ప్రదదామి తం వృణు. 36

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే సప్తమస్సర్గః (7)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అష్టమస్సర్గః (8)

కైకేయికి పెక్కువిధముల నూరిపోసిన మంథర

మంధరా త్వభ్యసూయైనామ్
ఉత్సృజ్యాభరణం చ తత్
ఉవాచేదం తతో వాక్యం
కోపదుఃఖసమన్వితా. 1

హర్షం కిమిదమస్థానే
కృతవత్యసి బాలిశే
శోకసాగరమధ్యస్థమ్
ఆత్మానం నావబుధ్యసే. 2

మనసా ప్రహసామి త్వాం
దేవి దుఃఖార్దితా సతీ
యచ్ఛోచితవ్యే హృష్టాసి
ప్రాప్యేదం వ్యసనం మహత్. 3

శోచామి దుర్మతిత్వం తే
కా హి ప్రాజ్ఞా ప్రహర్షయేత్
అరేస్సపత్నీపుత్రస్య
వృద్ధిం మృత్యోరివాగతామ్. 4

భరతాదేవ రామస్య
రాజ్యసాధారణాద్భయమ్
తద్విచింత్య విషణ్ణాస్మి
భయం భీతాద్ధి జాయతే. 5

లక్ష్మణో హి మహేష్వాసో
రామం సర్వాత్మనా గతః
శత్రుఘ్నశ్చాపి భరతం
కాకుత్స్థం లక్ష్మణో యథా. 6

ప్రత్యాసన్నక్రమేణాపి
భరతస్యైవ భామిని
రాజ్యక్రమో విప్రకృష్టః
తయోస్తావత్ కనీయసోః. 7

విదుషః క్షత్రచారిత్రే
ప్రాజ్ఞస్య ప్రాప్తకారిణః
భయాత్ ప్రవేపే రామస్య
చింతయంతీ తవాత్మజమ్. 8

సుభగా ఖలు కౌశల్యా
యస్యాః పుత్త్రోఽభిషేక్ష్యతే
యౌవరాజ్యేన మహతా
శ్వః పుష్యేణ ద్విజోత్తమైః. 9

ప్రాప్తాం సుమహతీం ప్రీతిం
ప్రతీతాం తాం హతద్విషమ్
ఉపస్థాస్యసి కౌసల్యాం
దాసీవత్ త్వం కృతాంజలిః. 10

ఏవం చేత్ త్వం సహాస్మాభిః
తస్యాః ప్రేష్యా భవిష్యసి.
పుత్రశ్చ తవ రామస్య
ప్రేష్యభావం గమిష్యతి. 11

హృష్టాః ఖలు భవిష్యంతి
రామస్య పరమాః స్త్రియః
అప్రహృష్టా భవిష్యంతి
స్నుషాస్తే భరతక్షయే. 12

తాం దృష్ట్వా పరమప్రీతాం
బ్రువంతీం మంథరాం తతః
రామస్యైవ గుణాన్ దేవీ
కైకేయీ ప్రశశంస హ. 13

ధర్మజ్ఞో గురుభిర్దాంతః
కృతజ్ఞః సత్యవాక్ శుచిః
రామో రాజ్ఞః సుతో జ్యేష్ఠో
యౌవరాజ్యమ్ అతోఽర్హతి. 14

భ్రాతౄన్ భృత్యాంశ్చ దీర్ఘాయుః
పితృవత్ పాలయిష్యతి
సంతప్యసే కథం కుబ్జే
శ్రుత్వా రామాభిషేచనమ్. 15

భరతశ్చాపి రామస్య
ధ్రువం వర్షశతాత్ పరమ్
పితృపైతామహం రాజ్యమ్
అవాప్తా పురుషర్షభః. 16

సా త్వమభ్యుదయే ప్రాప్తే
వర్తమానే చ మంథరే
భవిష్యతి చ కల్యాణే
కిమర్థం పరితప్యసే. 17

యథా మే భరతో మాన్యః
తథా భూయోఽపి రాఘవః
కౌశల్యాతోఽతిరిక్తం చ
సోఽనుశుశ్రూషతే హి
మామ్. 18

రాజ్యం యది హి రామస్య
భరతస్యాపి తత్తథా
మన్యతే హి యథాత్మానం
తథా భ్రాతౄంస్తు రాఘవః. 19

కైకేయ్యా వచనం శ్రుత్వా
మంథరా భృశదుఃఖితా
దీర్ఘముష్ణం వినిశ్వస్య
కైకేయీమ్ ఇదమబ్రవీత్. 20

అనర్థదర్శినీ మౌర్ఖ్యాత్
నాత్మానమవబుధ్యసే
శోకవ్యసనవిస్తీర్ణే
మజ్జంతీ దుఃఖసాగరే. 21

భవితా రాఘవో రాజా
రాఘవస్యాను యః సుతః
రాజవంశాత్తు కైకేయి

భరతః పరిహాస్యతే. 22

న హి రాజ్ఞస్సుతాః సర్వే
రాజ్యే తిష్ఠంతి భామిని
స్థాప్యమానేషు సర్వేషు
సుమహాన్ అనయో భవేత్. 23

తస్మాజ్జ్యేష్ఠే హి కేకేయి
రాజ్యతంత్రాణి పార్థివాః
స్థాపయంత్యనవద్యాంగి
గుణవత్స్వితరేష్వపి. 24

అసావత్యంతనిర్భగ్నః
తవ పుత్రో భవిష్యతి
అనాథవత్ సుఖేభ్యశ్చ
రాజవంశాచ్చ వత్సలే. 25

సాహం త్వదర్థే సంప్రాప్తా
త్వం తు మాం నావబుధ్యసే
సపత్ని వృద్ధౌ యా మే త్వం
ప్రదేయం దాతుమిచ్ఛసి. 26

ధ్రువం తు భరతం రామః
ప్రాప్య రాజ్యమకంటకమ్
దేశాంతరం వా నయితా
లోకాంతరమథాపి వా. 27

బాల ఏవ హి మాతుల్యం
భరతో నాయిత స్త్వయా
సన్నికర్షాచ్చ సౌహార్దం
జాయతే స్థావరేష్వపి. 28

భరతస్యాప్యనువశః
శత్రుఘ్నోఽపి సమాగతః
లక్ష్మణో హి యథా రామం
తథాసౌ భరతం గతః. 29

శ్రూయతే హి ద్రుమః
కశ్చిత్ ఛేత్తవ్యో వనజీవిభిః
సన్నికర్షాదిషీకాభిః
మోచితః పరమాద్భయాత్. 30

గోప్తా హి రామం సౌమిత్రిః
లక్ష్మణం చాపి రాఘవః
అశ్వినోరివ సౌభ్రాత్రం
తయోర్లోకేషు విశ్రుతమ్. 31

తస్మాన్న లక్ష్మణే రామః
పాపం కించిత్ కరిష్యతి
రామస్తు భరతే పాపం
కుర్యాదితి న సంశయః. 32

తస్మాద్రాజగృహాదేవ
వనం గచ్ఛతు తే సుతః
ఏతద్ధి రోచతే మహ్యం
భృశం చాపి హితం తవ. 33

ఏవం తే జ్ఞాతిపక్షస్య
శ్రేయశ్చైవ భవిష్యతి
యది చేద్భరతో ధర్మాత్

పిత్ర్యం రాజ్యమవాప్స్యతి 34
స తే సుఖోచితో బాలో
రామస్య సహజో రిపుః
సమృద్ధార్థస్య నష్టార్థో
జీవిష్యతి కథం వశే. 35

అభిద్రుతమివారణ్యే
సింహేన గజయూథపమ్
ప్రచ్ఛాద్యమానం రామేణ
భరతం త్రాతుమర్హసి. 36

దర్పాన్నిరాకృతా పూర్వం
త్వయా సౌభాగ్యవత్తయా
రామమాతా సపత్నీ తే
కథం వైరం న శాతయేత్. 37

యదా హి రామః పృథివీమవాప్స్యతి
ప్రభూతరత్నాకరశైలపత్తనామ్
తదా గమిష్యస్యశుభం పరాభవం
సహైవ దీనా భరతేన భామిని. 38

యదా హి రామః పృథివీమవాప్స్యతి
ధ్రువం ప్రణష్టో భరతో భవిష్యతి
అతో హి సంచింతయ రాజ్యమాత్మజే
పరస్య చైవాద్య వివాసకారణమ్. 39

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే అష్టమస్సర్గః (8)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - నవమస్సర్గః (9)

రెండువరముల సాధనకై కోపగృహమునకేగిన కైకేయి

ఏవముక్తా తు కైకేయీ
కోపేన జ్వలితాననా
దీర్ఘముష్ణం వినిశ్వస్య
మంథరామ్ ఇదమబ్రవీత్. 1

అద్య రామమితః క్షిప్రం
వనం ప్రస్థాపయామ్యహమ్
యౌవరాజ్యే చ భరతం
క్షిప్రమేవాభిషేచయే. 2

ఇదం త్విదానీం సంపశ్య
కేనోపాయేన మంథరే
భరతః ప్రాప్నుయాద్రాజ్యం
న తు రామః కథంచన. 3

ఏవముక్తా తయా దేవ్యా
మంథరా పాపదర్శినీ
రామార్థమ్ ఉపహింసంతీ
కైకేయీమ్ ఇదమబ్రవీత్. 4

హంతేదానీం ప్రవక్ష్యామి
కైకేయి శ్రూయతాం చ మే
యథా తే భరతో రాజ్యం
పుత్రః ప్రాప్స్యతి కేవలమ్. 5

కిం న స్మరసి కైకేయి
స్మరంతీ వా నిగూహసే
యదుచ్యమానమ్ ఆత్మార్థం
మత్తస్త్వం శ్రోతుమిచ్ఛసి. 6

మయోచ్యమానం యది తే
శ్రోతుం ఛందో విలాసిని
శ్రూయతామభిధాస్యామి
శ్రుత్వా చాపి విమృశ్యతామ్. 7

శ్రుత్వైవం వచనం తస్యా
మంథరాయాస్తు కైకయీ
కించిదుత్థాయ శయనాత్
స్వాస్తీర్ణాదిదమబ్రవీత్. 8

కథయ త్వం మమోపాయం
కేనోపాయేన మంథరే
భరతః ప్రాప్నుయాద్రాజ్యం
న తు రామః కథంచన. 9

ఏవముక్తా తయా దేవ్యా
మంథరా పాపదర్శినీ
రామార్థముపహింసంతీ
కుబ్జా వచనమబ్రవీత్. 10

తవ దైవాసురే యుద్ధే
సహ రాజర్షిభిః పతిః
అగచ్ఛత్ త్వాముపాదాయ
దేవరాజస్య సాహ్యకృత్. 11

దిశమాస్థాయ వై దేవి
దక్షిణాం దండకాన్ ప్రతి
వైజయంతమితి ఖ్యాతం
పురం యత్ర తిమిధ్వజః. 12

స శంబర ఇతి ఖ్యాతః
శతమాయో మహాసురః
దదౌ శక్రస్య సంగ్రామే
దేవసంఘైరనిర్జితః. 13

తస్మిన్ మహతి సంగ్రామే
పురుషాన్ క్షతవిక్షతాన్
రాత్రౌ ప్రసుప్తాన్ ఘ్నంతి స్మ
తరసాఽఽసాద్య రాక్షసాః. 14

తత్రాఽకరోన్మహద్యుద్ధం
రాజా దశరథస్తదా
అసురైశ్చ మహాబాహుః
శస్త్రైశ్చ శకలీకృతః. 15

అపవాహ్య త్వయా దేవి
సంగ్రామాన్నష్టచేతనః
తత్రాపి విక్షతః శస్త్రైః
పతిస్తే రక్షితస్త్వయా. 16

తుష్టేన తేన దత్తౌ తే
ద్వౌ వరౌ శుభదర్శనే. 17

స త్వయోక్తః పతిర్దేవి
యదేచ్ఛేయం తదా వరౌ
గృహ్ణీయామితి తత్తేన
తథేత్యుక్తం మహాత్మనా. 18

అనభిజ్ఞాహ్యహం దేవి
త్వయైవ కథితా పురా
కథైషా తవ తు స్నేహాత్
మనసా ధార్యతే మయా. 19

రామాభిషేకసంభారాత్
నిగృహ్య వినివర్తయ
తౌ వరౌ యాచ భర్తారం
భరతస్యాభిషేచనమ్
ప్రవ్రాజనం తు రామస్య
త్వం వర్షాణి చతుర్దశ. 20

చతుర్దశ హి వర్షాణి
రామే ప్రవ్రాజితే వనమ్
ప్రజాభావగతస్నేహః
స్థిరః పుత్రో భవిష్యతి. 21

క్రోధాగారం ప్రవిశ్యాద్య
క్రుద్ధేవాశ్వపతేః సుతే
శేష్వానంతర్హితాయాం
త్వం భూమౌ మలినవాసినీ. 22

మాస్మైనం ప్రత్యుదీక్షేథా
మా చైనమ్ అభిభాషథాః
రుదంతీచాపి తం దృష్ట్వా
జగత్యాం శోకలాలసా. 23

దయితా త్వం సదా భర్తు
అత్ర మే నాస్తి సంశయః
త్వత్కృతే స మహారాజో
విశేదపి హుతాశనమ్. 24

న త్వాం క్రోధయితుం శక్తో
న క్రుద్ధాం ప్రత్యుదీక్షితుమ్
తవ ప్రియార్థం రాజా హి
ప్రాణానపి పరిత్యజేత్. 25

న హ్యతిక్రమితుం శక్తః
తవ వాక్యం మహీపతిః
మందస్వభావే బుధ్యస్వ
సౌభాగ్యబలమాత్మనః. 26

మణిముక్తం సువర్ణాని
రత్నాని వివిధాని చ
దద్యాద్దశరథో రాజా
మా స్మ తేషు మనః కృథాః. 27

యౌ తౌ దైవాసురే యుద్ధే
వరౌ దశరథోఽదదాత్
తౌ స్మారయ మహాభాగే
సోఽర్థో న త్వామతిక్రమేత్. 28

యదాతు తే వరం దద్యాత్
స్వయముత్థాప్య రాఘవః
వ్యవస్థాప్య మహారాజం
త్వమిమం వృణుయా వరమ్. 29

రామం ప్రవ్రాజయారణ్యే
నవ వర్షాణి పంచ చ
భరతః క్రియతాం రాజా
పృథివ్యాః పార్థివర్షభః. 30

చతుర్దశ హి వర్షాణి
రామే ప్రవ్రాజితే వనమ్
రూఢశ్చ కృతమూలశ్చ
శేషం స్థాస్యతి తే సుతః. 31

రామప్రవ్రాజనం చైవ
దేవి యాచస్వ తం వరమ్
ఏవం సిధ్యంతి పుత్రస్య
సర్వార్థాస్తవ భామిని. 32

ఏవం ప్రవ్రాజితశ్చైవ
రామోఽరామో భవిష్యతి
భరతశ్చ హతామిత్రః
తవ రాజా భవిష్యతి. 33

యేన కాలేన రామశ్చ
వనాత్ ప్రత్యాగమిష్యతి
తేన కాలేన పుత్రస్తే
కృతమూలో భవిష్యతి

సంగృహీత మనుష్యశ్చ
సుహృద్భిస్సార్థమాత్మవాన్. 34

ప్రాప్తకాలం తు తే మన్యే
రాజానం వీతసాధ్వసా
రామాభిషేకసంభారాత్
నిగృహ్య వినివర్తయ. 35

అనర్థమర్థరూపేణ
గ్రాహితా సా తతస్తయా
హృష్టా ప్రతీతా కైకేయీ
మంథరామిదమబ్రవీత్. 36

సా హి వాక్యేన కుబ్జాయాః
కిశోరీవోత్పథం గతా
కైకేయీ విస్మయం ప్రాప్తా
పరం పరమదర్శనా. 37

కుబ్జే త్వా నాభిజానామి
శ్రేష్ఠాం శ్రేష్ఠాభిధాయినీమ్
పృథివ్యామసి కుబ్జానామ్
ఉత్తమా బుద్ధినిశ్చయే. 38

త్వమేవ తు మమార్థేషు
నిత్యయుక్తా హితైషిణీ
నాహం సమవబుధ్యేమం
కుబ్జే రాజ్ఞశ్చికీర్షితమ్. 39

సంతి దుస్సంస్థితాః కుబ్జా
వక్రాః పరమదారుణాః
త్వం పద్మమివ వాతేన
సన్నతా ప్రియదర్శనా. 40

ఉరస్తేఽభినివిష్టం వై
యావత్ స్కంధాత్ సమున్నతమ్
అధస్తాచ్చోదరం శాతం
సునాభమివ లజ్జితమ్. 41

పరిపూర్ణం తు జఘనం
సుపీనౌ చ పయోధరౌ
విమలేందుసమం వక్త్రమ్
అహో రాజసి మంథరే. 42

జఘనం తవ నిర్ఘుష్టం
రశనాదామశోభితమ్
జంఘే భృశముపన్యస్తే
పాదౌ చాప్యాయతావుభౌ. 43

త్వమాయతాభ్యాం సక్థిభ్యాం
మంథరే క్షౌమవాసినీ
అగ్రతో మమ గచ్ఛంతీ
రాజహంసీవ రాజసే. 44

ఆసన్ యాశ్శంబరే మాయాః
సహస్రమసురాధిపే
సర్వాస్త్వయి నివిష్టాస్తా
భూయశ్చాన్యాః సహస్రశః. 45

తవేదం స్థగు యద్దీర్ఘం
రథఘోణమివాయతమ్

మతయః క్షత్రవిద్యాశ్చ
మాయాశ్చాత్ర వసంతి తే. 46

అత్ర తే ప్రతిమోక్ష్యామి
మాలాం కుబ్జే హిరణ్మయీమ్
అభిషిక్తే చ భరతే
రాఘవే చ వనం గతే. 47

జాత్యేన చ సువర్ణేన
సునిష్టప్తేన మంథరే
లబ్ధార్థా చ ప్రతీచా చ
లేపయిష్యామి తే స్థగు. 48

ముఖే చ తిలకం చిత్రం
జాతరూపమయం శుభమ్
కారయిష్యామి తే కుబ్జే
శుభాన్యాభరణాని చ. 49

పరిధాయ శుభే వస్త్రే
దేవతేవ చరిష్యసి. 50

చంద్రమాహ్వయమానేన
ముఖేనాప్రతిమాననా
గమిష్యసి గతిం ముఖ్యాం
గర్వయంతీ ద్విషజ్జనమ్. 51

తవాపి కుబ్జాః కుబ్జాయాః
సర్వాభరణభూషితాః
పాదౌ పరిచరిష్యంతి
యథైవ త్వం సదా మమ. 52

ఇతి ప్రశస్యమానా సా
కైకేయీమ్ ఇదమబ్రవీత్
శయానాం శయనే శుభ్రే
వేద్యామగ్నిశిఖామివ. 53

గతోదకే సేతుబంధో న
కల్యాణి విధీయతే
ఉత్తిష్ఠ కురు కల్యాణి
రాజానమ్ అనుదర్శయ. 54

తథా ప్రోత్సాహితా దేవీ
గత్వా మంథరయా సహ
క్రోధాగారం విశాలాక్షీ
సౌభాగ్యమదగర్వితా. 55

అనేకశతసాహస్రం
ముక్తాహారం వరాంగనా
అవముచ్య వరార్హాణి
శుభాన్యాభరణాని చ. 56

తతో హేమోపమా తత్ర
కుబ్జావాక్యవశం గతా
సంవిశ్య భూమౌ కైకేయీ
మంథరామిదమబ్రవీత్. 57

ఇహ వా మాం మృతాం కుబ్జే
నృపాయావేదయిష్యసి
వనం తు రాఘవే ప్రాప్తే
భరతః ప్రాప్స్యతి క్షితిమ్. 58

న సువర్ణేన మే హ్యర్థో న
రత్నైః నచ భోజనైః
ఏష మే జీవితస్యాంతో
రామో యద్యభిషిచ్యతే. 59

అథో పునస్తాం మహిషీం మహీక్షితో
వచోభిరత్యర్థమహాపరాక్రమైః
ఉవాచ కుబ్జా భరతస్య మాతరం
హితం వచో రామముపేత్య చాహితమ్. 60

ప్రపత్స్యతే రాజ్యమిదం హి రాఘవో
యది ధ్రువం త్వం ససుతా చ తప్స్యసే
అతో హి కల్యాణి యతస్వ తత్తథా
యథా సుతస్తే భరతోఽభిషేక్ష్యతే. 61

తథాతివిద్ధా మహిషీ తు కుబ్జయా
సమాహతా వాగిషుభిర్ముహు ర్ముహుః
నిధాయ హస్తౌ హృదయేఽతివిస్మితా
శశంస కుబ్జాం కుపితా పునః పునః. 62

యమస్య వా మాం విషయం గతామితో
నిశామ్య కుబ్జే ప్రతివేదయిష్యసి.
వనం గతే వా సుచిరాయ రాఘవే
సమృద్ధకామో భరతో భవిష్యతి. 63

అహం హి నైవాస్తరణాని న స్రజో
న చందనం నాంజనపానభోజనమ్
న కించిదిచ్ఛామి న చేహ జీవితం
న చేదితో గచ్ఛతి రాఘవో వనమ్. 64

అథైతదుక్త్వా వచనం సుదారుణం
నిధాయ సర్వాభరణాని భామినీ
అసంవృతామాస్తరణేన మేదినీం
తదాఽధిశిశ్యే పతితేవ కిన్నరీ. 65

ఉదీర్ణసంరంభతమోవృతాననా
తథావముక్తోత్తమమాల్యభూషణా
నరేంద్రపత్నీ విమనా బభూవ సా
తమోవృతా ద్యౌరివ మగ్నతారకా. 66

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే నవమస్సర్గః (9)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - దశమస్సర్గః (10)

కోపగృహమున కైకను చూసి పరితపించిన దశరథుడు

విదర్శితా యదా దేవీ
కుబ్జయా పాపయా భృశమ్
తదా శేతే స్మ సా భూమౌ
దిగ్ధవిద్ధేవ కిన్నరీ. 1

నిశ్చిత్య మనసా కృత్యం
సా సమ్యగితి భామినీ
మంథరాయై శనైస్సర్వమ్
ఆచచక్షే విచక్షణా. 2

సా దీనా నిశ్చయం కృత్వా
మంథరావాక్యమోహితా
నాగకన్యేవ నిశ్వస్య
దీర్ఘముష్ణం చ భామినీ
ముహూర్తం చింతయామాస
మార్గమ్ ఆత్మసుఖావహమ్. 3

సా సుహృచ్చార్థకామా చ
తం నిశమ్య సునిశ్చయమ్
బభూవ పరమప్రీతా
సిద్ధిం ప్రాప్యేవ మంథరా. 4

అథ సా రుషితా దేవీ
సమ్యక్ కృత్వా వినిశ్చయమ్
సంవివేశాబలా భూమౌ
నివేశ్య భ్రుకుటీం ముఖే. 5

తతశ్చిత్రాణి మాల్యాని
దివ్యాన్యాభరణాని చ
అపవిద్ధాని కైకేయ్యా
తాని భూమిం ప్రపేదిరే. 6

తయా తాన్యపవిద్ధాని
మాల్యాన్యాభరణాని చ
అశోభయంత వసుధాం
నక్షత్రాణి యథా నభః. 7

క్రోధాగారే నిపతితా సా
బభౌ మలినాంబరా
ఏకవేణీం దృఢం బధ్వా
గతసత్త్వేవ కిన్నరీ. 8

ఆజ్ఞాప్య తు మహారాజో
రాఘవస్యాభిషేచనమ్
ఉపస్థానమనుజ్ఞాప్య
ప్రవివేశ నివేశనమ్. 9

అద్య రామాభిషేకో వై
ప్రసిద్ధ ఇతి జజ్ఞివాన్

ప్రియార్హాం ప్రియమాఖ్యాతుం
వివేశాంతఃపురం వశీ. 10

స కైకేయ్యా గృహం శ్రేష్ఠం
ప్రవివేశ మహాయశాః
పాండురాభ్రమివాకాశం
రాహుయుక్తం నిశాకరః. 11

శుకబర్హిణసంఘుష్టం
క్రౌంచహంసరుతాయుతమ్
వాదిత్రరవసంఘుష్టం
కుబ్జా వామనికాయుతమ్. 12

లతాగృహైశ్చిత్రగృహైః
చంపకాశోకశోభితైః
దాంతరాజతసౌవర్ణ
వేదికాభి స్సమాయుతమ్. 13

నిత్యపుష్పఫలైర్వృక్షైః
వాపీభిశ్చోపశోభితమ్
దాంతరజతసౌవర్ణైః
సంవృతం పరమాసనైః. 14

వివిధైరన్నపానైశ్చ
భక్ష్యైశ్చ వివిధైరపి
ఉపపన్నం మహార్హైశ్చ
భూషితైః త్రిదివోపమమ్. 15

తత్ప్రవిశ్య మహారాజః
స్వమంతపురమృద్ధిమత్

న దదర్శ ప్రియాం రాజా
కైకేయీం శయనోత్తమే. 16

స కామబలసంయుక్తో
రత్యర్థం మనుజాధిపః
అపశ్యన్ దయితాం భార్యాం
పప్రచ్ఛ విషసాద చ. 17

న హి తస్య పురా దేవీ
తాం వేలామత్యవర్తత
న చ రాజా గృహం శూన్యం
ప్రవివేశ కదాచన. 18

తతో గృహగతో రాజా
కైకేయీం పర్యపృచ్ఛత
యథాపూర్వమ్ అవిజ్ఞాయ
స్వార్థలిప్సుమపండితామ్. 19

ప్రతీహారీత్వథోవాచ
సంత్రస్తా సుకృతాంజలిః
దేవ దేవీ భృశం క్రుద్ధా
క్రోధాగారమభిద్రుతా. 20

ప్రతీహార్యా వచః శ్రుత్వా
రాజా పరమదుర్మనాః
విషసాద పున ర్భూయో
లుళితవ్యాకులేంద్రియః. 21

తత్ర తాం పతితాం భూమౌ
శయానామ్ అతథోచితామ్

ప్రతప్త ఇవ దుఃఖేన
సోఽపశ్యజ్జగతీపతిః. 22

స వృద్ధస్తరుణీం భార్యాం
ప్రాణేభ్యోఽపి గరీయసీమ్
అపాపః పాపసంకల్పాం
దదర్శ ధరణీతలే. 23

లతామివ వినిష్కృత్తాం
పతితాం దేవతామివ
కిన్నరీమివ నిర్ధూతాం
చ్యుతామ్ అప్సరసం యథా. 24

మాయామివ పరిభ్రష్టాం
హరిణీమివ సంయతామ్
కరేణుమివ దిగ్ధేన
విద్ధాం మృగయునా వనే. 25

మహాగజ ఇవారణ్యే
స్నేహాత్ పరిమమర్శ తామ్
పరిమృశ్య చ పాణిభ్యామ్
అభిసంత్రస్తచేతనః. 26

కామీ కమలపత్రాక్షీమ్
ఉవాచ వనితామిదమ్. 27

న తేఽహమభిజానామి
క్రోధమ్ ఆత్మని సంశ్రితమ్
దేవి కేనాభిశప్తాసి
కేన వాసి విమానితా. 28

యదిదం మమ దుఃఖాయ
శేషే కల్యాణి పాంసుషు
భూమౌ శేషే కిమర్థం త్వం
మయి కల్యాణచేతసి. 29

భూతోపహతచిత్తేవ
మమ చిత్తప్రమాథినీ. 30

సంతి మే కుశలా వైద్యా
స్త్వభితుష్టాశ్చ సర్వశః
సుఖితాం త్వాం కరిష్యంతి
వ్యాధిమ్ ఆచక్ష్వ భామిని. 31

కస్య వా తే ప్రియం కార్యం
కేన వా విప్రియం కృతమ్
కః ప్రియం లభతామద్య
కో వా సుమహదప్రియమ్. 32

మా రోదీః మా చకార్షీ స్త్వం
దేవి సంపరిశోషణమ్
అవధ్యో వధ్యతాం కో వా
కో వా వధ్యో విముచ్యతామ్. 33

దరిద్రః కో భవత్వాఢ్యో
ద్రవ్యవాన్ వాప్యకించనః. 34

అహం చైవ మదీయాశ్చ
సర్వే తవ వశానుగాః
న తే కించదభిప్రాయం
వ్యాహంతుమ్ అహముత్సహే. 35

ఆత్మనో జీవితేనాపి
బ్రూహి యన్మనసేచ్ఛసి
బలమాత్మని జానంతీ
న మాం శంకితుమర్హసి. 36

కరిష్యామి తవ ప్రీతిం
సుకృతేనాపి తే శపే. 37

యావదావర్తతే చక్రం
తావతీ మే వసుంధరా
ప్రాచీనాః సింధుసౌవీరాః
సౌరాష్ట్రా దక్షిణాపథాః. 38

వంగాంగమగధామత్స్యాః
సమృద్ధాః కాశికోసలాః
తత్ర జాతం బహు ద్రవ్యం
ధనధాన్యమజాదికమ్. 39

తతో వృణీష్వ కైకేయి
యద్యత్ త్వం మనసేచ్ఛసి. 40

కిమాయాసేన తే భీరు
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ శోభనే
తత్త్వం మే బ్రూహి కైకేయి
యతస్తే భయమాగతమ్. 41

తత్తే వ్యపనయిష్యామి
నీహారమివ రశ్మివాన్. 42

తథోక్తా సా సమాశ్వస్తా
వక్తుకామా తదప్రియమ్
పరిపీడయితుం భూయో
భర్తారమ్ ఉపచక్రమే. 43

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే దశమస్సర్గః. (10)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకాదశస్సర్గః (11)

దశరథుని తన రెండువరములను కోరిన కైకేయి

తం మన్మథశరైర్విద్ధం
కామవేగవశానుగమ్
ఉవాచ పృథివీపాలం
కైకేయీ దారుణం వచః. 1

నాస్మి విప్రకృతా దేవ
కేనచిన్నావమానితా
అభిప్రాయస్తు మే కశ్చిత్
తమిచ్ఛామి త్వయా కృతమ్. 2

ప్రతిజ్ఞాం ప్రతిజానీష్వ
యది త్వం కర్తుమిచ్ఛసి
అథ తద్వ్యాహరిష్యామి
యదభిప్రార్థితం మయా. 3

తామువాచ మహాతేజాః
కైకేయీమ్ ఈషదుత్స్మితః
కామీ హస్తేన సంగృహ్య
మూర్ధజేషు శుచిస్మితామ్. 4

అవలిప్తే న జానాసి
త్వత్తః ప్రియతమా మమ
మనుజో మనుజవ్యాఘ్రాత్
రామాదన్యో న విద్యతే. 5

తేనాజయ్యేన ముఖ్యేన
రాఘవేణ మహాత్మనా
శపే తే జీవనార్హేణ
బ్రూహి యన్మనసేచ్ఛసి. 6

యం ముహూర్తమపశ్యంస్తు
న జీవేయమ్ అహం ధ్రువమ్
తేన రామేణ కైకేయి
శపే తే వచనక్రియామ్. 7

ఆత్మనావాత్మజైశ్చాన్యైః
వృణే యం మనుజర్షభమ్.
తేన రామేణ కైకేయి
శపే తే వచనక్రియామ్. 8

భద్రే హృదయమప్యేతత్
అనుమృశ్యోద్ధరస్వ మే
ఏతత్ సమీక్ష్య కైకేయి
బ్రూహి యత్ సాధు మన్యసే. 9

బలమాత్మని జానంతీ
న మాం శంకితుమర్హసి
కరిష్యామి తవ ప్రీతిం
సుకృతేనాపి తే శపే. 10

సా తదర్థమనా దేవీ
తమభిప్రాయమాగతమ్
నిర్మాధ్యస్థాచ్చ హర్షాచ్చ
బభాషే దుస్సహం వచః. 11

తేన వాక్యేన సంహృష్టా
తమభిప్రాయమాగతమ్
వ్యాజహార మహాఘోరమ్
అభ్యాగతమివాంతకమ్. 12

యథా క్రమేణ శపసి
వరం మమ దదాసి చ
తచ్ఛృణ్వంతు త్రయస్త్రింశత్
దేవాః సాగ్నిపురోగమాః. 13

చంద్రాదిత్యౌ నభశ్చైవ
గ్రహా రాత్ర్యహనీ దిశః
జగచ్చ పృథివీచేయం
సగంధర్వా సరాక్షసాః. 14

నిశాచరాణి భూతాని
గృహేషు గృహదేవతాః
యాని చాన్యాని భూతాని
జానీయుః భాషితం తవ. 15

సత్యసంధో మహాతేజాః
ధర్మజ్ఞః సుసమాహితః
వరం మమ దదాత్యేష
తన్మే శృణ్వంతు దైవతాః. 16

ఇతి దేవీ మహేష్వాసం
పరిగృహ్యాభిశస్య చ
తతః పరమువాచేదం
వరదం కామమోహితమ్. 17

స్మర రాజన్ పురావృత్తం
తస్మిన్ దైవాసురే రణే
తత్ర చాఽచ్యావయచ్ఛత్రుః
తవ జీవితమంతరా. 18

తత్ర చాపి మయా దేవ
యత్ త్వం సమభిరక్షితః
జాగ్రత్యా యతమానాయాః
తతో మే ప్రదదౌ వరౌ. 19

తౌ తు దత్తౌ వరౌ దేవ
నిక్షేపౌ మృగయామ్యహమ్
తథైవ పృథివీపాల
సకాశే సత్యసంగర. 20

తత్ ప్రతిశ్రుత్య ధర్మేణ
న చేద్దాస్యసి మే వరమ్
అద్యైవ హి ప్రహాస్యామి
జీవితం త్వద్విమానితా. 21

వాఙ్మాత్రేణ తదా రాజా
కైకేయ్యా స్వవశే కృతః
ప్రచస్కంద వినాశాయ
పాశం మృగ ఇవాత్మనః. 22

తతః పరమువాచేదం
వరదం కామమోహితమ్
వరౌ యౌ మే త్వయా దేవ
తదా దత్తౌ మహీపతే. 23

తౌ తావదహమద్యైవ
వక్ష్యామి శృణు మే వచః. 24

అభిషేకసమారంభో
రాఘవస్యోపకల్పితః
అనేనైవాభిషేకేణ
భరతో మేఽభిషిచ్యతామ్. 25

యో ద్వితీయో వరో దేవ
దత్తః ప్రీతేన మే త్వయా
తదా దైవాసురే యుద్ధే
తస్య కాలోఽయమాగతః. 26

నవ పంచ చ వర్షాణి
దండకారణ్యమాశ్రితః
చీరాజినజటాధారీ
రామో భవతు తాపసః. 27

భరతో భజతామద్య
యౌవరాజ్యమ్ అకంటకమ్
ఏష మే పరమః కామో
దత్తమేవ వరం వృణే. 28

అద్య చైవ హి పశ్యేయం
ప్రయాంతం రాఘవం వనమ్. 29

స రాజరాజః భవ సత్యసంగరః
కులం చ శీలం చ హి రక్ష జన్మ చ
పరత్రవాసే హి వదంత్యనుత్తమం
తపోధనాఃసత్యవచో హితంనృణామ్. 30

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకాదశస్సర్గః (11)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్వాదశస్సర్గః (12)

శ్రీరాముని వనమునకు పంపలేనన్న దశరథుని నిస్సహాయత

తతః శ్రుత్వా మహారాజః
కైకేయ్యా దారుణం వచః.
చింతామ్ అభిసమాపేదే
ముహూర్తం ప్రతతాప చ. 1

కిన్ను మే యది వా స్వప్నః
చిత్తమోహోఽపి వా మమ
అనుభూతోపసర్గో వా
మనసో వాప్యుపద్రవః
ఇతి సంచింత్య తద్రాజా
నాధ్యగచ్ఛత్ తదాసుఖమ్. 2

ప్రతిలభ్య చిరాత్ సంజ్ఞాం
కైకేయీవాక్యతాడితః
వ్యథితో విక్లబశ్చైవ
వ్యాఘ్రీం దృష్ట్వా యథా మృగః
. 3

అసంవృతాయామాసీనో
జగత్యాం దీర్ఘముచ్ఛ్వసన్
మండలే పన్నగో రుద్ధో
మంత్రైరివ మహావిషః. 4

అహో ధిగితి సామర్షో
వాచముక్త్వా నరాధిపః
మోహమాపేదివాన్ భూయః
శోకోపహతచేతనః. 5

చిరేణ తు నృపస్సంజ్ఞాం
ప్రతిలభ్య సుదుఃఖితః
కైకేయీమ్ అబ్రవీత్ క్రుద్ధః
ప్రదహన్నివ చక్షుషా. 6

నృశంసే దుష్టచారిత్రే
కులస్యాస్య వినాశిని
కిం కృతం తవ రామేణ
పాపం పాపే మయాపి వా. 7

యదా తే జననీతుల్యాం
వృత్తిం వహతి రాఘవః
తస్యైవ త్వమనర్థాయ
కిం నిమిత్తమిహోద్యతా. 8

త్వం మయాఽఽత్మవినాశార్థం
భవనం స్వం ప్రవేశితా
అవిజ్ఞానాన్నృపసుతా
వ్యాళీ తీక్ష్ణవిషా యథా. 9

జీవలోకో యదా సర్వో

రామస్యాహ గుణస్తవమ్
అపరాధం కముద్దిశ్య
త్యక్ష్యామీష్టమహం సుతమ్. 10

కౌసల్యాం వా సుమిత్రాం
వా త్యజేయమపి వా శ్రియమ్
జీవితం వాత్మనో రామం
న త్వేవ పితృవత్సలమ్. 11

పరాభవతి మే ప్రీతిః
దృష్ట్వా తనయమగ్రజమ్
అపశ్యతస్తు మే రామం
నష్టా భవతి చేతనా. 12

తిష్ఠేల్లోకో వినా సూర్యం
సస్యం వా సలిలం వినా
న తు రామం వినా దేహే
తిష్ఠేత్తు మమ జీవితమ్. 13

తదలం త్యజ్యతామేష
నిశ్చయః పాపనిశ్చయే
అపి తే చరణౌ మూర్ధ్నా
స్పృశామ్యేష ప్రసీద మే. 14

కిమిదం చింతితం పాపే
త్వయా పరమదారుణమ్. 15

అథ జిజ్ఞాససే మాం త్వం
భరతస్య ప్రియాప్రియే
అస్తు యత్తత్ త్వయా పూర్వం
వ్యాహృతం రాఘవం ప్రతి. 16

స మే జ్యేష్ఠఃసుతః శ్రీమాన్
ధర్మజ్యేష్ఠ ఇతీవ మే
తత్ త్వయా ప్రియవాదిన్యా
సేవార్థం కథితం భవేత్. 17

తచ్ఛ్రుత్వా శోకసంతప్తా
సంతాపయసి మాం భృశమ్
ఆవిష్టాసి గృహం శూన్యం
సా త్వం పరవశం గతా. 18

ఇక్ష్వాకూణాం కులే దేవి
సంప్రాప్తః సుమహానయమ్
అనయో నయసంపన్నే
యత్ర తే వికృతా మతిః. 19

న హి కించిదయుక్తం వా
విప్రియం వా పురా మమ
అకరోస్త్వం విశాలాక్షి
తేన న శ్రద్దధామ్యహమ్. 20

నను తే రాఘవస్తుల్యో
భరతేన మహాత్మనా
బహుశో హి సుబాలే త్వం
కథాః కథయసే మమ. 21

తస్య ధర్మాత్మనో దేవి
వనే వాసం యశస్వినః
కథం రోచయసే భీరు

నవ వర్షాణి పంచ చ. 22

అత్యంతసుకుమారస్య
తస్య ధర్మే ధృతాత్మనః
కథం రోచయసే వాసమ్
అరణ్యే భృశదారుణే. 23

రోచయస్యభిరామస్య
రామస్య శుభలోచనే
తవ శుశ్రూషమాణస్య
కిమర్థం విప్రవాసనమ్. 24

రామో హి భరతాద్భూయః
తవ శుశ్రూషతే సదా
విశేషం త్వయి తస్మాత్తు
భరతస్య న లక్షయే. 25

శుశ్రూషాం గౌరవంచైవ
ప్రమాణం వచనక్రియామ్
కస్తే భూయస్తరం కుర్యాత్
అన్యత్ర మనుజర్షభాత్. 26

బహూనాం స్త్రీసహస్రాణాం
బహూనాం చోపజీవినామ్
పరివాదోఽపవాదో వా
రాఘవే నోపపద్యతే. 27

సాంత్వయన్ సర్వభూతాని
రామః శుద్ధేన చేతసా
గృహ్ణాతి మనుజవ్యాఘ్రః
ప్రియైః విషయవాసినః. 28

సత్యేన లోకాన్ జయతి
దీనాన్ దానేన రాఘవః
గురూన్ శుశ్రూషయా వీరో
ధనుషా యుధి శాత్రవాన్. 29

సత్యం దానం తపస్త్యాగో
మిత్రతా శౌచమార్జవమ్
విద్యాచ గురుశుశ్రూషా
ధ్రువాణ్యేతాని రాఘవే. 30

తస్మిన్నార్జవసంపన్నే
దేవి దేవోపమే కథమ్
పాపమాశంససే రామే
మహర్షిసమతేజసి. 31

న స్మరామ్యప్రియం వాక్యం
లోకస్య ప్రియవాదినః
స కథం త్వత్కృతే రామం
వక్ష్యామి ప్రియమప్రియమ్. 32

క్షమా యస్మిన్ దమస్త్యాగః
సత్యం ధర్మః కృతజ్ఞతా
అప్యహింసా చ భూతానాం
తమ్ ఋతే కా గతిర్మమ. 33

మమ వృద్ధస్య కైకేయి
గతాంతస్య తపస్వినః
దీనం లాలప్యమానస్య

కారుణ్యం కర్తుమర్హసి. 34

పృథివ్యాం సాగరాంతాయాం
యత్కించిదధిగమ్యతే
తత్సర్వం తవ దాస్యామి
మా చ త్వాం మన్యురావిశేత్. 35

అంజలిం కుర్మి కైకేయి
పాదౌ చాపి స్పృశామి తే
శరణం భవ రామస్య
మాఽధర్మోమామిహస్పృశేత్. 36

ఇతి దుఃఖాభిసంతప్తం
విలపంతమ్ అచేతనమ్
ఘూర్ణమానం మహారాజం
శోకేన సమభిప్లుతమ్. 37

పారం శోకార్ణవస్యాశు
ప్రార్థయంతం పునః పునః
ప్రత్యువాచాథ కైకేయీ
రౌద్రా రౌద్రతరం వచః. 38

యది దత్త్వా వరౌ రాజన్
పునః ప్రత్యనుతప్యసే
ధార్మికత్వం కథం వీర
పృథివ్యాం కథయిష్యసి. 39

యదా సమేతా బహవః
త్వయా రాజర్షయస్సహ
కథయిష్యంతి ధర్మజ్ఞ
తత్ర కిం ప్రతివక్ష్యసి. 40

యస్యాః ప్రసాదే జీవామి
యా చ మామభ్యపాలయత్
తస్యాః కృతం మయా
మిథ్యా కైకేయ్యా ఇతి వక్ష్యసి 41

కిల్బిషత్వం నరేంద్రాణాం
కరిష్యసి నరాధిప
యో దత్త్వా వరమద్యైవ
పునరన్యాని భాషసే. 42

శైబ్యః శ్యేనకపోతీయే
స్వమాంసం పక్షిణే దదౌ
అలర్కః చక్షుషీ దత్త్వా
జగామ గతిముత్తమామ్. 43

సాగరః సమయం కృత్వా
న వేలామతివర్తతే
సమయం మాఽనృతం కార్షీః
పూర్వవృత్తమనుస్మరన్. 44

సత్యం ధర్మం పరిత్యజ్య
రామం రాజ్యేభిషిచ్య చ
సహ కౌసల్యయా నిత్యం
రంతుమిచ్ఛసి దుర్మతే. 45

భవత్వధర్మో ధర్మో వా సత్యం
వా యది వాఽనృతమ్
యత్ త్వయా సంశ్రుతం

మహ్యం తస్యనాస్తి వ్యతిక్రమః46

అహం హి విషమద్యైవ
పీత్వా బహు తవాగ్రతః
పశ్యతస్తే మరిష్యామి
రామో యద్యభిషిచ్యతే. 47

ఏకాహమపి పశ్యేయం
యద్యహం రామమాతరమ్
అంజలిం ప్రతిగృహ్ణంతీం
శ్రేయో నను మృతిర్మమ. 48

భరతేనాత్మనా చాహం
శపే తే మనుజాధిప
యథా నాన్యేన తుష్యేయమ్
ఋతే రామవివాసనాత్. 49

ఏతావదుక్త్వా వచనం
కైకేయీ విరరామ హ
విలపంతం చ రాజానం
న ప్రతివ్యాజహార సా. 50

శ్రుత్వా తు రాజా కైకేయ్యా
వృతం పరమశోభనమ్
రామస్య చ వనే వాసమ్
ఐశ్వర్యం భరతస్య చ. 51

నాభ్యభాషత కైకేయీం
ముహూర్తం వ్యాకులేంద్రియః
ప్రైక్షతానిమిషో దేవీం
ప్రియామ్ అప్రియవాదినీమ్. 52

తాం హి వజ్రసమాం వాచమ్
ఆకర్ణ్య హృదయాప్రియామ్
దుఃఖశోకమయీం ఘోరాం
రాజా న సుఖితోఽభవత్. 53

స దేవ్యా వ్యవసాయం చ
ఘోరం చ శపథం కృతమ్
ధ్యాత్వా రామేతి నిశ్వస్య
ఛిన్న స్తరురివాపతత్. 54

నష్టచిత్తో యథోన్మత్తో
విపరీతో యథాతురః
హృతతేజా యథా సర్పో
బభూవ జగతీపతిః. 55

దీనయా తు గిరా రాజా
ఇతి హోవాచ కైకయీమ్. 56

అనర్థమిమమర్థాభం
కేన త్వముపదర్శితా
భూతోపహతచిత్తేవ
బ్రువంతీ మాం న లజ్జసే. 57

శీలవ్యసనమేతత్ తే
నాభిజానామ్యహం పురా
బాలాయాస్తత్త్వితిదానీం
తే లక్షయే విపరీతవత్. 58

కుతో వా తే భయం జాతం

యా త్వమేవంవిధం వరమ్. 59

రాష్ట్రే భరతమాసీనం
వృణీషే రాఘవం వనే
విరమైతేన భావేన
త్వమేతే నానృతేన వా
యది భర్తుః ప్రియం కార్యం
లోకస్య భరతస్య చ. 60

నృశంసే పాపసంకల్పే
క్షుద్రే దుష్కృతకారిణి
కిన్ను దుఃఖమలీకం వా
మయి రామే చ పశ్యసి. 61

న కథంచిదృతే రామాత్
భరతో రాజ్యమావసేత్
రామాదపి హి తం మన్యే
ధర్మతో బలవత్తరమ్. 62

కథం ద్రక్ష్యామి రామస్య
వనం గచ్ఛేతి భాషితే
ముఖవర్ణం వివర్ణం తం
యథైవేందుముపప్లుతమ్. 63

తాం హి మే సుకృతాం బుద్ధిం
సుహృద్భిస్సహ నిశ్చితామ్
కథం ద్రక్ష్యామ్యపావృత్తాం
పరైరివ హతాం చమూమ్. 64

కిం మాం వక్ష్యంతి రాజానో
నానాదిగ్భ్యస్సమాగతాః
బాలో బతాఽయమైక్ష్వాకః
చిరం రాజ్యమకారయత్. 65

యదా తు బహవో వృద్ధా
గుణవంతో బహుశ్రుతాః
పరిప్రక్ష్యంతి కాకుత్స్థం
వక్ష్యామి కిమహం తదా. 66

కైకేయ్యా క్లిశ్యమానేన
రామః ప్రవ్రాజితో మయా
యది సత్యం బ్రవీమ్యేతత్
తదసత్యం భవిష్యతి. 67

కిం మాం వక్ష్యతి కౌశల్యా
రాఘవే వనమాస్థితే
కిం చైనాం ప్రతివక్ష్యామి
కృత్వా విప్రియమీదృశమ్. 68

యదా యదా హి కౌశల్యా
దాసీవచ్చ సఖీవ చ
భార్యావద్భగినీవచ్చ
మాతృవచ్చోపతిష్ఠతి. 69

సతతం ప్రియకామా మే
ప్రియపుత్రా ప్రియంవదా
న మయా సత్కృతా దేవీ
సత్కారార్హాకృతే తవ. 70

ఇదానీం తత్ తపతి మాం

యన్మయా సుకృతం త్వయి
అపథ్యవ్యంజనోపేతం
భుక్తమన్నమివాతురమ్. 71

విప్రకారం చ రామస్య
సంప్రయాణం వనస్య చ
సుమిత్రా ప్రేక్ష్య వై భీతా
కథం మే విశ్వసిష్యతి. 72

కృపణం బత వైదేహీ
శ్రోష్యతి ద్వయమప్రియమ్
మాం చ పంచత్వమాపన్నం
రామం చ వనమాశ్రితమ్. 73

వైదేహీ బత మే ప్రాణాన్
శోచంతీ క్షపయిష్యతి
హీనా హిమవతః పార్శ్వే
కిన్నరేణేవ కిన్నరీ. 74

న హి రామమహం దృష్ట్వా
ప్రవిసంతం మహావనే
చిరం జీవితుమాశంసే
రుదంతీం చాపి మైథిలీమ్. 75

సా నూనం విధవా రాజ్యం
సపుత్రా కారయిష్యసి
న హి ప్రవ్రాజితే రామే
దేవి జీవితుముత్సహే. 76

సతీం త్వామహమత్యంతం
వ్యవస్యామ్యసతీం సతీమ్
రూపిణీం విషసంయుక్తాం
పీత్వేవ మదిరాం నరః. 77

అనృతైర్బహు మాం సాంత్వైః
సాంత్వయంతీస్మ భాషసే
గీతశబ్దేన సంరుధ్య
లుబ్ధో మృగమివావధీః. 78

అనార్య ఇతి మామార్యాః
పుత్రవిక్రాయికం ధ్రువమ్
ధిక్కరిష్యంతి రథ్యాసు
సురాపం బ్రాహ్మణం యథా. 79

అహో దుఃఖమ్ అహో కృచ్ఛ్రం
యత్ర వాచః క్షమే తవ
దుఃఖమేవంవిధం ప్రాప్తం
పురాకృతమివాశుభమ్. 80

చిరం ఖలు మయా పాపే
త్వం పాపేనాభిరక్షితా
అజ్ఞానాదుపసంపన్నా
రజ్జురుద్బంధినీ యథా. 81

రమమాణస్త్వయా సార్ధం
మృత్యుం త్వాం నాభిలక్షయే
బాలో రహసి హస్తేన
కృష్ణసర్పమివాస్పృశమ్. 82

మయా హ్యపితృకః పుత్ర

స మహాత్మా దురాత్మనా
తం తు మాం జీవలోకోఽయం
నూనమ్ ఆక్రోష్టుమర్హతి. 83

బాలిశో బత కామాత్మా
రాజా దశరథో భృశమ్
యః స్త్రీకృతే ప్రియం పుత్రం
వనం ప్రస్థాపయిష్యతి. 84

వ్రతైశ్చ బ్రహ్మచర్యైశ్చ
గురుభిశ్చోపకర్శితః
భోగకాలే మహత్ కృచ్ఛ్రం
పునరేవ ప్రపత్స్యతే. 85

నాలం ద్వితీయం వచనం
పుత్రో మాం ప్రతిభాషితుమ్
స వనం ప్రవ్రజేత్యుక్తో
బాఢమిత్యేవ వక్ష్యతి. 86

యది మే రాఘవః కుర్యాత్
వనం గచ్ఛేతి చోదితః
ప్రతికూలం ప్రియం మే స్యాత్
నతు వత్సః కరిష్యతి. 87

శుద్ధభావో హి భావం మే
న తు జ్ఞాస్యతి రాఘవః
స వనం ప్రవ్రజేత్యుక్తో
బాఢమిత్యేవ వక్ష్యతి. 88

రాఘవే హి వనం ప్రాప్తే
సర్వలోకస్య ధిక్కృతమ్
మృత్యురక్షమణీయం మాం
నయిష్యతి యమక్షయమ్. 89

మృతే మయి గతే రామే
వనం మనుజపుంగవే
ఇష్టే మమ జనే శేషే
కిం పాపం ప్రతిపత్స్యసే. 90

కౌశల్యాం మాం చ రామం
చ పుత్రౌ చ యది హాస్యతి
దుఃఖాన్యసహతీ దేవీ
మామేవానుమరిష్యతి. 91

కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ
మాం చ పుత్రై స్త్రిభిస్సహ
ప్రక్షిప్య నరకే సా త్వం
కైకేయి సుఖితా భవ. 92

మయా రామేణ చ త్యక్తం
శాశ్వతం సత్కృతం గుణైః
ఇక్ష్వాకుకులమక్షోభ్యమ్
ఆకులం పాలయిష్యసి. 93

ప్రియంచేద్భరతస్యైత
రామప్రవ్రాజనం భవేత్
మా స్మ మే భరతః కార్షీత్
ప్రేతకృత్యం గతాయుషః. 94

హంతానార్యే మమామిత్రే

సకామా భవ కైకయి
మృతే మయి గతే రామే
వనం పురుషపుంగవే. 95

సేదానీం విధవా రాజ్యం
సపుత్త్రా కారయిష్యసి. 96

త్వం రాజపుత్త్రీవాదేన
న్యవసో మమ వేశ్మని
అకీర్తిశ్చాతులా లోకే
ధ్రువః పరిభవశ్చ మే
సర్వభూతేషు చావజ్ఞా
యథా పాపకృతస్తథా. 97

కథం రథైర్విభుర్యాత్వా
గజాశ్వైశ్చ ముహుర్ముహుః
పద్భ్యాం రామో మహారణ్యే
వత్సో మే విచరిష్యతి. 98

యస్య త్వాహారసమయే
సూదాః కుండలధారిణః
అహంపూర్వాః పచంతి స్మ
ప్రశస్తం పానభోజనమ్. 99

స కథన్ను కషాయాణి
తిక్తాని కటుకాని చ
భక్షయన్ వన్యమాహారం
సుతో మే వర్తయిష్యతి. 100

మహార్హవస్త్రసంవీతో
భూత్వా చిరసుఖోషితః
కాషాయపరిధానస్తు
కథం భూమౌ నివత్స్యతి. 101

కస్యైతద్దారుణం వాక్యమ్
ఏవంవిధమచింతితమ్
రామస్యారణ్యగమనం
భరతస్యాభిషేచనమ్. 102

ధిగస్తు యోషితో నామ
శఠాః స్వార్థపరాః సదా
న బ్రవీమి స్త్రియ సర్వా
భరతస్యైవ మాతరమ్. 103

అనర్థభావేఽర్థపరే నృశంసే
మమానుతాపాయ నివిష్టభావే
కిమప్రియం పశ్యసి మన్నిమిత్తం
హితానుకారిణ్యథవాపి రామే. 104

పరిత్యజేయుః పితరో హి పుత్త్రాన్
భార్యాః పతీంశ్చాపి కృతానురాగాః
కృత్స్నంహిసర్వం కుపితం జగత్ స్యాత్
దృష్ట్వైవ రామం వ్యసనే నిమగ్నమ్ 105

అహం పునర్దేవకుమారరూపమ్
అలంకృతం తం సుతమావ్రజంతమ్
నందామి పశ్యన్నపి దర్శనేన
భవామి దృష్ట్వా చ పునర్యువేవ. 106

వినాపి సూర్యేణ భవేత్ ప్రవృత్తిః

అవర్షతా వజ్రధరేణ వాపి
రామం తు గచ్ఛంతమిత స్సమీక్ష్య
జీవేన్న కశ్చిత్త్వితి చేతనా మే. 107

వినాశకామామ్ అహితామమిత్రామ్
ఆవాసయం మృత్యుమివాత్మనస్త్వామ్
చిరం బతాంకేన ధృతాసి సర్పీ
మహావిషాతేనహతోఽస్మి మోహాత్. 108

మయా చ రామేణ చ లక్ష్మణేన
ప్రశాస్తు హీనో భరతస్త్వయా సహ
పురం చ రాష్ట్రం చ నిహత్య బాంధవాన్
మమాహితానాం చ భవాభిహర్షిణీ 109

నృశంసవృత్తే వ్యసనప్రహారిణి ప్రసహ్య
వాక్యం యదిహాద్య భాషసే
న నామ తే కేన ముఖాత్ పతంత్యధో
విశీర్యమాణా దశనాః సహస్రధా. 110

న కించిదాహాఽహితమప్రియం వచో
న వేత్తి రామః పరుషాణి భాషితుమ్.
కథన్ను రామేహ్యభిరామవాదిని
బ్రవీషి దోషాన్ గుణనిత్యసమ్మతే. 111

ప్రతామ్య వా ప్రజ్వల వా ప్రణశ్య వా
సహస్రశో వా స్ఫుటితా మహీం వ్రజ
న తే కరిష్యామి వచస్సుదారుణమ్
మమాహితం కేకయరాజపాంసని. 112

క్షురోపమాం నిత్యమసత్ప్రియంవదామ్
ప్రదుష్టభావాం స్వకులోపఘాతినీమ్
న జీవితుంత్వాం విషహేఽమనోరమాం
దిధక్షమాణాంహృదయంసబంధనమ్.
113

న జీవితం మేఽస్తి పునఃకుతఃసుఖమ్
వినాత్మజేనాత్మవతః కుతో రతిః
మమాహితం దేవి న కర్తుమర్హసి
స్పృశామిపాదావపి తే ప్రసీద మే 114

స భూమిపాలో విలపన్ననాథవత్
స్త్రియా గృహీతోహృదయేఽతిమాత్రయా
పపాత దేవ్యాశ్చరణౌ ప్రసారితౌ
ఉభావసంస్పృశ్య యథాతురస్తథా. 115

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ద్వాదశస్సర్గః *(12)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - త్రయోదశస్సర్గః (13)

రాముని వనవాసము వద్దని వేడుకున్న దశరథుడు

అతదర్హం మహారాజం
శయానమ్ అతథోచితమ్
యయాతిమివ పుణ్యాంతే
దేవలోకాత్ పరిచ్యుతమ్. 1

అనర్థరూపాఽసిద్ధార్థా
హ్యభీతా భయదర్శినీ
పునరాకారయామాస
తమేవ వరమంగనా. 2

త్వం కత్థసే మహారాజ
సత్యవాదీ దృఢవ్రతః
మమ చేమం వరం కస్మాత్
విధారయితుమిచ్ఛసి. 3

ఏవముక్తస్తు కైకేయ్యా
రాజా దశరథస్తదా
ప్రత్యువాచ తతః క్రుద్ధో
ముహూర్తం విహ్వలన్నివ. 4

మృతే మయి గతే రామే
వనం మనుజపుంగవే
హంతానార్యే మమామిత్రే
సకామా సుఖినీ భవ. 5

స్వర్గేఽపి ఖలు రామస్య
కుశలం దైవతైరహమ్
ప్రత్యాదేశాదభిహితం
ధారయిష్యే కథం బత. 6

కైకేయ్యాః ప్రియకామేన
రామః ప్రవ్రాజితో మయా
యది సత్యం బ్రవీమ్యేతత్
తదసత్యం భవిష్యతి. 7

అపుత్రేణ మయా పుత్రః
శ్రమేణ మహతా మహాన్
రామో లబ్ధో మహాబాహుః
స కథం త్యజ్యతే మయా. 8

శూరశ్చ కృతవిద్యశ్చ
జితక్రోధో క్షమాపరః
కథం కమలపత్రాక్షో
మయా రామో వివాస్యతే. 9

కథమిందీవరశ్యామం
దీర్ఘబాహుం మహాబలమ్
అభిరామమహం రామం
ప్రేషయిష్యామి దండకాన్. 10

సుఖానాముచితస్యైవ
దుఃఖైరనుచితస్య చ
దుఖం నామానుపశ్యేయం
కథం రామస్య ధీమతః. 11

యది దుఃఖమకృత్వాఽద్య
మమ సంక్రమణం భవేత్
అదుఃఖార్హస్య రామస్య తతః
సుఖమవాప్నుయామ్. 12

నృశంసే పాపసంకల్పే
రామం సత్యపరాక్రమమ్
కిం విప్రియేణ కైకేయి
ప్రియం యోజయసే మమ. 13

అకీర్తిరతులా లోకే
ధ్రువః పరిభవశ్చ మే. 14

తథా విలపతస్తస్య
పరిభ్రమితచేతసః
అస్తమభ్యగమత్ సూర్యో
రజనీ చాభ్యవర్తత. 15

సా త్రియామా తథార్తస్య
చంద్రమండలమండితా
రాజ్ఞో విలపమానస్య
న వ్యభాసత శర్వరీ. 16

తథైవోష్ణం వినిశ్వస్య
వృద్ధో దశరథో నృపః
విలలాపార్తవద్దుఃఖం
గగనాసక్తలోచనః. 17

న ప్రభాతం త్వయేచ్ఛామి
నిశే నక్షత్రభూషణే
క్రియతాం మే దయా భద్రే
మయాఽయం రచితోంజలిః. 18

అథవా గమ్యతాం శీఘ్రం
నాహమిచ్ఛామి నిర్ఘృణామ్
నృశంసాం కైకయీం ద్రష్టుం
యత్కృతే వ్యసనం మహత్. 19

ఏవముక్త్వా తతో రాజా
కైకేయీం సంయతాంజలిః
ప్రసాదయామాస పునః
కైకేయీం చేదమబ్రవీత్. 20

సాధు వృత్తస్య దీనస్య
త్వద్గతస్య గతాయుషః
ప్రసాదః క్రియతాం దేవి
భద్రే రాజ్ఞో విశేషతః. 21

శూన్యే న ఖలు సుశ్రోణి
మయేదం సముదాహృతమ్
కురు సాధు ప్రసాదం మే
బాలే సహృదయాహ్యసి. 22

ప్రసీద దేవి రామో మే
త్వద్దత్తం రాజ్యమవ్యయమ్

లభతామసితాపాంగే యశః
పరమవాప్ను హి. 23

మమ రామస్య లోకస్య
గురూణాం భరతస్య చ
ప్రియమేతద్గురుశ్రోణి
కురు చారుముఖేక్షణే. 24

విశుద్ధభావస్య హి దుష్టభావా
తామ్రేక్షణస్యాశ్రుకలస్య రాజ్ఞః
శ్రుత్వా విచిత్రం కరుణం విలాపం
భర్తుః నృశంసా న చకార వాక్యమ్. 25

తతః స రాజా పునరేవ మూర్ఛితః
ప్రియామతుష్టాం ప్రతికూలభాషిణీమ్
సమీక్ష్య పుత్రస్య వివాసనం ప్రతి
క్షితౌ విసంజ్ఞో నిపపాత దుఃఖితః. 26

ఇతీవ రాజ్ఞో వ్యథితస్య సా నిశా
జగామ ఘోరం శ్వసతో మనస్వినః
విబోధ్యమానః ప్రతిబోధనం తదా
నివారయామాస స రాజసత్తమః. 27

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్రయోదశస్సర్గః (13)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చతుర్దశస్సర్గః (14)

కైకేయి ఒత్తిడి, వసిష్ఠాదుల ఆగమనము

పుత్రశోకార్దితం పాపా
విసంజ్ఞం పతితం భువి
వివేష్టమానమ్ ఉద్వీక్ష్య
సైక్ష్వాకమ్ ఇదమబ్రవీత్. 1

పాపం కృత్వైవ కిమిదం
మమ సంశ్రుత్య సంశ్రవమ్
శేషే క్షితితలే సన్నః
స్థిత్యాం స్థాతుం త్వమర్హసి. 2

ఆహుః స్సతం హి పరమం
ధర్మం ధర్మవిదో జనాః
సత్యమాశ్రిత్య హి మయా
త్వం చ ధర్మం ప్రచోదితః. 3

సంశ్రుత్య శైబ్యః శ్యేనాయ
స్వాం తనుం జగతీపతిః
ప్రదాయ పక్షిణే రాజన్
జగామ గతిముత్తమామ్. 4

తథా హ్యలర్కస్తేజస్వీ
బ్రాహ్మణే వేదపారగే
యాచమానే స్వకే నేత్రే
ఉద్ధృత్యాఽవిమనా దదౌ. 5

సరితాం తు పతిః స్వల్పాం
మర్యాదాం సత్యమన్వితః
సత్యానురోధాత్ సమయే
స్వాం వేలాం నాతివర్తతే. 6

సత్యమేకపదం బ్రహ్మ
సత్యే ధర్మః ప్రతిష్ఠితః
సత్యమేవాక్షయా వేదాః
సత్యేనైవాప్యతే పరమ్. 7

సత్యం సమనువర్తస్వ
యది ధర్మే ధృతా మతిః
సఫలః స వరో మేఽస్తు
వరదో హ్యసి సత్తమ. 8

ధర్మస్యేహాభికామార్థం
మమ చైవాభిచోదనాత్
ప్రవ్రాజయ సుతం రామం
త్రిఃఖలు త్వాం బ్రవీమ్యహమ్. 9

సమయం చ మమాద్యేమం
యది త్వం న కరిష్యసి
అగ్రతస్తే పరిత్యక్తా
పరిత్యక్ష్యామి జీవితమ్. 10

ఏవం ప్రచోదితో రాజా
కైకేయ్యా నిర్విశంకయా
నాశకత్ పాశమున్మోక్తుం
బలిరింద్రకృతం యథా. 11

ఉద్భ్రాంతహృదయశ్చాపి
వివర్ణవదనోఽభవత్
స ధుర్యో వై పరిస్పందన్
యుగచక్రాంతరం యథా. 12

విహ్వలాభ్యాం చ నేత్రాభ్యామ్
అపశ్యన్నివ భూపతిః
కృచ్ఛ్రాద్ధైర్యేణ సంస్తభ్య
కైకేయీమ్ ఇదమబ్రవీత్. 13

యస్తే మంత్రకృతః పాణిః
అగ్నౌ పాపే మయా ధృతః
తం త్యజామి స్వజం చైవ
తవ పుత్రం త్వయా సహ. 14

ప్రయాతా రజనీ దేవి
సూర్యస్యోదయనం ప్రతి
అభిషేకం గురుజనః
త్వరయిష్యతి మాం ధ్రువమ్. 15

రామాభిషేకసంభారైః
తదర్థముపకల్పితైః
రామః కారయితవ్యో మే
మృతస్య సలిలక్రియామ్. 16

త్వయా సపుత్త్రయా నైవ
కర్తవ్యా సలిలక్రియా
వ్యాహంతాస్యశుభాచారే
యది రామాభిషేచనమ్. 17

న చ శక్తోస్మ్యహం ద్రష్టుం
దృష్ట్వా పూర్వం తథా సుఖమ్
హతహర్షం నిరానందం
పునర్జనమవాఙ్ముఖమ్. 18

తాం తథా బ్రువతస్తస్య
భూమిపస్య మహాత్మనః
ప్రభాతా శర్వరీ పుణ్యా
చంద్రనక్షత్రశాలినీ. 19

తతః పాపసమాచారా
కైకేయీ పార్థివం పునః
ఉవాచ పరుషం వాక్యం
వాక్యజ్ఞా రోషమూర్ఛితా. 20

కి మిదం భాషసే రాజన్
వాక్యం గరరుజోపమమ్
ఆనాయయితుమక్లిష్టం
పుత్రం రామమిహార్హసి. 21

స్థాప్య రాజ్యే మమ సుతం
కృత్వా రామం వనేచరమ్
నిస్సపత్నాం చ మాం కృత్వా
కృతకృత్యో భవిష్యసి. 22

స నున్న ఇవ తీక్ష్ణేన
ప్రతోదేన హయోత్తమః
రాజా ప్రచోదితోఽభీక్ష్ణం
కైకేయీమ్ ఇదమబ్రవీత్. 23

ధర్మబంధేన బద్ధోఽస్మి
నష్టా చ మమ చేతనా
జ్యేష్ఠం పుత్రం ప్రియం రామం
ద్రష్టుమిచ్ఛామి ధార్మికమ్. 24

తతః ప్రభాతాం రజనీమ్
ఉదితే చ దివాకరే
పుణ్యే నక్షత్రయోగే చ
ముహూర్తే చ సమాహితే. 25

వసిష్ఠో గుణసంపన్నః
శిష్యైః పరివృతస్తదా
ఉపగృహ్యాశు సంభారాన్
ప్రవివేశ పురోత్తమమ్. 26

సిక్తసమ్మార్జితపథాం
పతాకోత్తమ భూషితామ్
విచిత్రకుసుమాకీర్ణాం
నానాస్రగ్భిర్విరాజితామ్. 27

సంహృష్టమనుజోపేతాం
సమృద్ధవిపణాపణామ్
మహోత్సవసమాకీర్ణాం
రాఘవార్థే సముత్సుకామ్. 28

చందనాగరుధూపైశ్చ
సర్వతః ప్రతిధూపితామ్
తాం పురీం సమతిక్రమ్య
పురందరపురోపమామ్. 29

దదర్శాంతఃపురం శ్రేష్ఠం
నానాద్విజగణాయుతమ్
పౌరజానపదాకీర్ణం
బ్రాహ్మణైరుపశోభితమ్
యజ్ఞవిద్భిః సుసంపూర్ణం
సదస్యైః పరమద్విజైః. 30

తదంతఃపురమాసాద్య
వ్యతిచక్రామ తం జనమ్
వసిష్ఠః పరమప్రీతః
పరమర్షిభిరావృతః. 31

స త్వపశ్యద్వినిష్క్రాంతం
సుమంత్రం నామ సారథిమ్
ద్వారేతు రాజసింహస్య
సచివం ప్రియదర్శనమ్. 32

తమువాచ మహాతేజాః
సూతపుత్రం విశారదమ్
వసిష్ఠః క్షిప్రమాచక్ష్వ
నృపతేర్మామిహాగతమ్. 33

ఇమే గంగోదకఘటాః
సాగరేభ్యశ్చ కాంచనాః

ఔదుంబరం భద్రపీఠమ్
అభిషేకార్థమాహృతమ్. 34

సర్వబీజాని గంధాశ్చ
రత్నాని వివిధాని చ
క్షౌద్రం దధి ఘృతం లాజా
దర్భాః సుమనసః పయః. 35

అష్టౌ చ కన్యా రుచిరా
మత్తశ్చ వరవారణః
చతురశ్వో రథశ్రీమాన్
నిస్త్రింశో ధనురుత్తమమ్. 36

వాహనం నరసంయుక్తం
ఛత్రం చ శశిసన్నిభమ్
శ్వేతే చ వాలవ్యజనే
భృంగారుశ్చ హిరణ్మయః. 37

హేమదామపినద్ధశ్చ
కకుద్మాన్ పాండురో వృషః
కేసరీ చ చతుర్దంష్ట్రో
హరిశ్రేష్ఠో మహాబలః. 38

సింహాసనం వ్యాఘ్రతనుః
సమిద్ధశ్చ హుతాశనః
సర్వవాదిత్రసంఘాశ్చ
వేశ్యాశ్చాలంకృతాః స్త్రియః. 39

ఆచార్యా బ్రాహ్మణా గావః
పుణ్యాశ్చ మృగపక్షిణః
పౌరజానపదశ్రేష్ఠా
నైగమాశ్చ గణైస్సహ. 40

ఏతే చాన్యే చ బహవః
ప్రీయమాణాః ప్రియంవదాః
అభిషేకాయ రామస్య
సహ తిష్ఠంతి పార్థివైః. 41

త్వరయస్వ మహారాజం
యథా సముదితేఽహని
పుష్యే నక్షత్రయోగే చ
రామో రాజ్యమవాప్నుయాత్. 42

ఇతి తస్య వచః శ్రుత్వా
సూతపుత్రో మహాత్మనః
స్తువన్ నృపతిశార్దూలం
ప్రవివేశ నివేశనమ్. 43

తం తు పూర్వోదితం వృద్ధం
ద్వారస్థా రాజసమ్మతమ్
న శేకురభిసంరోద్ధుం
రాజ్ఞః ప్రియచికీర్షవః. 44

స సమీపస్థితో రాజ్ఞః
తమవస్థామ్ అజజ్ఞివాన్
వాగ్భిః పరమతుష్టాభిః
అభిష్టోతుం ప్రచక్రమే. 45

తతః సూతో యథాకాలం
పార్థివస్య నివేశనే

సుమంత్రః ప్రాంజలిర్భూత్వా
తుష్టావ జగతీపతిమ్. 46

యథా నందతి తేజస్వీ
సాగరో భాస్కరోదయే
ప్రీతః ప్రీతేన మనసా
తథాఽఽనందఘనః స్వతః. 47

ఇంద్రమస్యాం తు వేళాయామ్
అభితుష్టావ మాతలిః
సోఽజయద్దానవాన్ సర్వాం స్తథా
త్వాం బోధయామ్యహమ్. 48

వేదాస్సహాంగ విద్యాశ్చ
యధాహ్యాత్మభువం విభుమ్
బ్రహ్మాణం బోధయంత్యద్య
తథా త్వాం బోధయామ్యహమ్49

ఆదిత్యస్సహ చంద్రేణ
యథా భూతధరాం శుభామ్
బోధయత్యద్య పృథివీం
తథా త్వాం బోధయామ్యహమ్50

ఉత్తిష్ఠాశు మహారాజ
కృతకౌతుకమంగళః
విరాజమానో వపుషా
మేరోరివ దివాకరః. 51

సోమసూర్యౌ చ కాకుత్స్థ
శివవైశ్రవణావపి. 52

వరుణశ్చాగ్నిరింద్రశ్చ
విజయం ప్రదిశంతు తే. 52

గతా భగవతో రాత్రిః
కృతం కృత్యమిదం తవ
బుధ్యస్వ నృపశార్దూల
కురు కార్యమనంతరమ్. 53

ఉదతిష్ఠత రామస్య
సమగ్రమభిషేచనమ్
పౌరజానపదైశ్చాపి
నైగమైశ్చ కృతాంజలిః. 54

స్వయం వశిష్ఠో భగవాన్
బ్రాహ్మణై స్సహ తిష్ఠతి
క్షిప్రమాజ్ఞాప్యతాం రాజన్
రాఘవస్యాభిషేచనమ్. 55

యథా హ్యపాలాః పశవో
యథా సేనా హ్యనాయకా
యథా చంద్రం వినా రాత్రిః
యథా గావో వినా వృషమ్. 56

ఏవం హి భవితా రాష్ట్రం
యత్ర రాజా న దృశ్యతే. 57

ఇతి తస్య వచ శ్రుత్వా
సాంత్వపూర్వమివార్థవత్.
అభ్యకీర్యత శోకేన
భూయ ఏవ మహీపతిః. 58

తత స్స రాజా తం సూతం
సన్నహర్షస్సుతం ప్రతి
శోకరక్తేక్షణ శ్రీమాన్
ద్వీక్ష్యోవాచ ధార్మికః.
వాక్యైస్తు ఖలు మర్మాణి
మమ భూయో నికృంతసి. 59

సుమంత్రః కరుణం శ్రుత్వా
దృష్ట్వా దీనం చ పార్థివమ్
ప్రగృహీతాంజలిః కించిత్
తస్మాద్దేశాదపాక్రమత్. 60

యదా వక్తుం స్వయం దైన్యాత్
శశాక మహీపతిః
తదా సుమంత్రం మంత్రజ్ఞా
కైకేయీ ప్రత్యువాచ హ . 61

సుమంత్ర రాజా రజనీం
రామహర్షసముత్సుకః
ప్రజాగరపరిశ్రాంతో
నిద్రాయా వశమేయివాన్. 62

తద్గచ్ఛ త్వరితం సూత
రాజపుత్రం యశస్వినమ్
రామమానయ భద్రం తే
నాత్ర కార్యా విచారణా. 63

అశ్రుత్వా రాజవచనం
కథం గచ్ఛామిభామిని
తచ్ఛ్రుత్వామంత్రిణోవాక్యం
రాజా మంత్రిణమబ్రవీత్
సుమంత్ర రామం ద్రక్ష్యామి
శీఘ్రమానయ సుందరమ్. 64

స మన్యమానః కల్యాణం
హృదయేన ననంద చ
నిర్జగామ చ సంప్రీత్యా
త్వరితో రాజశాసనాత్. 65

సుమంత్రశ్చింతయామాస
త్వరితం చోదితస్తయా
వ్యక్తం రామోభిషేకార్థమ్
ఇహాయాస్యతి ధర్మవిత్. 66

ఇతి సూతో మతిం కృత్వా
హర్షేణ మహతా వృతః
నిర్జగామ మహాబాహో
రాఘవస్య దిదృక్షయా. 67

సాగరహ్రదసంకాశాత్
సుమంత్రోஉంతపురాచ్ఛుభాత్
నిష్క్రమ్య జనసంబాధం
దదర్శ ద్వారమగ్రతః. 68

తతః పురస్తాత్ సహసా వినిర్గతో
మహీపతీన్ ద్వారగతో విలోకయన్
దదర్శ పౌరాన్ వివిధాన్ మహాధనాన్
ఉపస్థితాన్ ద్వారముపేత్య విష్ఠితాన్. 69

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే చతుర్దశస్సర్గః(14)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచదశస్సర్గః (15)

శ్రీరాముని మందిరమునకేగిన సుమంత్రుడు

తే తు తాం రజనీముష్య
బ్రాహ్మణా వేదపారగాః
ఉపతస్థురుపస్థానం
సహ రాజపురోహితాః. 1

అమాత్యా బలముఖ్యాశ్చ
ముఖ్యా యే నిగమస్య చ
రాఘవస్యాభిషేకార్థే
ప్రియమాణాస్తు సంగతాః. 2

ఉదితే విమలే సూర్యే
పుష్యే చాభ్యాగతేఽహని
లగ్నే కర్కటకే ప్రాప్తే
జన్మ రామస్య చ స్థితే
అభిషేకాయ రామస్య
ద్విజేంద్రైః ఉపకల్పితమ్. 3

కాంచనా జలకుంభాశ్చ
భద్రపీఠం స్వలంకృతమ్
రథశ్చ సమ్యగాస్తీర్ణో
భాస్వతా వ్యాఘ్రచర్మణా. 4

గంగాయమునయోః పుణ్యాత్
సంగమాదాహృతం జలమ్
యాశ్చాన్యాః సరితః పుణ్యా
హ్రదాః కూపాస్సరాంసి చ. 5

ప్రాగ్వాహాశ్చోర్ధ్వవాహాశ్చ
తిర్యగ్వాహాస్సమాహితాః
తాభ్యశ్చైవాహృతం తోయం
సముద్రేభ్యశ్చ సర్వశః. 6

సలాజాః క్షీరిభిశ్ఛన్నా
ఘటాః కాంచనరాజతాః
పద్మోత్పలయుతా భాంతి
పూర్ణాః పరమవారిణా. 7

క్షౌద్రం దధి ఘృతం లాజా
దర్భాః సుమనసః పయః
వేశ్యాశ్చైవ శుభాచారాః
సర్వాభరణభూషితాః. 8

చంద్రాంశువికచప్రఖ్యం
కాంచనం రత్నభూషితమ్
సజ్జం తిష్ఠతి రామస్య
వాలవ్యజనముత్తమమ్. 9

చంద్రమండలసంకాశమ్
ఆతపత్రం చ పాండురమ్

సజ్జం ద్యుతికరం శ్రీమ
దభిషేకపురస్కృతమ్. 10

పాండురశ్చ వృషస్సజ్జః
పాండురోఽశ్వశ్చ సుస్థితః
ప్రసృతశ్చ గజః శ్రీమాన్
ఔపవాహ్యః ప్రతీక్షతే. 11

అష్టౌ చ కన్యా మాంగళ్యాః
సర్వాభరణభూషితాః
వాదిత్రాణి చ సర్వాణి
వందినశ్చ తథాపరే. 12

ఇక్ష్వాకూణాం యథా రాజ్యే
సంభ్రియేతాభిషేచనమ్
తథా జాతీయమాదాయ
రాజపుత్త్రాభిషేచనమ్. 13

తే రాజవచనాత్ తత్ర
సమవేతా మహీపతిమ్
అపశ్యంతో బ్రువన్ కో ను
రాజ్ఞో నః ప్రతివేదయేత్. 14

న పశ్యామశ్చ రాజానమ్
ఉదితశ్చ దివాకరః
యౌవరాజ్యాభిషేకశ్చ
సజ్జో రామస్య ధీమతః. 15

ఇతి తేషు బ్రువాణేషు
సార్వభౌమాన్ మహీపతీన్
అబ్రవీత్ తానిదం సర్వాన్
సుమంత్రో రాజసత్కృతః. 16

రామం రాజ్ఞోనియోగేన
త్వరయా ప్రస్థితోఽస్మ్యహమ్
పూజ్యా రాజ్ఞో భవంతస్తు
రామస్య చ విశేషతః. 17

అయం పృచ్ఛామి వచనాత్
సుఖమాయుష్మతామహమ్
రాజ్ఞః సంప్రతి బుద్ధస్య
యచ్చాగమనకారణమ్. 18

ఇత్యుక్త్వాంతః పురద్వారమ్
ఆజగామ పురాణవిత్
సదాఽసక్తం చ తద్వేశ్మ
సుమంత్రః ప్రవివేశ హ. 19

తుష్టావాస్య తదా వంశం
ప్రవిశ్య స విశాంపతేః
శయనీయం నరేంద్రస్య
తదాఽఽసాద్య వ్యతిష్ఠత. 20

సోఽత్యాసాద్య తు తద్వేశ్మ
తిరస్కరణిమంతరా
ఆశీర్భిర్గుణయుక్తాభిః
అభితుష్టావ రాఘవమ్. 21

సోమసూర్యౌ చ కాకుత్స్థ
శివవైశ్రవణావపి

వరుణశ్చాగ్నిరింద్రశ్చ
విజయం ప్రదిశంతు తే. 22

గతా భగవతీ రాత్రిః
కృతం కృత్యమిదం తవ
బుద్ధ్యస్వ నృపశార్దూల
కురు కార్యమనంతరమ్. 23

బ్రాహ్మణా బలముఖ్యాశ్చ
నైగమాశ్చాగతా నృప
దర్శనం తేఽభి కాంక్షంతే
ప్రతిబుధ్యస్వ రాఘవ. 24

స్తువంతం తం తదా సూతం
సుమంత్రం మంత్రకోవిదమ్
ప్రతిబుధ్య తతో రాజా
ఇదం వచనమబ్రవీత్. 25

రామమానయ సూతేతి
యదస్యభిహితోమయా
కిమిదం కారణం యేన
మమాజ్ఞా ప్రతిహన్యతే. 26

న చైవ సంప్రసుప్తోహమ్
ఆనయేహాశు రాఘవమ్
ఇతి రాజా దశరథః
సూతం తత్రాన్వశాత్ పునః. 27

స రాజవచనం శ్రుత్వా
శిరసా ప్రతిపూజ్య తమ్
నిర్జగామ నృపావాసాత్
మన్యమానః ప్రియం మహత్. 28

ప్రసన్నో రాజమార్గం చ
పతాకాధ్వజశోభితమ్
హృష్టః ప్రముదితస్సూతో
జగామాశు విలోకయన్. 29

స సూతస్తత్ర శుశ్రావ
రామాధికరణాః కథాః
అభిషేచనసంయుక్తాః
సర్వలోకస్య హృష్టవత్. 30

తతో దదర్శ రుచిరం
కైలాసశిఖరప్రభమ్
రామవేశ్మ సుమంత్రస్తు
శక్రవేశ్మ సమప్రభమ్. 31

మహాకవాటవిహితం
వితర్దిశతశోభితమ్
కాంచనప్రతిమైకాగ్రం
మణివిద్రుమతోరణమ్. 32

శారదాభ్రఘనప్రఖ్యం
దీప్తం మేరుగుహోపమమ్
మణిభిర్వరమాల్యానాం
సముహద్భిరలంకృతమ్. 33

ముక్తామణిభిరాకీర్ణం
చందనాగరుధూపితమ్

గంధాన్ మనోజ్ఞాన్ విసృజత్
దార్దరం శిఖరం యథా. 34

సారసైశ్చ మయూరైశ్చ
నినదద్భిర్విరాజితమ్
సుకృతేహామృగాకీర్ణం
సుకీర్ణం భక్తిభిస్తథా. 35

మనశ్చక్షుశ్చ భూతానామ్
ఆదదత్ తిగ్మతేజసా
చంద్రభాస్కరసంకాశం
కుబేరభవనోపమమ్. 36

మహేంద్రధామప్రతిమం
నానాపక్షిసమాకులమ్
మేరుశృంగసమం సూతో
రామవేశ్మ దదర్శ హ. 37

ఉపస్థితైస్సమాకీర్ణం
జనైరంజలికారిభిః
ఉపాదాయ సమాక్రాంతైః
తథా జానపదైర్జనైః. 38

రామాభిషేకసుముఖైః
ఉన్ముఖైః సమలంకృతమ్
మహామేఘసమప్రఖ్యమ్
ఉదగ్రం సువిభూషితమ్. 39

నానారత్నసమాకీర్ణం
కుబ్జకైరాతకావృతమ్. 40

స వాజియుక్తేన రథేన సారథిః
నరాకులం రాజపథం విలోకయన్
వరూథినా రామగృహాభిపాతినా
పురస్య సర్వస్య మనాంసి రంజయత్41

తతస్సమాసాద్య మహాధనం మహత్
ప్రహృష్టరోమా స బభూబ సారథిః
మృగైర్మయూరైశ్చ సమాకులోల్బణం
గృహం వరార్హస్య శచీపతేరివ. 42

స తత్ర కైలాసనిభాః స్వలంకృతాః
ప్రవిశ్య కక్ష్యాః స్త్రిదశాలయోపమాః
ప్రియాన్నరాన్రామమతేస్థితాన్బహూన్
అపోహ్య శుద్ధాంతముపస్థితో రథీ. 43

స తత్ర శుశ్రావ చ హర్షయుక్తా
రామాభిషేకార్థకృతా జనానామ్
నరేంద్రసూనోః అభిమంగళార్థాః
సర్వస్య లోకస్య గిరః ప్రహృష్టః. 44

మహేంద్రసద్మప్రతిమం తు వేశ్మ
రామస్య రమ్యం మృగపక్షిజుష్టమ్
దదర్శ మేరోరివ శృంగముచ్చం
విభ్రాజమానం ప్రభయా సుమంత్రః. 45

ఉపస్థితైరంజలికారకైశ్చ
సోపాయనైర్జానపదైశ్చ మర్త్యైః
కోట్యా పరార్ధ్యైశ్చ విముక్తయానైః
సమాకులం ద్వారపథం దదర్శ. 46

తతో మహామేఘమహీధరాభం
ప్రభిన్నమత్యం కుశమప్రసహ్యమ్
రామౌపవాహ్యం రుచిరం దదర్శ
శత్రుంజయం నాగముదగ్రకాయమ్. 47

స్వలంకృతాన్ సాశ్వరథాన్ సకుంజరాన్
అమాత్య ముఖ్యాన్ శతశశ్చ వల్లభాన్
వ్యపోహ్య సూతః సహితాన్ సమంతతః
సమృద్ధమంతః పురమావివేశ. 48

తదద్రికూటాచలమేఘసన్నిభమ్
మహావిమానోత్తమవేశ్మ సంఘవత్
అవార్యమాణః ప్రవివేశ సారథిః
ప్రభూతరత్నం మకరో యథార్ణవమ్. 49

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే పంచదశఃసర్గః (15)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షోడశస్సర్గః (16)

దశరథుని మందిరమునకేగిన శ్రీరాముడు

స తదంతఃపురద్వారం
సమతీత్య జనాకులమ్.
ప్రవివిక్తాం తతః కక్ష్యామ్
ఆససాద పురాణవిత్. 1

ప్రాసకార్ముకబిభ్రద్భిః
యువభిః మృష్టకుండలైః
అప్రమాదిభిరేకాగ్రైః
స్వనురక్తైః అధిష్ఠితామ్. 2

తత్ర కాషాయిణో వృద్ధాన్
వేత్రపాణీన్ స్వలంకృతాన్
దదర్శ విష్ఠితాన్ ద్వారి
స్త్ర్యధ్యక్షాన్ సుసమాహితాన్. 3

తే సమీక్ష్య సమాయాంతం
రామప్రియచికీర్షవః
సహసోత్పతితాః సర్వే
స్వాసనేభ్యః ససంభ్రమాః. 4

తానువాచ వినీతాత్మా
సూతపుత్రః ప్రదక్షిణః
క్షిప్రమాఖ్యాత రామాయ
సుమంత్రో ద్వారి తిష్ఠతి. 5

తే రామముపసంగమ్య
భర్తుః ప్రియచికీర్షవః
సహభార్యాయ రామాయ
క్షిప్రమేవాభిచక్షిరే. 6

ప్రతివేదితమాజ్ఞాయ
సూతమభ్యంతరం పితుః
తత్రైవానాయయామాస
రాఘవప్రియకామ్యయా. 7

తం వైశ్రవణసంకాశమ్
ఉపవిష్టం స్వలంకృతమ్
దదర్శ సూతః పర్యంకే
సౌవర్ణే సోత్తరచ్ఛదే. 8

వరాహరుధిరాభేణ
శుచినా చ సుగంధినా
అనులిప్తం పరార్ధ్యేన
చందనేన పరంతపమ్. 9

స్థితయా పార్శ్వతశ్చాపి
వాలవ్యజనహస్తయా
ఉపేతం సీతయాభూయః
చిత్రయా శశినం యథా. 10

తం తపంతమివాదిత్యమ్
ఉపపన్నం స్వతేజసా
వవందే వరదం వందీ
వినయజ్ఞో వినీతవత్. 11

ప్రాంజలిస్తు సుఖం పృష్ట్వా
విహారశయనాసనే
రాజపుత్రమువాచేదం
సుమంత్రో రాజసత్కృతః. 12

కౌశల్యాసుప్రజా రామ
పితా త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి
మహిష్యా సహ కైకేయ్యా
గమ్యతాం తత్ర మా చిరమ్. 13

ఏవముక్త స్తు సంహృష్టో
నరసింహో మహాద్యుతిః
తతః సమ్మానయామాస
సీతామ్ ఇదమువాచ హ. 14

దేవి! దేవశ్చ దేవీ చ
సమాగమ్య మదంతరే
మంత్రయేతే ధృవం కించిత్
అభిషేచనసంహితమ్. 15

లక్షయిత్వా హ్యభిప్రాయం
ప్రియకామా సుదక్షిణా
సంచోదయతి రాజానం
మదర్థం మదిరేక్షణే. 16

సా ప్రహృష్టా మహారాజం
హితకామానువర్తినీ
జననీ చార్థకామా మే
కేకయాధిపతేః సుతా. 17

దిష్ట్యా ఖలు మహారాజో
మహిష్యా ప్రియయా సహ
సుమంత్రం ప్రాహిణోత్ దూతమ్
అర్థకామకరం మమ. 18

యాదృశీ పరిషత్తత్ర
తాదృశో దూత ఆగతః
ధ్రువమద్యైవ మాం రాజా
యౌవరాజ్యేఽభిషేక్ష్యతి. 19

హంత! శీఘ్రమితో గత్వా
ద్రక్ష్యామి చ మహీపతిమ్
సహ త్వం పరివారేణ
సుఖమాస్స్వ రమస్వ చ. 20

పతిసమ్మానితా సీతా
భర్తారమ్ అసితేక్షణా
ఆద్వారమ్ అనువవ్రాజ
మంగళాన్యభిదధ్యుషీ. 21

రాజ్యం ద్విజాతిభిర్జుష్టం
రాజసూయాభిషేచనమ్
కర్తుమర్హతి తే రాజా
వాసవస్యేవ లోకకృత్. 22

దీక్షితం వ్రతసంపన్నం
వరాజినధరం శుచిమ్
కురంగశృంగపాణిం చ
పశ్యంతీ త్వాం భజామ్యహమ్. 23

పూర్వాం దిశం వజ్రధరో
దక్షిణాం పాతు తే యమః
వరుణః పశ్చిమామాశాం
ధనేశస్తూత్తరాం దిశమ్. 24

అథ సీతామనుజ్ఞాప్య
కృతకౌతుకమంగళః
నిశ్చక్రామ సుమంత్రేణ
సహ రామో నివేశనాత్. 25

పర్వతాదివ నిష్క్రమ్య
సింహో గిరిగుహాశయః
లక్ష్మణం ద్వారి సోఽపశ్యత్
ప్రహ్వాంజలిపుటం స్థితమ్. 26

అథ మధ్యమకక్ష్యాయాం
సమాగమ్య సుహృజ్జనైః
స సర్వానర్థినో దృష్ట్వా
సమేత్య ప్రతినంద్య చ. 27

తతః పావకసంకాశమ్
ఆరురోహ రథోత్తమమ్
వైయాఘ్రం పురుషవ్యాఘ్రో
రాజతం రాజనందనః. 28

మేఘనాదమసంబాధం
మణిహేమవిభూషితమ్
ముష్ణంతమివ చక్షూంషి
ప్రభయా సూర్యవర్చసమ్. 29

కరేణుశిశుకల్పైశ్చ
యుక్తం పరమవాజిభిః
హరియుక్తం సహస్రాక్షో
రథమింద్ర ఇవాశుగమ్
ప్రయయౌ తూర్ణమాస్థాయ
రాఘవో జ్వలితః శ్రియా. 30

స పర్జన్య ఇవాకాశే
స్వనవానభినాదయన్
నికేతాన్నిర్యయౌ శ్రీమాన్
మహాభ్రాదివ చంద్రమాః. 31

ఛత్రచామరపాణిస్తు
లక్ష్మణో రాఘవానుజః
జుగోప భ్రాతరం భ్రాతా
రథమాస్థాయ పృష్ఠతః. 32

తతో హలహలాశబ్దః
తుములః సమజాయత
తస్య నిష్క్రమమాణస్య
జనౌఘస్య సమంతతః. 33

తతో హయవరా ముఖ్యా
నాగాశ్చ గిరిసన్నిభాః

అనుజగ్ముస్తదా రామం
శతశోఽథ సహస్రశః. 34

అగ్రతశ్చాస్య సన్నద్ధాః
చందనాగరుభూషితాః
ఖడ్గచాపధరాః శూరా
జగ్మురాశంసవో జనాః. 35

తతో వాదిత్రశబ్దాశ్చ
స్తుతిశబ్దాశ్చ వందినామ్
సింహనాదాశ్చ శూరాణాం
తదా శుశ్రువిరే పథి. 36

హర్మ్యవాతాయనస్థాభిః
భూషితాభిస్సమంతతః
కీర్యమాణః సుపుష్పౌఘైః
యయౌ స్త్రీభిరరిందమః. 37

రామం సర్వానవద్యాంగ్యో
రామపిప్రీషయా తతః
వచోభిరగ్ర్యైః హర్మ్యస్థాః
క్షితిస్థాశ్చ వవందిరే. 38

నూనం నందతి తే మాతా
కౌశల్యా మాతృనందన
పశ్యంతీ సిద్ధయాత్రం త్వాం
పిత్ర్యం రాజ్యమవస్థితమ్. 39

సర్వసీమంతినీభ్యశ్చ
సీతాం సీమంతినీవరామ్
అమన్యంత హి తా నార్యో
రామస్య హృదయప్రియామ్. 40

తయా సుచరితం దేవ్యా
పురా నూనం మహత్తపః
రోహిణీవ శశాంకేన
రామసంయోగమాప యా. 41

ఇతి ప్రాసాదశృంగేషు
ప్రమదాభిర్నరోత్తమః
శుశ్రావ రాజమార్గస్థః
ప్రియా వాచ ఉదాహృతాః. 42

స రాఘవస్తత్ర కథాప్రపంచాన్
శుశ్రావ లోకస్య సమాగతస్య
ఆత్మాధికారా వివిధాశ్చ వాచః
ప్రహృష్టరూపస్య పురో జనస్య. 43

ఏష శ్రియం గచ్ఛతి రాఘవోఽద్య
రాజప్రసాదాద్విపులాం గమిష్యన్
ఏతే వయం సర్వ సమృద్ధకామా
యేషామయం నో భవితా ప్రశాస్తా. 44

లాభో జనస్యాస్య యదేష సర్వం
ప్రపత్స్యతే రాష్ట్రమిదం చిరాయ
న హ్యప్రియం కించన జాతు కశ్చిత్
పశ్యేన్నదుఃఖం మనుజాధిపేఽస్మిన్. 45

స ఘోషవద్భిశ్చ హయైర్మతంగజైః
పురస్సరైః స్వస్తికసూతమాగధైః

మహీయమానః ప్రవరైశ్చ వాదకైః
అభిష్టుతో వైశ్రవణో యథా యయౌ. 46

కరేణుమాతంగరథాశ్వసంకులం
మహాజనౌఘ పరిపూర్ణచత్వరమ్
ప్రభూతరత్నం బహుపణ్యసంచయం
దదర్శ రామో రుచిరం మహాపథమ్. 47

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే షోడశస్సర్గః (16)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తదశస్సర్గః (17)

రాజప్రాసాదమును జేరిన శ్రీరాముడు

స రామో రథమాస్థాయ
సంప్రహృష్టసుహృజ్జనః
పతాకాధ్వజసంపన్నం
మహార్హాగరుధూపితమ్
అపశ్యన్నగరం శ్రీమాన్
నానాజనసమాకులమ్. 1

స గృహైరభ్రసంకాశైః
పాండురైరుపశోభితమ్
రాజమార్గం యయౌ రామో
మధ్యేనాగరుధూపితమ్. 2

చందనానాం చ ముఖ్యానామ్
అగరూణాం చ సంచయైః
ఉత్తమానాం చ గంధానాం
క్షౌమకౌశాంబరస్య చ. 3

అవిద్ధాభిశ్చ ముక్తాభిః
ఉత్తమైః స్ఫాటికైరపి
శోభమానమసంబాధైః
తం రాజపథముత్తమమ్. 4

సంవృతం వివిధైః పణ్యైః
భక్ష్యైరుచ్చావచైరపి
దదర్శ తం రాజపథం
దివి దేవపథం యథా. 5

దధ్యక్షతహవిర్లాజైః
ధూపైరగరుచందనైః
నానామాల్యోపగంధైశ్చ
సదాఽభ్యర్చితచత్వరమ్. 6

అశీర్వాదాన్ బహూన్ శృణ్వన్
సుహృద్భిః సముదీరితాన్
యథార్హం చాపి సంపూజ్య
సర్వానేవ నరాన్ యయౌ. 7

పితామహైరాచరితం
తథైవ ప్రపితామహైః
అద్యోపాదాయ తం మార్గమ్
అభిషిక్తోఽనుపాలయ. 8

యథా స్మ లాలితాః పిత్రా
యథా పూర్వైః పితామహైః
తతః సుఖతరం రామే
వత్స్యామః సతి రాజని. 9

అలమద్య హి భుక్తేన
పరమార్థైరలం చ నః
యథా పశ్యామ నిర్యాంతం
రామం రాజ్యే ప్రతిష్ఠితమ్. 10

తతో హి నః ప్రియతరం
నాన్యత్ కించిద్భవిష్యతి
యథాఽభిషేకో రామస్య
రాజ్యేనామితతేజసః. 11

ఏతాశ్చాన్యాశ్చ సుహృదామ్
ఉదాసీనః కథాశ్శుభాః
ఆత్మసంపూజనీః శృణ్వన్
యయౌ రామో మహాపథమ్. 12

న హి తస్మాన్మనః కశ్చిత్
చక్షుషీ వా నరోత్తమాత్
నరః శక్నోత్యపాక్రష్టుమ్
అతిక్రాంతేఽపి రాఘవే. 13

యశ్చ రామం న పశ్యేత్తు
యం చ రామో న పశ్యతి
నిందితః స వసేల్లోకే
స్వాత్మాఽప్యేనం విగర్హతే. 14

సర్వేషాం హి స ధర్మాత్మా
వర్ణానాం కురుతే దయామ్
చతుర్ణాం హి వయః స్థానామ్
తేన తే తమనువ్రతాః. 15

చతుష్పథాన్ దేవపథాన్
చైత్యాన్యాయతనాని చ
ప్రదక్షిణం పరిహరన్
జగామ నృపతేస్సుతః. 16

స రాజకులమాసాద్య
మేఘసంఘోపమైః శుభైః
ప్రాసాదశృంగైః వివిధైః
కైలాస శిఖరోపమైః. 17

ఆవారయద్భిర్గగనం
విమానైరివ పాండురైః
వర్ధమానగృహైశ్చాపి
రత్నజాలపరిష్కృతైః. 18

తత్పృథివ్యాం గృహవరం
మహేంద్రభవనోపమమ్
రాజపుత్రః పితుర్వేశ్మ
ప్రవివేశ శ్రియా జ్వలన్. 19

స కక్ష్యా ధన్విభిర్గుప్తాః
తిస్రోఽతిక్రమ్య వాజిభిః
పదాతిరపరే కక్ష్యే
ద్వే జగామ నరోత్తమః. 20

స సర్వాః సమతిక్రమ్య
కక్ష్యా దశరథాత్మజః
సన్నివర్త్య జనం సర్వం
శుద్ధాంతం పునరభ్యగాత్. 21

తతః ప్రవిష్టే పితురంతికం తదా
జనః స సర్వో ముదితో నృపాత్మజే
ప్రతీక్షతే తస్య పునశ్చ నిర్గమం
యథోదయం చంద్రమసఃసరిత్పతిః. 22

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తదశస్సర్గః(17)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అష్టాదశస్సర్గః (18)

దశరథుని విచారమునకు కారణమడిగిన శ్రీరాముడు

స దదర్శాసనే రామో
నిషణ్ణం పితరం శుభే
కైకేయీసహితం దీనం
ముఖేన పరిశుష్యతా. 1

స పితుశ్చరణౌ పూర్వ
మభివాద్య వినీతవత్
తతో వవందే చరణౌ
కైకేయ్యాః సుసమాహితః. 2

రామేత్యుక్త్వా చ వచనం
బాష్పపర్యాకులేక్షణః
శశాక నృపతిర్దీనో
నేక్షితుం నాభిభాషితుమ్. 3

తదపూర్వం నరపతేః
దృష్ట్వా రూపం భయావహమ్
రామోఽపి భయమాపన్నః
పదా స్పృష్ట్వేవ పన్నగమ్. 4

ఇంద్రియైరప్రహృష్టైస్తం
శోకసంతాపకర్శితమ్
నిశ్శ్వసంతం మహారాజం
వ్యథితాకులచేతసమ్. 5

ఊర్మిమాలినమక్షోభ్యం
క్షుభ్యంతమివ సాగరమ్
ఉపప్లుతమివాదిత్యమ్
ఉక్తానృతమ్ ఋషిం యథా. 6

అచింత్యకల్పం హి పితుః
తం శోకముపధారయన్
బభూవ సంరబ్ధతరః
సముద్ర ఇవ పర్వణి. 7

చింతయామాస చ తదా
రామః పితృహితే రతః
కిం స్విదద్యైవ నృపతిః న
మాం ప్రత్యభినందతి. 8

అన్యదా మాం పితా దృష్ట్వా
కుపితోఽపి ప్రసీదతి
తస్య మామద్య సంప్రేక్ష్య
కిమాయాసః ప్రవర్తతే. 9

స దీన ఇవ శోకార్తో
విషణ్ణవదనద్యుతిః
కైకేయీమ్ అభివాద్యైవ
రామో వచనమబ్రవీత్. 10

కచ్చిన్మయా నాపరాద్ధమ్
అజ్ఞానాద్యేన మే పితా
కుపితస్తన్మమాచక్ష్వ
త్వం చైవైనం ప్రసాదయ. 11

అప్రసన్నమనాః కిన్ను
సదా మాంప్రతి వత్సలః
వివర్ణవదనో దీనో
న హి మామభిభాషతే. 12

శారీరో మానసో వాపి
కచ్చిదేనం న బాధతే
సంతాపో వాఽభితాపో వా
దుర్లభం హి సదా సుఖమ్. 13

కచ్చిన్న కించిద్భరతే
కుమారే ప్రియదర్శనే
శత్రుఘ్నేవా మహాసత్త్వే
మాతౄణాం వా మమాశుభమ్ 14

అతోషయన్మహారాజమ్
అకుర్వన్ వా పితుర్వచః
ముహూర్తమపి నేచ్ఛేయం
జీవితుం కుపితే నృపే. 15

యతోమూలం నరః పశ్యేత్
ప్రాదుర్భావమిహాత్మనః
కథం తస్మిన్ న వర్తేత
ప్రత్యక్షే సతి దైవతే. 16

కచ్చిత్తే పరుషం కించిత్
అభిమానాత్ పితా మమ
ఉక్తో భవత్యా కోపేన
యత్రాస్య లులితం మనః. 17

ఏతదాచక్ష్వ మే దేవి
తత్త్వేన పరిపృచ్ఛతః
కిం నిమిత్తమపూర్వోఽయం
వికారో మనుజాధిపే. 18

ఏవ ముక్తా తు కైకేయీ
రాఘవేణ మహాత్మనా
ఉవాచేదం సునిర్లజ్జా
ధృష్టమాత్మహితం వచః. 19

న రాజా కుపితో రామ
వ్యసనం నాస్య కించన
కించిన్మనోగతం త్వస్య
త్వద్భయాన్నాభిభాషతే. 20

ప్రియం త్వామప్రియం వక్తుం
వాణీ నాస్యోపవర్తతే
తదవశ్యం త్వయా కార్యం
యదనేనాశ్రుతం మమ. 21

ఏష మహ్యం వరం దత్త్వా
పురా మామభిపూజ్య చ
స పశ్చాత్ తప్యతే రాజా
యథాఽన్యః ప్రకృతస్తథా. 22

అతిసృజ్య దదానీతి
వరం మమ విశాంపతిః
స నిరర్థం గతజలే
సేతుం బంధితుమిచ్ఛతి. 23

ధర్మమూలమిదం రామ
విదితం చ సతామపి
తత్సత్యం న త్యజేద్రాజా
కుపితః త్వత్కృతే యథా. 24

యది తద్వక్ష్యతే రాజా
శుభం వా యది వాఽశుభమ్
కరిష్యసి తతస్సర్వమ్
ఆఖ్యాస్యామి పునస్త్వహమ్. 25

యది త్వభిహితం రాజ్ఞా
త్వయి తన్న విపత్స్యతే
తతోఽహమభిధాస్యామి
న హ్యేష త్వయి వక్ష్యతి. 26

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా
కైకేయ్యా సముదాహృతమ్
ఉవాచ వ్యథితో రామః
తాం దేవీం నృపసన్నిధౌ. 27

అహో ధిఙ్నార్హసే దేవి
వక్తుం మామ్ ఈదృశం వచః
అహం హి వచనాద్రాజ్ఞః
పతేయమపి పావకే
భక్షయేయం విషం తీక్ష్ణం
మజ్జేయమపి చార్ణవే. 28

నియుక్తో గురుణా పిత్రా
నృపేణ చ హితేన చ. 29

తద్బ్రూహి వచనం దేవి
రాజ్ఞో యదభికాంక్షితమ్
కరిష్యే ప్రతిజానే చ
రామో ద్విర్నాభిభాషతే. 30

తమార్జవసమాయుక్తమ్
అనార్యా సత్యవాదినమ్
ఉవాచ రామం కైకేయీ
వచనం భృశదారుణమ్. 31

పురా దైవాసురే యుద్ధే
పిత్రా తే మమ రాఘవ
రక్షితేన వరౌ దత్తౌ
సశల్యేన మహారణే. 32

తత్ర మే యాచితో రాజా
భరతస్యాభిషేచనమ్
గమనం దండకారణ్యే
తవ చాద్యైవ రాఘవ. 33

యది సత్యప్రతిజ్ఞం త్వం
పితరం కర్తుమిచ్ఛసి
ఆత్మానం చ నరశ్రేష్ఠ
మమ వాక్యమిదం శృణు. 34

సన్నిదేశే పితుస్తిష్ఠ
యథాऽనేన ప్రతిశ్రుతమ్
త్వయాऽరణ్యం ప్రవేష్టవ్యం
నవ వర్షాణి పంచ చ. 35

భరతశ్చాభిషిచ్యేత
యదేతదభిషేచనమ్
త్వదర్థే విహితం రాజ్ఞా
తేన సర్వేణ రాఘవ. 36

సప్త సప్త చ వర్షాణి
దండకారణ్యమాశ్రితః
అభిషేకమిమం త్యక్త్వా
జటాచీరధరో వస. 37

భరతః కోసలపురే
ప్రశాస్తు వసుధామిమామ్
నానారత్న సమాకీర్ణాం
సవాజిరథకుంజరామ్. 38

ఏతేన త్వాం నరేంద్రోऽయం
కారుణ్యేన సమాప్లుతః
శోకసంక్లిష్ట వదనో
న శక్నోతి నిరీక్షితుమ్. 39

ఏతత్ కురు నరేంద్రస్య
వచనం రఘునందన
సత్యేన మహతా రామ
తారయస్వ నరేశ్వరమ్. 40

ఇతీవతస్యాం పరుషం వదంత్యాం
న చైవ రామః ప్రవివేశ శోకమ్
ప్రవివ్యథే చాపి మహానుభావో
రాజా తు పుత్రవ్యసనాభితప్తః. 41

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే అష్టాదశస్సర్గః (18)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకోనవింశస్సర్గః (19)

వనవాసమునకై శ్రీరాముని తొందరజేసిన కైకేయి

తదప్రియమమిత్రఘ్నో
వచనం మరణోపమమ్
శ్రుత్వా న వివ్యథే రామః
కైకేయీం చేదమబ్రవీత్. 1

ఏవమస్తు గమిష్యామి
వనం వసుమ్ అహం త్వితః
జటాజినధరో రాజ్ఞః
ప్రతిజ్ఞామనుపాలయన్. 2

ఇదం తు జ్ఞాతుమిచ్ఛామి
కిమర్థం మాం మహీపతిః
నాభినందతి దుర్ధర్షో
యథాపురమరిందమః. 3

మన్యుర్న చ త్వయా కార్యో
దేవి! బ్రూమి తవాగ్రతః
యాస్యామి భవ సుప్రీతా
వనం చీరజటాధరః. 4

హితేన గురుణా పిత్రా
కృతజ్ఞేన నృపేణ చ
నియుజ్యమానో విస్రబ్ధః
కిం న కుర్యామహం ప్రియమ్. 5

అలీకం మానసం త్వేకం
హృదయం దహతీవ మే
స్వయం యన్నాహ మాం రాజా
భరతస్యాభిషేచనమ్. 6

అహం హి సీతాం రాజ్యం చ
ప్రాణానిష్టాన్ ధనాని చ
హృష్టో భ్రాత్రే స్వయం దద్యాం
భరతాయాప్రచోదితః. 7

కిం పునర్మనుజేంద్రేణ
స్వయం పిత్రా ప్రచోదితః
తవ చ ప్రియకామార్థం
ప్రతిజ్ఞామనుపాలయన్. 8

తదాశ్వాసయ హీమం త్వం
కిన్న్విదం యన్మహీపతిః
వసుధాసక్తనయనో
మందమశ్రూణి ముంచతి. 9

గచ్ఛంతు చైవానయితుం
దూతాః శీఘ్రజవైర్హయైః
భరతం మాతులకులాత్
అద్యైవ నృపశాసనాత్. 10

దండకారణ్యమేషోఽహమ్
ఇతో గచ్ఛామి సత్వరః
అవిచార్య పితుర్వాక్యం
సమా వస్తుం చతుర్దశ. 11

సా హృష్టా తస్య తద్వాక్యం
శ్రుత్వా రామస్య కైకయీ
ప్రస్థానం శ్రద్దధానా హి
త్వరయామాస రాఘవమ్. 12

ఏవం భవతు యాస్యంతి
దూతాః శీఘ్రః జవైర్హయైః
భరతం మాతులకులాత్
ఉపావర్తయితుం నరాః. 13

తవ త్వహం క్షమం మన్యే
నోత్సుకస్య విలంబనమ్
రామ! తస్మాదితః శీఘ్రం
వనం త్వం గంతుమర్హసి. 14

వ్రీడాన్వితః స్వయం యచ్చ
నృపస్త్వాం నాభిభాషతే
నైతత్ కించిన్నరశ్రేష్ఠ!
మన్యురేషోఽపనీయతామ్. 15

యావత్ త్వం న వనం యాతః
పురాదస్మాదభిత్వరన్
పితా తావన్న తే రామ!
స్నాస్యతే భోక్ష్యతేఽపి వా. 16

ధిక్ కష్ట మితి నిశ్వస్య
రాజా శోకపరిప్లుతః
మూర్ఛితో న్యపతత్ తస్మిన్
పర్యంకే హేమభూషితే. 17

రామోఽప్యుత్థాప్య రాజానం
కైకేయ్యాభిప్రచోదితః
కశయేవాహతో వాజీ
వనం గంతుం కృతత్వరః. 18

తదప్రియమనార్యాయా
వచనం దారుణోదయమ్
శ్రుత్వా గతవ్యథో రామః
కైకేయీం వాక్యమబ్రవీత్. 19

నాహమర్థపరో దేవి!
లోకమావస్తుముత్సహే
విద్ధి మామ్ ఋషిభిస్తుల్యం
కేవలం ధర్మమాస్థితమ్. 20

య దత్రభవతః కించిత్
శక్యం కర్తుం ప్రియం మయా
ప్రాణానపి పరిత్యజ్య
సర్వథా కృతమేవ తత్. 21

న హ్యతో ధర్మచరణం
కించిదస్తి మహత్తరమ్
యథా పితరి శుశ్రూషా
తస్య వా వచనక్రియా. 22

అనుక్తోऽప్యత్రభవతా
భవత్యా వచనాదహమ్
వనే వత్స్యామి విజనే
వర్షాణీహ చతుర్దశ. 23

న నూనం మయి కైకయి
కించిదాశంససే గుణమ్
యద్రాజానమవోచస్త్వం
మమేశ్వరతరా సతీ. 24

యావన్మాతరమాపృచ్ఛే
సీతాం చానునయామ్యహమ్
తతోద్యైవ గమిష్యామి
దండకానాం మహద్వనమ్. 25

భరతః పాలయేద్రాజ్యం
శుశ్రూషేచ్చ పితుర్యథా
తథా భవత్యా కర్తవ్యం
స హి ధర్మ సనాతనః. 26

స రామస్య వచః శ్రుత్వా
భృశం దుఃఖహతః పితా
శోకాదశక్నువన్ బాష్పం
ప్రరురోద మహాస్వనమ్. 27

వందిత్వా చరణౌ రామో
విసంజ్ఞస్య పితుస్తథా
కైకేయ్యాశ్చాప్యనార్యాయా
నిష్పపాత మహాద్యుతిః. 28

స రామః పితరం కృత్వా
కైకేయీం చ ప్రదక్షిణమ్
నిష్క్రమ్యాంతఃపురాత్ తస్మాత్
దదర్శ స్వం సుహృజ్జనమ్. 29

తం బాష్పపరిపూర్ణాక్షః
పృష్ఠతోऽనుజగామ హ
లక్ష్మణః పరమక్రుద్ధః
సుమిత్రానందవర్ధనః. 30

అభిషేచనికం భాండం
కృత్వా రామః ప్రదక్షిణమ్
శనైర్జగామ సాపేక్షో
దృష్టిం తత్రావిచాలయన్. 31

న చాస్య మహతీం లక్ష్మీం
రాజ్యనాశోऽపకర్షతి
లోకకాంతస్య కాంతత్వాత్
శీతరశ్మేరివ క్షపా. 32

న వనం గంతుకామస్య
త్యజతశ్చ వసుంధరామ్
సర్వలోకాతిగస్యేవ
లక్ష్యతే చిత్తవిక్రియా. 33

ప్రతిషిధ్య శుభం ఛత్రం
వ్యజనే చ స్వలంకృతే
విసర్జయిత్వా స్వజనం
రథం పౌరాంస్తథా జనాన్. 34

ధారయన్ మనసా దుఃఖమ్
ఇంద్రియాణి నిగృహ్య చ
ప్రవివేశాత్మవాన్ వేశ్మ
మాతురప్రియశంసివాన్. 35

సర్వో హ్యభిజనః శ్రీమాన్
శ్రీమతః సత్యవాదినః
నాలక్షయత రామస్య
కించిదాకారమాననే. 36

ఉచితం చ మహాబాహుః
నజహౌ హర్షమాత్మనః
శరదస్సముదీర్ణాంశుః
చంద్రస్తేజ ఇవాత్మజమ్. 37

వాచా మధురయా రామః
సర్వం సమ్మానయన్ జనమ్
మాతుస్సమీపం ధీరాత్మా
ప్రవివేశ మహాయశాః. 38

తం గుణైః సమతాం ప్రాప్తో
భ్రాతా విపులవిక్రమః
సౌమిత్రిరనువవ్రాజ
ధారయన్ దుఃఖమాత్మజమ్. 39

ప్రవిశ్య వేశ్మాఽతిభృశం ముదాఽన్వితం
సమీక్ష్య తాం చార్థవిపత్తిమాగతామ్
న చైవ రామోఽత్ర జగామ విక్రియాం
సుహృజ్జనస్యాత్మవిపత్తిశంకయా. 40

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకోనవింశస్సర్గః (19)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్వావింశస్సర్గః (20)

వనవాసవార్తను తల్లికి తెలిపిన శ్రీరాముడు

తస్మింస్తు పురుషవ్యాఘ్రే
నిష్క్రామతి కృతాంజలౌ
ఆర్తశబ్దో మహాన్
జజ్ఞే స్త్రీణామంతఃపురే తదా. 1

కృత్యేష్వచోదితః పిత్రా
సర్వస్యాంతఃపురస్య చ
గతిర్యః శరణం చాపి
స రామోఽద్య ప్రవత్స్యతి. 2

కౌశల్యాయాం యథా యుక్తో
జనన్యాం వర్తతే సదా
తథైవ వర్తతేఽస్మాసు
జన్మప్రభృతి రాఘవః. 3

న క్రుధ్యత్యభిశప్తోఽపి
క్రోధనీయాని వర్జయన్
క్రుద్ధాన్ ప్రసాదయన్ సర్వాన్
స ఇతోఽద్య ప్రవత్స్యతి. 4

అబుద్ధిర్బత నో రాజా
జీవలోకం చరత్యయమ్
యో గతిం సర్వభూతానాం
పరిత్యజతి రాఘవమ్. 5

ఇతి సర్వా మహిష్యస్తా
వివత్సా ఇవ ధేనవః
పతిమాచుక్రుశుశ్చైవ
సస్వరం చాపి చుక్రుశుః. 6

స హి చాంతఃపురే ఘోరమ్
ఆర్తశబ్దం మహీపతిః
పుత్రశోకాభిసంతప్తః
శ్రుత్వా వ్యాలీయతాఽఽసనే. 7

రామస్తు భృశమాయస్తో
నిశ్శ్వసన్నివ కుంజరః
జగామ సహితో భ్రాత్రా
మాతురంతఃపురం వశీ. 8

సోఽపశ్యత్ పురుషం తత్ర
వృద్ధం పరమపూజితమ్
ఉపవిష్టం గృహద్వారి
తిష్ఠతశ్చాపరాన్ బహూన్. 9

దృష్ట్వైవ తు తదా రామం
తే సర్వే సహసోత్థితాః
జయేన జయతాం శ్రేష్ఠం
వర్ధయంతి స్మ రాఘవమ్. 10

ప్రవిశ్య ప్రథమాం కక్ష్యాం
ద్వితీయాయాం దదర్శ సః
బ్రాహ్మణాన్ వేదసంపన్నా
వృద్ధాన్ రాజ్ఞాఽభిసత్కృతాన్. 11

ప్రణమ్య రామస్తాన్ విప్రాన్
తృతీయాయాం దదర్శ సః
స్త్రియో వృద్ధాస్తథా బాలా
ద్వారరక్షణతత్పరాః. 12

వర్ధయిత్వా ప్రహృష్టాస్తాః
ప్రవిశ్య చ గృహం స్త్రియః
న్యవేదయంత త్వరితా
రామమాతుః ప్రియం తదా. 13

కౌశల్యాపి తదా దేవీ
రాత్రిం స్థిత్వా సమాహితా
ప్రభాతేత్వకరోత్ పూజాం
విష్ణోః పుత్రహితైషిణీ. 14

సా క్షౌమవసనా హృష్టా
నిత్యవ్రతపరాయణా
అగ్నిం జుహోతి స్మ తదా
మంత్రత్కృతమంగళా. 15

ప్రవిశ్య చ తదా రామో
మాతురంతపురం శుభమ్
దదర్శ మాతరం తత్ర
హావయంతీం హుతాశనమ్

దేవకార్యనిమిత్తం చ
తత్రాపశ్యత్ సముద్యతమ్. 16

దధ్యక్షతం ఘృతం చైవ
మోదకాన్ హవిషస్తథా. 17

లాజాన్ మాల్యాని శుక్లాని
పాయసం కృసరం తథా
సమిధ: పూర్ణకుంభాంశ్చ
దదర్శ రఘునందనః. 18

తాం శుక్లక్షౌమసంవీతాం
వ్రతయోగేన కర్శితామ్
తర్పయతీం దదర్శాద్భి
దేవతాం దేవవర్ణినీమ్. 19

సా చిరస్యాత్మజం దృష్ట్వా
మాతృనన్దనమాగతమ్
అభిచక్రామ సంహృష్టా
కిశోరం బడబా యథా. 20

స మాతరమభిక్రాంతామ్
ఉపసంగృహ్య రాఘవః
పరిష్వక్తశ్చ బాహుభ్యామ్
ఉపాఘ్రాతశ్చ మూర్ధని. 21

తమువాచ దురాధర్షం
రాఘవం సుతమాత్మనః
కౌశల్యా పుత్రవాత్సల్యాత్
ఇదం ప్రియహితం వచః. 22

వృద్ధానాం ధర్మశీలానాం
రాజర్షీణాం మహాత్మనామ్
ప్రాప్నుహ్యాయుశ్చ కీర్తిం చ
ధర్మం చోపహితం కులే. 23

సత్యప్రతిజ్ఞం పితరం
రాజానం పశ్య రాఘవ
అద్యైవ హి త్వాం ధర్మాత్మా
యౌవరాజ్యేఽభిషేక్ష్యతి. 24

దత్తమాసనమాలభ్య
భోజనేన నిమంత్రితః
మాతరం రాఘవః కించిత్
వ్రీడాత్ ప్రాంజలిరబ్రవీత్. 25

స స్వభావవినీతశ్చ
గౌరవాచ్చ తదా నతః
ప్రస్థితో దండకారణ్యమ్
ఆప్రష్టుమ్ ఉపచక్రమే. 26

దేవి! నూనం న జానీషే
మహద్భయముపస్థితమ్
ఇదం తవ చ దుఃఖాయ
వైదేహ్యా లక్ష్మణస్య చ. 27

గమిష్యే దండకారణ్యం
కిమనేనాసనేన మే
విష్టరాసనయోగ్యో హి
కాలోఽయం మాముపస్థితః. 28

చతుర్దశ హి వర్షాణి
వత్స్యామి విజనే వనే
కందుమూలఫలైర్జీవన్
హిత్వా మునివదామిషమ్. 29

భరతాయ మహారాజో
యౌవరాజ్యం ప్రయచ్ఛతి
మాం పునర్దండకారణ్యే
వివాసయతి తాపసమ్. 30

స షట్చాష్టౌ చ వర్షాణి
వత్స్యామి విజనే వనే
ఆసేవమానో వన్యాని
ఫలమూలైశ్చ వర్తయన్. 31

సా నికృత్తేవ సాలస్య
యష్టిః పరశునా వనే
పపాత సహసా దేవీ
దేవతేవ దివశ్చ్యుతా. 32

తామదుఃఖోచితాం దృష్ట్వా
పతితాం కదళీమివ
రామస్తూత్థాపయామాస
మాతరం గతచేతసమ్. 33

ఉపావృత్త్యోత్థితాం దీనాం
బడబామివ వాహితామ్
పాంసుకుంఠిత సర్వాంగీం
విమమర్శ చ పాణినా. 34

సా రాఘవముపాసీనమ్
అసుఖార్తా సుఖోచితా
ఉవాచ పురుషవ్యాఘ్రమ్
ఉపశృణ్వతి లక్ష్మణే. 35

యది పుత్త్ర న జాయేథా
మమ శోకాయ రాఘవ
న స్మ దుఃఖమతో భూయః
పశ్యేయమహమప్రజాః. 36

ఏక ఏవ హి వంధ్యాయా
శోకో భవతి మానసః
అప్రజాఽస్మీతి సంతాపో
న హ్యన్యః పుత్త్ర విద్యతే. 37

న దృష్టపూర్వం కల్యాణం
సుఖం వా పతిపౌరుషే
అపి పుత్త్రేతు పి పశ్యేయమ్
ఇతి రామాఽఽస్థితంమయా. 38

సా బహూన్యమనోజ్ఞాని
వాక్యాని హృదయచ్ఛిదామ్
అహం శ్రోష్యే సపత్నీనామ్
అవరాణాం వరా సతీ. 39

అతో దుఃఖతరం కిం ను
ప్రమదానాం భవిష్యతి
మమ శోకో విలాపశ్చ
యాదృశోఽయమనంతకః. 40

త్వయి సన్నిహితేఽప్యేవమ్
అహమాసం నిరాకృతా
కిం పునః ప్రోషితే తాత
ధ్రువం మరణమేవ మే. 41

అత్యంతం నిగృహీతాఽస్మి
భర్తుర్నిత్యమతంద్రితా
పరివారేణ కైకేయ్యాః
సమా వాఽప్యథవాఽవరా. 42

యోహి మాం సేవతే
కశ్చిత్ అథవాప్యనువర్తతే
కైకేయ్యాః పుత్త్రమన్వీక్ష్య
స జనో నాభిభాషతే. 43

నిత్యక్రోధతయా తస్యాః
కథం ను ఖరవాదితత్
కైకేయ్యా వదనం ద్రష్టుం
పుత్త్ర శక్ష్యామి దుర్గతా. 44

దశ సప్త చ వర్షాణి
తవ జాతస్య రాఘవ
ఆసితాని ప్రకాంక్షంత్యా
మయా దుఃఖపరిక్షయమ్. 45

తదక్షయం మహద్దుఃఖం
నోత్సహే సహితుం చిరమ్
విప్రకారం సపత్నీనామ్
ఏవం జీర్ణాఽపి రాఘవ. 46

అపశ్యంతీ తవ ముఖం
పరిపూర్ణశశిప్రభమ్
కృపణా వర్తయిష్యామి
కథం కృపణజీవికామ్. 47

ఉపవాసైశ్చ యోగైశ్చ
బహుభిశ్చ పరిశ్రమైః
దుఃఖం సంవర్ధితో మోఘం
త్వం హి దుర్గతయా మయా. 48

స్థిరం తు హృదయం మన్యే
మమేదం యన్న దీర్యతే
ప్రావృషీవ మహానద్యాః
స్పృష్టం కూలం నవాంభసా. 49

మమైవ నూనం మరణం న విద్యతే
న చావకాశోఽస్తి యమక్షయే మమ
య దంతకోఽద్యైవ న మాం జిహీర్షతి
ప్రసహ్య సింహో రుదతీం మృగీమివ 50

స్థిరం హి నూనం హృదయం
మమాయసం
న భిద్యతే యద్భువి నావదీర్యతే
అనేన దుఃఖేన చ దేహమర్పితం
ధ్రువం హ్యకాలే మరణం న విద్యతే 51

ఇదం తు దుఃఖం యదనర్థకాని మే
వ్రతాని దానాని చ సంయమాశ్చ హి
తపశ్చ తప్తం యదపత్యకారణాత్
సునిష్ఫలం బీజమివోప్తమూషరే. 52

యది హ్యకాలే మరణం స్వయేచ్ఛయా
లభేత కశ్చిద్గురుదుఃఖకర్శితః
గతాహమద్యైవ పరేతసంసదం
వినా త్వయా ధేనురివాత్మజేన వై. 53

అథాపి కిం జీవితమద్య మే వృథా
త్వయా వినా చంద్రనిభాననప్రభ
అనువ్రజిష్యామి వనం త్వయైవ గౌః
సుదుర్బలా వత్సమివానుకాంక్షయా. 54

భృశమసుఖమమర్షితా తదా
బహు విలలాప సమీక్ష్య రాఘవమ్
వ్యసనముపనిశామ్య సా మహత్
సుతమివ బద్ధమవేక్ష్య కిన్నరీ. 55

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే వింశస్సర్గః (20)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకవింశస్సర్గః (21)

వనవాసము వలదని లక్ష్మణుడు కౌసల్యాదేవిల ఒత్తిడి

తథా తు విలపంతీం తాం
కౌసల్యాం రామమాతరమ్
ఉవాచ లక్ష్మణో దీనః
తత్కాలసదృశం వచః. 1

న రోచతే మమాప్యేతత్
ఆర్యే యద్రాఘవో వనమ్
త్యక్త్వా రాజ్యశ్రియం గచ్ఛేత్
స్త్రియా వాక్యవశంగతః. 2

విపరీతశ్చ వృద్ధశ్చ
విషయైశ్చ ప్రధర్షితః
నృపః కిమివ న బ్రూయాత్
చోద్యమానః సమన్మథః. 3

నాస్యాపరాధం పశ్యామి
నాపి దోషం తథావిధమ్
యేన నిర్వాస్యతే రాష్ట్రాత్
వనవాసాయ రాఘవః. 4

న తం పశ్యామ్యహం లోకే
పరోక్షమపి యో నరః
స్వమిత్రోఽపి నిరస్తోఽపి
యోఽస్య దోషముదాహరేత్. 5

దేవకల్పమ్ ఋజుం దాంతం
రిపూణామపి వత్సలమ్
అవేక్షమాణః కో ధర్మం
త్యజేత్ పుత్రమకారణాత్. 6

తదిదం వచనం రాజ్ఞః
పునర్బాల్య ముపేయుషః
పుత్రః కో హృదయే కుర్యాత్
రాజవృత్తమనుస్మరన్. 7

యావదేవ న జానాతి
కశ్చిదర్థమిమం నరః
తావదేవ మయా సార్ధమ్
ఆత్మస్థం కురు శాసనమ్. 8

మయా పార్శ్వే సధనుషా
తవ గుప్తస్య రాఘవ
కస్సమర్థోఽధికం కర్తుం
కృతాంతస్యేవ తిష్ఠతః. 9

నిర్మనుష్యామిమాం కృత్స్నామ్
అయోధ్యాం మనుజర్షభ
కరిష్యామి శరై స్తీక్ష్ణైః
యది స్థాస్యతి విప్రియే. 10

భరతస్యాథ పక్ష్యో వా
యో వాऽస్య హితమిచ్ఛతి
సర్వానేతాన్ వధిష్యామి
మృదుర్హి పరిభూయతే. 11

ప్రోత్సాహితోऽయం కైకేయ్యా
స దుష్టో యది నః పితా
అమిత్రభూతో నిస్సంగం
వధ్యతాం బధ్యతామపి. 12

గురోరప్యవలిప్తస్య
కార్యాకార్యమ్ అజానతః
ఉత్పథం ప్రతిపన్నస్య
కార్యం భవతి శాసనమ్. 13

బలమేష కిమాశ్రిత్య
హేతుం వాపురుషర్షభ
దాతుమిచ్ఛతి కైకేయ్యై
రాజ్యం స్థితమిదం తవ. 14

త్వయా చైవ మయా చైవ
కృత్వా వైరమనుత్తమమ్
కాऽస్య శక్తిః శ్రియం దాతుం
భరతాయారిశాసన. 15

అనురక్తోऽస్మి భావేన
భ్రాతరం దేవి తత్త్వతః
సత్యేన ధనుషా చైవ
దత్తేనేష్టేన తే శపే. 16

దీప్తమగ్నిమరణ్యం వా
యది రామః ప్రవేక్ష్యతి
ప్రవిష్టం తత్ర మాం దేవి
త్వం పూర్వమవధారయ. 17

హరామి వీర్యాద్దుఃఖం తే
తమ స్సూర్య ఇవోదితః
దేవీ పశ్యతు మే వీర్యం
రాఘవశ్చైవ పశ్యతు. 18

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా
లక్ష్మణస్య మహాత్మనః
ఉవాచ రామం కౌశల్యా
రుదంతీ శోకలాలసా. 19

భ్రాతు స్తే వదతః పుత్ర
లక్ష్మణస్య శ్రుతం త్వయా
యదత్రానంతరం కార్యం
కురుష్వ యది రోచతే. 20

న చాధర్మ్యం వచ శ్రుత్వా
సపత్న్యా మమ భాషితమ్
విహాయ శోకసంతప్తాం
గంతుమర్హసి మామితః. 21

ధర్మజ్ఞ! యది ధర్మిష్ఠో
ధర్మం చరితుమిచ్ఛసి
శుశ్రూష మామిహస్థస్త్వం
చర ధర్మమనుత్తమమ్. 22

శుశ్రూషుర్జననీం పుత్ర
స్వగృహే నియతో వసన్
పరేణ తపసా యుక్తః
కాశ్యపస్త్రిదివం గతః. 23

యథైవ రాజా పూజ్యస్తే
గౌరవేణ తథాహ్యమ్
త్వాం నాహమనుజానామి
న గంతవ్యమితో వనమ్. 24

త్వద్వియోగాన్న మే కార్యం
జీవితేన సుఖేన వా
త్వయా సహ మమ శ్రేయః
తృణానామపి భక్షణమ్. 25

యది త్వం యాస్యసి వనం
త్యక్త్వా మాం శోకలాలసామ్
అహం ప్రాయమిహాశిష్యే
న హి శక్ష్యామి జీవితుమ్. 26

తతస్త్వం ప్రాప్స్యసే పుత్ర
నిరయం లోకవిశ్రుతమ్
బ్రహ్మహత్యామివాధర్మాత్
సముద్రస్సరితాం పతిః. 27

విలపంతీం తథా దీనాం
కౌసల్యాం జననీం తతః
ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా
వచనం ధర్మసంహితమ్. 28

నాస్తి శక్తిః పితుర్వాక్యం
సమతిక్రమితుం మమ
ప్రసాదయే త్వాం శిరసా
గంతుమిచ్ఛామ్యహం వనమ్. 29

ఋషిణా చ పితుర్వాక్యం
కుర్వతా వ్రతచారిణా
గౌర్హతా జానతా ధర్మం
కండునాఽపి విపశ్చితా. 30

అస్మాకం చ కులే పూర్వం
సగరస్యాజ్ఞయా పితుః
ఖనద్భిః సాగరైర్భూమిమ్
అవాప్తః సుమహాన్ వధః. 31

జామదగ్న్యేన రామేణ
రేణుకా జననీ స్వయమ్
కృత్తా పరశునాఽరణ్యే
పితుర్వచనకారిణా. 32

ఏతైరన్యైశ్చ బహుభిః దేవి
దేవసమైః కృతమ్
పితుర్వచనమక్లీబం
కరిష్యామి పితుర్హితమ్. 33

న ఖల్వేతన్మయైకేన
క్రియతే పితృశాసనమ్
ఏతైరపి కృతం దేవి
యే మయా తవ కీర్తితాః. 34

నాహం ధర్మమపూర్వం తే
ప్రతికూలం ప్రవర్తయే
పూర్వైరయమభిప్రేతో
గతో మార్గోఽనుగమ్యతే. 35

తదేతత్తు మయా కార్యం
క్రియతే భువి నాన్యథా
పితుర్హి వచనం కుర్వన్ న
కశ్చిన్నామ హీయతే. 36

తామేవముక్త్వా జననీం
లక్ష్మణం పునరబ్రవీత్.
వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠః
శ్రేష్ఠః సర్వధనుష్మతామ్. 37

తవ లక్ష్మణ జానామి
మయి స్నేహమనుత్తమమ్
విక్రమం చైవ సత్త్వం చ
తేజశ్చ సుదురాసదమ్. 38

మమ మాతుర్మహద్దుఃఖమ్
అతులం శుభలక్షణ
అభిప్రాయమవిజ్ఞాయ
సత్యస్య చ శమస్య చ. 39

ధర్మో హి పరమో లోకే
ధర్మే సత్యం ప్రతిష్ఠితమ్
ధర్మసంశ్రితమేతచ్చ
పితుర్వచనముత్తమమ్. 40

సంశ్రుత్య చ పితుర్వాక్యం
మాతుర్వా బ్రాహ్మణస్య వా
న కర్తవ్యం వృథా వీర
ధర్మమాశ్రిత్య తిష్ఠతా. 41

సోఽహం న శక్ష్యామి పితుః
నియోగమతివర్తితుమ్
పితుర్హివచనాద్వీర
కైకేయ్యాఽహం ప్రచోదితః. 42

తదేతాం విసృజానార్యాం
క్షత్రధర్మాశ్రితాం మతిమ్
ధర్మమాశ్రయ మా తైక్ష్ణ్యం
మద్బుద్ధిరనుగమ్యతామ్. 43

తమేవముక్త్వా సౌహార్దాత్
భ్రాతరం లక్ష్మణాగ్రజః
ఉవాచ భూయః కౌసల్యాం
ప్రాంజలిః శిరసా నతః. 44

అనుమన్యస్వ మాం దేవి
గమిష్యంతమితో వనమ్
శాపితాఽసి మమ ప్రాణైః
కురు స్వస్త్యయనాని మే. 45

తీర్ణప్రతిజ్ఞశ్చ వనాత్
పునరేష్యామ్యహం పురీమ్
యయాతిరివ రాజర్షిః
పురా హిత్వా పునర్దివమ్. 46

శోకః సంధార్యతాం మాత
హృదయే సాధు మా శుచః
వనవాసాదిహైష్యామి
పునః కృత్వా పితుర్వచః. 47

త్వయా మయా చ వైదేహ్యా
లక్ష్మణేన సుమిత్రయా
పితుర్నియోగే స్థాతవ్యమ్
ఏష ధర్మః సనాతనః. 48

అంబ సంహృత్య సంభారాన్
దుఃఖం హృది నిగృహ్య చ
వనవాసకృతా బుద్ధిః
మమధర్మ్యాఽనువర్త్యతామ్. 49

ఏతద్వచస్తస్య నిశమ్య మాతా
సుధర్మ్యమవ్యగ్రమవిక్లబం చ
మృతేవ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య దేవీ
సమీక్ష్య రామం పునరిత్యువాచ. 50

యథైవ తే పుత్ర పితా తథాఽహం
గురు స్స్వధర్మేణ సుహృత్తయా చ
న త్వాఽనుజానామి న మాం విహాయ
సుదుఃఖితామర్హసి గంతుమేవమ్. 51

కిం జీవితేనేహ వినా త్వయా మే
లోకేన వా కిం స్వధయాఽమృతేన
శ్రేయో ముహూర్తం తవ సన్నిధానం
మమేహ కృత్స్నాదపి జీవలోకాత్. 52

నరైరివోల్కాభిరపోహ్యమానో
మహాగజోఽధ్వానమనుప్రవిష్టః
భూయః ప్రజజ్వాల విలాపమేనం
నిశమ్య రామః కరుణం జనన్యాః. 53

స మాతరం చైవ విసంజ్ఞకల్పామ్
ఆర్తం చ సౌమిత్రిమభిప్రతప్తమ్
ధర్మే స్థితో ధర్మ్యమువాచ వాక్యం
యథా స ఏవార్హతి తత్ర వక్తుమ్. 54

అహం హి తే లక్ష్మణ నిత్యమేవ
జానామి భక్తించ పరాక్రమం చ
మమ త్వభిప్రాయమసన్నిరీక్ష్య
మాత్రాసహాభ్యర్దసిమాం సుదుఃఖమ్. 55

ధర్మార్థకామాః ఖలు తాత లోకే
సమీక్షితా ధర్మఫలోదయేషు
తే తత్ర సర్వే స్యురసంశయం మే
భార్యేవ వశ్యాఽభిమతా సుపుత్రా. 56

యస్మింస్తు సర్వే స్యురసన్నివిష్టా
ధర్మో యతః స్యాత్ తదుపక్రమేత
ద్వేష్యో భవత్యర్థపరో హి లోకే
కామాత్మతా ఖల్వపి న ప్రశస్తా. 57

గురుశ్చ రాజా చ పితాచ వృద్ధః
క్రోధాత్ ప్రహర్షాద్యది వాఽపి కామాత్
యద్వ్యాదిశేత్ కార్యమవేక్ష్య ధర్మం
కస్తన్న కుర్యాదనృశంసవృత్తిః. 58

స వై న శక్నోమి పితుః ప్రతిజ్ఞామ్
ఇమామకర్తుం సకలాం యథావత్
సహ్యేవయోస్తాత గురుర్నియోగే
దేవ్యాశ్చ భర్తా స గతిస్స ధర్మః. 59

తస్మిన్ పునర్జీవతి ధర్మరాజే
విశేషతః స్వే పథి వర్తమానే
దేవీ మయా సార్ధమితోఽపగచ్ఛేత్
కథం స్విదన్యా విధవేవ నారీ. 60

సా మాఽనుమన్యస్వ వనం వ్రజంతం
కురుష్వ నః స్వస్త్యయనాని దేవి
యథా సమాప్తే పునరావ్రజేయం
యథా హి సత్యేన పునర్యయాతిః. 61

యశో హ్యహం కేవలరాజ్యకారణాత్
న పృష్ఠతః కర్తుమలం మహోదయమ్
అదీర్ఘకాలేన తు దేవి! జీవితే
వృణేఽవరామద్య మహీమధర్మతః. 62

ప్రసాదయన్ నరవృషభస్సమాతరం
పరాక్రమాజ్జిగమిషురేవ దండకాన్
అథానుజం భృశమనుశాస్య దర్శనం
చకార తాం హృది జననీం ప్రదక్షిణమ్.
63

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకవింశస్సర్గః (21)

శ్రీరామ నామం
మరువాం
మరువాం

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్వావింశస్సర్గః (22)

కైకేయి పట్ల శ్రీరాముని గౌరవభావము

అథ తం వ్యథయా దీనం
సవిశేషమమర్షితమ్.
శ్వసంతమివ నాగేంద్రం
రోషవిస్ఫారితేక్షణమ్. 1

ఆసాద్య రామః సౌమిత్రిం
సుహృదం భ్రాతరం ప్రియమ్.
ఉవాచేదం స ధైర్యేణ
ధారయన్ సత్త్వమాత్మవాన్. 2

నిగృహ్య రోషం శోకం చ
ధైర్యమాశ్రిత్య కేవలమ్.
అవమానం నిరస్యేమం
గృహీత్వా హర్షముత్తమమ్. 3

ఉపక్లుప్తం హి యత్కించిత్
అభిషేకార్థమద్య మే
సర్వం విసర్జయ క్షిప్రం
కురు కార్యం నిరత్యయమ్. 4

సౌమిత్రే! యోఽభిషేకార్థే
మమ సంభారసంభ్రమః.
అభిషేకనివృత్త్యర్థే
సోఽస్తు సంభారసంభ్రమః. 5

యస్యా మదభిషేకార్థే
మానసం పరితప్యతే
మాతా మే సా యథా న స్యాత్
సవిశంకా తథా కురు. 6

తస్యాఃశంకామయం దుఃఖం
ముహూర్తమపి నోత్సహే.
మనసి ప్రతిసంజాతం
సౌమిత్రేఽహముపేక్షితుమ్. 7

న బుద్ధిపూర్వం నాబుద్ధం
స్మరామీహ కదాచన.
మాతృణాం వా పితుర్వాఽహం
కృతమల్పం చ విప్రియమ్. 8

సత్యః సత్యాభిసంధశ్చ
నిత్యం సత్యపరాక్రమః.
పరలోకభయాద్భీతో
నిర్భయోఽస్తు పితా మమ. 9

తస్యాఽపి హి భవేదస్మిన్
కర్మణ్యప్రతిసంహృతే.
సత్యం నేతి మనస్తాపః
తస్య తాపస్తపేచ్చ మామ్. 10

అభిషేకవిధానం తు
తస్మాత్ సంహృత్య లక్ష్మణ.
అన్వగేవాహమిచ్ఛామి
వనం గంతుమితః పునః. 11

మమ ప్రవ్రాజనాదద్య
కృతకృత్యా నృపాత్మజా.
సుతం భరతమవ్యగ్రమ్
అభిషేచయితా తతః. 12

మయి చీరాజినధరే
జటామండలధారిణి.
గతేఽరణ్యం చ కైకేయ్యా
భవిష్యతి మనస్సుఖమ్. 13

బుద్ధిః ప్రణీతా యేనేయం
మనశ్చ సుసమాహితమ్
తం తు నార్హామి సంక్లేష్టుం
ప్రవ్రజిష్యామి మా చిరమ్. 14

కృతాంతస్త్వేవ సౌమిత్రే
ద్రష్టవ్యో మత్ప్రవాసనే.
రాజ్యస్య చ వితీర్ణస్య
పునరేవ నివర్తనే. 15

కైకేయ్యాః ప్రతిపత్తిర్హి
కథం స్యాన్మమ పీడనే
యది భావో న దైవోఽయం
కృతాంతవిహితో భవేత్. 16

జానాసి హి యథా సౌమ్య
న మాతృషు మమాంతరమ్
భూతపూర్వం విశేషో వా
తస్యా మయి సుతేఽపి వా. 17

సోఽభిషేకనివృత్త్యర్థై
ప్రవాసార్థైశ్చ దుర్వచైః
ఉగ్రైర్వాక్యైరహం తస్యా
నాన్యద్దైవాత్ సమర్థయే. 18

కథం ప్రకృతిసంపన్నా
రాజపుత్రీ తథాగుణా
బ్రూయాత్ సా ప్రాకృతేవ
స్త్రీ మత్పీడాం భర్తృసన్నిధౌ. 19

యదచింత్యం తు తద్దైవం
భూతేష్వపి న హన్యతే
వ్యక్తం మయి చ తస్యాం
చ పతితో హి విపర్యయః. 20

కశ్చ దైవేన సౌమిత్రే
యోద్ధుముత్సహతే పుమాన్.
యస్య న గ్రహణం కించిత్
కర్మణోఽన్యత్ర దృశ్యతే. 21

సుఖదుఃఖే భయక్రోధౌ
లాభాలాభౌ భవాభవౌ
యచ్చ కించిత్ తథాభూతం
నను దైవస్య కర్మ తత్. 22

ఋషయోఽ ప్యుగ్రతపసో
దైవేనాభిప్రపీడితాః
ఉత్సృజ్య నియమాంస్తీవ్రాన్
భ్రశ్యంతే కామమన్యుభిః. 23

అసంకల్పితమేవేహ
యదకస్మాత్ ప్రవర్తతే
నివర్త్యారంభమారబ్ధం
నను దైవస్య కర్మ తత్. 24

ఏతయా తత్త్వయా బుద్ధ్యా
సంస్తభ్యాత్మానమాత్మనా
వ్యాహతేఽ ప్యభిషేకే మే
పరితాపో న విద్యతే. 25

తస్మాదపరితాపః సన్
త్వమప్యనువిధాయ మామ్
ప్రతిసంహారయ క్షిప్రమ్
అభిషేచనికీం క్రియామ్. 26

ఏభిరేవ ఘటైః సర్వై
అభిషేచనసంభృతైః
మమ లక్ష్మణ తాపస్యే
వ్రతస్నానం భవిష్యతి. 27

అథవా కిం మమైతేన
రాజద్రవ్యమయేన తు
ఉద్ధృతం మే స్వయం తోయం
వ్రతాదేశం కరిష్యతి. 28

మా చ లక్ష్మణ సంతాపం
కార్షీర్లక్ష్మ్యా విపర్యయే
రాజ్యం వా వనవాసో వా
వనవాసో మహోదయః. 29

స లక్ష్మణాఽ స్మిన్ ఖలు కర్మవిఘ్నే
మాతా యవీయస్యతిశంకనీయా
దైవాభిపన్నా హి వదత్యనిష్టం
జానాసి దైవం చ తథా ప్రభావమ్. 30

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ద్వావింశస్సర్గః (22)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - త్రయోవింశస్సర్గః (23)

లక్ష్మణునికి దృఢసంకల్పము తెలిపిన శ్రీరాముడు

ఇతి బ్రువతి రామే తు
లక్ష్మణోఽధశ్శిరా ముహుః
శ్రుత్వా మధ్యం జగామేవ
మనసా దుఃఖహర్షయోః. 1

తదా తు బద్ధ్వా భృకుటీం
భ్రువోర్మధ్యే నరర్షభః
నిశశ్వాస మహాసర్పో
బిలస్థ ఇవ రోషితః. 2

తస్య దుష్ప్రతివీక్షం
తద్భ్రుకుటీసహితం తదా
బభౌ క్రుద్ధస్య సింహస్య
ముఖస్య సదృశం ముఖమ్. 3

అగ్రహస్తం విధున్వంస్తు
హస్తిహస్తమివాత్మనః
తిర్యగూర్ధ్వం శరీరే చ
పాతయిత్వా శిరోధరామ్
అగ్రాక్ష్ణా వీక్షమాణస్తు
తిర్యగ్భ్రాతరమబ్రవీత్. 4

అస్థానే సంభ్రమో యస్య
జాతోవై సుమహానయమ్
ధర్మదోష ప్రసంగేన
లోకస్యానతిశంకయా. 5

కథంహ్యేతదసంభ్రాంతః
త్వద్విధో వక్తుమర్హతి
యథా దైవమశౌండీరం
శౌండీర క్షత్రియర్షభ. 6

కిం నామ కృపణం దైవమ్
అశక్తమభిశంససి
పాపయోస్తే కథం నామ
తయోశ్శంకా న విద్యతే. 7

సంతి ధర్మోపధాః శ్లక్ష్ణా
ధర్మాత్మన్ కిం న బుధ్యసే
తయోస్సుచరితం స్వార్థం
శాఠ్యాత్ పరిజిహీర్షతోః. 8

యది నైవం వ్యవసితం
స్యాద్ధి ప్రాగేవ రాఘవ
తయోః ప్రాగేవ దత్తశ్చ
స్యాద్వరః ప్రకృతశ్చ సః. 9

లోకవిద్విష్టమారబ్ధం
త్వదన్యస్యాభిషేచనమ్

నోత్సహే సహితుం వీర
తత్ర మే క్షంతుమర్హసి. 10

యేనేయ మాగతా ద్వైధం
తవ బుద్ధిర్మహామతే
స హి ధర్మో మమ ద్వేష్యః
ప్రసంగాద్యస్య ముహ్యసి. 11

కథం త్వం కర్మణా శక్తః
కైకేయీవశవర్తినః
కరిష్యసి పితుర్వాక్యమ్
అధర్మిష్ఠం విగర్హితమ్. 12

యద్యయం కిల్బిషాద్భేదః
కృతోఽప్యేవం న గృహ్యతే
జాయతే తత్ర మే దుఃఖం
ధర్మసంగశ్చ గర్హితః. 13

మనఽసాపి కథం కామం
కుర్యాస్త్వం కామవృత్తయోః
తయోస్త్వహితయోర్నిత్యం
శత్ర్వోః పిత్రభిధానయోః. 14

యద్యపి ప్రతిపత్తిస్తే దైవీ
చాపి తయోర్మతమ్
తథా ప్యుపేక్షణీయం తే
న మే తదపి రోచతే. 15

విక్లబో వీర్యహీనో యః
సదైవమనువర్తతే
వీరాః సంభావితాత్మానో
న దైవం పర్యుపాసతే. 16

దైవం పురుషకారేణ
యస్సమర్థః ప్రబాధితుమ్
న దైవేన విపన్నార్థః
పురుషః సోఽవసీదతి. 17

ద్రక్ష్యంతి త్వద్య దైవస్య
పౌరుషం పురుషస్య చ
దైవమానుషయోరద్య
వ్యక్తా వ్యక్తిర్భవిష్యతి. 18

అద్య మత్పౌరుషహతం
దైవం ద్రక్ష్యంతి వై జనాః
యద్దైవాదాహతం తేఽద్య
దృష్టం రాజ్యాభిషేచనమ్. 19

అత్యంకుశమివోద్దామం
గజం మదబలోద్ధతమ్
ప్రధావితమహం దైవం
పౌరుషేణ నివర్తయే. 20

లోకపాలాః సమసాస్తే
నాద్య రామాభిషేచనమ్
న చ కృత్స్నాస్త్రయో లోకా
విహన్యుః కిం పునః పితా. 21

యైర్వివాసస్తవారణ్యే
మిథో రాజన్ సమర్థితః

అరణ్యే తే నివత్స్యంతి
చతుర్దశ సమాస్తథా. 22

అహం తదాశాం ఛేత్స్యామి
పితుస్తస్యాశ్చ యా తవ
అభిషేకవిఘాతేన
పుత్రరాజ్యాయ వర్తతే. 23

మద్బలేన విరుద్ధాయ
న స్యాద్దైవబలం తథా
ప్రభవిష్యతి దుఃఖాయ
యథోగ్రం పౌరుషం మమ. 24

ఊర్ధ్వం వర్షసహస్రాంతే
ప్రజాపాల్యమనంతరమ్
ఆర్యపుత్త్రాః కరిష్యంతి
వనవాసం గతే త్వయి. 25

పూర్వం రాజర్షివృత్త్యా హి
వనవాసో విధీయతే
ప్రజా నిక్షిప్య పుత్త్రేషు
పుత్త్రవత్ పరిపాలనే. 26

స చేద్రాజన్యనేకాగ్రే
రాజ్యవిభ్రమశంకాయా
నైవమిచ్ఛసి ధర్మాత్మన్
రాజ్యం రామ త్వమాత్మని. 27

ప్రతిజానే చ తే వీర
మా భూవం వీరలోకభాక్
రాజ్యం చ తవ రక్షేయమ్
అహం వేలేవ సాగరమ్. 28

మంగళైరభిషించస్వ తత్ర
త్వం వ్యాపృతో భవ
అహమేకో మహీపాలాన్
అలం వారయితుం బలాత్. 29

న శోభార్థా విమౌ బాహూ
న ధనుర్భూషణాయ మే
నాఽసిరాబంధనార్థాయ
న శరాః స్తంభహేతవః.
అమిత్రదమనార్థం మే
సర్వమేతచ్చతుష్టయమ్. 30

న చాహం కామయేఽత్యర్థం
యస్స్యాత్ శత్రుర్మతో మమ
అసినా తీక్ష్ణధారేణ
విద్యుచ్చలితవర్చసా
ప్రగృహీతేన వై శత్రుం
వజ్రిణం వా న కల్పయే. 31

ఖడ్గనిష్పేషనిష్పిష్టైః
గహనా దుశ్చరా చ మే
హస్త్యశ్వనరహస్తోరు
శిరోభిర్భవితా మహీ. 32

ఖడ్గధారాహతా మేఽద్య
దీప్యమానా ఇవాద్రయః

పతిష్యంతి ద్విపా భూమౌ
మేఘా ఇవ సవిద్యుతః. 33

బద్ధగోధాంగులి త్రాణే
ప్రగృహీతశరాసనే
కథం పురుషమానీ స్యాత్
పురుషాణాం మయి స్థితే. 34

బహుభిశ్చైకమత్యస్య
న్నేకేన చ బహూన్ జనాన్
వినియోక్ష్యామ్యహం బాణాన్
నృవాజిగజమర్మసు. 35

అద్య మేఽస్త్ర ప్రభావస్య
ప్రభావః ప్రభవిష్యతి
రాజ్ఞశ్చాప్రభుతాం కర్తుం
ప్రభుత్వం తవ చ ప్రభోః. 36

అద్య చందనసారస్య
కేయూరా మోక్షణస్య చ
వసూనాం చ విమోక్షస్య
సుహృదాం పాలనస్య చ. 37

అనురూపావిమౌ బాహూ
రామ కర్మ కరిష్యతః
అభిషేచనవిఘ్నస్య
కర్తౄణాం తే నివారణ. 38

బ్రవీహికోఽద్యైవ మయా వియుజ్యతామ్
తవా సుహృత్ప్రాణయశస్సుహృజ్జనైః
యథా తవేయం వసుధా వశే భవేత్
తథైవ మాం శాధి తవాస్మి కింకరః. 39

విమృజ్య బాష్పం పరిసాంత్వ్య చాసకృత్
స లక్ష్మణం రాఘవవంశవర్ధనః
ఉవాచ పిత్రో వచనే వ్యవస్థితం
నిబోధ మామేన హి సౌమ్య సత్పథః. 40

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్రయోవింశస్సర్గః (23)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చతుర్వింశతిస్సర్గః (24)

తల్లికి నచ్చజెప్పిన శ్రీరాముడు

తం సమీక్ష్య త్వవహితం
పితుర్నిర్దేశ పాలనే
కౌశల్యా బాష్పసంరుద్ధా
వచో ధర్మిష్ఠమబ్రవీత్. 1

అదృష్టదుఃఖో ధర్మాత్మా
సర్వభూతప్రియంవదః
మయి జాతో దశరథాత్
కథమ్ ఉంఛేన వర్తయేత్. 2

యస్య భృత్యాశ్చ దాసాశ్చ
మృష్టాన్యన్నాని భుంజతే
కథం స భోక్ష్యతేనాథో
వనే మూలఫలాన్యయమ్. 3

క ఏతత్ శ్రద్దధేత్ శ్రుత్వా
కస్య వా న భవేద్భయమ్
గుణవాన్ దయితో రాజ్ఞా
రాఘవో యద్వివాస్యతే. 4

నూనం తు బలవాన్
లోకే కృతాంతః సర్వమాదిశన్
లోకే రామాభిరామస్త్వం
వనం యత్ర గమిష్యసి. 5

అయం తు మామాత్మభవః
తవాదర్శనమారుతః
విలాపదుఃఖసమిధో
రుదితాశ్రుహుతాహుతిః. 6

చింతాబాష్పమహాధూమః
తవాదర్శనచిత్తజః
కర్శయిత్వా భృశం పుత్ర
నిశ్వాసాయాససంభవః. 7

త్వయా విహీనామిహ మాం
శోకాగ్నిరతులో మహాన్
ప్రధక్ష్యతి యథా కక్షం
చిత్రభానుర్హిమాత్యయే. 8

కథం హి ధేనుః స్వం వత్సం
గచ్ఛంతం నానుగచ్ఛతి
అహం త్వాऽనుగమిష్యామి
యత్ర పుత్ర గమిష్యసి. 9

తథా నిగదితం మాత్రా
తద్వాక్యం పురుషర్షభః
శ్రుత్వా రామోऽబ్రవీద్వాక్యం
మాతరం భృశదుఃఖితామ్. 10

కైకేయ్యా వంచితో రాజా
మయి చారణ్యమాశ్రితే
భవత్యా చ పరిత్యక్తో
న నూనం వర్తయిష్యతి. 11

భర్తుః కిల పరిత్యాగో
నృశంసః కేవలం స్త్రియాః
స భవత్యా న కర్తవ్యో
మనసాఽపి విగర్హితః. 12

యావజ్జీవతి కాకుత్స్థః
పితా మే జగతీపతిః
శుశ్రూషా క్రియతాం తావత్
సహి ధర్మస్సనాతనః. 13

ఏవముక్తాతు రామేణ
కౌశల్యా శుభదర్శనా
తథేత్యువాచ సుప్రీతా
రామమక్లిష్టకారిణమ్. 14

ఏవముక్తస్తు వచనం
రామో ధర్మభృతాం వరః
భూయస్తామబ్రవీద్వాక్యం
మాతరం భృశదుఃఖితామ్. 15

మయా చైవ భవత్యా చ
కర్తవ్యం వచనం పితుః
రాజా భర్తా గురుః శ్రేష్ఠః
సర్వేషామీశ్వరః ప్రభుః. 16

ఇమాని తు మహారణ్యే
విహృత్య నవ పంచ చ
వర్షాణి పరమప్రీతః
స్థాస్యామి వచనే తవ. 17

ఏవముక్తా ప్రియం పుత్రం
బాష్పపూర్ణాననా తదా
ఉవాచ పరమార్తా తు
కౌశల్యా పుత్రవత్సలా. 18

ఆసాం రామ సపత్నీనాం
వస్తుం మధ్యే న మే క్షమం
నయ మామపి కాకుత్స్థ
వనం వన్యాం మృగీం యథా
యది తే గమనే బుద్ధిః
కృతా పితురపేక్షయా. 19

తాం తథా రుదతీం రామో
రుదన్ వచనమబ్రవీత్. 20

జీవంత్యా హి స్త్రియా భర్తా
దైవతం ప్రభురేవ చ
భవత్యా మమ చైవాద్య
రాజా ప్రభవతి ప్రభుః. 21

న హ్యనాథా వయం రాజ్ఞా
లోకనాథేన ధీమతా
భరతశ్చాపి ధర్మాత్మా
సర్వభూతప్రియంవదః

భవతీమనువర్తేత
స హి ధర్మరతస్సదా. 22

యథా మయి తు నిష్క్రాంతే
పుత్రశోకేన పార్థివః
శ్రమం నావాప్నుయాత్ కించిత్
అప్రమత్తా తథా కురు. 23

దారుణశ్చాప్యయం శోకో
యథైనం న వినాశయేత్
రాజ్ఞో వృద్ధస్య సతతం
హితం చర సమాహితా. 24

వ్రతోపవాసనిరతా
యా నారీ పరమోత్తమా
భర్తారం నానువర్తేత
సా తు పాపగతిర్భవేత్. 25

భర్తు శుశ్రూషయా నారీ
లభతే స్వర్గముత్తమమ్
అపి యా నిర్నమస్కారా
నివృత్తా దేవపూజనాత్. 26

శుశ్రూషామేవ కుర్వీత
భర్తుః ప్రియహితే రతా
ఏష ధర్మః పురా దృష్టో
లోకే వేదే శ్రుతః స్మృతః. 27

అగ్నికార్యేషు చ సదా
సుమనోభిశ్చ దేవతాః
పూజ్యాస్తే మత్కృతే దేవి
బ్రాహ్మణాశ్చైవ సువ్రతాః. 28

ఏవం కాలం ప్రతీక్షస్వ
మమాగమనకాంక్షిణీ
నియతా నియతాహారా
భర్తృశుశ్రూషణే రతా. 29

ప్రాప్స్యసే పరమం కామం
మయి ప్రత్యాగతే సతి
యది ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠో
ధారయిష్యతి జీవితమ్. 30

ఏవముక్తా తు రామేణ
బాష్పపర్యాకులేక్షణా
కౌశల్యా పుత్రశోకార్తా
రామం వచనమబ్రవీత్. 31

గమనే సుకృతాం బుద్ధిం
న తే శక్నోమి పుత్రక
వినివర్తయితుం వీర
నూనం కాలో దురత్యయః. 32

గచ్ఛ పుత్ర త్వమేకాగ్రో
భద్రం తేఽస్తు సదా విభో
పునస్త్వయి నివృత్తే తు
భవిష్యామి గతక్లమా. 33

ప్రత్యాగతే మహాభాగే
కృతార్థే చరితవ్రతే.

పితురానృణ్యతాం ప్రాప్తే
త్వయి లప్స్యే పరం సుఖమ్. 34

కృతాంతస్య గతిః పుత్ర
దుర్విభావ్యా సదా భువి
యస్త్వాం సంచోదయతి మే
వచ ఆచ్ఛిద్య రాఘవ. 35

గచ్ఛేదానీం మహాబాహో
క్షేమేణ పునరాగతః
నందయిష్యసి మాం పుత్ర
సామ్నా వాక్యేన చారుణా. 36

అపీదానీం సకాలః స్యాత్
వ్వనాత్ ప్రత్యాగతం పునః
యత్త్వాం పుత్రక పశ్యేయం
జటావల్కలధారిణమ్. 37

తథా హి రామం వనవాసనిశ్చితం
సమీక్ష్య దేవీ పరమేణ చేతసా
ఉవాచ రామం శుభలక్షణం వచో
బభూవ చ స్వస్త్యయనాభికాంక్షిణీ. 38

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే చతుర్వింశస్సర్గః (24)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచవింశస్సర్గః (25)

వనవాసమునకు సిద్ధమైన శ్రీరామునికి కౌసల్య ఆశీస్సులు

సాఽపనీయ తమాయాసమ్
ఉపస్పృశ్య జలం శుచిః.
చకార మాతా రామస్య
మంగళాని మనస్వినీ. 1

న శక్యసే వారయితుం
గచ్ఛేదానీం రఘూత్తమ
శీఘ్రం చ వినివర్తస్వ
వర్తస్వ చ సతాం క్రమే. 2

యం పాలయసి ధర్మం త్వం
ధృత్యా చ నియమేన చ
స వై రాఘవశార్దూల
ధర్మస్త్వామ్ అభిరక్షతు. 3

యేభ్యః ప్రణమసే పుత్ర
చైత్యేష్వాయతనేషు చ
తే చ త్వామభిరక్షంతు
వనే సహ మహర్షిభిః. 4

యాని దత్తాని తస్త్రాణి
విశ్వామిత్రేణ ధీమతా
తాని త్వామభిరక్షంతు
గుణైః సముదితం సదా. 5

పితృశుశ్రూషయా పుత్ర
మాతృశుశ్రూషయా తథా
సత్యేన చ మహాబాహో
చిరంజీవాఽభిరక్షితః. 6

సమిత్కుశ పవిత్రాణి
వేద్యశ్చాయతనాని చ
స్థండిలాని చ చిత్రాణి
శైలా వృక్షాః క్షుపా హ్రదాః
పతంగాః పన్నగాః సింహాః
త్వాం రక్షంతు నరోత్తమ. 7

స్వస్తిసాధ్యాశ్చ విశ్వే చ
మరుతశ్చ మహర్షయః
స్వస్తి ధాతా విధాతా చ
స్వస్తి పూషా భగోఽర్యమా. 8

లోకపాలాశ్చ తే సర్వే
వాసవప్రముఖాస్తథా
ఋతవశ్చైవ పక్షాశ్చ
మాసా స్సంవత్సరాః క్షపాః. 9

దినాని చ ముహూర్తాశ్చ
స్వస్తి కుర్వంతు తే సదా

స్మృతిర్ధృతిశ్చ ధర్మశ్చ
పాతు త్వాం పుత్ర సర్వతః. 10

స్కందశ్చ భగవాన్ దేవ
సోమశ్చ స బృహస్పతిః
సప్తర్షయో నారదశ్చ
తే త్వాం రక్షంతు సర్వతః. 11

యాశ్చాపి సర్వతః సిద్ధాః
దిశశ్చ సదిగీశ్వరాః
స్తుతా మయా వనే తస్మిన్
పాంతు త్వాం పుత్ర నిత్యశః. 12

శైలాః సర్వే సముద్రాశ్చ
రాజా వరుణ ఏవ చ
ద్యౌరంతరిక్షం పృథివీ
నద్యః సర్వాః తథైవ చ. 13

నక్షత్రాణి చ సర్వాణి
గ్రహాశ్చ సహదేవతాః
అహోరాత్రే తథా సంధ్యే
పాంతు త్వాం వనమాశ్రితమ్. 14

ఋతవశ్చైవ షట్ పుణ్యా
మాసాః సంవత్సరాస్తథా
కలాశ్చ కాష్ఠాశ్చ తథా
తవ శర్మ దిశంతు తే. 15

మహావనే విచరతో
మునివేషస్య ధీమతః
తవాదిత్యాశ్చ దైత్యాశ్చ
భవంతు సుఖదాః సదా. 16

రాక్షసానాం పిశాచానాం
రౌద్రాణాం క్రూరకర్మణామ్
క్రవ్యాదానాం చ సర్వేషాం
మా భూత్ పుత్రక తే భయమ్. 17

ప్లవగా వృశ్చికా దంశా
మశకాశ్చైవ కాననే
సరీసృపాశ్చ కీటాశ్చ
మా భూవన్ గహనే తవ. 18

మహాద్విపాశ్చ సింహాశ్చ
వ్యాఘ్రా ఋక్షాశ్చ దంష్ట్రిణః
మహిషా శృంగిణో రౌద్రా న
తే ద్రుహ్యంతు పుత్రక. 19

నృమాంసభోజనా రౌద్రా
యే చాన్యే సత్వజాతయః
మా చ త్వాం హింసిషుః పుత్ర
మయా సంపూజితాస్త్వివహ. 20

ఆగమాస్తే శివాః సంతు
సిధ్యంతు చ పరాక్రమాః
సర్వసంపత్తయే రామ
స్వస్తిమాన్ గచ్ఛ పుత్రక. 21

స్వస్తి తేఽస్త్వంతరిక్షేభ్యః
పార్థివేభ్యః పునః పునః.

సర్వేభ్యశ్చైవ దేవేభ్యో
యే చ తే పరిపంథినః. 22

గురుస్సోమశ్చ సూర్యశ్చ
ధనదోఽథ యమస్తథా
పాంతు త్వామర్చితా రామ
దండకారణ్యవాసినమ్. 23

అగ్నిర్వాయుస్తథా ధూమో
మంత్రాశ్చర్షిముఖాచ్చ్యుతాః
ఉపస్పర్శనకాలే తు
పాంతు త్వాం రఘునందన. 24

సర్వలోకప్రభుర్బ్రహ్మా
భూతభర్తా తథర్షయః
యే చ శేషాః సురాస్తే త్వాం
రక్షంతు వనవాసినమ్. 25

ఇతి మాల్యైః సురగణాన్
గంధైశ్చాపి యశస్వినీ
స్తుతిభిశ్చానురూపాభిః
ఆనర్చాఽయతలోచనా. 26

జ్వలనం సముపాదాయ
బ్రాహ్మణేన మహాత్మనా
హావయామాస విధినా
రామమంగళకారణాత్. 27

ఘృతం శ్వేతాని మాల్యాని
సమిధః శ్వేతసర్షపాన్
ఉపసంపాదయామాస
కౌశల్యా పరమాంగనా. 28

ఉపాధ్యాయః సవిధినా
హుత్వా శాన్తిమనామయమ్
హుత్వా హవ్యావశేషేణ
బాహ్యం బలిమకల్పయత్. 29

మధు దధ్యక్షతఘృతైః
స్వస్తివాచ్య ద్విజాం స్తతః
వాచయామాస రామస్య
వనే స్వస్త్యయనక్రియాః. 30

తతస్తస్మై ద్విజేంద్రాయ
రామమాతా యశస్వినీ
దక్షిణాం ప్రదదౌ కామ్యాం
రాఘవం చేదమబ్రవీత్. 31

యన్మంగళం సహస్రాక్షే
సర్వదేవనమస్కృతే
వృత్రనాశే సమభవత్
తత్తే భవతు మంగళమ్. 32

యన్మంగళం సుపర్ణస్య
వినతాఽకల్పయత్ పురా
అమృతం ప్రార్థయానస్య
తత్తే భవతు మంగళమ్. 33

అమృతోత్పాదనే దైత్యాన్
ఘ్నతో వజ్రధరస్య యత్

అదితిర్మంగళం ప్రాదాత్
తత్తే భవతు మంగళమ్. 34

త్రీన్ విక్రమాన్ ప్రక్రమతో
విష్ణోరమితతేజసః
యదాసీన్మంగళం రామ
తత్తే భవతు మంగళమ్. 35

ఋతవస్సాగరా ద్వీపా
వేదా లోకా దిశశ్చ తే
మంగళాని మహాబాహో
దిశంతు తవ సర్వదా. 36

ఇతి పుత్రస్య శేషాంశ్చ
కృత్వా శిరసి భామినీ
గంధైశ్చాపి సమాలభ్య
రామమాయతలోచనా. 37

ఓషధీం చాపి సిద్ధార్థాం
విశల్యకరణీం శుభామ్
చకార రక్షాం కౌశల్యా
మంత్రైరభిజజాప చ. 38

ఉవాచాతిప్రహృష్టేవ
సా దుఃఖవశవర్తినీ
వాఙ్మాత్రేణ న భావేన
వాచాసంసజ్జమానయా. 39

ఆనమ్య మూర్ధ్ని చాఘ్రాయ
పరిష్వజ్య యశస్వినీ
అవదత్ పుత్ర సిద్ధార్థో
గచ్ఛ రామ యథాసుఖమ్. 40

అరోగం సర్వసిద్ధార్థమ్
అయోధ్యాం పునరాగతమ్
పశ్యామి త్వాం సుఖం వత్స
సుస్థిరం రాజవర్త్మని. 41

ప్రణష్టదుఃఖసంకల్పా
హర్షవిద్యోతితాననా
ద్రక్ష్యామి త్వాం వనాత్ ప్రాప్తం
పూర్ణచంద్రమివోదితమ్. 42

భద్రాసనగతం రామ
వనవాసాదిహాగతమ్
ద్రక్ష్యామి చ పునస్త్వాం తు
తీర్ణవంతం పితుర్వచః. 43

మంగళైరుపసంపన్నో
వనవాసాదిహాగతః
వధ్వా మమ చ నిత్యం త్వం
కామాన్ సంవర్ధ యాహి భోః. 44

మయార్చితా దేవగణాః శివాదయో
మహర్షయో భూతమహాసురోరగాః.
అభిప్రయాతస్య వనం చిరాయ తే
హితాని కాంక్షంతు దిశశ్చ రాఘవ. 45

ఇతీవ చాఽశ్రుప్రతిపూర్ణలోచనా
సమాప్య చ స్వస్త్యయనం యథావిధి

ప్రదక్షిణం చైవ చకార రాఘవం
పునః పునశ్చాపి నిపీడ్య సస్వజే. 46

తథా తు దేవ్యా స కృతప్రదక్షిణో
నిపీడ్య మాతుశ్చరణౌ పునః పునః
జగామ సీతానిలయం మహాయశాః
స రాఘవః ప్రజ్వలితః స్వయా శ్రియా. 47

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే పంచవింశస్సర్గః (25)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షడ్వింశస్సర్గః (26)

సీతమ్మకు వనవాస విషయమును తెలిపిన శ్రీరాముడు

అభివాద్య చ కౌసల్యాం
రామ స్సంప్రస్థితో వనమ్
కృతస్వస్త్యయనో మాత్రా
ధర్మిష్ఠే వర్త్మని స్థితః. 1

విరాజయన్ రాజసుతో
రాజమార్గం నరైర్వృతమ్
హృదయాన్యామమంథేవ
జనస్య గుణవత్తయా. 2

వైదేహీ చాపి తత్సర్వం
న శుశ్రావ తపస్వినీ
తదేవ హృది తస్యాశ్చ
యౌవరాజ్యాభిషేచనమ్. 3

దేవకార్యం స్వయం కృత్వా
కృతజ్ఞా హృష్టచేతనా
అభిజ్ఞా రాజధర్మాణాం
రాజపుత్రం ప్రతీక్షతే. 4

ప్రవివేశాథ రామస్తు
స్వం వేశ్మ సువిభూషితమ్
ప్రహృష్టజనసంపూర్ణం
హ్రియా కించిదవాఙ్ముఖః. 5

అథ సీతా సముత్పత్య
వేపమానా చ తం పతిమ్
అపశ్యత్ శోకసంతప్తం
చింతావ్యాకులితేంద్రియమ్. 6

తాం దృష్ట్వా స హి ధర్మాత్మా
న శశాక మనోగతమ్
తం శోకం రాఘవః సోఢుం
తతో వివృతతాం గతః. 7

వివర్ణవదనం దృష్ట్వా
తం ప్రస్విన్నమ్ అమర్షణమ్
ఆహ దుఃఖాభిసంతప్తా
కిమిదానీమ్ ఇదం ప్రభో. 8

అద్య బార్హస్పతః శ్రీమాన్
ఉక్తః పుష్యోను రాఘవ
ప్రోచ్యతే బ్రాహ్మణైః ప్రాజ్ఞైః
కేన త్వమసి దుర్మనాః. 9

న తే శతశలాకేన
జలఫేననిభేన చ
ఆవృతం వదనం వల్గు
ఛత్రేణాపి విరాజతే. 10

వ్యజనాభ్యాం చ ముఖ్యాభ్యాం
శతపత్రనిభేక్షణమ్
చంద్రహంసప్రకాశాభ్యాం
వీజ్యతే న తవాననమ్. 11

వాగ్మినో వందినశ్చాపి
ప్రహృష్టా స్త్వాం నరర్షభ
స్తువంతో నాత్ర దృశ్యంతే
మంగళైః సూతమాగధాః. 12

న తే క్షౌద్రం చ దధి చ
బ్రాహ్మణా వేదపారగాః
మూర్ధ్ని మూర్ధాభిషిక్తస్య
దధతి స్మ విధానతః. 13

న త్వాం ప్రకృతయః సర్వాః
శ్రేణీముఖ్యాశ్చ భూషితాః
అనువ్రజితుమిచ్ఛంతి
పౌరజానపదాస్తథా. 14

చతుర్భిర్వేగసంపన్నైః
హయైః కాంచనభూషితైః
ముఖ్యః పుష్యరథో యుక్తః
కిం న గచ్ఛతి తేఽగ్రతః. 15

న హస్తీ చాగ్రతః శ్రీమాన్
తవ లక్షణపూజితః
ప్రయాణే లక్ష్యతే వీర
కృష్ణమేఘగిరి ప్రభః. 16

న చ కాంచనచిత్రం తే
పశ్యామి ప్రియదర్శన
భద్రాసనం పురస్కృత్య
యాంతం వీర పురస్కృతమ్. 17

అభిషేకో యథా సజ్జః
కిమిదానీమిదం తవ
అపూర్వో ముఖవర్ణశ్చ న
ప్రహర్షశ్చ లక్ష్యతే. 18

ఇతీవ విలపంతీం తాం
ప్రోవాచ రఘునందనః
సీతే తత్ర భవాంస్తాతః
ప్రవ్రాజయతి మాం వనమ్. 19

కులే మహతి సంభూతే
ధర్మజ్ఞే ధర్మచారిణి
శృణు జానకి యేనేదం
క్రమేణాభ్యాగతం మమ. 20

రాజ్ఞా సత్యప్రతిజ్ఞేన
పిత్రా దశరథేన చ
కైకేయ్యై మమ మాత్రే తు
పురా దత్తౌ మహావరౌ. 21

తయాఽద్య మమ సజ్జేఽస్మిన్
అభిషేకే నృపోద్యతే.
ప్రచోదితః స సమయో
ధర్మేణ ప్రతినిర్జితః. 22

చతుర్దశ హి వర్షాణి
వస్తవ్యం దండకే మయా
పిత్రా మే భరతశ్చాపి
యౌవరాజ్యే నియోజితః
సోఽహం త్వామాగతో ద్రష్టుం
ప్రస్థితో విజనం వనమ్. 23

భరతస్య సమీపే తు
నాహం కథ్యః కదాచన. 24

బుద్ధియుక్తా హి పురుషా
న సహంతే పరస్తవమ్
తస్మాన్న తే గుణాః కథ్యా
భరతస్యాగ్రతో మమ. 25

నాపి త్వం తేన భర్తవ్యా
విశేషేణ కదాచన
అనుకూలతయా శక్యం
సమీపే త్వస్య వర్తితుమ్. 26

తస్మై దత్తం నృపతినా
యౌవరాజ్యం సనాతనమ్
స ప్రసాద్యస్త్వయా సీతే
నృపతిశ్చ విశేషతః. 27

అహం చాపి ప్రతిజ్ఞాం తాం
గురోః సమనుపాలయన్
వనమద్యైవ యాస్యామి
స్థిరా భవ మనస్వినీ. 28

యాతే చ మయి కల్యాణి
వనం మునినిషేవితమ్
వ్రతోపవాసరతయా
భవితవ్యం త్వయాఽనఘే. 29

కాల్యముత్థాయ దేవానాం
కృత్వా పూజాం యథావిధి
వందితవ్యో దశరథః
పితా మమ నరేశ్వరః. 30

మాతా చ మమ కౌసల్యా
వృద్ధా సంతాపకర్శితా
ధర్మమేవాగ్రతః కృత్వా
త్వత్తస్సమ్మానమర్హతి. 31

వందితవ్యాశ్చ తే నిత్యం
యా శ్శేషా మమ మాతరః
స్నేహ ప్రణయసంభోగైః
సమా హి మమ మాతరః. 32

భ్రాతృపుత్రసమౌ చాపి
ద్రష్టవ్యౌ చ విశేషతః
త్వయా భరతశత్రుఘ్నౌ
ప్రాణైః ప్రియతరౌ మమ. 33

విప్రియం న చ కర్తవ్యం
భరతస్య కదాచన
స హి రాజా ప్రభుశ్చైవ
దేశస్య చ కులస్య చ. 34

ఆరాధితా హి శీలేన
ప్రయత్నైశ్చోపసేవితాః
రాజానః సంప్రసీదంతి
కుప్యంతి చ విపర్యయే. 35

ఔరసానపి పుత్రాన్ హి
త్యజంత్య హితకారిణః
సమర్థాన్ సంప్రగృహ్ణంతి
జనానపి నరాధిపాః. 36

సా త్వం వసేహ కల్యాణి
రాజ్ఞః సమనువర్తినీ
భరతస్య రతా ధర్మే
సత్యవ్రతపరాయణా. 37

అహం గమిష్యామి మహావనం ప్రియే
త్వయా హి వస్తవ్యమిహైవ భామిని
యథా వ్యలీకం కురుషే న కస్యచిత్
తథా త్వయా కార్యమిదం వచో మమ. 38

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే షడ్వింశస్సర్గః (26)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తవింశస్సర్గః (27)

వనవాసమునకు వెంట వచ్చెదనన్న సీతమ్మ

ఏవ ముక్తా తు వైదేహీ
ప్రియార్హా ప్రియవాదినీ
ప్రణయాదేవ సంక్రుద్ధా
భర్తారమిదమబ్రవీత్. 1

కిమిదం భాషసే రామ
వాక్యం లఘుతయా ధ్రువమ్
త్వయా యదపహాస్యం మే
శ్రుత్వా నరవరాత్మజ. 2

ఆర్యపుత్ర పితా మాతా
భ్రాతా పుత్రస్తథా స్నుషా
స్వాని పుణ్యాని భుంజానాః
స్వం స్వం భాగ్యముపాసతే. 3

భర్తుర్భాగ్యం తు భార్యైకా
ప్రాప్నోతి పురుషర్షభ
అతశ్చైవాహమాదిష్టా
వనే వస్తవ్యమిత్యపి. 4

న పితా నాత్మజో నాత్మా
న మాతా న సఖీజనః
ఇహ ప్రేత్య చ నారీణాం
పతిరేకో గతిస్సదా. 5

యది త్వం ప్రస్థితో దుర్గం
వనమద్యైవ రాఘవ
అగ్రతస్తే గమిష్యామి
మృద్నంతీ కుశకంటకాన్. 6

ఈర్ష్యారోషౌ బహిష్కృత్య
భుక్తశేషమివోదకమ్
నయ మాం వీర విస్రబ్ధః
పాపం మయి న విద్యతే. 7

ప్రాసాదాగ్రైర్విమానైర్వా
వైహాయసగతేన వా
సర్వావస్థాగతా భర్తుః
పాదచ్ఛాయా విశిష్యతే. 8

అనుశిష్టాఽస్మి మాత్రా చ
పిత్రా చ వివిధాశ్రయమ్
నాఽస్మి సంప్రతి వక్తవ్యా
వర్తితవ్యం యథా మయా. 9

అహం దుర్గం గమిష్యామి
వనం పురుషవర్జితమ్
నానామృగగణాకీర్ణం
శార్దూలవృకసేవితమ్. 10

సుఖం వనే నివత్స్యామి
యథైవ భవనే పితుః
అచింతయంతీ త్రీన్ లోకాన్
చింతయంతీ పతివ్రతమ్. 11

శుశ్రూషమాణా తే నిత్యం
నియతా బ్రహ్మచారిణీ
సహ రంస్యే త్వయా వీర
వనేషు మధుగంధిషు. 12

త్వం హి శక్తో వనే కర్తుం
రామ సంపరిపాలనమ్
అన్యస్యాపి జనస్యేహ
కిం పునర్మమ మానద. 13

సహ త్వయా గమిష్యామి
వనమద్య న సంశయః
నాహం శక్యా మహాభాగ
నివర్తయితుముద్యతా. 14

ఫలమూలాశనా నిత్యం
భవిష్యామి న సంశయః
న తే దుఃఖం కరిష్యామి
నివసంతీ సహ త్వయా. 15

ఇచ్ఛామి సరితశ్శైలాన్
పల్వలాని వనాని చ
ద్రష్టుం సర్వత్ర నిర్భీతా
త్వయా నాథేన ధీమతా. 16

హంసకారండవాకీర్ణాః
పద్మినీః సాధుపుష్పితాః
ఇచ్ఛేయం సుఖినీ ద్రష్టుం
త్వయా వీరేణ సంగతా. 17

అభిషేకం కరిష్యామి
తాసు నిత్యం యతవ్రతా
సహ త్వయా విశాలాక్ష
రంస్యే పరమనందినీ. 18

ఏవం వర్షసహస్రాణాం
శతం వాఽహం త్వయా సహ
వ్యతిక్రమం న వేత్స్యామి
స్వర్గోఽపి న హి మే మతః. 19

స్వర్గేఽపి చ వినా వాసో
భవితా యది రాఘవ
త్వయా మమ నరవ్యాఘ్ర
నాహం తమపి రోచయే. 20

అహం గమిష్యామి వనం సుదుర్గమం
మృగాయుతం వానరవారణైర్యుతమ్
వనే నివత్స్యామి యథా పితుర్గృహే
తవైవ పాదావుపగృహ్య సంయతా. 21

అనన్యభావా మనురక్తచేతసం
త్వయా వియుక్తాం మరణాయనిశ్చితామ్
నయస్వ మాం సాధు కురుష్వయాచనాం
న తే మయాఽతోగురుతా భవిష్యతి. 22

తథా బ్రువాణామపి ధర్మవత్సలో
న చ స్మ సీతాం నృవరో నినీషతి
ఉవాచ చైనాం బహు సన్నివర్తనే
వనే నివాసస్య చ దుఃఖితాం ప్రతి. 23

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే సప్తవింశస్సర్గః *(27)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అష్టావింశస్సర్గః (28)

వనవాస కష్టములను సీతకు తెలిపిన శ్రీరాముడు

స ఏవం బ్రువతీం సీతాం
ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః
న నేతుం కురుతే బుద్ధిం
వనే దుఃఖాని చింతయన్. 1

సాంత్వయిత్వా పున స్తాం తు
బాష్పదూషితలోచనామ్
నివర్తనార్థే ధర్మాత్మా
వాక్యమేతదువాచ హ. 2

సీతే మహాకులీనాఽసి
ధర్మే చ నిరతా సదా
ఇహాఽఽచరస్వ ధర్మం త్వం
మా యథా మనసస్సుఖమ్. 3

సీతే యథా త్వాం వక్ష్యామి
తథా కార్యం త్వయాఽబలే
వనే దోషా హి బహవో
వదతస్తాన్ నిబోధ మే. 4

సీతే విముచ్యతామేషా
వనవాసకృతా మతిః
బహుదోషం హి కాంతారం
వనమిత్యభిధీయతే. 5

హితబుద్ధ్యా ఖలు వచో
మయైతదభిధీయతే
సదా సుఖం న జానామి
దుఃఖమేవ సదా వనమ్. 6

గిరినిర్ఝరసంభూతా
గిరికందర వాసినామ్
సింహానాం నినదా దుఃఖాః
శ్రోతుం దుఃఖమతో వనమ్. 7

క్రీడమానాశ్చ విస్రబ్ధా
మత్తాః శూన్యే మహామృగాః
దృష్ట్వా సమభివర్తంతే
సీతే దుఃఖమతో వనమ్. 8

సగ్రాహాః సరితశ్చైవ
పంకవత్యః సుదుస్తరాః
మత్తైరపి గజైర్నిత్యమ్
అతో దుఃఖతరం వనమ్. 9

లతాకంటకసంకీర్ణాః
కృకవాకూపనాదితాః
నిరపాశ్చ సుదుర్గాశ్చ
మార్గా దుఃఖమతో వనమ్. 10

సుప్యతే పర్ణశయ్యాసు
స్వయం భగ్నాసు భూతలే
రాత్రిషు శ్రమఖిన్నేన
తస్మాద్దుఃఖతరం వనమ్. 11

అహోరాత్రం చ సంతోషః
కర్తవ్యో నియతాత్మనా
ఫలైర్వృక్షావపతితైః
సీతే దుఃఖమతరమ్ వనమ్. 12

ఉపవాసశ్చ కర్తవ్యో
యథా ప్రాణేన మైథిలి
జటాభారశ్చ కర్తవ్యో
వల్కలాంబరధారిణా. 13

దేవతానాం పితౄణాం చ
కర్తవ్యం విధిపూర్వకమ్
ప్రాప్తానామతిథీనాం చ
నిత్యశః ప్రతిపూజనమ్. 14

కార్యస్త్రిరభిషేకశ్చ
కాలే కాలే చ నిత్యశః
చరతా నియమేనైవ
తస్మాద్ధుఃఖతరం వనమ్. 15

అపహారశ్చ కర్తవ్యః
కుసుమై స్స్వయమాహృతైః
ఆర్షేణ విధినా వేద్యాం
బాలే దుఃఖమతో వనమ్. 16

యథాలబ్ధేన కర్తవ్యః
సంతోషస్తేన మైథిలి
యతాహారైర్వనచరైః
నిత్యం దుఃఖమతో వనమ్. 17

అతీవ వాతాస్తిమిరం
బుభుక్షా చాత్ర నిత్యశః
భయాని చ మహాంత్యత్ర
తతో దుఃఖతరం వనమ్. 18

సరీసృపాశ్చ బహవో
బహురూపాశ్చ భామిని
చరంతీ పృథివీం దర్పాత్
తతో దుఃఖతరం వనమ్. 19

నదీ నిలయనాః సర్పాః
నదీకుటిలగామినః
తిష్ఠంత్యావృత్య పంథానం
తతో దుఃఖతరం వనమ్. 20

పతంగా వృశ్చికాః కీటాః
దంశాశ్చ మశకైస్సహ
బాధంతే నిత్యమబలే
సర్వం దుఃఖమతో వనమ్. 21

ద్రుమాః కంటకినశ్చైవ
కుశాకాశాశ్చ భామిని
వనే వ్యాకులశాఖాగ్రాః
తేన దుఃఖతరం వనమ్. 22

కాయక్లేశాశ్చ బహవో
భయాని వివిధాని చ
అరణ్యవాసే వసతో
దుఃఖమేవ తతో వనమ్. 23

క్రోధలోభౌ విమోక్తవ్యౌ
కర్తవ్యా తపసే మతిః
న భేతవ్యం చ భేతవ్యే
నిత్యం దుఃఖమతో వనమ్. 24

తదలం తే వనం గత్వా
క్షమం న హి వనం తవ
విమృశన్నిహ పశ్యామి
బహుదోషకరం వనమ్. 25

వనం తు నేతుం న కృతా మతిస్తదా
బభూవ రామేణ యదా మహాత్మనా
న తస్య సీతా వచనం చకార తత్
తతోఽబ్రవీద్రామమిదం సుదుఃఖితా. 26

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే అష్టావింశస్సర్గః (28)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకోనత్రింశస్సర్గః (29)

భర్తవెంట వెళ్లుటకు సిద్ధపడిన సీతమ్మ

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా
సీతా రామస్య దుఃఖితా
ప్రసక్తాశ్రుముఖీ మందమ్
ఇదం వచనమబ్రవీత్. 1

యే త్వయా కీర్తితా దోషా
వనే వస్తవ్యతాం ప్రతి
గుణానిత్యేవ తాన్ విద్ధి
తవ స్నేహపురస్కృతాన్. 2

మృగాః సింహా గజాశ్చైవ
శార్దూలాశ్శరభాస్తథా
పక్షిణః సృమరాశ్చైవ
యే చాన్యే వనచారిణః. 3

అదృష్టపూర్వరూపత్వాత్
సర్వే తే తవ రాఘవ
రూపం దృష్ట్వాఽపసర్పేయుః
భయే సర్వే హి బిభ్యతి. 4

త్వయా చ సహ గంతవ్యం
మయా గురుజనాజ్ఞయా
త్వద్వియోగేన మే రామ
త్యక్తవ్యమిహ జీవితమ్. 5

న చ మాం త్వత్సమీపస్థామ్
అపి శక్నోతిరాఘవ
సురాణామీశ్వరః శక్రః
ప్రధర్షయితుమోజసా. 6

పతిహీనా తు యా నారీ
న సా శక్ష్యతి జీవితుమ్
కామమేవం విధం రామ
త్వయా మమ విదర్శితమ్. 7

అథ చాపి మహాప్రాజ్ఞ
బ్రాహ్మణానాం మయా శ్రుతమ్
పురా పితృగృహే సత్యం
వస్తవ్యం కిల మే వనే. 8

లక్షణిభ్యో ద్విజాతిభ్యః
శ్రుత్వాఽహం వచనం పురా
వనవాసకృతోత్సాహా
నిత్యమేవ మహాబల. 9

ఆదేశో వనవాసస్య
ప్రాప్తవ్యస్స మయా కిల
సా త్వయా సహ తత్రాహం
యాస్యామి ప్రియ నాన్యథా. 10

కృతాదేశా భవిష్యామి
గమిష్యామి సహ త్వయా
కాలశ్చాయం సముత్పన్నః
సత్యవాగ్భవతు ద్విజః. 11

వనవాసేఽభిజానామి
దుఃఖాని బహుధా కిల
ప్రాప్యంతే నియతం వీర
పురుషైరకృతాత్మభిః. 12

కన్యయా చ పితుర్గేహే
వనవాసః శ్రుతో మయా
భిక్షిణ్యాః సాధువృత్తాయా
మమ మాతురిహాగ్రతః. 13

ప్రసాదితశ్చ వై పూర్వం
త్వం వై బహువిథం ప్రభో
గమనం వనవాసస్య
కాంక్షితం హి సహ త్వయా. 14

కృతక్షణాఽహం భద్రం తే
గమనం ప్రతి రాఘవ
వనవాసస్య శూరస్య
చర్యా హి మమ రోచతే. 15

శుద్ధాత్మన్ ప్రేమభావాద్ధి
భవిష్యామి వికల్మషా
భర్తారమ్ అనుగచ్ఛంతీ
భర్తా హి మమ దైవతమ్. 16

ప్రేత్యభావేఽపి కల్యాణః
సంగమో మే సహ త్వయా. 17

శ్రుతిర్హి శ్రూయతే పుణ్యా
బ్రాహ్మణానాం యశస్వినామ్
ఇహ లోకే చ పితృభిః
యా స్త్రీ యస్య మహామతే
అద్భిర్దత్తా స్వధర్మేణ
ప్రేత్యభావేఽపి తస్య సా. 18

ఏవమస్మాత్ స్వకాం నారీం
సువృత్తాం హి పతివ్రతామ్
నాభిరోచయసే నేతుం
త్వం మాం కేనేహ హేతునా. 19

భక్తాం పతివ్రతాం దీనాం
మాం సమాం సుఖదుఃఖయోః
నేతుమర్హసి కాకుత్స్థ
సమాన సుఖదుఃఖినీమ్. 20

యది మాం దుఃఖితామేవం
వనం నేతుం న చేచ్ఛసి
విషమగ్నిం జలం వాఽహమ్
ఆస్థాస్యే మృత్యుకారణాత్. 21

ఏవం బహువిధం తం సా
యాచతే గమనం ప్రతి
నానుమేనే మహాబాహుః
తాం నేతుం విజనం వనమ్. 22

ఏవముక్తా తు సా చింతాం
మైథిలీ సముపాగతా
స్నాపయంతీవ గాముష్ణైః
అశ్రుభిర్నయనచ్యుతైః. 23

చింతయంతీం తథా తాం తు
నివర్తయితుమాత్మవాన్
తాంమ్రోష్ఠీం స తదా సీతాం
కాకుత్‌స్థో బహ్వసాంత్వయత్. 24

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకోనత్రింశస్సర్గః (29)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - త్రింశస్సర్గః (30)

సీత తనవెంట వచ్చుటకు శ్రీరాముని సమ్మతము

సాంత్వ్యమానా తు రామేణ
మైథిలీ జనకాత్మజా
వనవాసనిమిత్తాయ
భర్తారమ్ ఇదమబ్రవీత్. 1

సా తముత్తమసంవిగ్నా
సీతా విపులవక్షసమ్
ప్రణయాచ్చాభిమానాచ్చ
పరిచిక్షేప రాఘవమ్. 2

కిం త్వాఽమన్యత వైదేహః
పితా మే మిథిలాధిపః
రామ జామాతరం ప్రాప్య
స్త్రియం పురుషవిగ్రహమ్. 3

అనృతం బత లోకోఽయమ్
అజ్ఞానాద్యది వక్ష్యతి
తేజో నాస్తి పరం రామే
తపతీవ దివాకరే. 4

కిం హి కృత్వా విషణ్ణస్త్వం
కుతో వా భయమస్తి తే
యత్ పరిత్యక్తుకామస్త్వం
మామనన్యపరాయణామ్. 5

ద్యుమత్సేనసుతం వీర
సత్యవంతమనువ్రతామ్
సావిత్రీమివ మాం విద్ధి
త్వమాత్మవశవర్తినీమ్. 6

న త్వహం మనసాఽప్యన్యం
ద్రష్టాఽస్మి త్వదృతేఽనఘ
త్వయా రాఘవ గచ్ఛేయం
యథాఽన్యా కులపాంసినీ. 7

స్వయం తు భార్యాం కౌమారీం
చిరమధ్యుషితాం సతీమ్
శైలూష ఇవ మాం రామ
పరేభ్యో దాతుమిచ్ఛసి. 8

యస్య పథ్యం చ రామాఽత్థ
యస్య చార్థేఽవరుధ్యసే
త్వం తస్య భవ వశ్యశ్చ
విధేయశ్చ సదాఽనఘ. 9

స మామనాదాయ వనం
న త్వం ప్రస్థాతుమర్హసి
తపో వా యదివాఽరణ్యం
స్వర్గోవాస్యాత్ సహమే త్వయా 10

న చ మే భవితా తత్ర
కశ్చిత్ పథి పరిశ్రమః
పృష్ఠతస్తవ గచ్ఛంత్యా
విహారశయనేష్వివ. 11

కుశకాశశరేషీకా
యే చ కంటకినో ద్రుమాః
తూలాజినసమస్పర్శా
మార్గే మమ సహ త్వయా. 12

మహావాతసముద్ధూతం
యన్మామపకరిష్యతి
రజో రమణ తన్మన్యే
పరార్ధ్యమివ చందనమ్. 13

శాద్వలేషు యథా శిశ్యే
వనాంతే వనగోచర
కుథాస్తరణతల్పేషు
కిం స్యాత్ సుఖతరం తతః. 14

పత్రం మూలం ఫలంయత్ త్వమ్
అల్పం వాయదివా బహు
దాస్యసి స్వయమాహృత్య
తన్మేఽమృతరసోపమమ్. 15

న మాతుర్న పితుస్తత్ర
స్మరిష్యామి న వేశ్మనః
ఆర్తవాన్యుపభుంజానా
పుష్పాణి చ ఫలాని చ. 16

న చ తత్ర గతః కించిత్
ద్రష్టుమర్హసి విప్రియమ్
మత్కృతే న చ తే శోకో
న భవిష్యామి దుర్భరా. 17

య స్త్వయా సహ స స్వర్గో
నిరయో యస్త్వయా వినా
ఇతి జానన్ పరాం ప్రీతిం
గచ్ఛ రామ మయా సహ. 18

అథ మామేవమవ్యగ్రాం
వనం నైవ నయిష్యసి
విషమద్యైవ పాస్యామి
మా విశం ద్విషతాం గమమ్. 19

పశ్చాదపి హి దుఃఖేన
మమ నైవాస్తి జీవితమ్
ఉజ్ఝితాయాస్త్వయా నాథ
తదైవ మరణం వరమ్. 20

ఇమం హి సహితుం శోకం
ముహూర్తమపి నోత్సహే
కిం పునర్దశవర్షాణి త్రీణి
చైకం చ దుఃఖితా. 21

ఇతి సా శోకసంతప్తా
విలప్య కరుణం బహు
చుక్రోశ పతిమాయస్తా
భృశమాలింగ్య సస్వరమ్. 22

సా విద్ధా బహుభిర్వాక్యైః
దిగ్ధైరివ గజాంగనా

చిరసన్నియతం బాష్పం
ముమోచాగ్నిమివారణిః. 23

తస్యాః స్ఫటికసంకాశం
వారి సంతాపసంభవమ్
నేత్రాభ్యాం పరిసుస్రావ
పంకజాభ్యామివోదకమ్. 24

తచ్చైవామలచంద్రాభం
ముఖమాయతలోచనమ్
పర్యశుష్యత బాష్పేణ
జలోద్ధ ృతమివాంబుజమ్. 25

తాం పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం
విసంజ్ఞామివ దుఃఖితామ్
ఉవాచ వచనం రామః
పరివిశ్వాసయంస్తదా. 26

న దేవి తవ దుఃఖేన
స్వర్గమప్యభిరోచయే
న హి మేఽస్తి భయం కించిత్
స్వయంభో రివ సర్వతః. 27

తవ సర్వమభిప్రాయమ్
అవిజ్ఞాయ శుభాననే
వాసం న రోచయేఽరణ్యే
శక్తిమానపి రక్షణే. 28

యత్స ృష్టాఽసి మయా సార్ధం
వనవాసాయ మైథిలి
న విహాతుం మయా శక్యా
కీర్తిరాత్మవతా యథా. 29

ధర్మస్తు గజనాసోరు
సద్భిరాచరితః పురా
తం చాహమనువర్తేఽద్య
యథా సూర్యం సువర్చలా. 30

న ఖల్వహం న గచ్ఛేయం
వనం జనకనందిని
వచనం తన్నయతి మాం
పితుః సత్యోపబృంహితమ్. 31

ఏష ధర్మస్తు సుశ్రోణి
పితుర్మాతుశ్చ వశ్యతా
అతశ్చ తం వ్యతిక్రమ్య
నాహం జీవితుముత్సహే. 32

అస్వాధీనం కథం దైవం
ప్రకారైరభిరాధ్యతే
స్వాధీనం సమతిక్రమ్య
మాతరం పితరం గురుమ్. 33

యత్ త్రయం తత్త్రయో లోకాః
పవిత్రం తత్సమం భువి
నాన్యదస్తి శుభాపాంగే
తేనేదమభిరాధ్యతే. 34

న సత్యం దానమానౌ వా
న యజ్ఞాశ్చాప్తదక్షిణాః
తథా బలకరాస్సీతే
యథా సేవా పితుర్హితా. 35

స్వర్గో ధనం వా ధాన్యం వా
విద్యాః పుత్రాః సుఖాని చ
గురువృత్త్యనురోధేన
న కించిదపి దుర్లభమ్. 36

దేవగంధర్వగోలోకాన్
బ్రహ్మలోకాం స్తథాஉపరాన్
ప్రాప్నువంతి మహాత్మానో
మాతాపితృపరాయణాః. 37

స మాం పితా యథా శాస్తి
సత్యధర్మపథే స్థితః
తథా వర్తితుమిచ్ఛామి
స హి ధర్మః సనాతనః. 38

మమ సన్నామతిస్సీతే
త్వాం నేతుం దండకావనమ్
వసిష్యామీతి సా త్వం
మామ్అనుయాతుంసునిశ్చితా 39

సా హి సృష్టాஉనవద్యాంగి
వనాయ మదిరేక్షణే
అనుగచ్ఛస్వ మాం భీరు
సహధర్మచరీ భవ. 40

సర్వథా సదృశం సీతే
మమ స్వస్య కులస్య చ
వ్యవసాయమ్ అతిక్రాంతా
కాంతే త్వమతిశోభనమ్. 41

ఆరభస్వ శుభశ్రోణి
వనవాసక్షమాః క్రియాః
నేదానీం త్వదృతే సీతే
స్వర్గోஉపి మమ రోచతే. 42

బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ రత్నాని
భిక్షుకేభ్యశ్చ భోజనమ్
దేహి చాశంసమానేభ్యః
సంత్వరస్వ చ మా చిరమ్. 43

భూషణాని మహార్హాణి
వరవస్త్రాణి యాని చ
రమణీయాశ్చ యే కేచిత్
క్రీడార్థాశ్చాప్యుపస్కృతాః. 44

శయనీయాని యానాని
మమ చాన్యాని యాని చ
దేహి స్వభృత్యవర్గస్య
బ్రాహ్మణానామ్ అనంతరమ్. 45

అనుకూలం తు సా భర్తుః
జ్ఞాత్వా గమనమాత్మనః
క్షిప్రం ప్రముదితా దేవీ
దాతుమేవోపచక్రమే. 46

తతః ప్రహృష్టా ప్రతిపూర్ణమానసా
యశస్వినీ భర్తురవేక్ష్య భాషితమ్
ధనాని రత్నాని చ దాతుమంగనా
ప్రచక్రమే ధర్మభృతాం మనస్వినీ. 47

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే త్రింశస్సర్గః (30)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకత్రింశస్సర్గః (31)

వనవాసమునకు వస్తానన్న లక్ష్మణుడు, శ్రీరాముని అంగీకారము

ఏవం శ్రుత్వా తు సంవాదం
లక్ష్మణః పూర్వమాగతః
బాష్పపర్యాకులముఖః
శోకం సోఢుమశక్నువన్. 1

స భ్రాతుశ్చరణౌ గాఢం
నిపీడ్య రఘునందనః
సీతామువాచాతియశా
రాఘవం చ మహావ్రతమ్. 2

యది గంతుం కృతా బుద్ధిః
వనం మృగగజాయుతమ్
అహం త్వానుగమిష్యామి
వనమగ్రే ధనుర్ధరః. 3

మయా సమేతోఽరణ్యాని
బహూని విచరిష్యసి
పక్షిభిర్మృగయూథైశ్చ
సంఘుష్టాని సమంతతః. 4

న దేవలోకాక్రమణం
నామరత్వమహం వృణే
ఐశ్వర్యం వాపి లోకానాం
కామయే న త్వయా వినా. 5

ఏవం బ్రువాణః సౌమిత్రిః
వనవాసాయ నిశ్చితః
రామేణ బహుభిస్సాంత్వైః
నిషిద్ధః పునరబ్రవీత్. 6

అనుజ్ఞాతశ్చ భవతా
పూర్వమేవ యదస్మ్యహమ్
కిమిదానీం పునరిదం
క్రియతే మన్నివారణమ్. 7

యదర్థం ప్రతిషేధో మే
క్రియతే గంతుమిచ్ఛతః
ఏతదిచ్ఛామి విజ్ఞాతుం
సంశయోఽయం మమానఘ. 8

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా
రామో లక్ష్మణమగ్రతః
స్థితం ప్రాగ్గామినం వీరం
యాచమానం కృతాంజలిమ్. 9

స్నిగ్ధో ధర్మరతో వీరః
సతతం సత్పథే స్థితః
ప్రియః ప్రాణసమో వశ్యో
భ్రాతా చాసి సఖా చ మే. 10

మయాऽద్య సహ సౌమిత్రే
త్వయి గచ్ఛతి తద్వనమ్
కో భజిష్యతి కౌసల్యాం
సుమిత్రాం వా యశస్వినీమ్. 11

అభివర్షతి కామైర్యః
పర్జన్యః పృథివీమివ
స కామపాశపర్యస్తో
మహాతేజా మహీపతిః. 12

సా హి రాజ్యమిదం ప్రాప్య
నృపస్యాశ్వపతేస్సుతా
దుఃఖితానాం సపత్నీనాం
న కరిష్యతి శోభనమ్. 13

న స్మరిష్యతి కౌసల్యాం
సుమిత్రాం చ సుదుఃఖితామ్
భరతో రాజ్యమాసాద్య
కైకేయ్యాం పర్యవస్థితః. 14

తామార్యాం స్వయమేవేహ
రాజానుగ్రహణేన వా
సౌమిత్రే భర కౌశల్యామ్
ఉక్తమర్థమిమం చర. 15

ఏవం మమ చ తే భక్తిః
భవిష్యతి సుదర్శితా
ధర్మజ్ఞ గురుపూజాయాం
ధర్మశ్చాప్యతులో మహాన్. 16

ఏవం కురుష్వ సౌమిత్రే
మత్కృతే రఘునందన
అస్మాభిర్విప్రహీణాయా
మాతుర్నో న భవేత్ సుఖమ్. 17

ఏవముక్తస్తు రామేణ
లక్ష్మణ శ్ల క్ష్ణయా గిరా
ప్రత్యువాచ తదా రామం
వాక్యజ్ఞో వాక్యకోవిదమ్. 18

తవైవ తేజసా వీర
భరతః పూజయిష్యతి
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ
ప్రయతో నాత్ర సంశయః. 19

కౌశల్యా బిభృయాదార్యా
సహస్రమపి మద్విధాన్
యస్యాః సహస్రం గ్రామాణాం
సంప్రాప్తముపజీవనమ్. 20

తదాత్మభరణే చైవ
మమ మాతుస్తథైవ చ
పర్యాప్తా మద్విధానాం చ
భరణాయ యశస్వినీ. 21

కురుష్వ మామనుచరం
వైధర్మ్యం నేహ విద్యతే
కృతార్థోऽహం భవిష్యామి
తవ చార్థః ప్రకల్పతే. 22

ధనురాదాయ సశరం
ఖనిత్రపిటకాధరః
అగ్రతస్తే గమిష్యామి
పంథానమనుదర్శయన్. 23

ఆహరిష్యామి తే నిత్యం
మూలాని చ ఫలాని చ
వన్యాని యాని చాన్యాని
స్వాహారాణి తపస్వినామ్. 24

భవాంస్తు సహ వైదేహ్యా
గిరిసానుషు రంస్యతే
అహం సర్వం కరిష్యామి
జాగ్రతః స్వపతశ్చ తే. 25

రామస్త్వనేన వాక్యేన
సుప్రీతః ప్రత్యువాచ తమ్
వ్రజాఽపృచ్ఛస్వ సౌమిత్రే
సర్వమేవ సుహృజ్జనమ్. 26

యే చ రాజ్ఞో దదౌ దివ్యే
మహాత్మా వరుణః స్వయమ్
జనకస్య మహాయజ్ఞే
ధనుషీ రౌద్రదర్శనే. 27

అభేద్యే కవచే దివ్యే
తూణీ చాక్షయసాయకౌ
ఆదిత్యవిమలౌ చోభౌ
ఖడ్గౌ హేమపరిష్కృతౌ. 28

సత్కృత్య నిహితం సర్వమ్
ఏతదాచార్యసద్మని
స త్వమాయుధమాదాయ
క్షిప్రమావ్రజ లక్ష్మణ. 29

స సుహృజ్జనమామంత్ర్య
వనవాసాయ నిశ్చితః
ఇక్ష్వాకుగురుమామంత్ర్య
జగ్రాహాయుధముత్తమమ్. 30

తద్దివ్యం రాజశార్దూలః
సత్కృతం మాల్యభూషితమ్
రామాయ దర్శయామాస
సౌమిత్రిః సర్వమాయుధమ్. 31

తమువాచాత్మవాన్ రామః
ప్రీత్యా లక్ష్మణమాగతమ్
కాలే త్వమాగతః సౌమ్య
కాంక్షితే మమ లక్ష్మణ. 32

అహం ప్రదాతుమిచ్ఛామి
యదిదం మామకం ధనమ్
బ్రాహ్మణేభ్యస్తపస్విభ్యః
త్వయా సహ పరంతప. 33

వసంతీహ దృఢం భక్త్యా
గురుషు ద్విజసత్తమాః
తేషామపి చ మే భూయః
సర్వేషాం చోపజీవినామ్. 34

వసిష్ఠపుత్రం తు సుయజ్ఞమార్యం
త్వమానయాశు ప్రవరం ద్విజానామ్
అభిప్రయాస్యామి వనం సమస్తాన్
అభ్యర్చ్య శిష్టాన్ అపరాన్ ద్విజాతీన్. 35

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకత్రింశస్సర్గః (31)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్వాత్రింశస్సర్గః (32)

బ్రాహ్మణోత్తములకు కానుకలిచ్చిన శ్రీరాముడు

తతశ్శాసన మాజ్ఞాయ
భ్రాతుః శుభతరం ప్రియమ్.
గత్వా స ప్రవివేశాశు
సుయజ్ఞస్య నివేశనమ్. 1

తం విప్రమగ్న్యగారస్థం
వందిత్వా లక్ష్మణోఽబ్రవీత్
సఖేఽభ్యాగచ్ఛ పశ్య త్వం
వేశ్మ దుష్కరకారిణః. 2

తతస్సంధ్యాముపాస్యాశు
గత్వా సౌమిత్రిణా సహ
జుష్టం తత్ ప్రావిశ ల్లక్ష్మ్యా
రమ్యం రామనివేశనమ్. 3

తమాగతం వేదవిదం
ప్రాంజలిః సీతయా సహ
సుయజ్ఞమభిచక్రామ
రాఘవోఽగ్నిమివార్చితమ్. 4

జాతరూపమయైర్ముఖ్యైః
అంగదైః కుండలైశ్శుభైః
సహేమసూత్రైర్మణిభిః
కేయూరైర్వలయైరపి. 5

అన్యైశ్చ రత్నైర్బహుభిః
కాకుత్ స్థః ప్రత్యపూజయత్
సుయజ్ఞం స తదోవాచ
రామః సీతా ప్రచోదితః. 6

హారం చ హేమసూత్రం
చ భార్యాయై సౌమ్య హారయ
రశనాం చాధునా సీతా
దాతుమిచ్ఛతి తే సఖే. 7

అంగదాని విచిత్రాణి
కేయూరాణి శుభాని చ
ప్రయచ్ఛతి సఖే తుభ్యం
భార్యాయై గచ్ఛతీ వనమ్. 8

పర్యంకమగ్ర్యాస్తరణం
నానారత్నవిభూషితమ్
తమపీచ్ఛతి వైదేహీ
ప్రతిష్ఠాపయితుం త్వయి. 9

నాగ శ్శత్రుంజయో నామ
మాతులోఽయం దదౌ మమ
తం తే గజసహస్రేణ
దదామి ద్విజసత్తమ. 10

ఇత్యుక్త స్స హి రామేణ
సుయజ్ఞః ప్రతిగృహ్య తత్
రామలక్ష్మణసీతానాం
ప్రయుయోజాఽఽశిష శ్శుభాః. 11

అథ భ్రాతరమవ్యగ్రం
ప్రియం రామః ప్రియంవదః
సౌమిత్రిం తమువాచేదం
బ్రహ్మేన త్రిదశేశ్వరమ్. 12

అగస్త్యం కౌశికం చైవ
తావుభౌ బ్రాహ్మణోత్తమౌ
అర్చయాఽఽహూయ సౌమిత్రే
రత్నైస్సస్యమివాంబుభిః. 13

తర్పయస్వ మహాబాహో
గోసహస్రైశ్చ మానద
సువర్ణై రజతైశ్చైవ
మణిభిశ్చ మహాధనైః. 14

కౌసల్యాం చ య ఆశీర్భిః
భక్తః పర్యుపతిష్ఠతి
ఆచార్యః తైత్తిరీయాణామ్
అభిరూపశ్చ వేదవిత్. 15

తస్య యానం చ దాసీశ్చ
సౌమిత్రే సంప్రదాపయ
కౌశేయాని చ వస్త్రాణి
యావత్ తుష్యతి స ద్విజః. 16

సూతశ్చిత్రరథశ్చార్యః
సచివస్సుచిరోషితః
తోషయైనం మహార్హైశ్చ
రత్నైర్వ స్త్రైర్ధనైస్తథా 17

పశుకాభిశ్చ సర్వాభిః
గవాం దశశతేన చ
యే చేమే కఠకాలాపా
బహవో దండమాణవాః. 18

నిత్యస్వాధ్యాయశీలత్వాత్
నాన్యత్ కుర్వంతి కించన
అలసా స్వాదుకామాశ్చ
మహతాం చాపి సమ్మతాః
తేషామశీతియానాని
రత్నపూర్ణాని దాపయ. 19

శాలివాహసహస్రం చ
ద్వే శతే భద్రకాం స్తథా
వ్యంజనార్థం చ సౌమిత్రే
గోసహస్రముపాకురు. 20

మేఖలీనాం మహాసంఘః
కౌసల్యాం సముపస్థితః
తేషాం సహస్రం సౌమిత్రే
ప్రత్యేకం సంప్రదాపయ. 21

అంబా యథా చ సా నందేత్
కౌసల్యా మమ దక్షిణామ్

తథా ద్విజాతీన్ సర్వాంస్తాన్
సర్వాన్లక్ష్మణార్చయ సర్వశః. 22

తత స్స పురుషవ్యాఘ్రః
తద్ధనం లక్ష్మణః స్వయమ్
యథోక్తం బ్రాహ్మణేంద్రాణాం
అదదాద్ధనదో యథా. 23

అథాఽబ్రవీద్బాష్పకలాన్
తిష్ఠతశ్చోపజీవినః
స ప్రదాయ బహుద్రవ్యమ్
ఏకైకస్యోపజీవనమ్. 24

లక్ష్మణస్య చ యద్వేశ్మ
గృహం చ యదిదం మమ
అశూన్యం కార్యమేకైకం
యావదాగమనం మమ. 25

ఇత్యుక్త్వా దుఃఖితం సర్వం
జనం తముపజీవినమ్
ఉవాచేదం ధనాధ్యక్షం
ధనమానీయతామితి. 26

తతోఽస్య ధనమాజహ్రుః
సర్వమేవోపజీవినః
స రాశిస్సుమహాంస్తత్ర
దర్శనీయో హ్యదృశ్యత. 27

తత స్స పురుషవ్యాఘ్రః
తద్ధనం సహలక్ష్మణః
ద్విజేభ్యో బాలవృద్ధేభ్యః
కృపణేభ్యో హ్యదాపయత్. 28

తత్రాసీత్ పింగళో గార్గ్యః
త్రిజటో నామ వై ద్విజః
ఉంఛవృత్తిర్వనే నిత్యం
ఫాలకుద్దాలలాంగలీ. 29

తం వృద్ధం తరుణీ భార్యా
బాలానాదాయ దారకాన్
అబ్రవీత్ బ్రాహ్మణం వాక్యం
దారిద్ర్యేణాభిపీడితా. 30

అపాస్య ఫాలం కుద్దాలం
కురుష్వ వచనం మమ
రామం దర్శయ ధర్మజ్ఞం
యది కించిదవాప్స్యసి. 31

స భార్యావచనం శ్రుత్వా
శాటీమాచ్ఛాద్య దుశ్ఛదామ్
స ప్రాతిష్ఠత పంథానం
యత్ర రామనివేశనమ్. 32

భృగ్వంగిరసమం దీప్త్యా
త్రిజటం జనసంసది
ఆపంచమాయాః కక్ష్యాయాః
నైనం కశ్చిదవారయత్. 33

స రాజపుత్రమాసాద్య
త్రిజటో వాక్యమబ్రవీత్

నిర్ధనో బహుపుత్త్రోఽస్మి
రాజపుత్త్ర మహాయశః
ఉంఛవృత్తిర్వనే నిత్యమ్
ప్రత్యవేక్షస్వ మామితి. 34

తమువాచ తతో రామః
పరిహాస సమన్వితమ్. 35

గవాం సహస్రమప్యేకం
న ను విశ్రాణితం మయా
పరిక్షిపసి దండేన
యావత్తావదవాప్స్యసి. 36

స శాటీం త్వరితః కట్యాం
సంభ్రాంతః పరివేష్ట్య తామ్
ఆవిధ్య దండం చిక్షేప
సర్వప్రాణేన వేగితః. 37

స తీర్త్వా సరయూపారం
దండస్తస్య కరాచ్చ్యుతః
గోవ్రజే బహుసాహస్రే
పపాతోక్షణసన్నిధౌ. 38

తం పరిష్వజ్య ధర్మాత్మా
ఆతస్మాత్సరయూతటాత్
ఆనయామాస తా గోపై
స్త్రిజటాయాశ్రమం ప్రతి. 39

ఉవాచ స తతో రామస్తం
గార్గ్యమభిసాన్త్వయన్.
మన్యుర్న ఖలు కర్తవ్యః
పరిహాసో హ్యయం మమ. 40

ఇదం హి తేజస్తవ యద్దురత్యయం
తదేవ జిజ్ఞాసితుమిచ్ఛతా మయా
ఇమం భవానర్థమభి ప్రచోదితో
వృణీష్వ కిం చేదపరం వ్యవస్యతి. 41

బ్రవీమి సత్యేన నతేస్తి యంత్రణా
ధనం హి యద్యన్మమ విప్రకారణాత్
భవత్సు సమ్యక్ప్రతిపాదనేన తన్
మయార్జితం ప్రీతియశస్కరం భవేత్. 42

తత స్సభార్య స్త్రిజటో మహామునిః
గవామనీకం ప్రతిగృహ్య మోదితః
యశోబలప్రీతిసుఖోపబృంహణీః
తదాశిషః ప్రత్యవదన్మహాత్మనః. 43

స చాపి రామః ప్రతిపూర్ణమానసో
మహద్ధనం ధర్మబలైరుపార్జితమ్
నియోజయామాస సుహృజ్జనేచిరా-
ద్యథార్హసమ్మానవచః ప్రచోదితః. 44

ద్విజ స్సుహృద్భృత్యజనోథవా తదా
దరిద్రభిక్షాచరణశ్చ యోభవత్
న తత్ర కశ్చిన్న బభూవ తర్పితో
యథార్హసమ్మానన దాన సంభ్రమైః. 45

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ద్వాత్రింశస్సర్గః (32)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - త్రయస్త్రింశస్సర్గః (33)

సీతాలక్ష్మణులతో దశరథుని వద్దకు బయల్దేరిన శ్రీరాముడు

దత్వా తు సహ వైదేహ్యా
బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం బహు
జగ్మతుః పితరం ద్రష్టుం
సీతయా సహ రాఘవౌ. 1

తతో గృహీతే దుష్ప్రేక్షే
త్వశోభేతాం తదాయుధే
మాలాదామభిరాబద్ధే
సీతయా సమలంకృతే. 2

తతః ప్రాసాదహర్మ్యాణి
విమానశిఖరాణి చ
అధిరుహ్య జనః శ్రీమాన్
ఉదాసీనో వ్యలోకయత్. 3

న హి రథ్యాః స్మ శక్యంతే
గంతుం బహుజనాకులాః
ఆరుహ్య తస్మాత్ ప్రాసాదాన్
దీనాః పశ్యంతి రాఘవమ్. 4

పదాతిం వర్జితచ్ఛత్రం
రామం దృష్ట్వా జనాస్తదా
ఊచుర్బహువిధా వాచః
శోకోపహతచేతసః. 5

యం యాంతమనుయాతి స్మ
చతురంగబలం మహత్
తమేకం సీతయా సార్ధమ్
మనుయాతి స్మ లక్ష్మణః. 6

ఐశ్వర్యస్య రసజ్ఞః సన్
కామినాం చైవ కామదః
నేచ్ఛత్యేవానృతం కర్తుం
పితరం ధర్మగౌరవాత్. 7

యా న శక్యా పురా ద్రష్టుం
భూతైరాకాశగైరపి
తామద్య సీతాం పశ్యంతి
రాజమార్గగతా జనాః. 8

అంగరాగోచితాం సీతాం
రక్తచందనసేవినీమ్
వర్షముష్ణం చ శీతం చ
నేష్యంత్యాశు వివర్ణతామ్. 9

అద్య నూనం దశరథః
సత్త్వమావిశ్య భాషతే
న హి రాజా ప్రియం పుత్రం
వివాసయితుమిచ్ఛతి. 10

నిర్గుణస్యాపి పుత్త్రస్య
కథం స్యా ద్విప్రవాసనమ్
కిం పునర్యస్య లోకోఽయం
జితో వృత్తేన కేవలమ్. 11

ఆనృశంస్యమనుక్రోశః
శ్రుతం శీలం దమశ్శమః
రాఘవం శోభయంత్యేతే
షడ్గుణాః పురుషోత్తమమ్. 12

తస్మాత్ తస్యోఽపఘాతేన
ప్రజాః పరమపీడితాః
ఔదకానీవ సత్త్వాని
గ్రీష్మే సలిలసంక్షయాత్. 13

పీడయా పీడితం సర్వం
జగదస్య జగత్పతేః
మూలస్యేవోపఘాతేన
వృక్షః పుష్పఫలోపగః. 14

మూలం హ్యేష మనుష్యాణాం
ధర్మసారో మహాద్యుతిః
పుష్పం ఫలం చ పత్త్రం చ
శాఖాశ్చాస్యేతరే జనాః. 15

తే లక్ష్మణ ఇవ క్షిప్రం
సపత్న్యః సహబాంధవాః
గచ్ఛంతమనుగచ్ఛామో
యేన గచ్ఛతి రాఘవః. 16

ఉద్యానాని పరిత్యజ్య
క్షేత్రాణి చ గృహాణి చ
ఏకదుఃఖసుఖా రామమ్
అనుగచ్ఛామ ధార్మికమ్. 17

సముద్ధృతనిధానాని
పరిధ్వస్తాజిరాణి చ
ఉపాత్త ధనధాన్యాని
హృతసారాణి సర్వశః. 18

రజసాఽభ్యవకీర్ణాని
పరిత్యక్తాని దైవతైః
మూషకైః పరిధావద్భిః
ఉద్బిలైరావృతాని చ. 19

అపేతోదకధూమాని
హీనసమ్మార్జనాని చ
ప్రణష్టబలికర్మేజ్యా
మంత్రహోమజపాని చ. 20

దుష్కాలేనేవ భగ్నాని
భిన్నభాజనవంతి చ
అస్మాత్త్యక్తాని వేశ్మాని
కైకేయీ ప్రతిపద్యతామ్. 21

వనం నగరమేవాస్తు
యేన గచ్ఛతి రాఘవః
అస్మాభిశ్చ పరిత్యక్తం
పురం సంపద్యతాం వనమ్. 22

బిలాని దంష్ట్రిణః సర్వే
సానూని మృగపక్షిణః
త్యజంత్యస్మద్భయాద్భీతా
గజాస్సింహా వనాని చ. 23

అస్మత్త్యక్తం ప్రపద్యంతాం
సేవ్యమానం త్యజంతు చ
తృణమాంస ఫలాదానాం
దేశం వ్యాళమృగద్విజమ్. 24

ప్రపత్యతాం హి కైకేయీ
సపుత్రా సహ బాంధవైః
రాఘవేణ వనే సర్వే
వయం వత్స్యామ నిర్వృతాః. 25

ఇత్యేవం వివిధా వాచో
నానాజనసమీరితాః
శుశ్రావ రామః శ్రుత్వా చ
న విచక్రేఽస్య మానసమ్. 26

స తు వేశ్మ పితుర్దూరాత్
కైలాసశిఖరప్రభమ్
అభిచక్రామ ధర్మాత్మా
మత్తమాతంగవిక్రమః. 27

వినీతవీరపురుషం
ప్రవిశ్య తు నృపాలయమ్
దదర్శావస్థితం దీనం
సుమంత్రమవిదూరతః. 28

ప్రతీక్షమాణోఽపి జనం తదార్తమ్
అనార్తరూపః ప్రహసన్నివాథ
జగామ రామః పితరం దిదృక్షుః
పితుర్నిదేశం విధివచ్చికీర్షుః. 29

తత్పూర్వమైక్ష్వాకసుతో మహాత్మా
రామో గమిష్యన్ వనమార్తరూపమ్
వ్యతిష్ఠత ప్రేక్ష్య తదా సుమంత్రం
పితుర్మహాత్మా ప్రతిహారణార్థమ్. 30

పితుర్నిదేశేన తు ధర్మవత్సలో
వనప్రవేశే కృతబుద్ధినిశ్చయః
స రాఘవః ప్రేక్ష్య సుమంత్రమబ్రవీత్
నివేదయస్వాగమనం నృపాయ మే. 31

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్రయస్త్రింశస్సర్గః (33)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చతుస్త్రింశస్సర్గః (34)

దశరథుని ఓదార్చిన శ్రీరాముడు

తతః కమలపత్రాక్షః
శ్యామో నిరుపమో మహాన్
ఉవాచ రామస్తం సూతం
పితురాఖ్యాహి మామితి. 1

స రామప్రేషితః క్షిప్రం
సంతాపకలుషేంద్రియః
ప్రవిశ్య నృపతిం సూతో
నిశ్వసంతం దదర్శ హ. 2

ఉపరక్తమివాదిత్యం
భస్మచ్ఛన్నమివానలమ్.
తటాకమివ నిస్తోయమ్
అపశ్యజ్జగతీపతిమ్. 3

ఆలోక్య తు మహాప్రాజ్ఞః
పరమాకులచేతసమ్
రామమేవానుశోచంతం
సూతః ప్రాంజలిరాసదత్. 4

తం వర్ధయిత్వా రాజానం
పూర్వం సూతో జయాశిషా
భయవిక్లబయా వాచా
మందయా శ్లక్ష్ణమబ్రవీత్. 5

అయం స పురుషవ్యాఘ్రో
ద్వారి తిష్ఠతి తే సుతః
బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దత్వా
సర్వం చైవోపజీవినామ్. 6

స త్వాం పశ్యతు భద్రం తే
రామః సత్యపరాక్రమః
సర్వాన్ సుహృద ఆపృచ్ఛ్య
త్వామిదానీం దిదృక్షతే. 7

గమిష్యతి మహారణ్యం
తం పశ్య జగతీపతే
వృతం రాజగుణైః సర్వైః
ఆదిత్యమివ రశ్మిభిః. 8

స సత్యవాదీ ధర్మాత్మా
గాంభీర్యాత& సాగరోపమః
ఆకాశ ఇవ నిష్పంకో
నరేంద్రః ప్రత్యువాచ తమ్. 9

సుమంత్రానయ మే దారాన్
యే కేచిదిహ మామకాః
దారైః పరివృతః సర్వైః
ద్రష్టుమిచ్ఛామి ధార్మికమ్. 10

సోఽ౭ంతఃపురమతీత్యైవ
స్త్రియస్తా వాక్యమబ్రవీత్
ఆర్యాహ్వయతి వో రాజా
గమ్యతాం తత్ర మా చిరమ్. 11

ఏవముక్తాః స్త్రియః సర్వాః
సుమన్త్రేణ నృపాజ్ఞయా
ప్రచక్రముస్తద్భవనం
భర్తురాజ్ఞాయ శాసనమ్. 12

అర్ధసప్తశతాస్తాస్తు
ప్రమదాః తామ్రలోచనాః
కౌసల్యాం పరివార్యాథ
శనైర్జగ్ముః ధృతవ్రతాః. 13

ఆగతేషు చ దారేషు
సమవేక్ష్య మహీపతిః
ఉవాచ రాజా తం సూతం
సుమన్త్రాఽ౭నయమే సుతమ్. 14

స సూతో రామమాదాయ
లక్ష్మణం మైథిలీం తదా
జగామాభిముఖస్తూర్ణం
సకాశం జగతీపతేః. 15

స రాజా పుత్రమాయాంతం
దృష్ట్వా దూరాత్ కృతాంజలిమ్
ఉత్పపాతాసనాత్ తూర్ణమ్
ఆర్తః స్త్రీజనసంవృతః. 16

సోఽభిదుద్రావ వేగేన
రామం దృష్ట్వా విశాంపతిః
తమసంప్రాప్య దుఃఖార్తః
పపాత భువి మూర్ఛితః. 17

తం రామోఽభ్యపతత్ క్షిప్రం
లక్ష్మణశ్చ మహారథః
విసంజ్ఞమివ దుఃఖేన
సశోకం నృపతిం తదా. 18

స్త్రీసహస్రనినాదశ్చ
సంజజ్ఞే రాజవేశ్మని
హా హా రామేతి సహసా
భూషణధ్వనిమూర్ఛితః. 19

తం పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం
తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ
పర్యంకే సీతయా సార్ధం
రుదంతః సమవేశయన్. 20

అథ రామో ముహూర్తేన
లబ్ధసంజ్ఞం మహీపతిమ్
ఉవాచ ప్రాంజలిర్భూత్వా
శోకార్ణవపరిప్లుతమ్. 21

ఆపృచ్ఛే త్వాం మహారాజ
సర్వేషామీశ్వరోఽసి నః
ప్రస్థితం దండకారణ్యం
పశ్య త్వం కుశలేన మామ్. 22

లక్ష్మణం చానుజానీహి
సీతా చాన్వేతి మాం వనమ్
కారణైర్బహుభి స్తథ్యైః
వార్యమాణౌ న చేచ్ఛతః. 23

అనుజానీహి సర్వా న్నః
శోకముత్సృజ్య మానద
లక్ష్మణం మాం చ సీతాం చ
ప్రజాపతిరివ ప్రజాః. 24

ప్రతీక్షమాణమవ్యగ్రమ్
అనుజ్ఞాం జగతీపతేః
ఉవాచ రాజా సంప్రేక్ష్య
వనవాసాయ రాఘవమ్. 25

అహం రాఘవ కైకేయ్యా
వరదానేన మోహితః
అయోధ్యాయాస్త్వమేవాద్య
భవ రాజా నిగృహ్య మామ్. 26

ఏవముక్తో నృపతినా
రామో ధర్మభృతాం వరః
ప్రత్యువాచాంజలిం కృత్వా
పితరం వాక్యకోవిదః. 27

భవాన్ వర్షసహస్రాయ
పృథివ్యా నృపతే పతిః
అహం త్వరణ్యే వత్స్యామి
న మేకార్యంత్వయాఽనృతమ్. 28

నవ పంచ చ వర్షాణి
వనవాసే విహృత్య తే
పునఃపాదౌ గ్రహీష్యామి
ప్రతిజ్ఞాంతే నరాధిప. 29

రుదన్నార్తః ప్రియం పుత్రం
సత్యపాశేన సంయతః
కైకేయ్యా చోద్యమానస్తు
మిథో రాజా తమబ్రవీత్. 30

శ్రేయసే వృద్ధయే తాత
పునరాగమనాయ చ
గచ్ఛస్వారిష్టమవ్యగ్రః
పంథానమకుతోభయమ్. 31

న హి సత్యాత్మనస్తాత
ధర్మాభిమనసస్తవ
వినివర్తయితుం బుద్ధిః
శక్యతే రఘునందన. 32

అద్య త్విదానీం రజనీం
పుత్ర మా గచ్ఛ సర్వథా
ఏకాహదర్శనేనాపి సాధు
తావచ్చరామ్యహమ్. 33

మాతరం మాం చ సంపశ్యన్
వసేమామద్య శర్వరీమ్
తర్పిత స్సర్వకామైస్త్వం
శ్వః కాలే సాధయిష్యసి. 34

దుష్కరం క్రియతే పుత్ర
సర్వథా రాఘవ త్వయా
మత్ప్రియార్థం ప్రియాంస్త్యక్త్వా
యద్యాసి విజనం వనమ్. 35

న చైతన్మే ప్రియం పుత్ర
శపే సత్యేన రాఘవ
ఛన్నయా చలితస్త్వస్మి
స్త్రియా ఛన్నాగ్నికల్పయా. 36

వంచనా యా తు లబ్ధా మే
తాం త్వం నిస్తర్తుమిచ్ఛసి
అనయా వృత్తసాదిన్యా
కైకేయ్యాఽభిప్రచోదితః. 37

న చైతదాశ్చర్యతమం
యస్త్వం జ్యేష్ఠస్సుతో మమ
అపానృతకథం పుత్ర
పితరం కర్తుమిచ్ఛసి. 38

అథ రామస్తథా శ్రుత్వా
పితురార్తస్య భాషితమ్
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా
దీనో వచనమబ్రవీత్. 39

ప్రాప్స్యామి యానద్య గుణాన్
కోమే శ్వస్తాన్ ప్రదాస్యతి
అపక్రమణ మే వాతః
సర్వకామైరహం వృణే. 40

ఇయం సరాష్ట్రా సజనా
ధనధాన్యసమాకులా
మయా విసృష్టా వసుధా
భరతాయ ప్రదీయతామ్. 41

వనవాసకృతా బుద్ధిః న
చ మేఽద్య చలిష్యతి. 42

య స్తుష్టేన వరో దత్తః
కైకేయ్యై వరద త్వయా
దీయతాం నిఖిలేనైవ
సత్య స్త్వం భవ పార్థివ. 43

అహం నిదేశం భవతో
యథోక్తమనుపాలయన్
చతుర్దశ సమా వత్స్యే
వనే వనచరైస్సహ. 44

మా విమర్శో వసుమతీ
భరతాయ ప్రదీయతామ్
న హి మే కాంక్షితం రాజ్యం
సుఖమాత్మని వా ప్రియమ్
యథానిదేశం కర్తుం వై
తవైవ రఘునందన. 45

అపగచ్ఛతు తే దుఃఖం
మాఽభూర్బాష్పపరిప్లుతః
న హి క్షుభ్యతి దుర్ధర్షః
సముద్రః సరితాం పతిః. 46

నైవాహం రాజ్యమిచ్ఛామి
న సుఖం న చ మైథిలీమ్
నైవ సర్వానిమాన్ కామా
న స్వర్గం నైవ జీవితమ్. 47

త్వామహం సత్యమిచ్ఛామి
నానృతం పురుషర్షభ
ప్రత్యక్షం తవ సత్యేన
సుకృతేన చ తే శపే. 48

న చ శక్యం మయా తాత
స్థాతుం క్షణమపి ప్రభో
స శోకం ధారయస్వేమం
న హి మేఽస్తి విపర్యయః. 49

అర్థితోహ్యస్మి కైకేయ్యా
వనం గచ్ఛేతి రాఘవ
మయా చోక్తం వ్రజామీతి
తత్సత్యమ్ అనుపాలయే. 50

మా చోత్కంఠాం కృథా దేవ
వనే రంస్యామహే వయమ్
ప్రశాంతహరిణాకీర్ణే
నానాశకునినాదితే. 51

పితా హి దైవతం తాత
దేవతానామపి స్మృతమ్
తస్మాద్దైవతమిత్యేవ
కరిష్యామి పితుర్వచః. 52

చతుర్దశసు వర్షేషు
గతేషు నరసత్తమ
పునర్ద్రక్ష్యసి మాం ప్రాప్తం
సంతాపోఽయంవిముచ్యతామ్. 53

యేన సంస్తంభనీయోఽయం
సర్వో బాష్పగళో జనః
స త్వం పురుషశార్దూల
కిమర్థం విక్రియాం గతః. 54

పురం చ రాష్ట్రం చ మహీ చ కేవలా
మయా నిసృష్టా భరతాయ దీయతామ్
అహం నిదేశం భవతోఽనుపాలయన్
వనం గమిష్యామి చిరాయ సేవితుమ్. 55

మయా నిసృష్టాం భరతో మహీమిమాం
సశైలషండాం సపురాం సకాననామ్
శివాం సుసీమామ్ అనుశాస్తు కేవలం
త్వయాయదుక్తంనృపతేతథాఽస్తుతత్. 56

న మే తథా పార్థివ ధీయతే మనో
మహత్సు కామేషు న చాత్మనఃప్రియే
యథా నిదేశే తవ శిష్టసమ్మతే
వ్యపైతు దుఃఖం తవమత్కృతేనఘ. 57

తదద్య నైవానఘ రాజ్యమవ్యయం
న సర్వకామాన్ న సుఖం న మైథిలీమ్

న జీవితం త్వామనృతేన యోజయన్
వృణీయ సత్యం వ్రతమస్తు తే తథా. 58

ఫలాని మూలాని చ భక్షయన్వనే
గిరీంశ్చ పశ్యన్ సరితః సరాంసి చ
వనం ప్రవిశ్యైవ విచిత్రపాదపమ్
సుఖీ భవిష్యామి తవాస్తు నిర్వృతిః. 59

ఏవం స రాజా వ్యసనాభిపన్నః
శోకేన దుఃఖేన చ తామ్యమానః
ఆలింగ్య పుత్రం సువినష్టసంజ్ఞో
మోహం గతో నైవ చిచేష్ట కించిత్. 60

దేవ్యస్తతః సంరురుదుః సమేతాః
తాం వర్జయిత్వా నరదేవపత్నీమ్
రుదన్ సుమంత్రోఽపిజగామ మూర్ఛాం
హాహాకృతం తత్ర బభూవ సర్వమ్. 61

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః (34)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచత్రింశస్సర్గః (35)

కైకేయికి బోధజేసిన సుమంత్రుడు

తతో నిర్ధూయ సహసా
శిరో నిశ్శ్వస్య చాసకృత్
పాణౌ పాణిం వినిష్పిష్య
దంతాన్ కటకటాప్య చ. 1

లోచనే కోపసంరక్తే
వర్ణం పూర్వోచితం జహత్
కోపాభిభూతస్సహసా
సన్తాపమశుభం గతః. 2

మనః సమీక్షమాణశ్చ
సూతో దశరథస్య సః
కంపయన్నివ కైకేయ్యా
హృదయం వాక్ఛరైశ్శితైః. 3

వాక్యవజ్రైరనుపమైః
నిర్భిందన్నివ చాశుభైః
కైకేయ్యాః సర్వమర్మాణి
సుమంత్రః ప్రత్యభాషత. 4

యస్యాస్తవ పతిస్త్యక్తో
రాజా దశరథః స్వయమ్
భర్తా సర్వస్య జగతః
స్థావరస్య చరస్య చ
న హ్యకార్యతమం
కించిత్ తవ దేవీహ విద్యతే. 5

పతిఘ్నీం త్వామహం మన్యే
కులఘ్నీమపి చాంతతః. 6

యన్మహేంద్రమివాజయ్యం
దుష్ప్రకంప్యమివాచలమ్
మహోదధిమివాక్షోభ్యం
సంతాపయసి కర్మభిః. 7

మావమంస్థా దశరథం
భర్తారం వరదం పతిమ్
భర్తురిచ్ఛా హి నారీణాం
పుత్రకోట్యా విశిష్యతే. 8

యథావయో హి రాజ్యాని
ప్రాప్నువంతి నృపక్షయే
ఇక్ష్వాకుకులనాథేస్మిఽన్
తల్లోపయితుమిచ్ఛసి. 9

రాజా భవతు తే పుత్రో
భరతశ్శాస్తు మేదినీమ్
వయం తత్ర గమిష్యామో
యత్ర రామో గమిష్యతి. 10

న హి తే విషయే కశ్చిత్
బ్రాహ్మణో వస్తుమర్హతి
తాదృశం త్వమమర్యాదమ్
అద్య కర్మ చికీర్షసి. 11

ఆశ్చర్యమివ పశ్యామి
యస్యాస్తే వృత్తమీదృశమ్
ఆచరంత్యా న వివృతా
సద్యో భవతి మేదినీ. 12

మహాబ్రహ్మర్షిజుష్టా వా
జ్వలంతో భీమదర్శనాః
ధిగ్వాగ్దండా న హింసంతి
రామప్రవ్రాజనే స్థితామ్. 13

ఆమ్రం ఛిత్వా కుఠారేణ
నింబం పరిచరేత్తు యః
యశ్చైనం పయసా సించేత్
నై వాస్య మధురో భవేత్. 14

అభిజాతం హి తే మన్యే
యథా మాతు స్తథైవ చ
న హి నింబాత్ స్రవేత్ క్షౌద్రం
లోకే నిగదితం వచః. 15

తవ మాతురసద్గ్రాహం
విద్మః పూర్వం యథాశ్రుతమ్
పితుస్తే వరదః కశ్చిత్
దదౌ వరమనుత్తమమ్. 16

సర్వభూతరుతం తస్మాత్
సంజజ్ఞే వసుధాధిపః
తేన తిర్యగ్గతానాం చ
భూతానాం విదితం వచః. 17

తతో జృంభస్య శయనే
విరుతాద్భూరివర్చసః
పితుస్తే విదితో భావః
స తత్ర బహుధాఽహసత్. 18

తత్ర తే జననీ క్రుద్ధా
మృత్యుపాశమభీప్సతీ
హాసం తే నృపతే సౌమ్య
జిజ్ఞాసామీతి చాబ్రవీత్. 19

నృప శ్చోవాచ తాం దేవీం
దేవి శంసామి తే యది
తతో మే మరణం సద్యో
భవిష్యతి న సంశయః. 20

మాతా తే పితరం దేవి
తతః కేకయమబ్రవీత్
శంస మే జీవ వా? మావా?
న మామపహసిష్యసి. 21

ప్రియయా చ తథోక్తస్సన్
కేకయః పృథివీపతిః
తస్మై తం వరదాయార్థం
కథయామాస తత్త్వతః. 22

తత స్స వరదస్సాధు
రాజానం ప్రత్యభాషత
యదిత్వం శంససే రాజన్
మరణం తే ధ్రువం భవేత్
మ్రియతాం ధ్వంసతాం వేయం
మాకృథా స్త్వం మహీపతే. 23

స తచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య
ప్రసన్నమనసో నృపః
మాతరం తే నిరస్యాశు
విజహార కుబేరవత్. 24

తథా త్వమపి రాజానం
దుర్జనాచరితే పథి
అసద్గ్రాహమిమం మోహాత్
కురుషే పాపదర్శిని. 25

సత్యశ్చాద్య ప్రవాదోఽయం
లౌకికః ప్రతిభాతి మా
పితౄన్ సమనుజాయంతే
నరా మాతరమంగనాః. 26

నైవం భవ గృహాణేదం
యదాహ వసుధాధిపః
భర్తురిచ్ఛామపాస్యేహ
జనస్యాస్య గతిర్భవ. 27

మా త్వం ప్రోత్సాహితా పాపైః
దేవరాజసమప్రభమ్
భర్తారం లోకభర్తారమ్
అసద్ధర్మముపాదధాః. 28

న హి మిథ్యా ప్రతిజ్ఞాతం
కరిష్యతి తవానఘః
శ్రీమాన్ దశరథో రాజా
దేవి రాజీవలోచనః. 29

జ్యేష్ఠో వదాన్యః కర్మణ్యః
స్వధర్మపరిరక్షితా
రక్షితా జీవలోకస్య
బలీ రామోఽభిషిచ్యతామ్. 30

పరివాదో హి తే దేవి
మహాన్ లోకే చరిష్యతి
యది రామోవనం యాతి
విహాయ పితరం నృపమ్. 31

స రాజ్యం రాఘవః పాతు
భవ త్వం విగతజ్వరా
న హి తే రాఘవాదన్యః
క్షమః పురవరే వసేత్. 32

రామే హి యౌవరాజ్యస్థే
రాజా దశరథో వనమ్
ప్రవేక్ష్యతి మహేష్వాసః
పూర్వవృత్తమ్ అనుస్మరన్. 33

ఇతి సాంత్వైశ్చ తీక్ష్ణైశ్చ
కైకేయీం రాజసంసది

సుమంత్రః క్షోభయామాస
భూయ ఏవ కృతాంజలిః. 34
నైవ సా క్షుభ్యతే దేవీ
న చ స్మ పరిదూయతే
న చాస్యా ముఖవర్ణస్య
విక్రియా లక్ష్యతే తదా. 35

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే పంచత్రింశస్సర్గః (35)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షట్త్రింశస్సర్గః (36)

పరివారమును, వస్తువులను శ్రీరాముని వెంట పంపమన్న దశరథుని వారించిన కైకేయి

తత స్సుమంత్రమైక్ష్వాకః
పీడితోఽత్ర ప్రతిజ్ఞయా
సబాష్పమతినిశ్శ్వస్య
జగాదేదం పునః పునః. 1

సూత రత్నసుసంపూర్ణా
చతుర్విధబలా చమూః
రాఘవస్యానుయాత్రార్థం
క్షిప్రం ప్రతివిధీయతామ్. 2

రూపాజీవాశ్చ వాదిన్యో
వణిజశ్చ మహాధనాః
శోభయంతు కుమారస్య
వాహినీం సుప్రసారితాః. 3

యే చైనముపజీవంతి
రమతే యైశ్చ వీర్యతః
తేషాం బహువిధం దత్వా
తానప్యత్ర నియోజయ. 4

ఆయుధాని చ ముఖ్యాని
నాగరాశ్శకటాని చ
అనుగచ్ఛంతు కాకుత్స్థం
వ్యాధాశ్చారణ్య గోచరాః. 5

నిఘ్నన్ మృగాన్ కుంజరాంశ్చ
పిబంశ్చారణ్యకం మధు
నదీశ్చ వివిధాః పశ్యన్
న రాజ్యస్య స్మరిష్యతి. 6

ధాన్యకోశశ్చ యః కశ్చిత్
ధనకోశశ్చ మామకః
తౌ రామమనుగచ్ఛేతాం
వసంతం నిర్జనే వనే. 7

యజన్ పుణ్యేషు దేశేషు
విసృజం శ్చాప్తదక్షిణాః
ఋషిభిశ్చ సమాగమ్య
ప్రవత్స్యతి సుఖం వనే. 8

భరతశ్చ మహాబాహుః
అయోధ్యాం పాలయిష్యతి
సర్వకామైః సహ శ్రీమాన్
రామః సంసాధ్యతామితి. 9

ఏవం బ్రువతి కాకుత్స్థే
కైకేయ్యా భయ మాగతమ్
ముఖం చాప్యగమచ్ఛోషం
స్వరశ్చాపి న్యరుధ్యత. 10

సా విషణ్ణా చ సంత్రస్తా
ముఖేన పరిశుష్యతా
రాజానమేవాభిముఖీ
కైకేయీ వాక్యమబ్రవీత్. 11

రాజ్యం గతజనం సాధో
పీతమండాం సురామివ
నిరాస్వాద్యతమం శూన్యం
భరతో నాభిపత్స్యతే. 12

కైకేయ్యాం ముక్తలజ్జాయాం
వదంత్యామతిదారుణామ్
రాజా దశరథో వాక్యమ్
ఉవాచాయతలోచనామ్. 13

వహంతం కిం తుదసి మాం
నియుజ్య ధురి మాఽహితే
అనార్యే కృత్యమారబ్ధం
కిం న పూర్వముపారుధః. 14

తస్యైతత్ క్రోధసంయుక్తమ్
ఉక్తం శ్రుత్వా వరాంగనా
కైకేయీ ద్విగుణం క్రుద్ధా
రాజానమిదమబ్రవీత్. 15

తవైవ వంశే సగరో
జ్యేష్ఠపుత్రముపారుధత్
అసమంజ ఇతి ఖ్యాతం
తథాఽయం గంతుమర్హతి. 16

ఏవముక్తో ధిగిత్యేవ
రాజా దశరథోఽబ్రవీత్
వ్రీళితశ్చ జన స్సర్వః
సా చ తం నావబుధ్యత. 17

తత్ర వృద్ధో మహామాత్రః
సిద్ధార్థో నామ నామతః
శుచిర్బహుమతో రాజ్ఞః
కైకేయీమిదమబ్రవీత్. 18

అసమంజో గృహీత్వా తు
క్రీడతః పథి దారకాన్
సరయ్వాః ప్రక్షిపన్నప్సు
రమతే తేన దుర్మతిః. 19

తం దృష్ట్వా నాగరాస్సర్వే
క్రుద్ధా రాజానమబ్రువన్
అసమంజం వృణీష్వైకమ్
అస్మాన్ వా రాష్ట్రవర్ధన. 20

తానువాచ తతో రాజా
కిన్నిమిత్తమిదం భయమ్
తాశ్చాపి రాజ్ఞా సంపృష్టా
వాక్యం ప్రకృతయోఽబ్రువన్. 21

క్రీడతస్త్వేష నః పుత్రాన్
బాలానుద్భ్రాంతచేతనః
సరయ్వాం ప్రక్షిపన్ మౌర్ఖ్యాత్
అతులాం ప్రీతిమశ్నుతే. 22

స తాసాం వచనం శ్రుత్వా
ప్రకృతీనాం నరాధిపః
తం తత్యాజాహితం పుత్రం
తాసాం ప్రియచికీర్షయా. 23

తం యానం శీఘ్రమారోప్య
సభార్యం సపరిచ్ఛదమ్
యావజ్జీవం వివాస్యోఽయమ్
ఇతి స్వానన్వశాత్ పితా. 24

స ఫాలపిటకం గృహ్య
గిరిదుర్గాణ్యలోళయత్
దిశ స్సర్వాస్త్వనుచరన్
స యథా పాపకర్మకృత్. 25

ఇత్యేనమత్యజద్రాజా
సగరో వై సుధార్మికః
రామః కిమకరోత్ పాపం
యేనైవముపరుధ్యతే. 26

నహి కంచన పశ్యామో
రాఘవస్యాగుణం వయమ్
దుర్లభో హ్యస్య నిరయః
శశాంకస్యేవ కల్మషమ్. 27

అథవా దేవి దోషం త్వం
కంచిత్ పశ్యసి రాఘవే
తమద్య బ్రూహి తత్త్వేన
తతో రామో వివాస్యతామ్. 28

అదుష్టస్య హి సంత్యాగః
సత్పథే నిరతస్య చ
నిర్దహేదపి శక్రస్య
ద్యుతిం ధర్మనిరోధనాత్. 29

తదలం దేవి రామస్య
శ్రియా విహతయా త్వయా
లోకతోఽపి హి తే రక్ష్యః
పరివాదః శుభాననే. 30

శ్రుత్వా తు సిద్ధార్థవచో
రాజా శ్రాంతతరస్వనః
శోకోపహతయా వాచా
కైకేయీమిదమబ్రవీత్. 31

ఏతద్వచో నేచ్ఛసి పాపవృత్తే
హితం న జానాసి మమాఽత్మనో వా
ఆస్థాయ మార్గం కృపణం కుచేష్టా
చేష్టా హి తే సాధుపథాదపేతా. 32

అనువ్రజిష్యామ్యహమద్య రామం
రాజ్యం పరిత్యజ్య సుఖం ధనం చ
సహైవ రాజ్ఞా భరతేన చ త్వం
యథాసుఖం భుంక్ష్వ చిరాయ రాజ్యమ్
33

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే షట్త్రింశస్సర్గః (36)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తత్రింశస్సర్గః (37)

నారబట్టలను స్వయముగా తెచ్చి ఇచ్చిన కైకేయి

మహామాత్రవచః శ్రుత్వా
రామో దశరథం తదా
అభ్యభాషత వాక్యం తు
వినయజ్ఞో వినీతవత్. 1

త్యక్తభోగస్య మే రాజన్
వనే వన్యేన జీవతః
కిం కార్యమనుయాత్రేణ
త్యక్తసంగస్య సర్వతః. 2

యో హి దత్త్వా ద్విపశ్రేష్ఠం
కక్ష్యాయాం కురుతే మనః
రజ్జుస్నేహేన కిం తస్య
త్యజతః కుంజరోత్తమమ్. 3

తథా మమ సతాం శ్రేష్ఠ
కిం ధ్వజిన్యా జగత్పతే
సర్వాణ్యేవానుజానామి
చీరాణ్యేవాஉనయంతు మే. 4

ఖనిత్రపిటకే చోభే
సమానయత గచ్ఛతః
చతుర్దశ వనే వాసం
వర్షాణి వసతో మమ. 5

అథ చీరాణి కైకేయీ
స్వయమాహృత్య రాఘవమ్
ఉవాచ పరిధత్స్వేతి
జనౌఘే నిరపత్రపా. 6

స చీరే పురుషవ్యాఘ్రః
కైకేయ్యాః ప్రతిగృహ్య తే
సూక్ష్మవస్త్రమవక్షిప్య
మునివస్త్రాణ్యవస్త హ. 7

లక్ష్మణశ్చాపి తత్రైవ
విహాయ వసనే శుభే
తాపసాచ్ఛాదనే చైవ
జగ్రాహ పితురగ్రతః. 8

అథాஉత్మపరిధానార్థం
సీతా కౌశేయవాసినీ
సమీక్ష్య చీరం సంత్రస్తా
పృషతీ వాగురామివ. 9

సా వ్యపత్రపమాణేవ
ప్రగృహ్య చ దుర్మనాః
కైకేయ్యాః కుశచీరే తే
జానకీ శుభలక్షణా. 10

అశ్రుసంపూర్ణ నేత్రా చ
ధర్మజ్ఞా ధర్మదర్శినీ
గంధర్వరాజప్రతిమం
భర్తారమిదమబ్రవీత్. 11

కథం ను చీరం బధ్నంతి
మునయో వనవాసినః
ఇతి హ్యకుశలా సీతా సా
ముమోహ ముహుర్ముహుః. 12

కృత్వా కంఠే చ సా చీరమ్
ఏకమాదాయ పాణినా
తస్థౌ హ్యకుశలా తత్ర
వ్రీళితా జనకాత్మజా. 13

తస్యాస్తత్ క్షిప్రమాగమ్య
రామో ధర్మభృతాం వరః
చీరం బబంధ సీతాయాః
కౌశేయస్యోపరి స్వయమ్. 14

రామం ప్రేక్ష్య తు సీతాయాః
బధ్నంతం చీరముత్తమమ్
అంతఃపురగతా నార్యో
ముముచుర్వారి నేత్రజమ్. 15

ఊచుశ్చ పరమాయస్తా
రామం జ్వలితతేజసమ్
వత్స నైవం నియుక్తేయం
వనవాసే మనస్వినీ. 16

పితుర్వాక్యానురోధేన
గతస్య విజనం వనమ్
తావద్దర్శనమస్యా నః
సఫలం భవతు ప్రభో. 17

లక్ష్మణేన సహాయేన
వనం గచ్ఛస్వ పుత్రక
నేయమర్హతి కల్యాణీ
వస్తుం తాపసవద్వనే. 18

కురు నో యాచనాం పుత్ర
సీతా తిష్ఠతు భామినీ
ధర్మనిత్యః స్వయం స్థాతుం
న హీదానీం త్వమిచ్ఛసి. 19

తాసామేవంవిధా వాచః
శృణ్వన్ దశరథాత్మజః
బబంధైవ తదా చీరం
సీతయా తుల్యశీలయా. 20

చీరే గృహీతే తు తయా
సమీక్ష్య నృపతేర్గురుః
నివార్య సీతాం కైకేయీం
వసిష్ఠో వాక్యమబ్రవీత్. 21

అతిప్రవృత్తే దుర్మేధే
కైకేయి కులపాంసని
వంచయిత్వా చ రాజానం
న ప్రమాణేఽవతిష్ఠసే. 22

న గంతవ్యం వనం దేవ్యా
సీతయా శీలవర్జితే
అనుష్ఠాస్యతి రామస్య
సీతా ప్రకృతమాసనమ్. 23

ఆత్మా హి దారాః సర్వేషాం
దారసంగ్రహవర్తినామ్
ఆత్మేయమితి రామస్య
పాలయిష్యతి మేదినీమ్. 24

అథ యాస్యతి వైదేహీ
వనం రామేణ సంగతా
వయమప్యనుయాస్యామః
పురంచేదం గమిష్యతి. 25

అంతపాలాశ్చ యాస్యంతి
సదారో యత్ర రాఘవః
సహోపజీవ్యం రాష్ట్రం చ
పురం చ సపరిచ్ఛదమ్. 26

భరతశ్చ సశత్రుఘ్నః
చీరవాసా వనేచరః
వనే వసంతం కాకుత్స్థమ్
మనువత్స్యతి పూర్వజమ్. 27

తత శ్శూన్యాం గతజనాం
వసుధాం పాదపైః సహ
త్వమేకా శాధి దుర్వృత్తా
ప్రజానామహితే స్థితా. 28

న హి తద్భవితా రాష్ట్రం
యత్ర రామో న భూపతిః
తద్వనం భవితా రాష్ట్రం
యత్ర రామో నివత్స్యతి. 29

న హ్యదత్తాం మహీం పిత్రా
భరతః శాస్తుమర్హతి
త్వయి వా పుత్రవద్వస్తుం
యది జాతో మహీపతేః. 30

యద్యపి త్వం క్షితితలాత్
గగనం చోత్పతిష్యసి
పితృవంశచరిత్రజ్ఞః
సోఽన్యథా న కరిష్యతి. 31

తత్త్వయా పుత్రగర్ధిన్యా
పుత్రస్య కృతమప్రియమ్
లోకే హి స న విద్యేత
యో న రామమనువ్రతః. 32

ద్రక్ష్యస్యద్యైవ కైకేయి
పశువ్యాళమృగద్విజాన్
గచ్ఛతస్సహ రామేణ
పాదపాంశ్చ తదున్ముఖాన్. 33

అథోత్తమాన్యాభరణాని దేవి
దేహి స్నుషాయై వ్యపనీయ చీరమ్
న చీరమస్యాః ప్రవిధీయతేతి
న్యవారయత్ తద్వసనం వసిష్ఠః. 34

ఏకస్య రామస్య వనే నివాసః
త్వయా వృతః కేకయరాజపుత్రి
విభూషితేయం ప్రతికర్మనిత్యా
వసత్వరణ్యే సహ రాఘవేణ. 35

యానైశ్చ ముఖ్యైః పరిచారకైశ్చ
సుసంవృతా గచ్ఛతు రాజపుత్రీ
వస్త్రైశ్చ సర్వైః సహితైర్విధానైః
నేయం వృతా తే వరసంప్రదానే. 36

తస్మిం స్తథా జల్పతి విప్రముఖ్యే
గురౌ నృపస్యాప్రతిమప్రభావే
నైవ స్మ సీతా వినివృత్తభావా
ప్రియస్య భర్తుః ప్రతికారకామా. 37

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే సప్తత్రింశస్సర్గః (37)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అష్టత్రింశస్సర్గః (38)

సీతమ్మకు నారచీరలు ఇచ్చిన కైకేయిని మందలించిన దశరథుడు

తస్యాం చీరం వసానాయాం
నాథవత్యామనాథవత్
ప్రచుక్రోశ జనస్సర్వో ధిక్
త్వాం దశరథం త్వితి. 1

తేన తత్ర ప్రణాదేన
దుఃఖిత స్స మహీపతిః
చిచ్ఛేద జీవితే శ్రద్ధాం
ధర్మే యశసి చాత్మనః. 2

స నిశ్వస్యోష్ణమైక్ష్వాకః
తాం భార్యామిదమబ్రవీత్
కైకేయి కుశచీరేణ న
సీతా గంతుమర్హతి. 3

సుకుమారీ చ బాలా చ
సతతం చ సుఖోచితా
నేయం వనస్య యోగ్యేతి
సత్యమాహ గురుర్మమ. 4

ఇయం హి కస్యాపకరోతి కించిత్
తపస్వినీ రాజవరస్య కన్యా
యా చీరమాసాద్య జనస్య మధ్యే
స్థితా విసంజ్ఞా శ్రమణీవ కాచిత్. 5

చీరాణ్యపాస్యాజ్జనకస్య కన్యా
నేయం ప్రతిజ్ఞా మమ దత్తపూర్వా
యథాసుఖం గచ్ఛతు రాజపుత్రీ
వనం సమగ్రా సహ సర్వరత్నైః. 6

అజీవనార్హేణ మయా నృశంసా
కృతా ప్రతిజ్ఞా నియమేన తావత్
త్వయా హి బాల్యాత్ ప్రతిపన్నమేతత్
తన్మాం దహేద్వేణుమివాఽత్మపుష్పమ్. 7

రామేణ యది తే పాపే
కించిత్ కృతమశోభనమ్
అపకారః క ఇహ తే
వైదేహ్యా దర్శితోఽధమే. 8

మృగీవోత్ఫుల్లనయనా
మృదుశీలా తపస్వినీ.
అపకారం కమివ తే
కరోతి జనకాత్మజా. 9

నను పర్యాప్త మేతత్ తే
పాపే రామవివాసనమ్
కిమేభిః కృపణైర్భూయః
పాతకైరపి తే కృతైః. 10

ప్రతిజ్ఞాతం మయా తావత్
త్వయోక్తం దేవి శృణ్వతా
రామం యదభిషేకాయ
త్వమిహాగతమబ్రవీః. 11

తత్తే ్వతత్ సమతిక్రమ్య
నిరయం గంతుమిచ్ఛసి
మైథిలీమపి యా హి
త్వమ్ ఈక్షసే చీరవాసినీమ్. 12

ఇతీవ రాజా విలపన్మహాత్మా
శోకస్య నాంతం స దదర్శ కించిత్
భృశాతురత్వాచ్చ పపాత భూమౌ
తేనైవ పుత్రవ్యసనేన మగ్నః. 13

ఏవం బ్రువంతం పితరం
రామః సంప్రస్థితో వనమ్
అవాక్ఛిరసమాసీనమ్
ఇదం వచనమబ్రవీత్. 14

ఇయం ధార్మిక కౌశల్యా
మమ మాతా యశస్వినీ
వృద్ధా చాక్షుద్రశీలా చ
న చ త్వాం దేవ గర్హతే. 15

మయా విహీనాం వరద
ప్రపన్నాం శోకసాగరమ్
అదృష్టపూర్వవ్యసనాం
భూయస్సమ్మంతుమర్హసి. 16

పుత్రశోకం యథా నర్ఛేత్
త్వయా పూజ్యేన పూజితా
మాం హి సంచింతయంతీ
సా త్వయి జీవేత్ తపస్వినీ. 17

ఇమాం మహేంద్రోపమ జాతగర్ధినీం
తథా విధాతుం జననీం మమార్హసి
యథా వనస్థే మయి శోకకర్శితా
న జీవితం న్యస్య యమక్షయం వ్రజేత్.
18

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే అష్టత్రింశస్సర్గః (38)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః (39)

సీతమ్మకు పతివ్రతాధర్మములు చెప్పిన కౌసల్య

రామస్య తు వచః శ్రుత్వా
మునివేషధరం చ తమ్
సమీక్ష్య సహ భార్యాభీ
రాజా విగతచేతనః. 1

నైనం దుఃఖేన సంతప్తః
ప్రత్యవైక్షత రాఘవమ్
న చైనమ్ అభిసంప్రేక్ష్య
ప్రత్యభాషత దుర్మనాః. 2

స ముహూర్తమివాసంజ్ఞో
దుఃఖితశ్చ మహీపతిః
విలలాప మహాబాహూ
రామమేవానుచింతయన్. 3

మన్యే ఖలు మయా పూర్వం
వివత్సా బహవః కృతాః
ప్రాణినో హింసితా వాఽపి
తస్మాదిదముపస్థితమ్. 4

న త్వేవానాగతే కాలే
దేహాత్ చ్యవతి జీవితమ్
కైకేయ్యా క్లిశ్యమానస్య
మృత్యుర్మమ న విద్యతే. 5

యోఽహం పావకసంకాశం
పశ్యామి పురతః స్థితమ్
విహాయ వసనే సూక్ష్మే
తాపసాచ్ఛాదమాత్మజమ్. 6

ఏకస్యాః ఖలు కైకేయ్యాః
కృతేఽయం క్లిశ్యతే జనః
స్వార్థే ప్రయతమానాయాః
సంశ్రిత్య నికృతిం త్విమామ్. 7

ఏవ ముక్త్వా తు వచనం
బాష్పేణ పిహితేక్షణః
రామేతి సకృదేవోక్త్వా
వ్యాహర్తుం న శశాక హ. 8

సంజ్ఞాం తు ప్రతిలభ్యైవ
ముహూర్తాత్ స మహీపతిః
నేత్రాభ్యామ్ అశ్రుపూర్ణాభ్యాం
సుమంత్రమిదమబ్రవీత్. 9

ఔపవాహ్యం రథం యుక్త్వా
త్వమాయాహి హయోత్తమైః
ప్రాపయైనం మహాభాగమ్
ఇతో జనపదాత్ పరమ్. 10

ఏవమన్యే గుణవతాం
గుణానాం ఫలముచ్యతే
పిత్రా మాత్రా చ యత్ సాధుః
వీరో నిర్వాస్యతే వనమ్. 11

రాజ్ఞో వచనమాజ్ఞాయ
సుమంత్రః శీఘ్రవిక్రమః
యోజయిత్వాఽఽయయౌ తత్ర
రథమశ్వైరలంకృతమ్. 12

తం రథం రాజపుత్రాయ
సూతః కనకభూషితమ్
ఆచచక్షేఽంజలిం కృత్వా
యుక్తం పరమవాజిభిః. 13

రాజా సత్వరమాహూయ
వ్యాపృతం విత్తసంచయే
ఉవాచ దేశకాలజ్ఞం
నిశ్చితం సర్వతః శుచిమ్. 14

వాసాంసి చ మహార్హాణి
భూషణాని వరాణి చ
వర్షాణ్యేతాని సంఖ్యాయ
వైదేహ్యాః క్షిప్రమానయ. 15

నరేంద్రేణైవముక్తస్తు
గత్వా కోశగృహం తతః
ప్రాయచ్ఛత్ సర్వమాహృత్య
సీతాయై సమమేవ తత్. 16

సా సుజాతా సుజాతాని
వైదేహీ ప్రస్థితా వనమ్
భూషయామాస గాత్రాణి
తైర్విచిత్రైర్విభూషణైః. 17

వ్యరాజయత వైదేహీ
వేశ్మ తత్సువిభూషితా
ఉద్యతోఽంశుమతః కాలే
ఖం ప్రభేవ వివస్వతః. 18

తాం భుజాభ్యాం పరిష్వజ్య
శ్వశ్రూః వచనమబ్రవీత్
అనాచరంతీం కృపణం
మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయమైథిలీమ్ 19

అసత్యస్సర్వలోకేస్మిఽన్
సతతం సత్కృతాః ప్రియైః
భర్తారం నానుమన్యంతే
వినిపాతగతం స్త్రియః. 20

ఏష స్వభావో నారీణామ్
అనుభూయ పురా సుఖమ్
అల్పామప్యాపదం ప్రాప్య
దుష్యంతి ప్రజహత్యపి. 21

అసత్యశీలా వికృతా
దుర్గ్రాహ్యహృదయాస్సదా
యువత్యః పాపసంకల్పాః
క్షణమాత్రాద్విరాగిణః. 22

న కులం న కృతం విద్యాం
న దత్తం నాపి సంగ్రహమ్
స్త్రీణాం గృహ్ణాతి హృదయమ్
అనిత్యహృదయా హి తాః. 23

సాధ్వీనాం హి స్థితానాం
తు శీలే సత్యే శ్రుతే శమే
స్త్రీణాం పవిత్రం పరమం
పతిరేకో విశిష్యతే. 24

స త్వయా నావమంతవ్యః
పుత్రః ప్రవ్రాజితో మమ
తవ దైవతమస్త్వేష
నిర్ధనః సధనోఽపి వా. 25

విజ్ఞాయ వచనం సీతా
తస్యా ధర్మార్థసంహితమ్
కృతాంజలిరువాచేదం
శ్వశ్రూమభిముఖే స్థితామ్. 26

కరిష్యే సర్వమేవాహమ్
ఆర్యా యదనుశాస్తి మామ్
అభిజ్ఞాస్మి యథా భర్తుః
వర్తితవ్యం శ్రుతం చ మే. 27

న మామసజ్జనేనార్యా
సమానయితుమర్హతి
ధర్మాద్విచలితుం నాహమ్
అలం చంద్రాదివ ప్రభా. 28

నాతంత్రీ వాద్యతే వీణా
నాచక్రో వర్తతే రథః
నాపతిస్సుఖమేధేత
యా స్యాదపి శతాత్మజా. 29

మితం దదాతి హి పితా
మితం మాతా మితం సుతః
అమితస్య హి దాతారం
భర్తారం కా న పూజయేత్. 30

సాఽహమేవంగతా శ్రేష్ఠా
శ్రుతధర్మపరావరా
ఆర్యే కి మవమన్యేఽహం
స్త్రీణాం భర్తా హి దైవతమ్. 31

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా
కౌశల్యా హృదయంగమమ్
శుద్ధసత్త్వా ముమోచాశ్రు
సహసా దుఃఖహర్షజమ్. 32

తాం ప్రాంజలిరభిక్రమ్య
మాతృమధ్యేఽతిసత్కృతామ్
రామః పరమధర్మాజ్ఞో
మాతరం వాక్యమబ్రవీత్. 33

అంబ మా దుఃఖితా భూస్త్వం
పశ్య త్వం పితరం మమ
క్షయో హి వనవాసస్య
క్షిప్రమేవ భవిష్యతి. 34

సుప్తాయాస్తే గమిష్యంతి
నవ వర్షాణి పంచ చ
సా సమగ్రమిహ ప్రాప్తం మాం
ద్రక్ష్యసి సుహృద్వృతమ్. 35

ఏతావదభినీతార్థమ్
ఉక్త్వా స జననీం వచః
త్రయశ్శతశతార్ధాశ్చ
దదర్శా వేక్ష్య మాతరః. 36

తాశ్చాపి స తథైవార్తా
మాతౄర్దశరథాత్మజః
ధర్మయుక్తమిదం వాక్యం
నిజగాద కృతాంజలిః. 37

సంవాసాత్ పురుషం కించిత్
అజ్ఞానాద్వాఽపి యత్కృతమ్
తన్మే సమనుజానీత
సర్వాశ్చామంత్రయామి వః. 38

వచనం రాఘవస్యైతత్
ధర్మయుక్తం సమాహితమ్
శుశ్రువుస్తాః స్త్రియస్సర్వాః
శోకోపహతచేతసః. 39

జజ్ఞేఽథ తాసాం సన్నాదః
క్రౌంచీనామివ నిస్వనః
మానవేంద్రస్య భార్యాణామ్
ఏవం వదతి రాఘవే. 40

మురజపణవమేఘఘోషవత్
దశరథవేశ్మ బభూవ యత్పురా
విలపితపరిదేవనాకులం
వ్యసనగతం తదభూత్ సుదుఃఖితమ్. 41

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః (39)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చత్వారింశస్సర్గః (40)

మాతాపితరులకు నమస్కరించి సుమంత్రుని రథములో పయనము

అథ రామశ్చ సీతా చ
లక్ష్మణశ్చ కృతాంజలిః
ఉపసంగృహ్య రాజానం
చక్రుర్దీనాః ప్రదక్షిణమ్. 1

తం చాపి సమనుజ్ఞాప్య
ధర్మజ్ఞః సీతయా సహ
రాఘవ శ్శోకసమ్మూఢో
జననీమ్ అభ్యవాదయత్. 2

అన్వక్షం లక్ష్మణో భ్రాతుః
కౌశల్యామ్ అభ్యవాదయత్
అథ మాతుస్సుమిత్రాయాః
జగ్రాహ చరణౌ పునః. 3

తం వందమానం రుదతీ
మాతా సౌమిత్రిమబ్రవీత్
హితకామా మహాబాహుం
మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయలక్ష్మణమ్. 4

సృష్ట స్త్వం వనవాసాయ
స్వనురక్తః స్సుహజ్జనే
రామే ప్రమాదం మా కార్షీః
పుత్ర భ్రాతరి గచ్ఛతి. 5

వ్యసనీ వా సమృద్ధో వా
గతిరేష తవానఘ
ఏష లోకే సతాం ధర్మో
యజ్జ్యేష్ఠవశగో భవేత్. 6

ఇదం హి వృత్త ముచితం
కులస్యాస్య సనాతనమ్
దానం దీక్షా చ యజ్ఞేషు
తనుత్యాగో మృధేషు చ. 7

లక్ష్మణం త్వేవముక్త్వా సా
సంసిద్ధం ప్రియరాఘవమ్
సుమిత్రా గచ్ఛ గచ్ఛేతి
పునః పునరువాచ తమ్. 8

రామం దశరథం విద్ధి
మాం విద్ధి జనకాత్మజామ్
అయోధ్యామ్ అటవీం విద్ధి
గచ్ఛ తాత యథాసుఖమ్. 9

తతస్సుమంత్రః కాకుత్స్థం
ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్
వినీతో వినయజ్ఞశ్చ
మాతలిర్వాసవం యథా. 10

రథమారోహ భద్రం
తే రాజపుత్ర మహాయశః
క్షిప్రం త్వాం ప్రాపయిష్యామి
యత్ర మాం రామ వక్ష్యసి. 11

చతుర్దశ హి వర్షాణి
వస్తవ్యాని వనే త్వయా
తాన్యుపక్రమితవ్యాని
యాని దేవ్యాసి చోదితః. 12

తం రథం సూర్యసంకాశం
సీతా హృష్టేన చేతసా
ఆరురోహ వరారోహా
కృత్వాలంకారమాత్మనః. 13

అథో జ్వలనసంకాశం
చామీకరవిభూషితమ్
తమారురుహతుస్తూర్ణం
భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 14

వనవాసం హి సంఖ్యాయ
వాసాంస్యాభరణాని చ
భర్తారమనుగచ్ఛంత్యై
సీతాయై శ్వశురో దదౌ. 15

తథైవాయుధజాలాని
భ్రాతృభ్యాం కవచాని చ
రథోపస్థే ప్రతిన్యస్య
సచర్మ కఠినం చ తత్. 16

సీతాతృతీయానారూఢాన్
దృష్ట్వా దృష్టమచోదయత్
సుమంత్రః సమ్మతానశ్వాన్
వాయువేగసమాన్ జవే. 17

ప్రతియాతే మహారణ్యం
చిరరాత్రాయ రాఘవే
బభూవ నగరే మూర్ఛా
బలమూర్ఛా జనస్య చ. 18

తత్సమాకులసంభ్రాంతం
మత్తసంకుపితద్విపమ్
హయశింజితనిర్ఘోషం
పురమాసీన్మహాస్వనమ్. 19

తత స్సబాలవృద్ధా సా
పురీ పరమపీడితా
రామమేవాభిదుద్రావ
ఘర్మార్తా సలిలం యథా. 20

పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చాపి
లంబమానా సదున్ముఖాః
బాష్పపూర్ణముఖాః సర్వే
తమూచుః భృశనిస్వనాః. 21

సంయచ్ఛ వాజినాం రశ్మీన్
సూత యాహి శనైశ్శనైః
ముఖం ద్రక్ష్యామ రామస్య
దుర్దర్శం నో భవిష్యతి. 22

ఆయసం హృదయం నూనం
రామమాతురసంశయమ్
యద్దేవగర్భప్రతిమే
వనం యాతి న భిద్యతే. 23

కృతకృత్యా హి వైదేహీ
ఛాయేవానుగతా పతిమ్
న జహాతి రతా ధర్మే
మేరుమ్ అర్కప్రభా యథా. 24

అహో! లక్ష్మణ సిద్ధార్థ
సతతం ప్రియవాదినమ్
భ్రాతరం దేవసంకాశం
యస్త్వం పరిచరిష్యసి. 25

మహత్యేషా హి తే సిద్ధిః
ఏషచాభ్యుదయో మహాన్
ఏష స్వర్గస్య మార్గశ్చ
యదేనమనుగచ్ఛసి. 26

ఏవం వదన్త స్తే సోఢుం
న శేకుర్బాష్పమాగతమ్
నరాస్తమనుగచ్ఛంతః
ప్రియమిక్ష్వాకునందనమ్. 27

అథ రాజా వృతః స్త్రీభిః
దీనాభిర్దీనచేతనః
నిర్జగామ ప్రియం పుత్రం
ద్రక్ష్యామీతి బ్రువన్ గృహాత్. 28

శుశ్రువే చాగ్రతః స్త్రీణాం
రుదంతీనాం మహాస్వనః
యథా నాదః కరేణూనాం
బద్ధే మహతి కుంజరే. 29

పితా హి రాజా కాకుత్ స్థః
శ్రీమాన్ సన్నస్తదాఽభవత్
పరిపూర్ణః శశీ కాలే
గ్రహేణోపప్లుతో యథా. 30

స చ శ్రీమానచింత్యాత్మా
రామో దశరథాత్మజః
సూతం సంచోదయామాస
త్వరితం వాహ్యతామితి. 31

రామో యాహీతి సూతం
తిష్ఠేతి స జనస్తదా
ఉభయం నాశకత్ సూతః
కర్తుమధ్వని చోదితః. 32

నిర్గచ్ఛతి మహాబాహౌ
రామే పౌరజనాశ్రుభిః
పతితైః అభ్యవహితం
ప్రశశామ మహీరజః. 33

రుదితాశ్రుపరిద్యూనం
హాహాకృతమచేతనమ్
ప్రయాణే రాఘవస్యాసీత్
పురం పరమపీడితమ్. 34

సుస్రావ నయనైః స్త్రీణామ్
అస్రమాయాససంభవమ్.
మీనసంక్షోభచలితైః
సలిలం పంకజైరివ. 35

దృష్ట్వా తు నృపతిః శ్రీమాన్
ఏకచిత్తగతం పురమ్
నిపపాతైవ దుఃఖేన
హతమూల ఇవ ద్రుమః. 36

తతో హలహలాశబ్దో
జజ్ఞే రామస్య పృష్ఠతః
నరాణాం ప్రేక్ష్య రాజానం
సీదంతం భృశదుఃఖితమ్. 37

హా రామేతి జనాః కేచిత్
రామమాతేతి చాపరే
అంతఃపురం సమృద్ధం చ
క్రోశంతః పర్యదేవయన్. 38

అన్వీక్షమాణో రామస్తు
విషణ్ణం భ్రాంతచేతసమ్
రాజానం మాతరం చైవ
దదర్శానుగతౌ పథి. 39

స బద్ధ ఇవ పాశేన
కిశోరో మాతరం యథా
ధర్మపాశేన సంక్షిప్తః
ప్రకాశం నాభ్యుదైక్షత. 40

పదాతినౌ చ యానార్హౌ
అదుఃఖార్హౌ సుఖోచితౌ
దృష్ట్వా సంచోదయామాస
శీఘ్రం యాహీతి సారథిమ్. 41

న హి తత్పురుషవ్యాఘ్రో
దుఃఖదం దర్శనం పితుః
మాతుశ్చ సహితుం శక్తః
తోత్రార్దిత ఇవ ద్విపః. 42

ప్రత్యగారమివాయాంతీ
వత్సలా వత్సకారణాత్
బద్ధవత్సా యథా ధేనూ
రామమాతాఽభ్యధావత. 43

తథా రుదంతీం కౌసల్యాం
రథం తమనుధావతీమ్
క్రోశంతీం రామ రామేతి
హా సీతే లక్ష్మణేతి చ. 44

రామలక్ష్మణసీతార్థం
స్రవంతీం వారి నేత్రజమ్
అసకృత్ ప్రైక్షత స తాం
నృత్యంతీమివ మాతరమ్. 45

తిష్ఠేతి రాజా చుక్రోశ
యాహి యాహీతి రాఘవః
సుమంత్రస్య బభూవాత్మా
చక్రయోరివ చాంతరా. 46

నా(శ్రౌషమితి రాజానమ్
ఉపాలబ్ధోఽపి వక్ష్యసి
చిరం దుఃఖస్య పాపిష్ఠమ్
ఇతి రామః తమ(బ్రవీత్. 47

రామస్య స వచః కుర్వన్
అనుజ్ఞాప్య చ తం జనమ్
(వ్రజతోఽపి హయాన్ శీ(ఘ్రం
చోదయామాస సారథిః. 48

న్యవర్తత జనో రాజ్ఞో
రామం కృత్వా (ప్రదక్షిణమ్
మనసాప్య(శ్రువేగైశ్చ
న న్యవర్తత మానుషమ్. 49

యమిచ్ఛేత్ పునరాయాంతం
నైనం దూరమను(వ్రజేత్
ఇత్యమాత్యా మహారాజమ్
ఊచుర్దశరథం వచః. 50

తేషాం వచః సర్వగుణోపపన్నం
(ప్రస్విన్నగా(త్రః (ప్రవిషణ్ణరూపః
నిశమ్య రాజా కృపణః సభార్యో
వ్యవస్థితస్తం సుతమీక్షమాణః. 51

ఇత్యార్షే శ్రీమ(ద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే చత్వారింశస్సర్గః (40)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకచత్వారింశస్సర్గః (41)

అయోధ్యానగరమంతటా విషాదము

తస్మింస్తు పురుషవ్యాఘ్రే
వినిర్యాతి కృతంజలౌ
ఆర్తశబ్దో హి సంజజ్ఞే
స్త్రీణామంతఃపురే మహాన్. 1

అనాథస్య జనస్యాస్య
దుర్బలస్య తపస్వినః
యో గతిః శరణం చాసీత్
స నాథః క్వను గచ్ఛతి. 2

న క్రుధ్యత్యభిశప్తోఽపి
క్రోధనీయాని వర్జయన్
క్రుద్ధాన్ ప్రసాదయన్ సర్వాన్
సమదుఃఖః క్వ గచ్ఛతి. 3

కౌశల్యాయాం మహాతేజా
యథా మాతరి వర్తతే
తథా యో వర్తతేఽస్మాసు
మహాత్మా క్వ ను గచ్ఛతి. 4

కైకేయ్యా క్లిశ్యమానేన
రాజ్ఞా సంచోదితో వనమ్
పరిత్రాతా జనస్యాస్య
జగతః క్వ ను గచ్ఛతి. 5

అహో నిశ్చేతనో రాజా
జీవలోకస్య సంప్రియమ్
ధర్మ్యం సత్యవ్రతం రామం
వనవాసే ప్రవత్స్యతి. 6

ఇతి సర్వా మహిష్యస్తా
వివత్సా ఇవ ధేనవః
రురుదుశ్చైవ దుఃఖార్తాః
సస్వరం చ విచుక్రుశుః. 7

స తమంతః పురే ఘోరమ్
ఆర్తశబ్దం మహీపతిః
పుత్రశోకాభిసంతప్తః
శ్రుత్వా చాసీత్ సుదుఃఖితః. 8

నాగ్నిహోత్రాణ్యహూయంత
నాపచన్ గృహమేధినః
అకుర్వన్నప్రజాః కార్యం
సూర్యశ్చాంతరధీయత. 9

వ్యసృజన్ కబళాన్ నాగా
గావో వత్సాన్ న పాయయన్
పుత్రం ప్రథమజం లబ్ధ్వా
జననీ నాభ్యనందత. 10

త్రిశంకుర్లోహితాంగశ్చ
బృహస్పతిబుధావపి
దారుణాః సోమమభ్యేత్య
గ్రహాస్సర్వే వ్యవస్థితాః. 11

నక్షత్రాణి గతార్చీంషి
గ్రహాశ్చ గతతేజసః
విశాఖాస్తు సధూమాశ్చ
నభసి ప్రచకాశిరే. 12

కాళికానిలవేగేన
మహోదధిరివోత్థితః
రామే వనం ప్రవ్రజితే
నగరం ప్రచచాల తత్. 13

దిశః పర్యాకులాః సర్వాః
తిమిరేణేవ సంవృతాః
న గ్రహో నాపి నక్షత్రం
ప్రచకాశే న కించన. 14

అకస్మాన్నాగరస్సర్వో
జనో దైన్యముపాగమత్
ఆహారే వా విహారే వా
న కశ్చిదకరోన్మనః. 15

శోకపర్యాయసంతప్తః
సతతం దీర్ఘముచ్ఛ్వసన్
అయోధ్యాయాం జనస్సర్వః
శుశోచ జగతీపతిమ్. 16

బాష్పపర్యాకులముఖో
రాజమార్గగతో జనః
న హృష్టో లక్ష్యతే కశ్చిత్
సర్వః శోకపరాయణః. 17

న వాతి పవనశ్శీతో
న శశీ సౌమ్యదర్శనః
న సూర్య స్తపతే లోకం
సర్వం పర్యాకులం జగత్. 18

అనర్థినస్సుతాః స్త్రీణాం
భర్తారో భ్రాతర స్తథా
సర్వే సర్వం పరిత్యజ్య
రామమేవాన్వచింతయన్. 19

యే తు రామస్య సుహృదః
సర్వే తే మూఢచేతసః
శోకభారేణ చాక్రాంతాః
శయనం న జహుస్తదా. 20

తత స్త్వయోధ్యా రహితా మహాత్మనా
పురందరేణేవ మహీ సపర్వతా
చచాల ఘోరం భయశోకపీడితా
సనాగయోధాశ్వగణా ననాద చ. 21

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకచత్వారింశస్సర్గః (41)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్విచత్వారింశస్సర్గః (42)

కౌసల్యాదేవి మందిరమునకు దుఃఖముతో వెళ్లిన దశరథుడు

యావత్తు నిర్యతస్తస్య
రజోరూపమదృశ్యత
నైవేక్ష్వాకువరస్తావత్
సంజహారాత్మచక్షుషీ. 1

యావద్రాజా ప్రియం పుత్రం
పశ్యత్యత్యంతధార్మికమ్
తావద్వ్యవర్ధతే వాస్య
ధరణ్యాం పుత్రదర్శనే. 2

న పశ్యతి రజోఽప్యస్య
యదా రామస్య భూమిపః
తదాఽఽర్తశ్చ విషణ్ణశ్చ
పపాత ధరణీతలే. 3

తస్య దక్షిణమన్వాగాత్
కౌసల్యా బాహుమంగనా
వామం చాస్యాన్వగాత్ పార్శ్వం
కైకేయీ భరతప్రియా. 4

తాం నయేన చ సంపన్నో
ధర్మేణ వినయేన చ
ఉవాచ రాజా కైకేయీం
సమీక్ష్య వ్యథితేంద్రియః. 5

కైకేయి మా మమాంగని
స్ప్రాక్షీస్త్వం దుష్టచారిణీ
న హి త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛామి
న భార్యా న చ బాంధవీ. 6

యే చ త్వామనుజీవంతి
నాహం తేషాం న తే మమ
కేవలార్థపరాం హి త్వాం
త్యక్తధర్మాం త్యజామ్యహమ్. 7

అగృహ్ణాం యచ్చ తే పాణిమ్
మగ్నిం పర్యణయం చ యత్
అనుజానామి తత్సర్వమ్
అస్మిన్ లోకే పరత్ర చ. 8

భరత శ్చేత్ ప్రతీతః స్యాత్
రాజ్యం ప్రాప్యేదమవ్యయమ్
యన్మే స దద్యాత్ పిత్రర్థం
మామాం తద్దత్తమాగమత్. 9

అథ రేణుసముధ్వస్తం
సముత్థాప్య నరాధిపమ్
న్యవర్తత తదా దేవీ
కౌశల్యా శోకకర్శితా. 10

హత్వేవ బ్రాహ్మణం కామాత్
స్పృష్ట్వాగ్నిమివ పాణినా
అన్వతప్యత ధర్మాత్మా
పుత్రం సంచింత్య తాపసమ్. 11

నివృత్త్యైవ నివృత్త్యైవ
సీదతో రథవర్త్మసు
రాజ్ఞో నాతిబభౌ రూపం
గ్రస్తస్యాంశుమతో యథా. 12

విలలాప చ దుఃఖార్తః
ప్రియం పుత్రమనుస్మరన్
నగరాంతమ్ అనుప్రాప్తం
బుద్ధ్వా పుత్రమ్ అథాబ్రవీత్. 13

వాహనానాం చ ముఖ్యానాం
వహతాం తం మమాత్మజమ్
పదాని పథి దృశ్యంతే
స మహాత్మా న దృశ్యతే. 14

యః సుఖేషూపధానేషు
శేతే చందనరూషితః
వీజ్యమానో మహార్హాభిః
స్త్రీభిర్మమ సుతోత్తమః. 15

స నూనం క్వచిదేవాద్య
వృక్షమూలముపాశ్రితః
కాష్ఠం వా యది వాఽశ్మానమ్
ఉపధాయ శయిష్యతే. 16

ఉత్థాస్యతి చ మేదిన్యాః
కృపణః పాంసుకుంఠితః
వినిశ్శ్వసన్ ప్రస్రవణాత్
కరేణూనామివర్షభః. 17

ద్రక్ష్యంతి నూనం పురుషా
దీర్ఘబాహుం వనేచరాః
రామముత్థాయ గచ్ఛంతం
లోకనాథమనాథవత్. 18

సా నూనం జనకస్యేష్టా
సుతా సుఖసదోచితా
కంటకాక్రమణాక్రాంతా
వనమద్య గమిష్యతి. 19

అనభిజ్ఞా వనానాం సా
నూనం భయముపైష్యతి
శ్వాపదానర్దితం శ్రుత్వా
గంభీరం రోమహర్షణమ్. 20

సకామా భవ కైకేయి
విధవా రాజ్యమావస
న హి తం పురుషవ్యాఘ్రం
వినా జీవితుముత్సహే. 21

ఇత్యేవం విలపన్ రాజా
జనౌఘే నాభిసంవృతః
అపస్నాతఇవారిష్టం
ప్రవివేశ పురోత్తమమ్. 22

శూన్యచత్వరవేశ్మాంతాం
సంవృతాపణదేవతామ్
క్లాంతదుర్బలదుఃఖార్తాం
నాత్యాకీర్ణమహాపథామ్. 23

తామవేక్ష్య పురీం సర్వాం
రామమేవానుచింతయన్
విలపన్ ప్రావిశద్రాజా
గృహం సూర్య ఇవాంబుదమ్. 24

మహాహ్రదమివాక్షోభ్యం
సుపర్ణేన హృతోరగమ్
రామేణ రహితం వేశ్మ
వైదేహ్యా లక్ష్మణేన చ. 25

అథ గద్గదశబ్దస్తు
విలపన్ మనుజాధిపః
ఉవాచ మృదుమందార్థం
వచనం దీనమస్వరమ్. 26

కౌశల్యాయా గృహం శీఘ్రం
రామమాతుర్నయంతు మామ్
న హ్యన్యత్ర మమాశ్వాసో
హృదయస్య భవిష్యతి. 27

ఇతి బ్రువంతం రాజానమ్
అనయన్ ద్వారదర్శినః
కౌశల్యాయా గృహం తత్ర
న్యవేశ్యత వినీతవత్. 28

తతస్తస్య ప్రవిష్టస్య
కౌశల్యాయా నివేశనమ్
అధిరుహ్యాపి శయనం
బభూవ లులితం మనః. 29

పుత్త్రద్వయవిహీనం చ
స్నుషయాపి వివర్జితమ్
అపశ్యద్భవనం రాజా
నష్టచంద్రమివాంబరమ్. 30

తచ్చ దృష్ట్వా మహారాజో
భుజముద్యమ్య వీర్యవాన్
ఉచ్చైఃస్వరేణ చుక్రోశ హా
రాఘవ జహాసి మామ్. 31

సుఖితా బత తం కాలం
జీవిష్యంతి నరోత్తమాః
పరిష్వజంతో యే రామం
ద్రక్ష్యంతి పునరాగతమ్. 32

అథ రాత్ర్యాం ప్రపన్నాయాం
కాళరాత్ర్యామివాత్మనః
అర్ధరాత్రే దశరథః
కౌశల్యామిదమబ్రవీత్. 33

రామం మేఽనుగతా దృష్టిః
అద్యాపి న నివర్తతే
న త్వా పశ్యామి కౌసల్యే
సాధు మాం పాణినా స్పృశ. 34

తం రామమేవానువిచింతయంతం
సమీక్ష్య దేవీ శయనే నరేంద్రమ్
ఉపోపవిశ్యాధికమార్తరూపా
వినిశ్శ్వసంతీ విలలాప కృచ్ఛ్రమ్. 35

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ద్విచత్వారింశస్సర్గః *(42)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - త్రిచత్వారింశస్సర్గః (43)

పుత్రుని యెడబాటుతో పతిచెంత విలపించిన కౌసల్యాదేవి

తతస్సమీక్ష్య శయనే
సన్నం శోకేన పార్థివమ్
కౌశల్యా పుత్రశోకార్తా
తమువాచ మహీపతిమ్. 1

రాఘవే నరశార్దూలే
విషముప్త్వా విజిహ్మగా
విచరిష్యతి కైకేయీ
నిర్ముక్తేవ హి పన్నగీ. 2

వివాస్య రామం సుభగా
లబ్ధకామా సమాహితా
త్రాసయిష్యతి మాం భూయో
దుష్టాహిరివ వేశ్మని. 3

అథ స్మ నగరే రామః
చరన్ భైక్షం గృహే వసేత్
కామకారో వరం దాతుమ్
అపి దాసం మమాత్మజమ్. 4

పాతయిత్వా తు కైకేయ్యా
రామం స్థానాద్యథేష్టతః
ప్రదిష్టో రక్షసాం భాగః
పర్వణీవాఽఽహితాగ్నినా. 5

గజరాజగతిర్వీరో
మహాబాహుర్ధనుర్ధరః
వన మావిశతే నూనం
సభార్యః సహ లక్ష్మణః. 6

వనే త్వదృష్టదుఃఖానాం
కేకయ్యాఽనుమతే త్వయా
త్యక్తానాం వనవాసాయ
కాన్వవస్థా భవిష్యతి. 7

తే రత్నహీనాస్తరుణాః
ఫలకాలే వివాసితాః
కథం వత్స్యంతి కృపణాః
ఫలమూలైః కృతాశనాః. 8

అపీదానీం స కాలస్స్యాత్
మమ శోకక్షయ శ్శివః
సభార్యం యత్ సహ భ్రాత్రా
పశ్యేయమిహ రాఘవమ్. 9

శ్రుత్వైవోపస్థితౌ వీరౌ
కదాఽయోధ్యాం గమిష్యతః
యశస్వినీ హృష్టజనా
సూచ్ఛ్రితధ్వజమాలినీ. 10

కదా ప్రేక్ష్య నరవ్యాఘ్రౌ
అరణ్యాత్ పునరాగతౌ
నందిష్యతి పురీ హృష్టా
సముద్ర ఇవ పర్వణి. 11

కదాఽయోధ్యాం మహాబాహుః
పురీం వీరః ప్రవేక్ష్యతి
పురస్కృత్య రథే సీతాం
వృషభో గోవధూమివ. 12

కదా ప్రాణిసహస్రాణి
రాజమార్గే మమాఽఽత్మజౌ
లాజైరవకిరిష్యంతి
ప్రవిశంతావరిందమౌ. 13

ప్రవిశంతౌ కదాఽయోధ్యాం
ద్రక్ష్యామి శుభకుండలౌ
ఉదగ్రాయుధనిస్త్రింశౌ
సశృంగావివ పర్వతౌ. 14

కదాసుమనసః కన్యా
ద్విజాతీనాం ఫలాని చ
ప్రదిశంత్యః పురీం హృష్టాః
కరిష్యంతి ప్రదక్షిణమ్. 15

కదా పరిణతో బుద్ధ్యా
వయసా చామరప్రభః
అభ్యుపైష్యతి ధర్మజ్ఞః
స్త్రివర్ష ఇవ లాలయన్. 16

నిస్సంశయం మయా మన్యే
పురా వీర కదర్యయా
పాతుకామేషు వత్సేషు
మాతౄణాం శాతితాః స్తనాః. 17

సాఽహం గౌరివ సింహేన
వివత్సా వత్సలా కృతా
కైకేయ్యా పురుషవ్యాఘ్ర
బాలవత్సేవ గౌర్బలాత్. 18

న హి తావద్గుణైర్జుష్టం
సర్వశాస్త్రవిశారదమ్
ఏకపుత్రా వినా పుత్రమ్
అహం జీవితుముత్సహే. 19

న హి మే జీవితే కించిత్
సామర్థ్యమిహ కల్ప్యతే
అపశ్యంత్యాః ప్రియం పుత్రం
మహాబాహుం మహాబలమ్. 20

అయం హి మాం దీపయతే సముత్థితః
తనూజశోకప్రభవో హుతాశనః
మహీమిమాం రశ్మిభిరుద్ధతప్రభో
యథా నిదాఘే భగవాన్ దివాకరః. 21

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్రిచత్వారింశస్సర్గః (43)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః (44)

దుఃఖిస్తున్న కౌసల్యను ఓదార్చిన సుమిత్ర

విలపంతీం తథా తాం తు
కౌసల్యాం ప్రమదోత్తమామ్
ఇదం ధర్మే స్థితా ధర్మ్యం
సుమిత్రా వాక్యమబ్రవీత్. 1

తవార్యే సద్గుణైర్యుక్తః
పుత్ర స పురుషోత్తమః
కిం తే విలపితే నైవం
కృపణం రుదితేన వా. 2

యస్తవార్యే గతః పుత్రః
త్యక్త్వా రాజ్యం మహాబలః
సాధు కుర్వన్ మహాత్మానం
పితరం సత్యవాదినమ్. 3

శిష్టైరాచరితే సమ్యక్
శశ్వత్ ప్రేత్య ఫలోదయే
రామో ధర్మే స్థితః శ్రేష్ఠో
న స శోచ్యః కదాచన. 4

వర్తతే చోత్తమాం వృత్తిం
లక్ష్మణోఽస్మిన్ సదాఽనఘః
దయావాన్ సర్వభూతేషు
లాభస్తస్య మహాత్మనః. 5

అరణ్యవాసే యద్దుఃఖం
జానతీ వై సుఖోచితా
అనుగచ్ఛతి వైదేహీ
ధర్మాత్మానం తవాత్మజమ్. 6

కీర్తిభూతాం పతాకాం యో
లోకే భ్రమయతి ప్రభుః
ధర్మసత్యవ్రతధనః
కిం న ప్రాప్తస్తవాత్మజః. 7

వ్యక్తం రామస్య విజ్ఞాయ
శౌచం మాహాత్మ్యముత్తమమ్
న గాత్రమంశుభిస్సూర్యః
సంతాపయితుమర్హతి. 8

శివః సర్వేషు కాలేషు
కాననేభ్యో వినిస్సృతః
రాఘవం యుక్తశీతోష్ణః
సేవిష్యతి సుఖోఽనిలః. 9

శయానమనఘం రాత్రౌ
పితేవాభిపరిష్వజన్
రశ్మిభిః స్సంస్పృశన్
శీతైః చంద్రమాహ్లాదయిష్యతి. 10

దదౌ చాస్త్రాణి దివ్యాని
యస్మై బ్రహ్మా మహౌజసే
దానవేంద్రం హతం దృష్ట్వా
తిమిధ్వజసుతం రణే. 11

స శూరః పురుషవ్యాఘ్రః
స్వబాహుబలమాశ్రితః
అసంత్రస్తోఽప్యరణ్యస్థో
వేశ్మనీవ నివత్స్యతి. 12

యస్యేషుపథమాసాద్య
వినాశం యాంతి శత్రవః
కథం న పృథివీ తస్య
శాసనే స్థాతుమర్హతి. 13

యా శ్రీః శౌర్యం చ రామస్య
యా చ కల్యాణసత్త్వతా
నివృత్తారణ్యవాసః
స క్షిప్రం రాజ్యమవాప్స్యతి. 14

సూర్యస్యాపి భవేత్ సూర్యో
హ్యగ్నేరగ్నిః ప్రభోః ప్రభుః
శ్రియః శ్రీశ్చ భవేదగ్ర్యా
కీర్తిః కీర్త్యాః క్షమాక్షమా. 15

దైవతం దైవతానాం చ
భూతానాం భూతసత్తమః
తస్య కే హ్యగుణా దేవి
వనే వాప్యథవా పురే. 16

పృథివ్యా సహ వైదేహ్యా
శ్రియా చ పురుషర్షభః
క్షిప్రం తిసృభిరేతాభిః
సహ రామోఽభిషేక్ష్యతే. 17

దుఃఖజం విసృజంత్యాస్రం
నిష్క్రామంతమ్ ఉదీక్ష్య యమ్
అయోధ్యాయాం జనాస్సర్వే
శోకవేగసమాహతాః. 18

కుశచీరధరం దేవం
గచ్ఛంతమపరాజితమ్
సీతేవానుగతా లక్ష్మీః
తస్య కిం నామ దుర్లభమ్. 19

ధనుర్గ్రహవరో యస్య
బాణఖడ్గాస్త్రభృత్ స్వయమ్
లక్ష్మణో వ్రజతిహ్యగ్రే
తస్య కింనామ దుర్లభమ్. 20

నివృత్తవనవాసం తం
ద్రష్టాఽసి పునరాగతమ్
జహి శోకం చ మోహం చ
దేవి సత్యం బ్రవీమి తే. 21

శిరసా చరణావేతౌ
వందమానమనిందితే
పునర్ద్రక్ష్యసి కల్యాణి
పుత్రం చంద్రమివోదితమ్. 22

పునః ప్రవిష్టం దృష్ట్వా
తమ్ అభిషిక్తం మహాశ్రియమ్
సముత్స్రక్ష్యసి నేత్రాభ్యాం
క్షిప్రమానందజం పయః. 23

మా శోకో దేవి దుఃఖం వా
న రామే దృశ్యతేఽశివమ్
క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి పుత్రం త్వం
ససీతం సహలక్ష్మణమ్. 24

త్వయా శేషో జనశ్చైవ
సమాశ్వాస్యో యదానఘే
కిమిదానీమిదం దేవి
కరోషి హృది విక్లబమ్. 25

నార్హాత్వం శోచితుం దేవి
యస్యాస్తే రాఘవస్సుతః
న హి రామాత్ పరో లోకే
విద్యతే సత్పథే స్థితః. 26

అభివాదయమానం తం
దృష్ట్వా ససుహృదం సుతమ్
ముదాఽశ్రు మోక్ష్యసే క్షిప్రం
మేఘలేఖేవ వార్షికీ. 27

పుత్రస్తే వరదః క్షిప్రమ్
అయోధ్యాం పునరాగతః
పాణిభ్యాం మృదుపీనాభ్యాం
చరణౌ పీడయిష్యతి. 28

అభివాద్య నమస్యంతం
శూరం ససుహృదం సుతమ్
ముదాఽస్రైః ప్రోక్ష్యసి పునః
మేఘరాజిరివాచలమ్. 29

ఆశ్వాసయంతీ వివిధైశ్చ వాక్యైః
వాక్యోపచారే కుశలాఽనవద్యా
రామస్య తాం మాతరమేవముక్త్వా
దేవీ సుమిత్రా విరరామ రామా. 30

నిశమ్య తలక్ష్మణమాతృవాక్యం
రామస్య మాతుర్నరదేవపత్న్యాః
సద్యశ్శరీరే విననాశ శోకః
శరద్గతో మేఘ ఇవాల్పతోయః. 31

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః (44)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచచత్వారింశస్సర్గః (45)

తన వెంట వచ్చిన వారిని అయోధ్యకు తిరిగి వెళ్లమన్న శ్రీరాముడు

అనురక్తా మహాత్మానం
రామం సత్యపరాక్రమమ్
అనుజగ్ముః ప్రయాంతం తం
వనవాసాయ మానవాః. 1

నివర్తితేఽ పి చ బలాత్
సుహృద్వర్గే చ రాజని
నైవ తే సన్న్యవర్తంత
రామస్యానుగతా రథమ్. 2

అయోధ్యానిలయానాం హి
పురుషాణాం మహాయశాః
బభూవ గుణసంపన్నః
పూర్ణచంద్ర ఇవ ప్రియః. 3

స యాచ్యమానః కాకుత్స్థః
స్వాభిః ప్రకృతిభిస్తదా
కుర్వాణః పితరం సత్యం
వనమేవాన్వపద్యత. 4

అవేక్షమాణః స స్నేహం
చక్షుషా ప్రపిబన్నివ
ఉవాచ రామః స్నేహేన తాః
ప్రజాః స్వాః ప్రజా ఇవ. 5

యా ప్రీతిర్బహుమానశ్చ
మయ్యయోధ్యానివాసినామ్
మత్ప్రియార్థం విశేషేణ
భరతే సా నివేశ్యతామ్. 6

స హి కల్యాణచారిత్రః
కైకేయ్యానందవర్ధనః
కరిష్యతి యథావద్వః
ప్రియాణి చ హితాని చ. 7

జ్ఞానవృద్ధో వయో బాలో
మృదుర్వీర్యగుణాన్వితః
అనురూప స్స వో భర్తా
భవిష్యతి భయాపహః. 8

స హి రాజగుణై ర్యుక్తో
యువరాజః సమీక్షితః.
అపి చాపి మయా శిష్టైః
కార్యం వో భర్తృశాసనమ్. 9

న చ తప్యేద్యథా చాసౌ
వనవాసం గతే మయి
మహారాజస్తథా కార్యో
మమ ప్రియచికీర్షయా. 10

యథా యథా దాశరథిః
ధర్మ ఏవాస్థితోఽభవత్
తథా తథా ప్రకృతయో
రామం పతిమకామయన్. 11

బాష్పేణ పిహితం దీనం
రామః సౌమిత్రిణా సహ
చకర్షేవ గుణైర్బద్ధ్వా
జనం పురనివాసినమ్. 12

తే ద్విజాస్త్రివిధం వృద్ధా
జ్ఞానేన వయసౌజసా
వయః ప్రకంపశిరసో
దూరాదూచురిదం వచః. 13

వహంతో జవనా రామం
భో భో జాత్యాస్తురంగమాః
నివర్తధ్వం న గంతవ్యం
హితా భవత భర్తరి. 14

కర్ణవంతి హి భూతాని
విశేషేణ తురంగమాః
యూయం తస్మాన్నివర్తధ్వం
యాచనాం ప్రతివేదితాః. 15

ధర్మతః స విశుద్ధాత్మా
వీరః శుభదృఢవ్రతః
ఉపవాహ్యస్తు వో భర్తా
నాపవాహ్యః పురాద్వనమ్. 16

ఏవమార్తప్రలాపాం స్తాన్
వృద్ధాన్ ప్రలపతో ద్విజాన్
అవేక్ష్య సహసా రామో
రథాదవతతార హ. 17

పద్భ్యామేవ జగామాథ
ససీతస్సహ లక్ష్మణః
సన్నికృష్టపదన్యాసో
రామో వనపరాయణః. 18

ద్విజాతీంస్తు పదాతీంస్తాన్
రామశ్చారిత్రవత్సలః
న శశాక ఘృణాచక్షుః
పరిమోక్తుం రథేన సః. 19

గచ్ఛంతమేవ తం దృష్ట్వా
రామం సమ్భ్రాన్తచేతసః
ఊచుః పరమసన్తప్తా
రామం వాక్యమిదం ద్విజాః. 20

బ్రాహ్మణ్యం సర్వమేతత్త్వాం
బ్రహ్మణ్యమనుగచ్ఛతి
ద్విజస్కంధాధిరూఢాస్త్వామ్
అగ్నయోఽప్యనుయాంత్యమీ. 21

వాజపేయసముత్థాని
ఛత్రాణ్యేతాని పశ్య నః
పృష్ఠతోఽనుప్రయాతాని
మేఘానివ జలాత్యయే. 22

అనవాప్తాతపత్రస్య
రశ్మిసంతాపితస్య తే
ఏభిశ్ఛాయాం కరిష్యామః
స్వైశ్ఛత్రైః వాజపేయికైః. 23

యా హి నస్సతతం బుద్ధిః
వేదమంత్రానుసారిణీ
త్వత్కృతే సా కృతా వత్స
వనవాసానుసారిణీ. 24

హృదయేష్వేవ తిష్ఠంతి
వేదా యే నః పరం ధనమ్
వత్స్యంత్యపి గృహేష్వేవ
దారాశ్చారిత్రరక్షితాః. 25

న పునర్నిశ్చయః కార్యః
త్వద్గతౌ సుకృతా మతిః
త్వయి ధర్మవ్యపేక్షే తు కిం
స్యాద్ధర్మమపేక్షితుమ్. 26

యాచితో నో నివర్తస్వ
హంసశుక్లశిరోరుహైః
శిరోభిర్నిభృతాచార
మహీపతనపాంసులైః. 27

బహూనాం వితతా యజ్ఞా
ద్విజానాం య ఇహాగతాః
తేషాం సమాప్తిరాయత్తా
తవ వత్స నివర్తనే. 28

భక్తిమంతి హి భూతాని
జంగమాజంగమాని చ
యాచమానేషు రామ త్వం
భక్తిం భక్తేషు దర్శయ. 29

అనుగంతమ్ అశక్తా స్త్వాం
మూలైరుద్ధతవేగినః
ఉన్నతా వాయువేగేన
విక్రోశంతీవ పాదపాః. 30

నిశ్చేష్టాహారసంచారా
వృక్షైకస్థానవిష్ఠితాః
పక్షిణోఽపి ప్రయాచంతే
సర్వభూతానుకంపినమ్. 31

ఏవం విక్రోశతాం తేషాం
ద్విజాతీనాం నివర్తనే
దదృశే తమసా తత్ర
వారయంతీవ రాఘవమ్. 32

తతః సుమంత్రోపి రథాద్విముచ్య
శ్రాంతాన్హయాన్సంపరివర్త్య శీఘ్రమ్
పీతోదకాం స్తోయపరిప్లుతాంగాన్
అచారయద్వై తమసా విదూరే. 33

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే పంచచత్వారింశస్సర్గః (45)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షట్చత్వారింశస్సర్గః (46)

తమసానదీ తీరమున విడిది చేసిన శ్రీరాముడు

తతస్తు తమసాతీరం
రమ్యమాశ్రిత్య రాఘవః
సీతాముద్వీక్ష్య సౌమిత్రిమ్
ఇదం వచనమబ్రవీత్. 1

ఇయమద్య నిశా పూర్వా
సౌమిత్రే ప్రహితా వనమ్
వనవాసస్య భద్రం తే
స నోత్కంఠితుమర్హసి. 2

పశ్య శూన్యాన్యరణ్యాని
రుదంతీవ సమంతతః
యథానిలయమాయద్భి
నిలీనాని మృగద్విజైః. 3

అద్యాయోధ్యా తు నగరీ
రాజధానీ పితుర్మమ
నస్త్రీపుంసాగతానస్మాన్
శోచిష్యతి న సంశయః. 4

అనురక్తా హి మనుజా
రాజానం బహుభిర్గుణైః
త్వాం చ మాం చ నరవ్యాఘ్ర
శత్రుఘ్న భరతౌ తథా. 5

పితరం చానుశోచామి
మాతరం చ యశస్వినీమ్
అపిఽ వాన్ధౌ భవేతాం తు
రుదంతౌ తావభీక్ష్ణశః. 6

భరతః ఖలు ధర్మాత్మా
పితరం మాతరం చ మే
ధర్మార్థకామసహితై
వాక్యైరాశ్వాసయిష్యతి. 7

భరతస్యానృశంసత్వం
విచింత్యాహం పునః పునః
నానుశోచామి పితరం
మాతరం చాపి లక్ష్మణ. 8

త్వయా కార్యం నరవ్యాఘ్ర
మామనువ్రజతా కృతమ్
అన్వేష్టవ్యా హి వైదేహ్యా
రక్షణార్థే సహాయతా. 9

అద్భిరేవ తు సౌమిత్రే
వత్స్యామ్యద్య నిశామిమామ్
ఏతద్ధి రోచతే మహ్యం
వన్యేఽపి వివిధే సతి. 10

ఏవముక్త్వా తు సౌమిత్రిం
సుమంత్రమపి రాఘవః
అప్రమత్తస్త్వమశ్వేషు
భవ సౌమ్యేత్యువాచ హ. 11

సోఽశ్వాన్ సుమంత్ర స్సంయమ్య
సూర్యేఽస్తం సముపాగతే
ప్రభూతయవసాన్ కృత్వా
బభూవ ప్రత్యనంతరః. 12

ఉపాస్య తు శివాం సంధ్యాం
దృష్ట్వా రాత్రిముపస్థితామ్
రామస్య శయనం చక్రే
సూతః సౌమిత్రిణా సహ. 13

తాం శయ్యాం తమసాతీరే
వీక్ష్య వృక్షదలైః కృతామ్
రామః సౌమిత్రిణా సార్ధం
సభార్యః సంవివేశ హ. 14

సభార్యం సంప్రసుప్తం తం
భ్రాతరం వీక్ష్య లక్ష్మణః
కథయామాస సూతాయ
రామస్య వివిధాన్ గుణాన్. 15

జాగ్రతో హ్యేవ తాం రాత్రిం
సౌమిత్రేః ఉదితో రవిః
సూతస్య తమసాతీరే
రామస్య బ్రువతో గుణాన్. 16

గోకులాకులతీరాయాః
తమసాయా విదూరతః
అవసత్ తత్ర తాం రాత్రిం
రామః ప్రకృతిభిస్సహ. 17

ఉత్థాయ చ మహాతేజాః
ప్రకృతీస్తా నిశామ్య చ
అబ్రవీద్భ్రాతరం రామో
లక్ష్మణం పుణ్యలక్షణమ్. 18

అస్మద్వ్యపేక్షాన్ సౌమిత్రే
నిరపేక్షాన్ గృహేష్వపి
వృక్షమూలేషు సంసుప్తాన్
పశ్య లక్ష్మణ సాంప్రతమ్. 19

యథైతే నియమం పౌరాః
కుర్వన్త్యస్మన్నివర్తనే
అపి ప్రాణాన్న్యసిష్యన్తి
న తు త్యక్ష్యంతి నిశ్చయమ్. 20

యావదేవ తు సంసుప్తాః
తావదేవ వయం లఘు
రథమారుహ్య గచ్ఛామః
పంథానమకుతోభయమ్. 21

అతో భూయోఽపి నేదానీమ్
ఇక్ష్వాకుపురవాసినః
స్వపేయురనురక్తా మాం
వృక్షమూలాని సంశ్రితాః. 22

పౌరా హ్యాత్మకృతాద్దుఃఖా
ద్విప్రమోచ్యా నృపాత్మజైః
న తు ఖల్వాత్మనా యోజ్యా
దుఃఖేన పురవాసినః. 23

అబ్రవీల్లక్ష్మణో రామం
సాక్షాద్ధర్మమివస్థితమ్
రోచతే మే తథా ప్రాజ్ఞ
క్షిప్ర మారుహ్యతామితి. 24

అథ రామోఽబ్రవీత్ శ్రీమాన్
సుమంత్రం యుజ్యతాం రథః
గమిష్యామి తతోఽరణ్యం
గచ్ఛ శీఘ్రమితః ప్రభో. 25

సూతస్తత సంత్వరితః
స్యందనం తైర్హయోత్తమైః
యోజయిత్వాఽథ రామాయ
ప్రాంజలిః ప్రత్యవేదయత్. 26

అయం యుక్తో మహాబాహో
రథ స్తే రథినాం వర
త్వమారోహస్వ భద్రం తే
ససీతః సహలక్ష్మణః. 27

తం స్యందనమధిష్ఠాయ
రాఘవః సపరిచ్ఛదః
శీఘ్రగామాకులావర్తాం
తమసామ్ అతరన్నదీమ్. 28

స సంతీర్య మహాబాహుః
శ్రీమాన్ శివమకంటకమ్
ప్రాపద్యత మహామార్గమ్
అభయం భయదర్శినామ్. 29

మోహనార్థం తు పౌరాణాం
సూతం రామోఽబ్రవీద్వచః
ఉదఙ్ముఖః ప్రయాహి త్వం
రథమాస్థాయ సారథే. 30

ముహూర్తం త్వరితం గత్వా
నివర్తయ రథం పునః
యథా న విద్యుః పౌరా మాం
తథా కురు సమాహితః. 31

రామస్య వచనం శ్రుత్వా
తథా చక్రే స సారథిః
ప్రత్యాగమ్య చ రామస్య
స్యందనం ప్రత్యవేదయత్. 32

తౌ సంప్రయుక్తం తు రథం సమాస్థితౌ
తదా ససీతౌ రఘువంశవర్ధనౌ
ప్రచోదయామాస తతస్తురంగమాన్
స సారథిర్యేన పథా తపోవనమ్. 33

తత స్సమాస్థాయ రథం మహారథః
ససారథిర్దాశరథిర్వనం యయౌ
ఉదఙ్ముఖం తం తు రథం చకార స
ప్రయాణమాంగల్యనిమిత్తదర్శనాత్. 34

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే షట్చత్వారింశస్సర్గః (46)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తచత్వారింశస్సర్గః (47)

శ్రీరాముడు లేక వెలవెలబోయిన అయోధ్యను చూసి ప్రజల దుఃఖము

ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం
పౌరాస్తే రాఘవం వినా
శోకోపహతనిశ్చేష్టా
బభూవుర్హ తచేతసః. 1

శోకజాశ్రుపరిద్యూనా
వీక్షమాణాః తతస్తతః
ఆలోకమపి రామస్య
న పశ్యన్తి స్మ దుఃఖితాః. 2

తే విషాదార్తవదనా
రహితాస్తేన ధీమతా
కృపణాః కరుణా వాచో
వదంతి స్మ మనస్వినః. 3

ధిగస్తు ఖలు నిద్రాం తాం
యయాఽపహృతచేతసః
నాద్య పశ్యామహే రామం
పృథూరస్కం మహాభుజమ్. 4

కథం నామ మహాబాహుః
స తథాఽవితథక్రియః
భక్తం జనం పరిత్యజ్య
ప్రవాసం రాఘవో గతః. 5

యో నస్సదా పాలయతి
పితా పుత్త్రానివౌరసాన్
కథం రఘూణాం స శ్రేష్ఠః
త్యక్త్వా నో విపినం గతః. 6

ఇహైవ నిధనం యామో
మహాప్రస్థానమేవ వా
రామేణ రహితానాం హి
కిమర్థం జీవితం హి నః. 7

సంతి శుష్కాణి కాష్ఠాని
ప్రభూతాని మహాంతి చ
తైః ప్రజ్వాల్య చితాం సర్వే
ప్రవిశామోఽథ పావకమ్. 8

కిం వక్ష్యామో మహాబాహుః
అనసూయః ప్రియంవదః
నీతః సరాఘవోఽస్మాభిః
ఇతి వక్తుం కథం క్షమమ్. 9

సా నూనం నగరీ దీనా
దృష్ట్వాఽస్మాన్ రాఘవం వినా
భవిష్యతి నిరానందా
సస్త్రీబాలవయోధికా. 10

నిర్యాతాస్తేన వీరేణ
సహ నిత్యం జితాత్మనా
విహీనా స్తేన చ పునః
కథం పశ్యామ తాం పురీమ్. 11

ఇతీవ బహుధా వాచో
బాహుముద్యమ్య తే జనాః
విలపంతి స్మ దుఃఖార్తా
వివత్సా ఇవ ధేనవః. 12

తతో మార్గానుసారేణ
గత్వా కించిత్ క్షణం పునః
మార్గనాశాద్విషాదేన
మహతా సమభిప్లుతాః. 13

రథస్య మార్గనాశేన
న్యవర్తంత మనస్వినః
కిమిదం కిం కరిష్యామో
దైవేనోపహతా ఇతి. 14

తతో యథాగతేనైవ
మార్గేణ క్లాంతచేతసః
అయోధ్యామాగమన్ సర్వే
పురీం వ్యథితసజ్జనామ్. 15

ఆలోక్య నగరీం తాం చ
క్షయవ్యాకులమానసాః
ఆవర్తయంత తేఽ శ్రూణి
నయనైః శోకపీడితైః. 16

ఏషా రామేణ నగరీ
రహితా నాతిశోభతే
ఆపగా గరుడేనేవ
హ్రదాదుద్ధృతపన్నగా. 17

చంద్రహీనమివాకాశం
తోయహీనమివార్ణవమ్
అపశ్యన్నిహతానందం
నగరం తే విచేతసః. 18

తే తాని వేశ్మాని మహాధనాని
దుఃఖేన దుఃఖోపహతా విశంతః
నైవ ప్రజజ్ఞుః స్వజనం జనం వా
నిరీక్షమాణాః ప్రవినష్టహర్షాః. 19

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే సప్తచత్వారింశస్సర్గః (47)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అష్టచత్వారింశస్సర్గః (48)

సీతారాములకై విలపించిన అయోధ్యానగర స్త్రీలు

తేషా మేవం విషణ్ణానాం
పీడితానామతీవ చ
బాష్పవిప్లుతనేత్రాణాం
సశోకానాం ముమూర్షయా. 1

అనుగమ్య నివృత్తానాం
రామం నగరవాసినామ్
ఉద్గతానీవ సత్త్వాని
బభూవురమనస్వినామ్. 2

స్వం స్వం నిలయమా
గమ్య పుత్రదారైఃసమావృతాః
అశ్రూణి ముముచుస్సర్వే
బాష్పేణ పిహితాననాః. 3

న చా హృష్యన్ నచామో
దన్ వణిజో న ప్రసారయన్
న చాశోభంత పణ్యాని
నాపచన్ గృహమేధినః. 4

నష్టం దృష్ట్వా నాభ్యనందన్
విపులం వా ధనాగమమ్
పుత్రం ప్రథమజం లబ్ధ్వా
జననీ నాభ్యనందత. 5

గృహే గృహే రుదంత్యశ్చ
భర్తారం గృహమాగతమ్
వ్యగర్హయంత దుఃఖార్తా
వాగ్భిః తోత్రైరివ ద్విపాన్. 6

కిం ను తేషాం గృహైః కార్యం
కిం దారైః కిం ధనేన వా
పుత్రై ర్వా కిం సుఖైర్వాపి
యే న పశ్యంతి రాఘవమ్. 7

ఏకస్సత్పురుషో లోకే
లక్ష్మణస్సహ సీతయా
యోఽనుగచ్ఛతి కాకుత్స్థం
రామం పరిచరన్ వనే. 8

ఆపగాః కృతపుణ్యాస్తాః
పద్మిన్యశ్చ సరాంసి చ
యేషు స్నాస్యతి కాకుత్స్థో
విగాహ్య సలిలం శుచి. 9

శోభయిష్యంతి కాకుత్స్థమ్
అటవ్యో రమ్యకాననాః
ఆపగాశ్చ మహానూపాః
సానుమంతశ్చ పర్వతాః. 10

కాననం వాపి శైలం వా
యం రామోఽభిగమిష్యతి
ప్రియాతిథిమివ ప్రాప్తం
నైనం శక్ష్యంత్యనర్చితుమ్. 11

విచిత్రకుసుమాపీడా
బహుమంజరి ధారిణః
రాఘవం దర్శయిష్యంతి
నగా భ్రమరశాలినః. 12

అకాలే చాపి ముఖ్యాని
పుష్పాణి చ ఫలాని చ
దర్శయిష్యంత్యనుక్రోశాత్
గిరయో రామమాగతమ్. 13

ప్రస్రవిష్యంతి తోయాని
విమలాని మహీధరాః
విదర్శయంతో వివిధాన్
భూయశ్చిత్రాంశ్చ నిర్ఝితాన్
పాదపాః పర్వతాగ్రేషు
రమయిష్యంతి రాఘవమ్. 14

యత్ర రామో భయం నాత్ర
నాస్తి తత్ర పరాభవః
స హి శూరో మహాబాహుః
పుత్రో దశరథస్య చ. 15

పురా భవతి నోదూరాత్
అనుగచ్ఛామ రాఘవమ్. 16

పాదచ్ఛాయా సుఖా భర్తుః
తాదృశస్య మహాత్మనః
స హి నాథో జనస్యాస్య
స గతి స్స పరాయణమ్. 17

వయం పరిచరిష్యామః
సీతాం యూయం తు రాఘవమ్
ఇతి పౌరస్త్రియో భర్తౄన్
దుఃఖార్తా స్తత్తదబ్రువన్. 18

యుష్మాకం రాఘవోఽరణ్యే
యోగక్షేమం విధాస్యతి
సీతా నారీ జనస్యాస్య
యోగక్షేమం కరిష్యతి. 19

కోన్వనే నాప్రతీతేన
సోత్కంఠితజనేన చ
సంప్రియేతాఽమనోజ్ఞేన
వాసేన హృతచేతసా. 20

కైకేయ్యా యది చేద్రాజ్యం
స్యాదధర్మ్యమనాథవత్
న హి నో జీవితేనార్థః
కుతః పుత్రైః కుతో ధనైః. 21

యయా పుత్రశ్చ భర్తా చ
త్యక్తా వైశ్వర్యకారణాత్
కం సా పరిహరేదన్యం
కైకేయీ కులపాంసనీ. 22

కైకేయ్యా న వయం రాజ్యే
భృతకా నివసేమ హి
జీవంత్యా జాతు జీవంత్యః
పుత్త్రైరపి శపామహే. 23

యా పుత్త్రం పార్థివేంద్రస్య
ప్రవాసయతి నిర్ఘృణా
కస్తాం ప్రాప్య సుఖం జీవేత్
అధర్మ్యా ృ్యం దుష్టచారిణీమ్. 24

ఉపద్రుతమిదం సర్వమ్
అనాలంబమనాయకమ్
కైకేయ్యా హి కృతే సర్వం
వినాశముపయాస్యతి. 25

న హి ప్రవ్రజితే రామే
జీవిష్యతి మహీపతిః
మృతే దశరథే వ్యక్తం
విలాపస్తదనంతరమ్. 26

తే విషం పిబతాఽలోడ్య
క్షీణపుణ్యాః సుదుర్గతాః
రాఘవం వాఽనుగచ్ఛధ్వమ్
అశ్రుతిం వాఽపి గచ్ఛత. 27

మిథ్యాప్రవ్రాజితో రామః
ససీత స్సహలక్ష్మణః
భరతే సన్నిసృష్టాః స్మః
సౌనికే పశవో యథా. 28

పూర్ణచంద్రాననః శ్యామో
గూఢజత్రురరిందమః
ఆజానుబాహుః పద్మాక్షో
రామో లక్ష్మణపూర్వజః. 29

పూర్వాభిభాషీ మధురః
సత్యవాదీ మహాబలః
సౌమ్యశ్చ సర్వలోకస్య
చంద్రవత్ ప్రియదర్శనః. 30

నూనం పురుషశార్దూలో
మత్తమాతంగవిక్రమః
శోభయిష్యత్యరణ్యాని
విచరన్ స మహారథః. 31

తాస్తథా విలపంత్యస్తు
నగరే నాగరస్త్రియః
చుక్రుశుర్దుఃఖసంతప్తా
మృత్యోరివ భయాగమే. 32

ఇత్యేవం విలపంతీనాం
స్త్రీణాం వేశ్మసు రాఘవమ్
జగామాస్తం దినకరో
రజనీ చాభ్యవర్తత. 33

నష్టజ్వలనసంపాత
ప్రశాంతాధ్యాయసత్కథా
తిమిరేణాభిలిప్తేవ
సా తదా నగరీ బభౌ. 34

ఉపశాంతవణిక్పణ్యా
నష్టహర్షా నిరాశ్రయా
అయోధ్యా నగరీ చాసీత్
నష్టతారమివాంబరమ్. 35

తథా స్త్రియో రామనిమిత్తమాతురా
యథా సుతే భ్రాతరి వా వివాసితే
విలప్య దీనా రురుదుర్విచేతసః
సుతైర్హి తాసామధికో హి సోఽభవత్. 36

ప్రశాంతగీతోత్సవనృత్తవాదనా
వ్యపాస్తహర్షా పిహితాపణోదయా
తదా హ్యయోధ్యా నగరీ బభూవ సా
మహార్ణవస్సంక్షపితోదకో యథా. 37

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే అష్టచత్వారింశస్సర్గః (48)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకోనపంచాశస్సర్గః (49)

స్యందికానది దాటిన సీతారామలక్ష్మణులు

రామోఽపి రాత్రిశేషేణ
తేనైవ మహదంతరమ్
జగామ పురుషవ్యాఘ్రః
పితురాజ్ఞామ్ అనుస్మరన్. 1

తథైవ గచ్ఛతస్తస్య
వ్యపాయాద్రజనీ శివా
ఉపాస్య శివాం సంధ్యాం
విషయాంతం వ్యగాహత. 2

గ్రామాన్ వికృష్టసీమాంతాన్
పుష్పితాని వనాని చ
పశ్యన్నతియయౌ శీఘ్రం
శనైరివ హయోత్తమైః
శృణ్వన్ వచో మనుష్యాణాం
గ్రామసంవాసవాసినామ్. 3

రాజానం ధిగ్దశరథం
కామస్య వశమాస్థితమ్
హా నృశంసాఽద్య కైకేయీ
పాపా పాపానుబంధినీ. 4

తీక్ష్ణా సంభిన్నమర్యాదా
తీక్ష్ణకర్మణి వర్తతే. 5

యా పుత్రమీదృశం రాజ్ఞః
ప్రవాసయతి ధార్మికమ్
వనవాసే మహాప్రాజ్ఞం
సానుక్రోశం జితేంద్రియమ్. 6

కథం నామ మహాభాగా
సీతా జనకనందినీ
సదా సుఖేష్వభిరతా
దుఃఖాన్యనుభవిష్యతి. 7

అహో దశరథో రాజా
నిస్స్నేహః స్వసుతం ప్రియమ్
ప్రజానామనఘం రామం
పరిత్యక్తుమిహేచ్ఛతి. 8

ఏతా వాచో మనుష్యాణాం
గ్రామసంవాసవాసినామ్
శృణ్వన్నతియయౌ వీరః
కోసలాన్ కోసలేశ్వరః. 9

తతో వేదశ్రుతిం నామ
శివవారివహాం నదీమ్
ఉత్తీర్యాభిముఖః ప్రాయాత్
అగస్త్యాధ్యుషితాం దిశమ్. 10

గత్వా తు సుచిరం కాలం
తతః శీతజలాం నదీమ్
గోమతీం గోయుతానూపామ్
అతరత్ సాగరంగమామ్. 11

గోమతీం చాప్యతిక్రమ్య
రాఘవః శీఘ్రగైర్హ్వయైః
మయూరహంసాభిరుతాం
తతార స్యందికాం నదీమ్. 12

స మహీం మనునా రాజ్ఞా
దత్తామిక్ష్వాకవే పురా
స్ఫీతాం రాష్ట్రావృతాం రామో
వైదేహీమన్వదర్శయత్. 13

సూత ఇత్యేవ చాభాష్య
సారథిం తమభీక్ష్ణశః
హంసమత్తస్వరః శ్రీమాన్
ఉవాచ పురుషర్షభః. 14

కదాఽహం పునరాగమ్య
సరయ్వాః పుష్పితే వనే.
మృగయాం పర్యటిష్యామి
మాత్రా పిత్రా చ సంగతః. 15

నాత్యర్థమభికాంక్షమి
మృగయాం సరయూవనే
రతిర్హ్యేషాఽతులా లోకే
రాజర్షిగణసమ్మతా. 16

రాజర్షీణాం హి లోకేఽస్మిన్
రత్యర్థం మృగయా వనే
కాలే వృతాం తాం మనుజైః
ధన్వినామభికాంక్షితామ్. 17

స తమధ్వానమైక్ష్వాక
సూతం మధురయా గిరా
తం తమర్థమ్ అభిప్రేత్య
యయౌ వాక్యముదీరయన్. 18

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకోనపంచాశస్సర్గః (49)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచాశస్సర్గః (50)

శృంగిబేరపురమున గుహుని సేవలు

విశాలాన్ కోసలాన్ రమ్యాన్
యాత్వా లక్ష్మణపూర్వజః
అయోధ్యాభిముఖో ధీమాన్
ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్. 1

ఆపృచ్ఛే త్వాం పురీశ్రేష్ఠే
కాకుత్స్థపరిపాలితే
దైవతాని చ యాని త్వాం
పాలయంత్యా వసంతి చ. 2

నివృత్తవనవాసస్త్వామ్
అనృణో జగతీపతేః
పునర్ద్రక్ష్యామి మాత్రా చ
పిత్రా చ సహ సంగతః. 3

తతో రుధిరతామ్రాక్షో
భుజముద్యమ్య దక్షిణమ్
అశ్రుపూర్ణముఖో దీనోఽ
బ్రవీజ్జానపదం జనమ్. 4

అనుక్రోశో దయా చైవ
యథార్హం మయి వః కృతః
చిరం దుఃఖస్య పాపీయో
గమ్యతామర్థసిద్ధయే. 5

తేఽభివాద్య మహాత్మానం
కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్
విలపంతో నరా ఘోరం
వ్యతిష్ఠంత క్వచిత్ క్వచిత్. 6

తథా విలపతాం తేషామ్
అతృప్తానాం చ రాఘవః
అచక్షుర్విషయం ప్రాయాత్
యథాఽర్కః క్షణదాముఖే. 7

తతో ధాన్యధనోపేతాన్
దానశీలజనాన్ శివాన్
అకుతశ్చిద్భయాన్ రమ్యాన్
చైత్యయూపసమావృతాన్. 8

ఉద్యానామ్రవనోపేతాన్
సంపన్నసలిలాశయాన్
తుష్టపుష్టజనాకీర్ణాన్
గోకులాకులసేవితాన్. 9

లక్షణీయాన్ నరేంద్రాణాం
బ్రహ్మఘోషాభినాదితాన్
రథేన పురుషవ్యాఘ్రః
కోసలానత్యవర్తత. 10

మధ్యేన ముదితం స్ఫీతం
రమ్యోద్యానసమాకులమ్
రాజ్యం భోగ్యం నరేంద్రాణాం
యయౌ ధృతిమతాం వరః. 11

తత స్త్రిపథగాం దివ్యాం
శివతోయామశైవలామ్
దదర్శ రాఘవో గంగాం
పుణ్యామ్ ఋషినిషేవితామ్. 12

ఆశ్రమైరవిదూరస్థైః
శ్రీమద్భిః సమలంకృతామ్
కాలేఽప్సరోభిరష్టాభిః
సేవితాంభోహ్రదాం శివామ్. 13

దేవదానవగంధర్వైః
కిన్నరైరుపశోభితామ్
నానాగంధర్వపత్నీభి
సేవితాం సతతం శివామ్. 14

దేవాఽఽక్రీడశతాకీర్ణాం
దేవోద్యానశతాయుతామ్
దేవార్థమాకాశగమాం
విఖ్యాతాం దేవపద్మినీమ్. 15

జలాఘాతాట్టహాసోగ్రాం
ఫేననిర్మలహాసినీమ్
క్వచిద్వేణీకృతజలాం
క్వచిదావర్తశోభితామ్. 16

క్వచిత్ స్తిమితగంభీరాం
క్వచిద్వేగజలాకులామ్
క్వచిత్ గంభీరనిర్ఘోషాం
క్వచిద్భైరవనిస్వనామ్. 17

దేవసంఘాప్లుతజలాం
నిర్మలోత్పలశోభితామ్
క్వచిదాభోగపులినాం
క్వచిన్నిర్మలవాలుకామ్. 18

హంససారసంఘుష్టాం
చక్రవాకోపకూజితామ్
సదా మత్తైశ్చ విహగైః
అభిసన్నాదితాంతరామ్
క్వచిత్తీరరుహైర్వృక్షైః
మాలాభిరివశోభితామ్. 19

క్వచి త్ఫుల్లోత్పలచ్ఛన్నాం
క్వచిత్పద్మవనాకులామ్
క్వచిత్కుముదషండైశ్చ
కుట్మలైరుపశోభితామ్. 20

నానాపుష్పరజోధ్వస్తాం
స మదామివ చ క్వచిత్
వ్యపేతమలసంఘాతం
మణినిర్మలదర్శనామ్. 21

దిశాగజైర్వనగజైః
మత్తైశ్చ వరవారణైః

దేవోపవాహ్యైశ్చ ముహుః
సన్నాదితవనాంతరామ్. 22

ప్రమదామివ యత్నేన
భూషితాం భూషణోత్తమైః
ఫలైః పుష్పైః కిసలయైః
వృతాం గుల్మైః ద్విజై స్తథా. 23

శింశుమారైశ్చ నక్రైశ్చ
భుజంగైశ్చ నిషేవితామ్
విష్ణుపాదచ్యుతాం దివ్యామ్
అపాపాం పాపనాశినీమ్
తాం శంకరజటాజూటాత్
భ్రష్టాం సాగరతేజసా. 24

సముద్రమహిషీం గంగాం
సారసక్రౌంచానాదితామ్
ఆససాద మహాబాహుః
శృంగిబేరపురం ప్రతి. 25

తామూర్మికలిలావర్తామ్
అన్వవేక్ష్య మహారథః
సుమంత్రమబ్రవీత్ సూతమ్
ఇహైవాద్య వసామహే. 26

అవిదూరాదయం నద్యా
బహుపుష్పప్రవాళవాన్
సుమహానింగుదీవృక్షో
వసామోఽత్రైవ సారథే. 27

ద్రక్ష్యామః సరితాం శ్రేష్ఠాం
సమ్మాన్యసలిలాం శివామ్
దేవదానవగంధర్వ
మృగమానుషపక్షిణామ్. 28

లక్ష్మణశ్చ సుమంత్రశ్చ
బాఢమిత్యేవ రాఘవమ్
ఉక్త్వా తమింగుదీవృక్షం
తదోపయయతుర్హయైః. 29

రామోఽభియాయ తం రమ్యం
వృక్షమ్ ఇక్ష్వాకునందనః
రథాదవాతరత్ తస్మాత్
సభార్య సహలక్ష్మణః. 30

సుమంత్రోఽప్యవతీర్యాస్మాత్
మోచయిత్వా హయోత్తమాన్
వృక్షమూలగతం రామమ్
ఉపతస్థే కృతాంజలిః. 31

తత్ర రాజా గుహో నామ
రామస్యాఽఽత్మసమస్సఖా
నిషాదజాత్యో బలవాన్
స్థపతిశ్చేతి విశ్రుతః. 32

స శ్రుత్వా పురుషవ్యాఘ్రం
రామం విషయమాగతమ్
వృద్ధైః పరివృతోఽమాత్యైః
జ్ఞాతిభిశ్చాభ్యుపాగతః. 33

తతో నిషాదాధిపతిం
దృష్ట్వా దూరాదుపస్థితమ్
సహ సౌమిత్రిణా రామః
సమాగచ్ఛత్ గుహేన సః. 34

తమార్తః సంపరిష్వజ్య
గుహో రాఘవమబ్రవీత్
యథాఽయోధ్యా తథేయం తే
రామ కిం కరవాణి తే. 35

ఈదృశం హి మహాబాహో
కః ప్రాప్స్యత్యతిథిం ప్రియమ్. 36

తతో గుణవదన్నాద్యమ్
ఉపాదాయ పృథగ్విధమ్
అర్ఘ్యం చోపానయత్ క్షిప్రం
వాక్యం చేదమువాచ హ. 37

స్వాగతం తే మహాబాహో
తవేయమఖిలా మహీ
వయం ప్రేష్యా భవాన్ భర్తా
సాధు రాజ్యం ప్రశాధి నః. 38

భక్ష్యం భోజ్యం చ పేయం
చ లేహ్యం చేదముపస్థితమ్
శయనాని చ ముఖ్యాని
వాజినాం ఖాదనం చ తే. 39

గుహ ఏవం బ్రువాణం
తు రాఘవః ప్రత్యువాచ హ
అర్చితాశ్చైవ హృష్టాశ్చ
భవతా సర్వథా వయమ్
పద్భ్యామభిగమాచ్చైవ
స్నేహసందర్శనేన చ. 40

భుజాభ్యాం సాధు పీనాభ్యాం
పీడయన్ వాక్యమబ్రవీత్. 41

దిష్ట్యా త్వాం గుహ పశ్యామి
హ్యరోగం సహ బాంధవైః
అపి తే కుశలం రాష్ట్రే
మిత్రేషు చ ధనేషు చ. 42

యత్త్విదం భవతా కించిత్
ప్రీత్యా సముపకల్పితమ్
సర్వం తదనుజానామి
న హి వర్తే ప్రతిగ్రహే. 43

కుశచీరాజినధరం
ఫలమూలాశినం చ మామ్
విద్ధి ప్రణిహితం ధర్మే
తాపసం వనగోచరమ్. 44

అశ్వానాం ఖాదనేనాహమ్
అర్థీ నాన్యేన కేనచిత్
ఏతావతాఽత్ర భవతా
భవిష్యామి సుపూజితః. 45

ఏతే హి దయితా రాజ్ఞః
పితుర్దశరథస్య మే

ఏతై స్సువిహితైరశ్వైః
భవిష్యామ్యహమర్చితః. 46

అశ్వానాం ప్రతిపానం చ
ఖాదనం చైవ సోఽన్వశాత్
గుహస్తత్రైవ పురుషాం
స్త్వరితం దీయతామితి. 47

తతశ్చీరోత్తరాసంగః
సంధ్యామన్వాస్య పశ్చిమామ్
జలమేవాదదే భోజ్యం
లక్ష్మణేనాఽఽహృతం స్వయమ్. 48

తస్య భూమౌ శయానస్య
పాదౌ ప్రక్షాళ్య లక్ష్మణః
సభార్యస్య తతోఽభ్యేత్య
తస్థౌ వృక్షముపాశ్రితః. 49

గుహోఽపి సహ సూతేన
సౌమిత్రిమనుభాషయన్
అన్వజాగ్రత్ తతో రామమ్
అప్రమత్తో ధనుర్ధరః. 50

తథా శయానస్య తతోఽస్య ధీమతో
యశస్వినో దాశరథేర్మహాత్మనః
అదృష్టదుఃఖస్య సుఖోచితస్య సా
తదావ్యతీయాయ చిరేణ శర్వరీ. 51

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే పంచాశస్సర్గః (50)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకపంచాశస్సర్గః (51)

నిషాదరాజు సమక్షమున లక్ష్మణుని పరితాపము

తం జాగ్రతమదంభేన
భ్రాతురర్థాయ లక్ష్మణమ్
గుహస్సంతాపసంతప్తో
రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్. 1

ఇయం తాత సుఖా శయ్యా
త్వదర్థమ్ ఉపకల్పితా
ప్రత్యాశ్వసిహి సాధ్వస్యాం
రాజపుత్ర యథాసుఖమ్. 2

ఉచితోఽయం జనస్సర్వః
క్లేశానాం త్వం సుఖోచితః
గుప్త్యర్థం జాగరిష్యామః
కాకుత్స్థస్య వయం నిశామ్. 3

న హి రామాత్ ప్రియతమో
మమాస్తి భువి కశ్చన
బ్రవీమ్యేతదహం సత్యం
సత్యేనైవ చ తే శపే. 4

అస్య ప్రసాదాదాశంసే
లోకేఽస్మిన్ సుమహద్యశః
ధర్మావాప్తించ విపులామ్
అర్థావాప్తిం చ కేవలామ్. 5

సోఽహం ప్రియసఖం రామం
శయానం సహ సీతయా
రక్షిష్యామి ధనుష్పాణిః
సర్వతో జ్ఞాతిభిస్సహ. 6

న హి మేఽవిదితం కించిత్
వనేఽస్మింశ్చరతస్సదా
చతురంగం హ్యపి బలం
సుమహత్ ప్రసహేమ హి. 7

లక్ష్మణస్తం తదోవాచ
రక్ష్యమాణాస్త్వయానఘ
నాత్ర భీతా వయం సర్వే
ధర్మమేవానుపశ్యతా. 8

కథం దశరథౌ భూమౌ
శయానే సహ సీతయా
శక్యా నిద్రా మయా లబ్ధుం
జీవితం వా సుఖాని వా. 9

యో న దేవాసురైస్సర్వైః
శక్యః ప్రసహితుం యుధి
తం పశ్య సుఖసంవిష్టం
తృణేషు సహ సీతయా. 10

యో మంత్రతపసా లబ్ధో
వివిధైశ్చ పరిశ్రమైః
ఏకో దశరథస్యేష్టః
పుత్రస్సదృశలక్షణః. 11

అస్మిన్ ప్రవ్రాజితే రాజా
న చిరం వర్తయిష్యతి
విధవా మేదినీ నూనం
క్షిప్రమేవ భవిష్యతి. 12

వినద్య సుమహానాదం
శ్రమేణోపరతాః స్త్రియః
ని ర్ఘోషోపరతం చాతో
మన్యే రాజనివేశనమ్. 13

కౌశల్యా చైవ రాజా చ
తథైవ జననీ మమ
నాశంసే యది జీవంతి
సర్వే తే శర్వరీమిమామ్. 14

జీవేదపి హి మే మాతా
శత్రుఘ్నస్యాన్వవేక్షయా
తద్దుఃఖం యత్తు కౌశల్యా
వీరసూర్వినశిష్యతి. 15

అనురక్తజనాకీర్ణా
సుఖా లోకప్రియావహా
రాజవ్యసనసంస్పృష్టా
సా పురీ వినశిష్యతి. 16

కథం పుత్రం మహాత్మానం
జ్యేష్ఠం ప్రియమపశ్యతః
శరీరం ధారయిష్యంతి
ప్రాణా రాజ్ఞో మహాత్మనః. 17

వినష్టే నృపతౌ పశ్చాత్
కౌసల్యా వినశిష్యతి
అనంతరం చ మాతాఽపి
మమ నాశముపైష్యతి. 18

అతిక్రాంతమతిక్రాంతమ్
అనవాప్య మనోరథమ్
రాజ్యే రామమనిక్షిప్య
పితా మే వినశిష్యతి. 19

సిద్ధార్థాః పితరం వృత్తం
తస్మిన్ కాలేఽప్యుపస్థితే
ప్రేతకార్యేషు సర్వేషు
సంస్కరిష్యంతి భూమిపమ్. 20

రమ్యచత్వరసంస్థానాం
సువిభక్తమహాపథామ్
హర్మ్యప్రాసాదసంపన్నామ్
గణికావరశోభితామ్. 21

రథాశ్వగజసంబాధాం
తూర్యనాదవినాదితామ్
సర్వకల్యాణసంపూర్ణాం
హృష్టపుష్టజనాకులామ్. 22

ఆరామోద్యానసంపన్నాం
సమాజోత్సవశాలినీమ్.
సుఖితా విచరిష్యంతి
రాజధానీం పితుర్మమ. 23

అపి జీవేద్దశరథో
వనవాసాత్ పునర్వయమ్
ప్రత్యాగమ్య మహాత్మానమ్
అపి పశ్యేమ సువ్రతమ్. 24

అపి సత్యప్రతిజ్ఞేన
సార్ధం కుశలినా వయమ్
నివృత్తే వనవాసేఽస్మిన్
అయోధ్యాం ప్రవిశేమ హి. 25

పరిదేవయమానస్య
దుఃఖార్తస్య మహాత్మనః
తిష్ఠతో రాజపుత్త్రస్య
శర్వరీ సాఽత్యవర్తత. 26

తథాహి సత్యం బ్రువతి ప్రజాహితే
నరేంద్రపుత్త్రే గురుసౌహృదాద్గుహః
ముమోచ బాష్పం వ్యసనాభిపీడితో
జ్వరాతురో నాగ ఇవ వ్యథాతురః. 27

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యకాండే ఏకపంచాశస్సర్గః (51)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్విపంచాశస్సర్గః (52)

నావను సిద్ధము చేసిన గుహుడు

ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం
పృథువక్షా మహాయశాః
ఉవాచ రామః సౌమిత్రిం
లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్. 1

భాస్కరోదయకాలోఽయం
గతా భగవతీ నిశా
అసౌ సుకృష్ణో విహగః
కోకిలస్తాత కూజతి. 2

బర్హిణానాం చ నిర్ఘోషః
శ్రూయతాం నదతాం వనే
తరామ జాహ్నవీం సౌమ్య
శీఘ్రగాం సాగరంగమామ్. 3

విజ్ఞాయ రామస్య వచః
సౌమిత్రిర్మిత్రనందనః
గుహమామంత్ర్య సూతం
చ సోఽతిష్ఠత్ భ్రాతురగ్రతః. 4

స తు రామస్య వచనం
నిశమ్య ప్రతిగృహ్య చ
స్థపతిస్తూర్ణమాహూయ
సచివానిదమబ్రవీత్. 5

అస్య వాహనసంయుక్తాం
కర్ణగ్రాహవతీం శుభామ్
సుప్రతారాం దృఢాం తీర్థే
శీఘ్రం నావముపాహర. 6

తం నిశమ్య సమాదేశం
గుహామాత్యగణో మహాన్
ఉపోహ్య రుచిరాం నావం
గుహాయ ప్రత్యవేదయత్. 7

తతస్స ప్రాంజలిర్భూత్వా
గుహో రాఘవమబ్రవీత్
ఉపస్థితేఽయం నౌర్దేవ
భూయః కిం కరవాణి తే. 8

తవామరసుతప్రఖ్య
తర్తుం సాగరగాం నదీమ్
నౌరియం పురుషవ్యాఘ్ర
తాం త్వమారోహ సువ్రత. 9

అథోవాచ మహాతేజా
రామో గుహమిదం వచః
కృతకామోఽస్మి భవతా
శీఘ్రమారోప్యతామితి. 10

తతః కలాపాన్ సన్నహ్యా
ఖడ్గౌ బద్ధ్వా చ ధన్వినౌ
జగ్మతుర్యేన తౌ గంగాం
సీతయా సహ రాఘవౌ. 11

రామమేవ తు ధర్మజ్ఞమ్
ఉపగమ్య వినీతవత్
కిమహం కరవాణీతి
సూతః ప్రాంజలిరబ్రవీత్. 12

తతోఽబ్రవీద్దాశరథిస్సుమంత్రం
స్పృశన్ కరేణోత్తమదక్షిణేన
సుమంత్ర శీఘ్రం పునరేవ యాహి
రాజ్ఞస్సకాశే భవ చాప్రమత్తః. 13

నివర్తస్వేత్యువాచైనమ్
ఏతావద్ధి కృతం మమ
రథం విహాయ పద్భ్యాం తు
గమిష్యామో మహావనమ్. 14

ఆత్మానం త్వభ్యనుజ్ఞాతమ్
అవేక్ష్యాఽర్తః స్స సారథిః
సుమంత్రః పురుషవ్యాఘ్రమ్
ఐక్ష్వాకమిదమబ్రవీత్. 15

నాతిక్రాంతమిదం లోకే
పురుషేణేహ కేనచిత్
తవ సభ్రాతృభార్యస్య
వాసః ప్రాకృతవద్వనే. 16

న మన్యే బ్రహ్మచర్యేఽస్తి
స్వధీతే వా ఫలోదయః
మార్దవార్జవయోర్వాపి
త్వాం చేద్వ్యసనమాగతమ్. 17

సహ రాఘవ వైదేహ్యా
భ్రాత్రా చైవ వనే వసన్
త్వం గతిం ప్రాప్స్యసే వీర
త్రీన్ లోకాంస్తు జయన్నివ. 18

వయం ఖలు హతా రామ
యే త్వయా ప్యుపవంచితాః
కైకేయ్యా వశమేష్యామః
పాపాయా దుఃఖభాగినః. 19

ఇతి బ్రువన్నాత్మసమం
సుమంత్రః సారథిస్తదా
దృష్ట్వా దూరగతం రామం
దుఃఖార్తో రురుదే చిరమ్. 20

తతస్తు విగతే బాష్పే
సూతం స్పృష్టోదకం శుచిమ్
రామస్తు మధురం వాక్యం
పునః పునరువాచ తమ్. 21

ఇక్ష్వాకూణాం త్వయా తుల్యం
సుహృదం నోపలక్షయే
యథా దశరథో రాజా
మాం న శోచేత్ తథా కురు. 22

శోకోపహతచేతాశ్చ
వృద్ధశ్చ జగతీపతిః
కామభారావసన్నశ్చ
తస్మాదేతద్బ్రవీమి తే. 23

యద్యదాజ్ఞాపయేత్ కించిత్
స మహాత్మా మహీపతిః
కైకేయ్యాః ప్రియకామార్థం
కార్యం తదవికాంక్షయా. 24

ఏతదర్థం హి రాజ్యాని
ప్రశాసతి నరేశ్వరాః
యదేషాం సర్వకృత్యేషు
మనో న ప్రతిహన్యతే. 25

యద్యథా స మహారాజో
నాళీకమధిగచ్ఛతి
న చ తామ్యతి దుఃఖేన
సుమంత్ర కురు తత్తథా. 26

అదృష్టదుఃఖం రాజానం
వృద్ధమార్యం జితేంద్రియమ్
బ్రూయాస్త్వమభివాద్యైవ
మమ హేతోరిదం వచః. 27

నైవాహమనుశోచామి
లక్ష్మణో న చ మైథిలీ
అయోధ్యాయాశ్చ్యుతాశ్చేతి
వనే వత్స్యామహేతి చ. 28

చతుర్దశసు వర్షేషు
నివృత్తేషు పునః పునః
లక్ష్మణం మాం చ సీతాం చ
ద్రక్ష్యసే క్షిప్రమాగతాన్. 29

ఏవముక్త్వా తు రాజానం
మాతరం చ సుమంత్ర మే
అన్యాశ్చ దేవీసహితాః
కైకేయీం చ పునః పునః. 30

ఆరోగ్యం బ్రూహి కౌశల్యామ్
అథ పాదాభివందనమ్
సీతాయా మమ చాఽఽర్యస్య
వచనాల్లక్ష్మణస్య చ. 31

బ్రూయాశ్చహి మహారాజం
భరతం క్షిప్రమానయ
ఆగతశ్చాపి భరతః
స్థాప్యో నృపమతే పదే. 32

భరతం చ పరిష్వజ్య
యౌవరాజ్యేఽభిషిచ్య చ
అస్మత్ సంతాపజం దుఃఖం
న త్వామభిభవిష్యతి. 33

భరతశ్చాపి వక్తవ్యో
యథా రాజని వర్తసే
తథా మాతృషు వర్తేథాః
సర్వాస్వేవావిశేషతః. 34

యథా చ తవ కైకేయీ
సుమిత్రా చ విశేషతః
తథైవ దేవీ కౌసల్యా
మమ మాతా విశేషతః. 35

తాతస్య ప్రియకామేన
యౌవరాజ్యమపేక్షతా
లోకయోరుభయోశ్శక్యం
నిత్యదా సుఖమేధితుమ్. 36

నివర్త్యమానో రామేణ
సుమంత్రశ్శోకకర్శితః
తత్సర్వం వచనం శ్రుత్వా
స్నేహాత్ కాకుత్స్థ మబ్రవీత్. 37

యదహం నోపచారేణ
బ్రూయాం స్నేహాదవిక్లబః
భక్తిమానితి తత్తావత్
వాక్యం త్వం క్షంతుమర్హసి. 38

కథం హి త్వద్విహీనోఽహం
ప్రతియాస్యామి తాం పురీమ్
తవ తావద్వియోగేన
పుత్రశోకాకులామివ. 39

సరామమపి తావన్మే
రథం దృష్ట్వా తదా జనః
వినా రామం రథం దృష్ట్వా
విదీర్యేతాపి సా పురీ. 40

దైన్యం హి నగరీ గచ్ఛేత్ దృష్ట్వా
శూన్యమిమం రథమ్
సూతావశేషం స్వం సైన్యం
హతవీరమివాఽహవే. 41

దూఽరేపి నివసంతం త్వాం
మానసేనాగ్రతః స్థితమ్
చింతయంత్యోద్య నూనం త్వాం
నిరాహారాః కృతాః ప్రజాః. 42

దృష్టం తద్ధి త్వయా రామ
యాదృశం త్వత్ప్రవాసనే
ప్రజానాం సంకులం వృత్తం
త్వచ్ఛోకక్లాంతచేతసామ్. 43

ఆర్తనాదో హి యః పౌరైః
ముక్త స్త్వద్విప్రవాసనే
సరథం మాం నిశామ్యైవ
కుర్యుః శతగుణం తతః. 44

అహం కించాపి వక్ష్యామి
దేవీం తవ సుతో మయా
నీతోఽసౌ మాతులకులం
సంతాపం మా కృథా ఇతి. 45

అసత్యమపి నైవాహం
బ్రూయాం వచనమీదృశమ్
కథమప్రియమేవాహం
బ్రూయాం సత్యమిదం వచః. 46

మమ తావన్నియోగస్థాః
త్వద్బంధుజనవాహినః
కథం రథం త్వయా హీనం
ప్రవక్ష్యంతి హయోత్తమాః. 47

తం న శక్ష్యామ్యహం గంతు
అయోధ్యాం త్వదృతేఽనఘ
వనవాసానుయానాయ
మా మనుజ్ఞాతుమర్హసి. 48

యది మే యాచమానస్య
త్యాగమేవ కరిష్యసి
సరథోఽగ్నిం ప్రవేక్ష్యామి
త్యక్తమాత్ర ఇహ త్వయా. 49

భవిష్యంతి వనే యాని
తపోవిఘ్నకరాణి తే
రథేన ప్రతిబాధిష్యే
తాని సత్త్వాని రాఘవ. 50

త్వత్కృతే న మయాఽవాప్తం
రథచర్యాకృతం సుఖమ్
ఆశంసే త్వత్కృతే నాహం
వనవాసకృతం సుఖమ్. 51

ప్రసీదేచ్ఛామి తేఽరణ్యే
భవితుం ప్రత్యనంతరః
ప్రీత్యాఽభిహితమిచ్ఛామి
భవ మే ప్రత్యనంతరః. 52

ఇమే చాపి హయా వీర
యది తే వనవాసినః
పరిచర్యాం కరిష్యంతి
ప్రాప్స్యంతి పరమాం గతిమ్. 53

తవ శుశ్రూషణం మూర్ధ్నా
కరిష్యామి వనే వసన్
అయోధ్యాం దేవలోకం వా
సర్వథా ప్రజహామ్యహమ్. 54

న హి శక్యా ప్రవేష్టుం సా
మయాఽయోధ్యా త్వయావినా
రాజధానీ మహేంద్రస్య
యథా దుష్కృతకర్మణా. 55

వనవాసే క్షయం ప్రాప్తే
మమైష హి మనోరథః
యదనేన రథేనైవ త్వాం
వహేయం పురీం పునః. 56

చతుర్దశ హి వర్షాణి
సహితస్య త్వయా వనే
క్షణభూతాని యాస్యంతి
శతసంఖ్యాఽన్యతోఽన్యథా. 57

భృత్యవత్సల తిష్ఠంతం
భర్తృపుత్రగతే పథి
భక్తం భృత్యం స్థితం స్థిత్యాం
త్వం న మాం హాతుమర్హసి. 58

ఏవం బహువిధం దీనం
యాచమానం పునః పునః
రామో భృత్యానుకంపీ తు
సుమంత్రమిదమబ్రవీత్. 59

జానామి పరమాం భక్తిం
మయి తే భర్తృవత్సల
శృణు చాపి యదర్థం త్వాం
ప్రేషయామి పురీమితః. 60

నగరీం త్వాం గతం దృష్ట్వ్వా
జననీ మే యవీయసీ
కైకేయీ ప్రత్యయం గచ్ఛేత్
ఇతి రామో వనం గతః. 61

పరితుష్టా హి సా దేవీ
వనవాసం గతే మయి
రాజానం నాతిశంకేత
'మిథ్యావాదీ'తి ధార్మికమ్. 62

ఏష మే ప్రథమః కల్పో
యదంబా మే యవీయసీ
భరతారక్షితం స్ఫీతం
పుత్రరాజ్యమ్ అవాప్నుయాత్. 63

మమ ప్రియార్థం రాజ్ఞశ్చ
సరథస్త్వ్వం పురీం వ్రజ
సందిష్టశ్చాసి యా నర్థాన్
తాంస్తాన్ బ్రూయాస్తథా తథా. 64

ఇత్యుక్త్వ్వా వచనం సూతం
సాంత్వయిత్వా పునః పునః
గుహం వచనమక్లీబో
రామో హేతుమదబ్రవీత్. 65

నేదానీం గుహ యోగ్యోఽయం
వాసో మే సజనే వనే
ఆవశ్యం హ్యాశ్రమే వాసః
కర్తవ్యస్తద్గతో విధిః. 66

సోఽహం గృహీత్వా నియమం
తపస్విజనభూషణమ్
హితకామః పితుర్భూయః
సీతాయా లక్ష్మణస్య చ
జటాః కృత్వా గమిష్యామి
న్యగ్రోధక్షీరమానయ. 67

తత్ క్షీరం రాజపుత్రాయ
గుహః క్షిప్రముపాహరత్
లక్ష్మణస్యాత్మనశ్చైవ
రామస్తేనాకరోజ్జటాః. 68

దీర్ఘబాహుర్నరవ్యాఘ్రో
జటిలత్వమధారయత్. 69

తౌ తదా చీరవసనౌ
జటామణ్డలధారిణౌ
ఆశోభేతామ్ ఋషిసమౌ
భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 70

తతో వైఖానసం మార్గమ్
ఆస్థితః సహ లక్ష్మణః
వ్రతమాదిష్టవాన్ రామః
సహాయం గుహమబ్రవీత్. 71

అప్రమత్తో బలే కోశే
దుర్గే జనపదే తథా
భవేథా గుహ రాజ్యం హి
దురారక్షతమం మతమ్. 72

తతస్తం సమనుజ్ఞాయ
గుహమిక్ష్వాకునందనః
జగామ తూర్ణమవ్యగ్రః
సభార్యః సహ లక్ష్మణః. 73

స తు దృష్ట్వా నదీతీరే
నావమిక్ష్వాకునందనః
తితీర్షుః శీఘ్రగాం గంగాం
ఇదం లక్ష్మణమబ్రవీత్. 74

ఆరోహ త్వం నరవ్యాఘ్ర
స్థితాం నావమిమాం శనైః
సీతాం చారోపయాఽన్వక్షం
పరిగృహ్యా మనస్వినీమ్. 75

స భ్రాతుః శాసనం శ్రుత్వా
సర్వమప్రతికూలయన్
ఆరోప్య మైథిలీం పూర్వమ్
ఆరురోహాఽఽత్మవాంస్తతః. 76

అథాఽఽరురోహ తేజస్వీ
స్వయం లక్ష్మణపూర్వజః
తతో నిషాదాధిపతిః
గుహో జ్ఞాతీనచోదయత్. 77

రాఘవోఽపి మహాతేజా
నావమారుహ్యా తాం తతః
బ్రహ్మవత్ క్షత్రవచ్చైవ
జజాప హితమాత్మనః. 78

ఆచమ్య చ యథాశాస్త్రం
నదీం తాం సహ సీతయా
ప్రాణమత్ ప్రీతిసంహృష్టో
లక్ష్మణశ్చామితప్రభః. 79

అనుజ్ఞాయ సుమంత్రం చ
సబలం చైవ తం గుహమ్
ఆస్థాయ నావం రామస్తు
చోదయామాస నావికాన్. 80

తతస్తైః చోదితా సా నౌః
కర్ణధారసమాహితా
శుభస్ఫ్యవేగాభిహతా
శీఘ్రం సలిలమత్యగాత్. 81

మధ్యం తు సమనుప్రాప్య
భాగీరథ్యాస్త్వనిందితా
వైదేహీ ప్రాంజలిర్భూత్వా తాం
నదీమిదమబ్రవీత్. 82

పుత్త్రో దశరథస్యాయం
మహారాజస్య ధీమతః
నిదేశం పారయిత్వేమం
గంగే త్వదభిరక్షితః. 83

చతుర్దశ హి వర్షాణి
సమగ్రాణ్యుష్య కాననే
భ్రాత్రా సహ మయా చైవ
పునః ప్రత్యాగమిష్యతి. 84

తతస్త్వాం దేవి సుభగే
క్షేమేణ పునరాగతా
యక్ష్యే ప్రముదితా గంగే
సర్వకామసమృద్ధినీ. 85

త్వం హి త్రిపథగా దేవి
బ్రహ్మలోకం సమీక్షసే
భార్యా చోదధిరాజస్య
లోకేఽస్మిన్ సంప్రదృశ్యసే. 86

సా త్వాం దేవి నమస్యామి
ప్రశంసామి చ శోభనే
ప్రాప్తరాజ్యే నరవ్యాఘ్రే
శివేన పునరాగతే. 87

గవాం శతసహస్రాణి
వస్త్రాణ్యన్నం చ పేశలమ్
బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రయచ్ఛామి
తవ ప్రియచికీర్షయా. 88

సురాఘటసహస్రేణ
మాంసభూతౌదనేన చ
యక్ష్యే త్వాం ప్రయతా దేవి
పురీం పున రుపాగతా. 89

యాని త్వత్తీరవాసీని
దైవతాని వసంతి చ
తాని సర్వాణి యక్ష్యామి
తీర్థాన్యాయతనాని చ. 90

పునరేవ మహాబాహుః
మయా భ్రాత్రా చ సంగతః
అయోధ్యాం వనవాసాత్తు
ప్రవిశత్వనఘోఽనఘే. 91

తథా సంభాషమాణా
సా సీతా గంగమనిందితా
దక్షిణా దక్షిణం తీరం
క్షిప్రమేవాభ్యుపాగమత్. 92

తీరం తు సమనుప్రాప్య
నావం హిత్వా నరర్షభః
ప్రాతిష్ఠత సహ భ్రాత్రా
వైదేహ్యా చ పరంతపః. 93

అథాబ్రవీన్మహాబాహుః
సుమిత్రానందవర్ధనమ్
భవ సంరక్షణార్థాయ
సజనే విజనేఽపి వా. 94

అవశ్యం రక్షణం కార్యమ్
అదృష్టే విజనే వనే
అగ్రతో గచ్ఛ సౌమిత్రే
సీతా త్వామనుగచ్ఛతు. 95

పృష్ఠతోఽహం గమిష్యామి
త్వాం చ సీతాం చ పాలయన్
అన్యోన్యస్యేహ నో రక్షా
కర్తవ్యా పురుషర్షభ. 96

న హి తావదతిక్రాంతా
సుకరా కాచన క్రియా
అద్య దుఃఖం తు వైదేహీ
వనవాసస్య వేత్స్యతి. 97

ప్రణష్టజనసంబాధం
క్షేత్రారామవివర్జితమ్
విషమం చ ప్రపాతం చ
వనమద్య ప్రవేక్ష్యతి. 98

శ్రుత్వా రామస్య వచనం
ప్రతస్థే లక్ష్మణోఽగ్రతః
అనంతరం చ సీతాయా
రాఘవో రఘునందనః. 99

గతం తు గంగాపరపారమాశు
రామం సుమంత్రః ప్రతతం నిరీక్ష్య
అధ్వప్రకర్షా ద్వినివృత్తదృష్టిః
ముమోచ బాష్పం వ్యథిత స్తపస్వీ. 100

స లోకపాలప్రతిమప్రభావవాన్
తీర్త్వా మహాత్మా వరదో మహానదీమ్
తతః స్సమృద్ధాన్ శుభసస్యమాలినః
క్రమేణ వత్సాన్ ముదితానుపాగమత్.
101

తౌ తత్ర హత్వా చతురో మహామృగాన్
వరాహమృశ్యం పృషతం మహారురుమ్
ఆదాయ మేధ్యం త్వరితం బుభుక్షితౌ
వాసాయ కాలే యయతుర్వనస్పతిమ్.
102

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ద్విపంచాశస్సర్గః (52)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - త్రిపంచాశస్సర్గః (53)

అన్నను, వదినను సేవిస్తూ ఉంటానని చెప్పిన లక్ష్మణుడు

స తం వృక్షం సమాసాద్య
సంధ్యామన్వాస్య పశ్చిమామ్
రామో రమయతాం శ్రేష్ఠ
ఇతి హోవాచ లక్ష్మణమ్. 1

అద్యేయం ప్రథమా రాత్రిః
యాతా జనపదాద్బహిః
యా సుమంత్రేణ రహితా
తాం నోత్కంఠితుమర్హసి. 2

జాగర్తవ్యమ్ అతంద్రిభ్యామ్
అద్యప్రభృతి రాత్రిషు
యోగక్షేమం హి సీతాయా
వర్తేతే లక్ష్మణాఽఽవయోః. 3

రాత్రిం కథంచిదేవేమాం
సౌమిత్రే వర్తయామహే
ఉపావర్తామహే భూమౌ
ఆస్తీర్య స్వయమార్జితైః. 4

స తు సంవిశ్య మేదిన్యాం
మహార్హశయనోచితః
ఇమాః సౌమిత్రయే రామో
వ్యాజహార కథాశ్శుభాః. 5

ధ్రువమద్య మహారాజో
దుఃఖం స్వపితి లక్ష్మణ
కృతకామా తు కైకేయీ
తుష్టా భవితుమర్హతి. 6

సా హి దేవీ మహారాజం
కైకయీ రాజ్యకారణాత్
అపి న చ్యావయేత్ ప్రాణాన్
దృష్ట్వా భరతమాగతమ్. 7

అనాథశ్చ హి వృద్ధశ్చ
మయా చైవ వినాకృతః
కిం కరిష్యతి కామాత్మా
కైకేయీవశమాగతః. 8

ఇదం వ్యసనమాలోక్య
రాజ్ఞశ్చ మతివిభ్రమమ్
కామ ఏవార్థధర్మాభ్యాం
గరీయానితి మే మతిః. 9

కో హ్యవిద్వానపి పుమాన్
ప్రమదాయాః కృతే త్యజేత్
ఛందానువర్తినం పుత్రం
తాతో మామివ లక్ష్మణ. 10

సుఖీ బత సభార్యశ్చ
భరతః కైకయీసుతః
ముదితాన్ కోసలానేకో
యో భోక్ష్యత్యధిరాజవత్. 11

స హి సర్వస్య రాజ్యస్య
ముఖమేకం భవిష్యతి
తాతే చ వయసాఽతీతే
మయి చారణ్యమాస్థితే. 12

అర్థధర్మౌ పరిత్యజ్య
యః కామమనువర్తతే
ఏవమాపద్యతే క్షిప్రం
రాజా దశరథో యథా. 13

మన్యే దశరథాంతాయ
మమ ప్రవ్రాజనాయ చ
కైకేయీ సౌమ్య సంప్రాప్తా
రాజ్యాయ భరతస్య చ. 14

అపీదానీం తు కైకేయీ
సౌభాగ్యమదమోహితా
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం
చ సంప్రబాధేత మత్కృతే. 15

మా స్మ మత్కారణాద్దేవీ
సుమిత్రా దుఃఖమావసేత్
అయోధ్యామిత ఏవ త్వం
కాల్యే ప్రవిశ లక్ష్మణ. 16

అహమేకో గమిష్యామి
సీతయా సహ దండకాన్
అనాథాయా హి నాథస్త్వం
కౌశల్యాయా భవిష్యసి. 17

క్షుద్రకర్మా హి కైకేయీ
ద్వేష్యమన్యాయ్యమాచరేత్
పరిదద్యా హి ధర్మజ్ఞే
భరతే మమ మాతరమ్. 18

నూనం జాత్యంతరే కస్మిన్
స్త్రియః పుత్రైర్వియోజితాః
జనన్యా మమ సౌమిత్రే
తస్మాదేతదుపస్థితమ్. 19

మయా హి చిరపుష్టేన
దుఃఖసంవర్ధితేన చ
విప్రయుజ్యత కౌశల్యా
ఫలకాలే ధిగస్తు మామ్. 20

మా స్మ సీమంతినీ కాచిత్
జనయేత్ పుత్రమీదృశమ్
సౌమిత్రే యోఽహమంబాయా
దద్మి శోకమనంతకమ్. 21

మన్యే ప్రీతివిశిష్టా సా
మత్తో లక్ష్మణ శారికా
యస్యాస్తచ్ఛ్రూయతే వాక్యం
శుక పాదమరేర్దశ. 22

శోచంత్యాల్పభాగ్యాయా
న కించిదుపకుర్వతా
పుత్రేణ కిమపుత్రాయా
మయా కార్యమరిందమ. 23

అల్పభాగ్యా హి మే మాతా
కౌశల్యా రహితా మయా
శేతే పరమదుఃఖార్తా
పతితా శోకసాగరే. 24

ఏకో హ్యహమయోధ్యాం చ
పృథివీం చాపి లక్ష్మణ
తరేయమిషుభిః క్రుద్ధో
నను వీర్యమకారణమ్. 25

అధర్మభయభీతశ్చ
పరలోకస్య చానఘ
తేన లక్ష్మణ నాద్యాహమ్
ఆత్మానమభిషేచయే. 26

ఏతదన్యచ్చ కరుణం
విలప్య విజనే వనే
అశ్రుపూర్ణముఖో రామో
నిశి తూష్ణీముపావిశత్. 27

విలప్యోపరతం రామం
గతార్చిషమివానలమ్
సముద్రమివ నిర్వేగమ్
ఆశ్వాసయత లక్ష్మణః. 28

ధ్రువమద్య పురీ రాజన్
అయోధ్యాఽఽయుధినాం వర
నిష్ప్రభా త్వయి నిష్క్రాంతే
గతచంద్రేవ శర్వరీ. 29

నైతదౌపయికం రామ
యదిదం పరితప్యసే
విషాదయసి సీతాం చ
మాం చైవ పురుషర్షభ. 30

న చ సీతా త్వయా హీనా
న చాహమపి రాఘవ
ముహూర్తమపి జీవావో
జలాన్మత్స్యావివోద్ధృతౌ. 31

న హి తాతం న శత్రుఘ్నం
న సుమిత్రాం పరంతప
ద్రష్టుమిచ్ఛేయమద్యాహం
స్వర్గం వాఽపి త్వయా వినా. 32

తతస్తత్ర సుఖాసీనౌ
నాతిదూరే నిరీక్ష్య తామ్
న్యగ్రోధే సుకృతాం శయ్యాం
భేజాతే ధర్మవత్సలౌ. 33

స లక్ష్మణస్యోత్తమపుష్కలం వచో
నిశమ్య చైవం వనవాసమాదరాత్
సమాస్సమస్తా విదధే పరంతపః
ప్రపద్య ధర్మం సుచిరాయ రాఘవః. 34

తతస్తు తస్మిన్ విజనే వనే తదా
మహాబలౌ రాఘవవంశవర్ధనౌ
న తౌ భయం సంభ్రమమభ్యుపేయతుః
యథైవ సింహౌ గిరిసానుగోచరౌ. 35

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్రిపంచాశస్సర్గః (53)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చతుష్పంచాశస్సర్గః (54)

భరద్వాజాశ్రమమునకు జేరిన సీతారామలక్ష్మణులు

తే తు తస్మిన్ మహావృక్షే
ఉషిత్వా రజనీం శివామ్
విమలేఽభ్యుదితే సూర్యే
తస్మాద్దేశాత్ ప్రతస్థిరే. 1

యత్ర భాగీరథీం గంగాం
యమునాఽభిప్రవర్తతే
జగ్ముస్తం దేశముద్దిశ్య
విగాహ్య సుమహద్వనమ్. 2

తే భూమిభాగాన్ వివిధాన్
దేశాంశ్చాపి మనోరమాన్
అదృష్టపూర్వాన్ పశ్యంతః
తత్ర తత్ర యశశ్వినః. 3

యథా క్షేమేణ గచ్ఛన్ స
పశ్యంశ్చ వివిధాన్ ద్రుమాన్
నివృత్తమాత్రే దివసే
రామః సౌమిత్రిమబ్రవీత్. 4

ప్రయాగమభితః పశ్య
సౌమిత్రే ధూమమున్నతమ్
అగ్నేర్భగవతః కేతుం
మన్యే సన్నిహితో మునిః. 5

నూనం ప్రాప్తాః స్మ సంభేదం
గంగాయమునయోర్వయమ్
తథా హి శ్రూయతే శబ్దో
వారిణో వారిఘట్టితః. 6

దారూణి పరిభిన్నాని
వనజైః ఉపజీవిభిః
భరద్వాజాశ్రమే చైతే
దృశ్యంతే వివిధా ద్రుమాః. 7

ధన్వినౌ తౌ సుఖం గత్వా
లంబమానే దివాకరే
గంగాయమునయోస్సంధౌ
ప్రాపతుర్నిలయం మునేః. 8

రామస్త్వాశ్రమమాసాద్య
త్రాసయన్మృగపక్షిణః
గత్వా ముహూర్తమధ్వానం
భరద్వాజముపాగమత్. 9

తతస్త్వాశ్రమమాసాద్య
మునేర్దర్శనకాంక్షిణౌ
సీతయాఽనుగతౌ వీరౌ
దూరాదేవాఽవతస్థతుః. 10

స ప్రవిశ్య మహాత్మానమ్
ఋషిం శిష్యగణైర్వృతమ్
సంశితవ్రతమేకాగ్రం
తపసా లబ్ధచక్షుషమ్. 11

హుతాగ్నిహోత్రం దృష్ట్వైవ
మహాభాగం కృతాంజలిః
రామస్సౌమిత్రిణా సార్ధం
సీతయా చాభ్యవాదయత్. 12

న్యవేదయత చాత్మానం
తస్మై లక్ష్మణపూర్వజః
పుత్రౌ దశరథస్యావాం
భగవన్ రామలక్ష్మణౌ. 13

భార్యా మమేయం వైదేహీ
కల్యాణీ జనకాత్మజా
మాం చానుయాతా విజనం
తపోవనమనిందితా. 14

పిత్రా ప్రవ్రాజ్యమానం మాం
సౌమిత్రిరనుజః ప్రియః
అయమన్వగమద్భ్రాతా
వనమేవ దృఢవ్రతః. 15

పిత్రా నియుక్తా భగవన్
ప్రవేక్ష్యామః తపోవనమ్
ధర్మమేవ చరిష్యామః
తత్ర మూలఫలాశనాః. 16

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా
రాజపుత్రస్య ధీమతః
ఉపానయత ధర్మాత్మా
గామర్ఘ్యముదకం తతః. 17

నానావిధానన్నరసాన్
వన్యమూలఫలాశ్రయాన్
తేభ్యో దదౌ తప్తతపా
వాసం చైవాభ్యకల్పయత్. 18

మృగపక్షిభిరాసీనో
మునిభిశ్చ సమంతతః
రామమాగతమభ్యర్చ్య
స్వాగతేనాహ తం మునిః. 19

ప్రతిగృహ్య చ తా మర్చామ్
ఉపవిష్టం స రాఘవమ్
భరద్వాజోఽబ్రవీద్వాక్యం
ధర్మయుక్తమిదం తదా. 20

చిరస్య ఖలు కాకుత్స్థ
పశ్యామి త్వామిహాగతమ్
శ్రుతం తవ మయా చేదం
వివాసనమకారణమ్. 21

అవకాశో వివిక్తోఽయం
మహానద్యోః సమాగమే
పుణ్యశ్చ రమణీయశ్చ
వసత్విహ భవాన్ సుఖమ్. 22

ఏవముక్తస్తు వచనం
భరద్వాజేన రాఘవః
ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం
రామః సర్వహితే రతః. 23

భగవన్నిత ఆసన్నః
పౌరజానపదో జనః
సుదర్శమిహ మాం ప్రేక్ష్య
మన్యేఽహమిమమాశ్రయమ్. 24

ఆగమిష్యతి వైదేహీం
మాం చాపి ప్రేక్షకో జనః
అనేన కారణేనాహమ్
ఇహ వాసం న రోచయే. 25

ఏకాంతే పశ్య భగవన్
ఆశ్రమస్థానముత్తమమ్
రమేత యత్ర వైదేహీ
సుఖార్హా జనకాత్మజా. 26

ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం
భరద్వాజో మహామునిః
రాఘవస్య తతో వాక్యమ్
అర్థగ్రాహకమబ్రవీత్. 27

దశక్రోశ ఇతస్తాత
గిరిర్యత్ర నివత్స్యసి
మహర్షిసేవితః పుణ్యః
సర్వతః సుఖదర్శనః. 28

గోలాంగూలానుచరితో
వానరర్క్షనిషేవితః
చిత్రకూట ఇతి ఖ్యాతో
గంధమాదనసన్నిభః. 29

యావతా చిత్రకూటస్య
నరః శృంగాణ్యవేక్షతే
కల్యాణాని సమాధత్తే
న పాపే కురుతే మనః. 30

ఋషయస్తత్ర బహవో
విహృత్య శరదాం శతమ్
తపసా దివమారూఢాః
కపాలశిరసా సహ. 31

ప్రవివిక్తమహం మన్యే
తం వాసం భవతస్సుఖమ్
ఇహ వా వనవాసాయ
వస రామ మయా సహ. 32

స రామం సర్వకామైస్తం
భరద్వాజః ప్రియాతిథిమ్
సభార్యం సహ చ భ్రాత్రా
ప్రతిజగ్రాహ ధర్మవిత్. 33

తస్య ప్రయాగే రామస్య
తం మహర్షిముపేయుషః
ప్రసన్నా రజనీ పుణ్యా
చిత్రాః కథయతః కథాః. 34

సీతాతృతీయః కాకుత్స్థః
పరిశ్రాంతః సుఖోచితః
భరద్వాజాశ్రమే రమ్యే
తాం రాత్రిమవసత్ సుఖమ్. 35

ప్రభాతాయాం రజన్యాం తు
భరద్వాజముపాగమత్
ఉవాచ నరశార్దూలో
మునిం జ్వలితతేజసమ్. 36

శర్వరీం భగవన్నద్య
సత్యశీల తవాశ్రమే
ఉషితాః స్మేహ వసతిమ్
అనుజానాతు నో భవాన్. 37

రాత్ర్యాం తు తస్యాం వ్యుష్టా
యాం భరద్వాజోఽబ్రవీదిదమ్
మధుమూలఫలోపేతం
చిత్రకూటం వ్రజేతి హ. 38

వాసమౌపయికం మన్యే
తవ రామ మహాబల
నానానగగణోపేతః
కిన్నరోరగసేవితః
మయూరనాదాభిరుతో
గజరాజనిషేవితః. 39

గమ్యతాం భవతా శైలః
చిత్రకూటః స విశ్రుతః
పుణ్యశ్చ రమణీయశ్చ
బహుమూలఫలాయుతః. 40

తత్ర కుంజరయూథాని
మృగయూథాని చాభితః
విచరంతి వనాంతేఽస్మిన్
తాని ద్రక్ష్యసి రాఘవ. 41

సరిత్ప్రస్రవణప్రస్థాన్
దరీకందరనిరఝరాన్
చరతస్సీతయా సార్ధం
నందిష్యతి మనస్తవ. 42

ప్రహృష్ట కోయష్టిక కోకిలస్వ నైః
నినాదితం తం వసుధాధరం శివమ్
మృగైశ్చ మత్తైర్బహుభిశ్చ కుంజరైః
సురమ్యమాసాద్యసమావసాఽశ్రమమ్
43

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే చతుఃపంచాశస్సర్గః *(54)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచపంచాశస్సర్గః (55)

సీతారామలక్ష్మణులు యమునను దాటుట

ఉషిత్వా రజనీం తత్ర
రాజపుత్త్రావరిందమౌ
మహర్షిమభివాద్యాథ
జగ్మతుస్తం గిరిం ప్రతి. 1

తేషాం చైవ స్వస్త్యయనం
మహర్షి స్స చకార హ
ప్రస్థితాంశ్చైవ తాన్ ప్రేక్ష్య
పితా పుత్త్రానివాన్వగాత్. 2

తతః ప్రచక్రమే వక్తుం
వచనం స మహామునిః
భరద్వాజో మహాతేజా
రామం సత్యపరాక్రమమ్. 3

గంగాయమునయోస్సంధిమ్
ఆసాద్య మనుజర్షభౌ
కాళిందీమనుగచ్ఛేతాం
నదీం పశ్చాన్ముఖాశ్రితామ్. 4

అథాஉஉసాద్య తు కాళిందీం
శీఘ్రస్రోతసమాపగామ్
తస్యాస్తీర్థం ప్రచలితం
పురాణం ప్రేక్ష్య రాఘవౌ. 5

తత్ర యూయం ప్లవం కృత్వా
తరతాంశుమతీం నదీమ్
తతో న్యగ్రోధమాసాద్య
మహాంతం హరితచ్ఛదమ్. 6

వివృద్ధం బహుభి ర్వృక్షైః
శ్యామం సిద్ధోపసేవితమ్
తస్మై సీతాంజలిం కృత్వా
ప్రయుంజీతాశిషశ్శివాః. 7

సమాసాద్య తు తం వృక్షం
వసేద్వాஉతిక్రమేత వా
క్రోశమాత్రం తతో గత్వా
నీలం ద్రక్ష్యథ కాననమ్. 8

పలాశబదరీమిశ్రం
రమ్యం వంశైశ్చ యామునైః
స పంథాశ్చిత్రకూటస్య
గతః సుబహుశో మయా. 9

రమ్యో మార్దవయుక్తశ్చ
వనదావైర్వివర్జితః
ఇతి పంథానమావేద్య
మహర్షి స్స న్యవర్తత

అభివాద్య తథే త్యుక్త్వా
రామేణ వినివర్తితః. 10

ఉపావృత్తే మునౌ తస్మిన్
రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్
కృతపుణ్యాః స్మ సౌమిత్రే
మునిర్యన్నోఽనుకమ్పతే. 11

ఇతి తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ
మంత్రయిత్వా మనస్వినౌ
సీతామేవాగ్రతః కృత్వా
కాళిందీం జగ్మతుర్నదీమ్. 12

అథాఽసాద్య తు కాళిందీం
శీఘ్రస్రోతోవహాం నదీమ్
చింతామాపేదిరే సర్వే
నదీజలతితీర్షవః. 13

తౌ కాష్ఠసంఘాటమథో
చక్రతుస్సుమహాప్లవమ్
శుష్కైర్వంశై స్సమాస్తీర్ణమ్
ఉశీరైశ్చ సమావృతమ్. 14

తతో వేతసశాఖాశ్చ
జంబూశాఖాశ్చ వీర్యవాన్
చకార లక్ష్మణశ్ఛిత్వా
సీతాయా స్సుఖమాసనమ్. 15

తత్ర శ్రియమివాచింత్యాం
రామో దాశరథిః ప్రియామ్
ఈషత్ సంలజ్జమానాం
తామ్ అధ్యారోపయతప్లవమ్. 16

పార్శ్వే చ తత్ర వైదేహ్యా
వసనే భూషణాని చ
ప్లవే కఠినకాజం చ
రామశ్చక్రే సహాయుధైః. 17

ఆరోప్య సీతాం ప్రథమం
సంఘాటం పరిగృహ్య తౌ
తతః ప్రతేరతుర్యత్తౌ
వీరౌ దశరథాత్మజౌ. 18

కాళిందీమధ్యమాయాతా
సీతా త్వేనామవందత
స్వస్తి దేవి తరామి త్వాం
పారయేన్మే పతిర్వ్రతమ్. 19

యక్ష్యే త్వాం గోసహస్రేణ
సురాఘటశతేన చ
స్వస్తి ప్రత్యాగతే రామే
పురీమ్ ఇక్ష్వాకుపాలితామ్. 20

కాళిందీమథ సీతా తు
యాచమానా కృతాంజలిః
తీరమేవాభిసంప్రాప్తా
దక్షిణం వరవర్ణినీ. 21

తతః ప్లవేనాంశుమతీం
శీఘ్రగామూర్మిమాలినీమ్
తీరజైర్బహుభిర్వృక్షైః
సంతేరుఃయమునాం నదీమ్. 22

తే తీర్ణాః ప్లవముత్సృజ్య
ప్రస్థాయ యమునావనాత్
శ్యామం న్యగ్రోధమాసేదుః
శీతలం హరితచ్ఛదమ్. 23

న్యగ్రోధం తముపాగమ్య
వైదేహీ వాక్యమబ్రవీత్. 24

నమస్తేఽస్తు మహావృక్ష
పారయేన్మే పతిర్వ్రతమ్
కౌశల్యాం చైవ పశ్యేయం
సుమిత్రాం చ యశస్వినీమ్
ఇతి సీతాఽంజలిం కృత్వా
పర్యగచ్ఛద్వనస్పతిమ్. 25

అవలోక్య తతస్సీతామ్
ఆయాచంతీమనిందితామ్
దయితాం చ విధేయాంచ
రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్. 26

సీతామాదాయ గచ్ఛత్వమ్
అగ్రతో భరతాగ్రజ
పృష్ఠతోఽహం గమిష్యామి
సాయుధో ద్విపదాం వర. 27

యద్యత్ ఫలం ప్రార్థయతే
పుష్పం వా జనకాత్మజా
తత్తత్ ప్రదద్యా వైదేహ్యా
యత్రాఽస్యా రమతే మనః. 28

గచ్ఛతోఽస్తు తయోర్మధ్యే
బభూవ జనకాత్మజా
మాతంగయోర్మధ్యగతా
శుభా నాగవధూ రివ. 29

ఏకైకం పాదపం గుల్మం
లతాం వా పుష్పశాలినీమ్
అదృష్టపూర్వాం పశ్యంతీ
రామం పప్రచ్ఛ సాఽబలా. 30

రమణీయాన్ బహువిధాన్
పాదపాన్ కుసుమోత్కటాన్
సీతావచనసంరబ్ధ
ఆనయామాస లక్ష్మణః. 31

విచిత్రవాలుకజలాం
హంససారసనాదితామ్
రేమే జనకరాజస్య తదా
ప్రేక్ష్య సుతా నదీమ్. 32

క్రోశమాత్రం తతో గత్వా
భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ
బహూన్ మేధ్యాన్ మృగాన్
హృత్వా చేరతుర్యమునావనే. 33

విహృత్య తే బర్హిణపూగనాదితే
శుభే వనే వానరవారణాయుతే
సమం నదీవప్రముపేత్య సమ్మతం
నివాసమాజగ్మురదీనదర్శనాః. 34

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచపంచాశస్సర్గః (55)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షట్పంచాశస్సర్గః (56)

చిత్రకూటమున కుటీరములను నిర్మించిన లక్ష్మణుడు

అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామ్
అవసుప్తమనంతరమ్
ప్రబోధయామాస శనైః
లక్ష్మణం రఘునందనః. 1

సౌమిత్రే శృణు వన్యానాం
వల్గు వ్యాహరతాం స్వనమ్
సంప్రతిష్ఠామహే కాలః
ప్రస్థానస్య పరంతప. 2

స సుప్తః సమయే భ్రాత్రా
లక్ష్మణః ప్రతిబోధితః
జహౌ నిద్రాం చ తంద్రీం
చ ప్రసక్తం చ పథి శ్రమమ్. 3

తత ఉత్థాయ తే సర్వే
స్పృష్ట్వా నద్యాఃశివం జలమ్
పంథానమ్ ఋషిణాఽఽదిష్టం
చిత్రకూటస్య తం యయుః. 4

తత స్సంప్రస్థితః కాలే
రామః సౌమిత్రిణా సహ
సీతాం కమలపత్రాక్షీమ్
ఇదం వచనమబ్రవీత్. 5

ఆదీప్తానివ వైదేహి
సర్వతః పుష్పితాన్ నగాన్
స్వైః పుష్పైః కింశుకాన్
పశ్య మాలిన శ్శిశిరాత్యయే. 6

పశ్య భల్లాతకాన్ ఫుల్లాన్
నరైరనుపసేవితాన్
ఫలపత్రైరవనతాన్
నూనం శక్ష్యామి జీవితుమ్. 7

పశ్య ద్రోణప్రమాణాని
లంబమానాని లక్ష్మణ
మధూని మధుకారీభిః
సంభృతాని నగే నగే. 8

ఏష క్రోశతి నత్యూహః
తం శిఖీ ప్రతికూజతి
రమణీయే వనోద్దేశే
పుష్పసంస్తరసంకటే. 9

మాతంగయూథానుసృతం
పక్షిసంఘానునాదితమ్
చిత్రకూటమిమం పశ్య
ప్రవృద్ధశిఖరం గిరిమ్. 10

సమభూమితలే రమ్యే
ద్రుమైర్బహుభిరావృతే
పుణ్యే రంస్యామహే తాత
చిత్రకూటస్య కాననే. 11

తతస్తౌ పాదచారేణ
గచ్ఛంతౌ సహ సీతయా
రమ్యమాసేదతుః శైలం
చిత్రకూటం మనోరమమ్. 12

తం తు పర్వతమాసాద్య
నానాపక్షిగణాయుతమ్
బహుమూలఫలం రమ్యం
సంపన్నసరసోదకమ్. 13

మనోజ్ఞోఽయం గిరిః సౌమ్య
నానాద్రుమలతాయుతః
బహుమూలఫలో రమ్యః
స్వాజీవః ప్రతిభాతి మే. 14

మునయశ్చ మహాత్మానో
వసంత్యస్మిన్ శిలోచ్చయే
అయం వాసో భవేత్ తావత్
అత్ర సౌమ్య రమేమహి. 15

ఇతి సీతా చ రామశ్చ
లక్ష్మణశ్చ కృతాంజలిః
అభిగమ్యాఽఽశ్రమం సర్వే
వాల్మీకిమ్ అభివాదయన్. 16

తాన్ మహర్షిః ప్రముదితః
పూజయామాస ధర్మవిత్
అస్యతామితి చోవాచ
స్వాగతం నివేద్య చ. 17

తతోఽబ్రవీన్మహాబాహుః
లక్ష్మణం లక్ష్మణాగ్రజః
సన్నివేద్య యథాన్యాయమ్
ఆత్మానమ్ ఋషయే ప్రభుః. 18

లక్ష్మణాఽఽనయ దారూణి
దృఢాని చ వరాణి చ
కురుష్వాఽఽవసథం సౌమ్య
వాసే మేఽభిరతం మనః. 19

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా
సౌమిత్రిః వివిధాన్ ద్రుమాన్
ఆజహార తతశ్చక్రే
పర్ణశాలామరిందమః. 20

తాం నిష్ఠితాం బద్ధకటాం
దృష్ట్వా రామః సుదర్శనామ్
శుశ్రూషమాణమేకాగ్రమ్
ఇదం వచనమబ్రవీత్. 21

ఐణేయం మాంసమాహృత్య
శాలాం యక్ష్యామహే వయం
కర్తవ్యం వాస్తుశమనం
సౌమిత్రే చిరజీవిభిః. 22

మృగం హృత్వాऽऽనయ క్షిప్రం
లక్ష్మణేహ శుభేక్షణ
కర్తవ్యః శాస్త్రదృష్టో హి
విధిర్ధర్మమనుస్మర. 23

భ్రాతుర్వచనమాజ్ఞాయ
లక్ష్మణః పరవీరహా
చకార స యథోక్తం చ
తం రామః పునరబ్రవీత్. 24

ఐణేయం శ్రపయస్వైతత్
శాలాం యక్ష్యామహే వయమ్
త్వర సౌమ్య ముహూర్తోయం
ధ్రువశ్చ దివసోऽప్యయమ్. 25

స లక్ష్మణః కృష్ణమృగం
హృత్వా మేధ్యం ప్రతాపవాన్
అథ చిక్షేప సౌమిత్రిః
సమిద్ధే జాతవేదసి. 26

తం తు పక్వం సమజ్ఞాయ
నిష్టప్తం ఛిన్నశోణితమ్
లక్ష్మణ: పురుషవ్యాఘ్రమ్
అథ రాఘవమబ్రవీత్. 27

అయం సర్వ సమాస్తాంగః
శృతః కృష్ణమృగో మయా
దేవతాం దేవసంకాశ
యజస్వ కుశలో హ్యసి. 28

రామః స్నాత్వా తు నియతో
గుణవాన్ జప్యకోవిదః
సంగ్రహేణాకరోత్ సర్వాన్
మంత్రాన్ సత్రావసానికాన్. 29

ఇష్ట్వా దేవగణాన్ సర్వాన్
వివేశావసథం శుచిః
బభూవ చ మనోహ్లాదో
రామస్యామితతేజసః. 30

వైశ్వదేవబలిం కృత్వా
రౌద్రం వైష్ణవమేవ చ
వాస్తుసంశమనీయాని
మంగళాని ప్రవర్తయన్. 31

జపం చ న్యాయతః కృత్వా
స్నాత్వా నద్యాం యథావిధి
పాపసంశమనం రామః
చకార బలిముత్తమమ్. 32

వేదిస్థలవిధానాని
చైత్యాన్యాయతనాని చ
ఆశ్రమస్యానురూపాణి
స్థాపయామాస రాఘవః. 33

వన్యైర్మాల్యైః ఫలైర్మూలైః
పక్వైర్మాంసైర్యథావిధి
అద్భిర్జపైశ్చ వేదోక్తైః
దర్భైశ్చ ససమిత్కుశైః. 34

తౌ తర్పయిత్వా భూతాని
రాఘవౌ సహ సీతయా
తదా వివిశతుః శాలాం
సుశుభాం శుభలక్షణౌ. 35

తాం వృక్షపర్ణచ్ఛదనాం మనోజ్ఞాం
యథాప్రదేశం సుకృతాం నివాతామ్
వాసాయ సర్వే వివిశుః సమేతాః సభాం
యథా దేవగణాః సుధర్మామ్. 36

అనేకనానామృగపక్షిసంకులే
విచిత్రపత్రస్తబకైః ద్రుమైర్యుతే
వనోత్తమే వ్యాళమృగానునాదితే
తదావిజహ్రుఃసుసుఖంజితేంద్రియాః. 37

సురమ్యమాసాద్య తు చిత్రకూటం
నదీం చ తాం మాల్యవతీం సుతీర్థామ్
ననంద హృష్టో మృగపక్షిజుష్టాం
జహౌ చ దుఃఖం పురవిప్రవాసాత్. 38

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే షట్పంచాశస్సర్గః (56)

శ్రీరామ నామం
మరువాం
మరువాం

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తపంచాశసర్గః (57)

శ్రీరాముడు చెప్పిన విషయములను తెలిపిన సుమంత్రుడు

కథయిత్వా సుదుఃఖార్తః
సుమంత్రేణ చిరం సహ
రామే దక్షిణకూలస్థే
జగామ స్వగృహం గుహః. 1

భరద్వాజాభిగమనం
ప్రయాగే చ సహాసనమ్
ఆగిరేర్గమనం తేషాం
తత్రస్థైరభిలక్షితమ్. 2

అనుజ్ఞాతః సుమంత్రోఽథ
యోజయిత్వా హయోత్తమాన్
అయోధ్యామేవ నగరీం
ప్రయయౌ గాఢదుర్మనాః. 3

స వనాని సుగంధీని
సరితశ్చ సరాంసి చ
పశ్యన్నతియయౌ శీఘ్రం
గ్రామాణి నగరాణి చ. 4

తతః సాయాహ్నసమయే
తృతీయేఽహని సారథిః
అయోధ్యాం సమనుప్రాప్య
నిరానందాం దదర్శ హ. 5

స శూన్యామివ నిశ్శబ్దాం
దృష్ట్వా పరమదుర్మనాః
సుమంత్రశ్చింతయామాస
శోకవేగసమాహతః. 6

కచ్చి న్న సగజా సాశ్వా
సజనా సజనాధిపా
రామసంతాపదుఃఖేన
దగ్ధా శోకాగ్నినా పురీ. 7

ఇతి చింతాపరః సూతో
వాజిభిః శీఘ్రపాతిభిః
నగరద్వారమాసాద్య
త్వరితః ప్రవివేశ హ. 8

సుమంత్రమభియాంతం
తం శతశోఽథ సహస్రశః
క్వ రామ ఇతి పృచ్ఛంత
సూతమభ్యద్రవన్నరాః. 9

తేషాం శశంస గంగాయామ్
అహమాపృచ్ఛ్య రాఘవమ్
అనుజ్ఞాతో నివృత్తోఽస్మి
ధార్మికేణ మహాత్మనా. 10

తే తీర్ణా ఇతి విజ్ఞాయ
బాష్పపూర్ణముఖా జనాః
అహో ధిగితి నిశ్వస్య హా
రామేతి చ చుక్రుశుః. 11

శుశ్రావ చ వచస్తేషాం
బృందం బృందం చ తిష్ఠతామ్
హతాః స్మ ఖలు యేనేహ
పశ్యామ ఇతి రాఘవమ్. 12

దానయజ్ఞవివాహేషు
సమాజేషు మహత్సు చ
న ద్రక్ష్యామః పునర్జాతు
ధార్మికం రామమంతరా. 13

కిం సమర్థం జనస్యాస్య
కిం ప్రియం కిం సుఖావహమ్
ఇతి రామేణ నగరం
పితృవత్ పరిపాలితమ్. 14

వాతాయనగతానాం చ
స్త్రీణామ్ అన్వంతరాపణమ్
రామశోకాభితప్తానాం
శుశ్రావ పరిదేవనమ్. 15

స రాజమార్గమధ్యేన
సుమంత్రః పిహితాననః
యత్ర రాజా దశరథః
తదేవోపయయౌ గృహమ్. 16

సోఽవతీర్య రథాచ్ఛీఘ్రం
రాజవేశ్మ ప్రవిశ్య చ
కక్ష్యాః సప్తాభిచక్రామ
మహాజనసమాకులాః. 17

హర్మ్యైర్విమానైః ప్రాసాదైః
అవేక్ష్యాథ సమాగతమ్
హాహాకారకృతా నార్యో
రామదర్శనకర్శితాః. 18

ఆయతైర్విమలైర్నేత్రైః
అశ్రువేగపరిప్లుతైః
అన్యోఽన్యమభివీక్షంతేఽ
వ్యక్తమ్ ఆర్తతరాః స్త్రియః. 19

తతో దశరథస్త్రీణాం
ప్రాసాదేభ్య స్తత స్తతః
రామశోకాభితప్తానాం
మందం శుశ్రావ జల్పితమ్. 20

సహ రామేణ నిర్యాతో
వినా రామ మిహాగతః
సూతః కిన్నామ కౌసల్యాం
శోచంతీం ప్రతివక్ష్యతి. 21

యథా చ మన్యే దుర్జీవమ్
ఏవం న సుకరం ధ్రువమ్
ఆచ్ఛిద్య పుత్రే నిర్యాతే
కౌసల్యా యత్ర జీవతి. 22

సత్యరూపం తు తద్వాక్యం
రాజ్ఞః స్త్రీణాం నిశామయన్
ప్రదీప్తమివ శోకేన
వివేశ సహసా గృహమ్. 23

స ప్రవిశ్యాష్టమీం కక్ష్యాం
రాజానం దీనమాతురమ్
పుత్రశోకపరిద్యూనమ్
అపశ్యత్ పాండురే గృహే. 24

అభిగమ్య తమాసీనం
నరేంద్రమ్ అభివాద్య చ
సుమంత్రో రామవచనం
యథోక్తం ప్రత్యవేదయత్. 25

స తూష్ణీమేవ తచ్ఛ్రుత్వా
రాజా విభ్రాంతచేతనః
మూర్ఛితో న్యపతద్భూమౌ
రామశోకాభిపీడితః. 26

తతోఽంతఃపురమావిద్ధం
మూర్ఛితే పృథివీపతౌ
ఉద్ధృత్య బాహూ చుక్రోశ
నృపతౌ పతితే క్షితౌ. 27

సుమిత్రయా తు సహితా
కౌసల్యా పతితం పతిమ్
ఉత్థాపయామాస తదా
వచనం చేదమబ్రవీత్. 28

ఇమం తస్య మహాభాగ
దూతం దుష్కరకారిణః
వనవాసాదనుప్రాప్తం
కస్మాన్న ప్రతిభాషసే. 29

అద్యేమమనయం కృత్వా
వ్యపత్రపసి రాఘవ
ఉత్తిష్ఠ సుకృతం తేఽస్తు
శోకే నస్యాత్ సహాయతా. 30

దేవ యస్యా భయాద్రామం
నానుపృచ్ఛసి సారథిమ్
నేహ తిష్ఠతి కైకేయీ
విస్రబ్ధం ప్రతిభాష్యతామ్. 31

సా తథోక్త్వా మహారాజం
కౌసల్యా శోకలాలసా
ధరణ్యాం నిపపాతాశు
బాష్పవిప్లుతభాషిణీ. 32

ఏవం విలపతీం దృష్ట్వా
కౌసల్యాం పతితాం భువి
పతిం చావేక్ష్య తా స్సర్వాః
సుస్వరం రురుదుః స్త్రియః. 33

తత స్తమంతఃపురనాదముత్థితం
సమీక్ష్య వృద్ధాస్తరుణాశ్చ మానవాః
స్త్రియశ్చ సర్వా రురుదుః సమంతతః
పురం తదాసీత్ పునరేవ సంకులమ్. 34

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే సప్తపంచాశస్సర్గః (57)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అష్టపంచాశస్సర్గః (58)

సీతారామలక్ష్మణుల వార్తలను దశరథునికి తెలిపిన సుమంత్రుడు

ప్రత్యాశ్వస్తో యదా రాజా
మోహాత్ ప్రత్యాగతంః పునః
అథాఽఽజుహావ తం సూతం
రామవృత్తాంతకారణాత్. 1

అథసూతో మహారాజం
కృతాంజలిరుపస్థితః
రామమేవానుశోచంతం
దుఃఖశోకసమన్వితమ్. 2

వృద్ధం పరమసంతప్తం
నవగ్రహమివ ద్విపమ్
వినిశ్వసంతం ధ్యాయంతమ్
అస్వస్థమివ కుంజరమ్. 3

రాజా తు రజసా సూతం
ధ్వస్తాంగం సముపస్థితమ్
అశ్రుపూర్ణముఖం దీనమ్
ఉవాచ పరమార్తవత్. 4

క్వను వత్స్యతి ధర్మాత్మా
వృక్షమూలముపాశ్రితః
సోత్యంతసుఖితః సూత
కిమశిష్యతి రాఘవః. 5

దుఃఖస్యానుచితో దుఃఖం
సుమంత్ర శయనోచితః
భూమిపాలాత్మజో భూమౌ
శేతే కథమనాథవత్. 6

యం యాంత మనుయాంతి
స పదాతిరథకుంజరాః
స వత్స్యతి కథం రామో
విజనం వనమాశ్రితః. 7

వ్యాళైర్మృగైరాచరితం
కృష్ణసర్పనిషేవితమ్
కథం కుమారౌ వైదేహ్యా
సార్ధం వన ముపస్థితౌ. 8

సుకుమార్యా తపస్విన్యా
సుమంత్ర సహ సీతయా
రాజపుత్రౌ కథం పాదైం
వరుహ్యా రథాద్గతౌ. 9

సిద్ధార్థః ఖలు సూత త్వం
యేన దృష్టౌ మమాత్మజౌ
వనాంతం ప్రవిశంతౌ
తౌ అశ్వినావివ మందరమ్. 10

కిమువాచ వచో రామః
కిమువాచ చ లక్ష్మణః
సుమంత్ర వనమాసాద్య
కిమువాచ చ మైథిలీ. 11

ఆసితం శయితం భుక్తం
సూత రామస్య కీర్తయ
జీవిష్యామహమేతేన
యయాతిరివ సాధుషు. 12

ఇతి సూతో నరేంద్రేణ
బోధిత సజ్జమానయా
ఉవాచ వాచా రాజానం
స బాష్పపరిరబ్ధయా. 13

అబ్రవీన్మాం మహారాజ
ధర్మమేవానుపాలయన్
అంజలిం రాఘవః కృత్వా
శిరసాఽభిప్రణమ్య చ. 14

సూత మద్వచనాత్ తస్య
తాతస్య విదితాత్మనః
శిరసా వందనీయస్య
వంద్యౌ పాదౌ మహాత్మనః. 15

సర్వ మంతఃపురం వాచ్యం
సూత మద్వచనాత్ త్వయా
ఆరోగ్యమవిశేషేణ
యథార్హంచాభివాదనమ్. 16

మాతా చ మమ కౌసల్యా
కుశలం చాభివాదనమ్
అప్రమాదం చ వక్తవ్యా
బ్రూయాశ్చైనామిదం వచః. 17

ధర్మనిత్యా యథాకాలమ్
అగ్న్యగారపరా భవ
దేవి దేవస్య పాదౌ
చ దేవవత్ పరిపాలయ. 18

అభిమానం చ మానం
చ త్యక్త్వా వర్తస్వ మాతృషు
అనురాజానమార్యాం
చ కైకేయీమంబ కారయ. 19

కుమారే భరతే వృత్తిః
వర్తితవ్యా చ రాజవత్
అర్థజ్యేష్ఠా హి రాజానో
రాజధర్మమనుస్మర. 20

భరతః కుశలం వాచ్యో
వాచ్యో మద్వచనేన చ
సర్వాస్వేవ యథాన్యాయం
వృత్తిం వర్తస్వ మాతృషు. 21

వక్తవ్యశ్చ మహాబాహుః
ఇక్ష్వాకుకులనందనః
పితరం యౌవరాజ్యస్థో
రాజ్యస్థమ్ అనుపాలయ. 22

అతిక్రాంతవయా రాజా
మా స్మైనం వ్యవరోరుధః
కుమార రాజ్యే జీవ త్వం
తస్యైవాజ్ఞాప్రవర్తనాత్. 23

అబ్రవీచ్చాపి మాం భూయో
భృశమశ్రూణి వర్తయన్
మాతేవ మమ మాతా
తే ద్రష్టవ్యా పుత్రగర్ధినీ. 24

ఇత్యేవం మాం మహరాజ
బ్రువన్నేవ మహాయశాః
రామో రాజీవతామ్రాక్షో
భృశమశ్రూణ్యవర్తయత్. 25

లక్ష్మణస్తు సుసంక్రుద్ధో
నిశ్శ్వసన్ వాక్యమబ్రవీత్
కేనాయమపరాధేన
రాజపుత్రో వివాసితః. 26

రాజ్ఞా తు ఖలు కైకేయ్యా
లఘుత్వాశ్రిత్య శాసనమ్
కృతం కార్యమకార్యం వా
వయం యేనాభిపీడితాః. 27

యది ప్రవ్రాజితో రామో
లోభకారణకారితమ్
వరదాననిమిత్తం వా
సర్వథా దుష్కృతం కృతమ్. 28

ఇదం తావద్యథాకామమ్
ఈశ్వరస్య కృతే కృతమ్
రామస్య తు పరిత్యాగే
న హేతు ముపలక్షయే. 29

అసమీక్షయ సమారబ్ధం
విరుద్ధం బుద్ధిలాఘవాత్
జనయిష్యతి సంక్రోశం
రాఘవస్య వివాసనమ్. 30

అహం తావన్మహారాజే
పితృత్వం నోపలక్షయే
భ్రాతా భర్తా చ బంధుశ్చ
పితా చ మమ రాఘవః. 31

సర్వలోకప్రియం త్యక్త్వా
సర్వలోకహితే రతమ్
సర్వలోకోఽనురజ్యేత
కథం త్వాఽనేన కర్మణా. 32

సర్వప్రజాభిరామం హి
రామం ప్రవ్రాజ్య ధార్మికమ్
సర్వలోకం విరుధ్యేమం
కథం రాజా భవిష్యసి. 33

జానకీ తు మహారాజ
నిశ్శ్వసంతీ తపస్వినీ
భూతోపహతచిత్తేవ
విష్ఠితా విస్మితా స్థితా. 34

అదృష్టపూర్వవ్యసనా
రాజ్యపుత్రీ యశస్వినీ.
తేన దుఃఖేన రుదతీ
నైవ మాం కించిదబ్రవీత్. 35

ఉద్వీక్షమాణా భర్తారం
ముఖేన పరిశుష్యతా
ముమోచ సహసా బాష్పం
మాం ప్రయాంతముదీక్ష్య సా. 36

తథైవ రామోఽశ్రుముఖః కృతాంజలిః
స్థితోఽభవల్లక్ష్మణబాహుపాలితః.
తథైవ సీతా రుదతీ తపస్వినీ
నిరీక్షతే రాజరథం తథైవ మామ్. 37

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే అష్టపంచాశస్సర్గః (58)

శ్రీరామ నామం
మరువాం
మరువాం

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకోనషష్టితమస్సర్గః (59)

అయోధ్యదైన్య స్థితిని చూసి దశరథమహారాజు విలాపము

మమ త్వశ్వా నివృత్తస్య
న ప్రావర్తంత వర్త్మని
ఉష్ణమశ్రు ప్రముంచంతో
రామే సంప్రస్థితే వనమ్. 1

ఉభాభ్యాం రాజపుత్త్రాభ్యామ్
అథ కృత్వాఽహమంజలిమ్
ప్రస్థితో రథమాస్థాయ
తద్దుఃఖమపి ధారయన్. 2

గుహేన సార్ధం తత్రైవ
స్థితోఽస్మి దివసాన్ బహూన్
ఆశయా యది మాం
రామః పునః శబ్దాపయేదితి. 3

విషయే తే మహారాజ
రామవ్యసనకర్శితాః
అపి వృక్షాః పరిమ్లానాః
సపుష్పాంకురకోరకాః. 4

ఉపతప్తోదకా నద్యః
పల్వలాని సరాంసి చ
పరిశుష్కపలాశాని
వనాన్యుపవనాని చ. 5

న చ సర్పంతి సత్త్వాని
వ్యాళా న ప్రచరంతి చ
రామశోకాభిభూతం తత్
నిష్కూజమభవద్వనమ్. 6

లీనపుష్కరపత్రాశ్చ
నరేంద్ర కలుషోదకాః
సంతప్తపద్మాః పద్మిన్యో
లీనమీనవిహంగమాః. 7

జలజాని చ పుష్పాణి
మాల్యాని స్థలజాని చ.
నాద్య భాంత్యల్పగంధీని
ఫలాని చ యథాపురమ్. 8

అత్రోద్యానాని శూన్యాని
ప్రలీనవిహగని చ
న చాభిరామానారామాన్
పశ్యామి మనుజర్షభ. 9

ప్రవిశంతమయోధ్యాం మాం
న కశ్చిదభినందతి
నరా రామమపశ్యంతో
నిశ్శ్వసంతి ముహుర్ముహుః. 10

దేవ రాజరథం దృష్ట్వా
వినా రామమిహాఽగతమ్
దుఃఖాదశ్రుముఖస్సర్వో
రాజమార్గగతో జనః. 11

హర్మ్యైర్విమానైః ప్రాసాదైః
అవేక్ష్యరథమాగతమ్
హాహాకారకృతా నార్యో
రామాదర్శనకర్శితాః. 12

ఆయతైర్విమలైర్నేత్రైః
అశ్రువేగపరిప్లుతైః
అన్యోన్యమభివీక్షంతేఽ
వ్యక్తమార్తతరాః స్త్రియః. 13

నామిత్రాణాం న మిత్రాణామ్
ఉదాసీనజనస్య చ
అహమార్తతయా కించిత్
విశేషముపలక్షయే. 14

అప్రహృష్టమనుష్యా చ
దీననాగతురంగమా
ఆర్తస్వరపరిమ్లానా
వినిశ్శ్వసితనిస్స్వనా. 15

నిరానందా మహారాజ
రామప్రవ్రాజనాతురా
కౌసల్యా పుత్రహీనేవ
అయోధ్యా ప్రతిభాతి మా. 16

సూతస్య వచనం శ్రుత్వా
వాచా పరమదీనయా
బాష్పోపహతయా రాజా
తం సూతమిదమబ్రవీత్. 17

కైకేయ్యా వినియుక్తేన
పాపాభిజనభావయా
మయా న మంత్రకుశలై
వృద్ధైస్సహ సమర్థితమ్. 18

న సుహృద్భి ర్న చామాత్యైః
మంత్రయిత్వా న నైగమైః
మయాఽయమర్థ స్సమ్మోహాత్
స్త్రీహేతోః సహసా కృతః. 19

భవితవ్యతయా నూనమ్ ఇదం
వా వ్యసనం మహత్
కులస్యాస్య వినాశాయ
ప్రాప్తం సూత యదృచ్ఛయా. 20

సూతయద్యస్తి తే కించిత్
మయాత్ సుకృతం కృతమ్
త్వం ప్రాపయాశు మాం రామం
ప్రాణాః సంత్వరయంతిమామ్. 21

యద్యద్యాపి మమైవాజ్ఞా
నివర్తయతు రాఘవమ్
న శక్ష్యామి వినా రామం
ముహూర్తమపి జీవితుమ్. 22

అథవాఽపి మహాబాహుః
గతో దూరం భవిష్యతి
మామేవ రథమారోప్య
శీఘ్రం రామాయ దర్శయ. 23

వృత్తదంష్ట్రో మహేష్వాసః
క్వాసౌ లక్ష్మణపూర్వజః
యది జీవామి సాధ్వేనం
పశ్యేయం సీతయా సహ. 24

లోహితాక్షం మహాబాహుమ్
ఆముక్తమణికుండలమ్
రామం యది న పశ్యేయం
గమిష్యామి యమక్షయమ్. 25

అతో ను కిం దుఃఖతరం
యోహమ్ ఇక్ష్వాకునందనమ్
ఇమామవస్థామాపన్నో
నేహ పశ్యామి రాఘవమ్. 26

హా రామ రామానుజ
హా హా వైదేహి తపస్విని
న మాం జానీత దుఃఖేన
మ్రియమాణతమనాథవత్. 27

స తేన రాజా దుఃఖేన
భృశమర్పితచేతనః
అవగాఢః సుదుష్పారం
శోకసాగరమబ్రవీత్. 28

రామశోకమహావేగః
సీతావిరహపారగః
శ్వసితోర్మి మహావర్తో
బాష్పఫేనజలావిలః. 29

బాహువిక్షేపమీనౌఘో
విక్రందిత మహాస్వనః
ప్రకీర్ణకేశశైవాలః
కైకేయీబడబాముఖః. 30

మమాశ్రువేగప్రభవః
కుబ్జావాక్యమహాగ్రహః
వరవేలో నృశంసాయా
రామప్రవ్రాజనాయతః. 31

యస్మిన్ బత నిమగ్నోఽహం
కౌసల్యే రాఘవం వినా
దుస్తరో జీవతా దేవి
మయాఽయం శోకసాగరః. 32

అశోభనం యోఽహమిహాద్య రాఘవం
దిదృక్షమాణో న లభే సలక్ష్మణమ్.
ఇతీవ రాజా విలపన్మహాయశాః
పపాతతూర్ణం శయనే స మూర్ఛితః. 33

ఇతి విలపతి పార్థివే ప్రణష్టే
కరుణతరం ద్విగుణం చ రామహేతోః.
వచనమనునిశమ్య తస్య దేవీ
భయమగమత్ పునరేవ రామమాతా. 34

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకోనషష్టితమస్సర్గః (59)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షష్టితమస్సర్గః (60)

తనయుని యెడబాటుతో విలపిస్తున్న కౌసల్యాదేవిని ఓదార్చిన సుమంత్రుడు

తతో భూతోపసృష్టేవ
వేపమానా పునః పునః
ధరణ్యాం గతసత్త్వేవ
కౌసల్యా సూతమబ్రవీత్. 1

నయ మాం యత్ర కాకుత్స్థః
సీతా యత్ర చ లక్ష్మణః
తాన్ వినా క్షణమప్యత్ర
జీవితుం నోత్సహే హ్యహమ్. 2

నివర్తయ రథం శీఘ్రం
దండకాన్ నయ మామపి
అథ తాన్ నానుగచ్ఛామి
గమిష్యామి యమక్షయమ్. 3

బాష్పవేగోపహతయా
స వాచా సజ్జమానయా
ఇదమాశ్వాసయన్ దేవీం
సూతః ప్రాంజలిరబ్రవీత్. 4

త్యజ శోకం చ మోహం చ
సంభ్రమం దుఃఖజం తథా
వ్యవధూయ చ సంతాపం
వనే వత్స్యతి రాఘవః. 5

లక్ష్మణశ్చాపి రామస్య
పాదౌ పరిచరన్ వనే
ఆరాధయతి ధర్మజ్ఞః
పరలోకం జితేంద్రియః. 6

విజనేఽపి వనే సీతా
వాసం ప్రాప్య గృహేష్వివ
విస్రంభం లభతేఽభీతా
రామే సంన్యస్తమానసా. 7

నాస్యా దైన్యం కృతం
కించిత్ సుసూక్ష్మమపి లక్ష్యతే
ఉచితేవ ప్రవాసానాం
వైదేహీ ప్రతిభాతి మా. 8

నగరోపవనం గత్వా
యథా స్మ రమతే పురా
తథైవ రమతే సీతా
నిర్జనేషు వనేష్వపి. 9

బాలేవ రమతే సీతాఽబాల
చంద్రనిభాననా
రామా రామే హ్యధీనాత్మా
విజనేఽపి వనే సతీ. 10

తద్గతం హృదయం హ్యస్యాః
తదధీనం చ జీవితమ్
అయోధ్యాఽపి భవేత్ తస్యా
రామహీనా తదా వనమ్. 11

పథి పృచ్ఛతి వైదేహీ
గ్రామాంశ్చ నగరాణి చ
గతిం దృష్ట్వా నదీనాం
చ పాదపాన్ వివిధానపి. 12

రామం వా లక్ష్మణం వాపి
పృష్ట్వా జానాతి జానకీ
అయోధ్యా క్రోశమాత్రే
తు విహారమివ సంశ్రితా. 13

ఇదమేవ స్మరామ్యస్యాః
సహసైవోపజల్పితమ్
కైకేయీ సంశ్రితం వాక్యం
నేదానీం ప్రతిభాతి మా. 14

ధ్వంసయిత్వా తు తద్వాక్యం
ప్రమాదాత్ పర్యుపస్థితమ్
హ్లాదనం వచనం సూతో
దేవ్యా మధురమబ్రవీత్. 15

అధ్వనా వాతవేగేన
సంభ్రమేణాఽఽతపేన చ
న విగచ్ఛతి వైదేహ్యాః
చంద్రాంశు సదృశీ ప్రభా. 16

సదృశం శతపత్రస్య
పూర్ణచంద్రోపమప్రభమ్
వదనం తద్వదాన్యాయా
వైదేహ్యా న వికంపతే. 17

అలక్తరసరక్తాభౌ
అలక్తరసవర్జితౌ
అద్యాపి చరణౌ తస్యాః
పద్మకోశసమప్రభౌ. 18

నూపురోద్ఘుష్టహేలేవ
ఖేలం గచ్ఛతి భామినీ
ఇదానీమపి వైదేహీ
తద్రాగాన్న్యస్త భూషణా. 19

గజం వా వీక్ష్య సింహం వా
వ్యాఘ్రం వా వనమాశ్రితా
నాహారయతి సంత్రాసం
బాహూ రామస్య సంశ్రితా. 20

న శోచ్యాస్తే న చాత్మనః
శోచ్యో నాపి జనాధిపః
ఇదం హి చరితం లోకే
ప్రతిష్ఠాస్యతి శాశ్వతమ్. 21

విధూయ శోకం పరిహృష్టమానసా
మహర్షియాతే పథి సువ్యవస్థితాః.
వనేరతా వన్యఫలాశనాః పితుః
శుభాం ప్రతిజ్ఞాం పరిపాలయంతితే. 22

తథాపి సూతేన సుయుక్తవాదినా
నివార్యమాణా సుతశోకకర్శితా.
న చైవ దేవీ విరరామ కూజితాత్
ప్రియేతి పుత్త్రేతి చ రాఘవేతి చ. 23

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే షష్టితమస్సర్గః *(60)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకషష్టితమస్సర్గః (61)

శ్రీరాముని యెడబాటుతో కలిగిన దుఃఖం వలన దశరథుని నిందించిన కౌసల్యాదేవి

వనం గతే ధర్మపరే
రామే రమయతాం వరే.
కౌసల్యా రుదతీ స్వార్తా
భర్తారమిదమబ్రవీత్. 1

యద్యపి త్రిషు లోకేషు
ప్రథితం తే మహద్యశః
సానుక్రోశో వదాన్యశ్చ
ప్రియవాదీ చ రాఘవః. 2

కథం నరవరశ్రేష్ఠ
పుత్రౌ తౌ సహ సీతయా
దుఃఖితౌ సుఖసంవృద్ధౌ
వనే దుఃఖం సహిష్యతః. 3

సా నూనం తరుణీ శ్యామా
సుకుమారీ సుఖోచితా
కథముష్ణం చ శీతం
చ మైథిలీ ప్రసహిష్యతే. 4

భుక్త్వా ऽశనం విశాలాక్షీ
సూపదం శాన్వితం శుభమ్
వన్యం నైవారమాహారం
కథం సీతోపభోక్ష్యతే. 5

గీతవాదిత్రనిర్ఘోషం
శ్రుత్వా శుభమనిందితా
కథం క్రవ్యాదసింహానాం
శబ్దం శ్రోష్యత్యశోభనమ్. 6

మహేంద్రధ్వజసంకాశః
క్వను శేతే మహాభుజః
భుజం పరిఘసంకాశమ్
ఉపధాయ మహాబలః. 7

పద్మవర్ణం సుకేశాంతం
పద్మనిశ్వాసముత్తమమ్
కదా ద్రక్ష్యామి రామస్య
వదనం పుష్కరేక్షణమ్. 8

వజ్రసారమయం నూనం
హృదయం మే న సంశయః
అపశ్యంత్యా న తం యద్వై
ఫలతీదం సహస్రధా. 9

యత్ త్వయా ऽకరుణం కర్మ
వ్యపోహ్య మమ బాంధవాః
నిరస్తాః పరిధావంతి
సుఖార్హాః కృపణా వనే. 10

యది పంచదశే వర్షే
రాఘవః పునరేష్యతి
జహ్యాద్రాజ్యం చ కోశం
చ భరతో నోపలక్ష్యతే. 11

భోజయంతి కిల శ్రాద్ధే
కేచిత్ స్వానేవ బాంధవాన్
తతః పశ్చాత్ సమీక్షంతే
కృతకార్యా ద్విజర్షభాన్. 12

తత్ర యే గుణవంతశ్చ
విద్వాంసశ్చ ద్విజాతయః
న పశ్చాత్ తేఽభిమన్యంతే
సుధామపి సురోపమాః. 13

బ్రాహ్మణేష్వపి తృప్తేషు
పశ్చాద్భోక్తుం ద్విజర్షభాః
నాభ్యుపైతుమలం ప్రాజ్ఞాః
శృంగచ్ఛేదమివర్షభాః. 14

ఏవం కనీయసా భ్రాత్రా
భుక్తం రాజ్యం విశాంపతే
భ్రాతా జ్యేష్ఠో వరిష్ఠశ్చ
కిమర్థం నావమంస్యతే. 15

న పరేణాఽహృతం భక్ష్యం
వ్యాఘ్రః ఖాదితుమిచ్ఛతి
ఏవమేతన్నరవ్యాఘ్రః
పరలీఢం న మన్యతే. 16

హవిరాజ్యం పురోడాశాః
కుశా యూపాశ్చ ఖాదిరాః
నైతాని యాతయామాని
కుర్వంతి పునరధ్వరే. 17

తథా హ్యాత్తమిదం రాజ్యం
హృతసారాం సురామివ
నాభిమంతుమలం రామో
నష్టసోమమివాధ్వరమ్. 18

న చేమాం ధర్షణాం రామ
సంగేచ్ఛేదత్యమర్షణః
దారయేన్మన్దరమపి
స హి క్రుద్ధశ్శితైశ్శరైః. 19

త్వాం తు నోత్సహతే హన్తుం
మహాత్మా పితృగౌరవాత్
ససోమార్కగ్రహగణం
నభస్తారావిచిత్రితమ్. 20

పాతయేద్ద్యోదివం
క్రుద్ధస్సత్వాం న వ్యతివర్తతే
ప్రక్షోభయేద్వారయే ద్వా
మహీం శైలశతాచితామ్. 21

నైవం విధమసత్కారం
రాఘవో మర్షయిష్యతి
బలవానివ శార్దూలో
వాలధేరవమర్శనమ్. 22

నైతస్య సహితా లోకా
భయం కుర్యుర్మహామృథే
అధర్మం త్విహ ధర్మాత్మా
లోకం ధర్మేణ యోజయేత్. 23

నన్వసౌ కాంచనైర్బాణైః
మహావీర్యో మహాభుజః
యుగాంత ఇవ భూతాని
సాగరానపి నిర్దహేత్. 24

స తాదృశః సింహబలో
వృషభాక్షో నరర్షభః
స్వయమేవ హతః పిత్రా
జలజేనాఽఽత్మజో యథా. 25

ద్విజాతిచరితో ధర్మః
శాస్త్రదృష్టః సనాతనః
యది తే ధర్మనిరతే
త్వయా పుత్త్రే వివాసితే. 26

గతిరేకా పతిర్నార్యా
ద్వితీయా గతిరాత్మజః
తృతీయా జ్ఞాతయో
రాజన్ చతుర్థీ నేహ విద్యతే. 27

తత్ర త్వం చైవ మే
నాస్తి రామశ్చ వనమాశ్రితః
న వనం గంతుమిచ్ఛామి
సర్వథా నిహతా త్వయా. 28

హతం త్వయా రాజ్యమిదం సరాష్ట్రం
హత స్తథాఽఽత్మా సహ మంత్రిభిశ్చ
హతా సపుత్రాఽస్మి హతాశ్చ పౌరాః
సుతశ్చ భార్యా చ తవ ప్రహృష్టౌ. 29

ఇమాం గిరం దారుణశబ్ద సంశ్రితాం
నిశమ్య రాజాఽపి ముమోహ దుఃఖితః.
తత స్సశోకం ప్రవివేశ పార్థివ
స్వదుష్కృతంచాపి పునస్తదా స్మరన్. 30

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకషష్టితమస్సర్గః *(61)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్విషష్టితమస్సర్గః (62)

కౌసల్యమాటలతో ఖిన్నుడయిన దశరథుడు

ఏవం తు క్రుద్ధయా రాజా
రామమాత్రా సశోకయా
శ్రావితః పరుషం వాక్యం
చింతయామాస దుఃఖితః. 1

చింతయిత్వా స చ నృపో
ముమోహ వ్యాకులేంద్రియః
అథ దీర్ఘేణ కాలేన
సంజ్ఞామాప పరంతపః. 2

స సంజ్ఞాముపలభ్యైవ
దీర్ఘముష్ణం చ నిశ్శ్వసన్
కౌసల్యాం పార్శ్వతో దృష్ట్వా
పునశ్చింతాముపాగమత్. 3

తస్య చింతయమానస్య
ప్రత్యాభాత్కర్మ దుష్కృతమ్
యదనేన కృతం పూర్వమ్
అజ్ఞానాచ్ఛబ్దవేధినా. 4

అమనాస్తేన శోకేన
రామశోకేన చ ప్రభుః
ద్వాభ్యామపి మహారాజః
శోకాభ్యామన్వతప్యత. 5

దహ్యమానః సశోకాభ్యాం
కౌసల్యామాహ భూపతిః
వేపమానోఽజలిం కృత్వా
ప్రసాదార్థమవాఙ్ముఖః. 6

ప్రసాదయే త్వాం కౌసల్యే
రచితోఽయం మయాఽంజలిః
వత్సలా చానృశంసా చ
త్వం హి నిత్యం పరేష్వపి. 7

భర్తా తు ఖలు నారీణాం
గుణవాన్ నిర్గుణోఽపి వా
ధర్మం విమృశమానానాం
ప్రత్యక్షం దేవి దైవతమ్. 8

సా త్వం ధర్మపరా నిత్యం
దృష్టలోక పరావరా.
నార్హసే విప్రియం వక్తుం
దుఃఖితాఽపి సుదుఃఖితమ్. 9

తద్వాక్యం కరుణం రాజ్ఞః
శ్రుత్వా దీనస్య భాషితమ్
కౌసల్యా వ్యసృజద్బాష్పం
ప్రణాళీవ నవోదకమ్. 10

సా మూర్ధ్నిబధ్వా రుదతీ
రాజ్ఞః పద్మమివాంజలిమ్
సంభ్రమాదబ్రవీత్ త్రస్తా
త్వరమాణాక్షరం వచః. 11

ప్రసీద శిరసా యాచే
భూమౌ నిపతితాఽస్మి తే
యాచితాస్మి హతా దేవ
క్షంతవ్యాఽహం నహి త్వయా. 12

నైషా హి సా స్త్రీ భవతి
శ్లాఘనీయేన ధీమతా
ఉభయోర్లోకయోర్వీర
పత్యా యా సంప్రసాద్యతే. 13

జానామి ధర్మం ధర్మజ్ఞ
త్వాం జానే సత్యవాదినమ్
పుత్రశోకార్తయా తత్తు
మయా కిమపి భాషితమ్. 14

శోకో నాశయతే ధైర్యం
శోకో నాశయతే శ్రుతమ్
శోకో నాశయతే సర్వం
నాస్తి శోకసమో రిపుః. 15

శక్య ఆపతిఽత సోఢుం
ప్రహారో రిపుహస్తతః
సోఢుమాపతితః శోకః
సుసూక్ష్మోఽపి న శక్యతే. 16

ధర్మజ్ఞా శ్రుతిమన్తోపి
ఛిన్నధర్మార్థసంశయాః
యతయో వీర! ముహ్యన్తి
శోకసమ్మూఢచేతసః. 17

వనవాసాయ రామస్య
పంచరాత్రోఽద్య గణ్యతే
య శ్శోకహతహర్షాయాః
పంచవర్షోపమో మమ. 18

తం హి చింతయమానాయాః
శోకోఽయం హృది వర్ధతే
నదీనామివ వేగేన
సముద్రసలిలం మహత్. 19

ఏవం హి కథయంత్యాస్తు
కౌసల్యాయాః శుభం వచః
మందరశ్మిరభూత్ సూర్యో
రజనీ చాభ్యవర్తత. 20

తథా ప్రసాదితో వాక్యైః
దేవ్యా కౌసల్యాయాః నృపః
శోకేన చ సమాక్రాంతో
నిద్రాయా వశమేయివాన్. 21

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ద్విషష్టితమస్సర్గః *(62)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - త్రిషష్టితమస్సర్గః (63)

తాను శబ్దభేది విద్యతో మునిబాలకుని చంపిన విషయమును సుమిత్రకు తెలిపిన దశరథుడు

ప్రతిబుద్ధో ముహూర్తేన
శోకోపహతచేతనః
అథ రాజా దశరథః
స చింతామభ్యపద్యత. 1

రామలక్ష్మణయోశ్చైవ
వివాసాద్వాసవోపమమ్
ఆవివేశోపసర్గస్తం తమః
సూర్య మివాஉసురమ్. 2

సభార్యే నిర్గతే రామే
కౌసల్యాం కోశలేశ్వరః
వివక్షురసితాపాంగం
స్మృత్వా దుష్కృతమాత్మనః. 3

స రాజా రజనీం షష్ఠీం
రామే ప్రవ్రాజితే వనమ్
అర్ధరాత్రే దశరథ స్సంస్మరన్
దుష్కృతం కృతమ్. 4

స రాజా పుత్రశోకార్తః
స్మృత్వా దుష్కృతమాత్మనః
కౌసల్యాం పుత్రశోకార్తామ్
ఇదం వచనమబ్రవీత్. 5

యదాచరతి కల్యాణి
శుభం వా యదిஉవాశుభమ్
తదేవ లభతే భద్రే
కర్తా కర్మజమాత్మనః. 6

గురులాఘవమర్థానామ్
ఆరంభే కర్మణాం ఫలమ్
దోషం వా యో న జానాతి
న బాల ఇతి హోచ్యతే. 7

కశ్చిదామ్రవణం ఛిత్వా
పలాశాం శ్చ నిషించతి
పుష్పం దృష్ట్వా ఫలే గృధ్నుః
స శోచతి ఫలాగమే. 8

అవిజ్ఞాయ ఫలం యో
హి కర్మత్వే వానుధావతి.
స శోచేత్ ఫలే వేళాయాం
యథా కింశుకసేచకః. 9

సోஉహ మామ్రవణం ఛిత్వా
పలాశాంశ్చ న్యషేచయమ్
రామం ఫలాగమే త్యక్త్వా
పశ్చాత్ శోచామి దుర్మతిః. 10

లబ్ధశబ్దేన కౌసల్యే
కుమారేణ ధనుష్మతా
కుమారః శబ్దవేధీతి
మయా పాపమిదం కృతమ్. 11

తదిదం మేఽనుసంప్రాప్తం
దేవి దుఃఖం స్వయం కృతమ్
సమ్మోహాదిహ బాలేన
యథా స్యాద్భక్షితం విషమ్. 12

యథాఽన్యః పురుషః కశ్చిత్
పలాశైర్మోహితో భవేత్
ఏవం మమాఽప్యవిజ్ఞాతం
శబ్దవేధ్యమయం ఫలమ్. 13

దేవ్యనూఢా త్వమభవో
యువరాజో భవామ్యహమ్
తతః ప్రావృడనుప్రాప్తా
మనస్సంహర్షిణీ మమ 14

ఉపాస్య హి రసాన్ భౌమాన్
తప్త్వా చ జగదంశుభిః
పరేతాచరితాం భీమాం
రవిరావిశతే దిశమ్. 15

ఉష్ణమంతర్దధే సద్యః
స్నిగ్ధా దదృశిరే ఘనాః
తతో జహృషిరే సర్వే
భేకసాసారంగబర్హిణః. 16

క్లిన్నపక్షోత్తరాః స్నాతాః
కృచ్ఛ్రాదివ పతత్రిణః
వృష్టివాతావధూతాగ్రాన్
పాదపానభిపేదిరే. 17

పతితేనాంభసా చ్ఛన్నః
పతమానేన చాసకృత్
ఆబభౌ మత్తసారంగః
తోయరాశిరివాచలః. 18

పాండురారుణవర్ణాని
స్రోతాంసి విమలాన్యపి
సుస్రువుర్గిరిధాతుభ్యః
సభస్మాని భుజంగవత్. 19

ఆకులారుణ తోయాని
స్రోతాంసి విమలాన్యపి
ఉన్మార్గజలవాహినీ
బభూవుర్జలదాగమే. 20

తస్మిన్నతిసుఖే కాలే
ధనుష్మానిషుమాన్ రథీ
వ్యాయామకృతసంకల్పః
సరయూమన్వగాం నదీమ్. 21

నిపానే మహిషం రాత్రౌ
గజం వాఽభ్యాగతం నదీమ్
అన్యం వా శ్వాపదం కంచిత్
జిఘాంసుర జితేంద్రియః. 22

తస్మిం స్తత్రాహమేకాన్తే
రాత్రౌ వివృతకార్ముకః.
తత్రాహం సంవృతం వన్యం
హతవాంస్తీరమాగతమ్. 23

అన్యం చాపి మృగం హింస్రం
శబ్దం శ్రుత్వాభ్యుపాగతమ్
అథాన్ధకారే త్వశ్రౌషం
జలే కుమ్భస్య పూర్యతః. 24

అచక్షుర్విషయే ఘోషం
వారణస్యేవ నర్దతః
తతోఽహం శరముద్ధృత్య
దీప్తమాశీవిషోపమమ్. 25

శబ్దం ప్రతి గజప్రేప్సుః
అభిలక్ష్యత్వపాతయమ్
అముంచం నిశితం బాణమ్
అహమాశీవిషోపమమ్. 26

తత్ర వాగుషసి వ్యక్తా
ప్రాదురాసీద్వనౌకసః
హా హేతి పతతస్తోయే
బాణాభిహతమర్మణః. 27

తస్మిన్ నిపతితే బాణమ్
వాగభూత్ తత్ర మానుషీ
కథమస్మద్విధే శస్త్రం
నిపతేత్తు తపస్విని. 28

ప్రవివిక్తాం నదీం రాత్రౌ
ఉదాహారోఽహమాగతః
ఇషుణాఽభిహతః కేన కస్య
వా కిం కృతం మయా. 29

ఋషేర్హి న్యస్తదండస్య
వనే వన్యేన జీవతః
కథం ను శస్త్రేణ వధో
మద్విధస్య విధీయతే. 30

జటాభారధరస్యైవ
వల్కలాజినవాససః
కో వధేన మమార్థీ స్యాత్
కింవాఽస్యాపకృతం మయా. 31

ఏవం నిష్ఫలమారబ్ధం
కేవలానర్థసంహితమ్
న కశ్చిత్ సాధు మన్యేత
యథైవ గురుతల్పగమ్. 32

నాహం తథాఽనుశోచామి
జీవితక్షయమాత్మనః
మాతరం పితరం చోభౌ
అనుశోచామి మద్వధే. 33

త దేతన్మిథునం వృద్ధం
చిరకాలభృతం మయా
మయి పంచత్వమాపన్నే
కాం వృత్తిం వర్తయిష్యతి. 34

వృద్ధౌ చ మాతాపితరౌ
అహం చైకేషుణా హతః
కేన స్మ నిహతా సర్వే
సుబాలేనాఽకృతాత్మనా. 35

తాం గిరం కరుణాం
శ్రుత్వా మమ ధర్మానుకాంక్షిణః
కరాభ్యాం సశరం
చాపం వ్యథితస్యాపతద్భువి. 36

త స్యాహం కరుణం
శ్రుత్వా నిశి లాలపతో బహు
సంభ్రాంతః శోకవేగేన
భృశమాసం విచేతనః. 37

తం దేశమహమాగమ్య
దీనసత్త్వ సుదుర్మనాః
అపశ్యమిషుణా తీరే
సరయ్వాః తాపసం హతమ్. 38

అవకీర్ణ జటాభారం
ప్రవిద్ధకలశోదకమ్
పాంసుశోణితదిగ్ధాంగం
శయానం శల్యపీడితమ్. 39

స మాముద్వీక్ష్య నేత్రాభ్యాం
త్రస్తమస్వస్థచేతసమ్
ఇత్యువాచ తతః క్రూరం
దిధక్షన్నివ తేజసా. 40

కిం తవాపకృతం రాజన్
వనే నివసతా మయా
జిహీర్షురంభో గుర్వర్థం
యదహం తాడితస్త్వయా. 41

ఏకేన ఖలు బాణేన
మర్మణ్యభిహతే మయి
ద్వావంధౌ నిహతౌ వృద్ధౌ
మాతా జనయితా చ మే. 42

తౌ కథం దుర్బలావంధౌ
మత్ప్రతీక్షౌ పిపాసితౌ
చిరమాశాకృతాం తృష్ణాం
కష్టాం సంధారయిష్యతః. 43

న నూనం తపసో వాఽస్తి
ఫలయోగః శ్రుతస్య వా
పితా యన్మాం న జానాతి
శయానం పతితం భువి. 44

జానన్నపి చ కిం
కుర్యాత్ అశక్తిరపరిక్రమః
భిద్యమానమివాశక్తః
త్రాతుమన్యో నగో నగమ్. 45

పితు స్త్వ మేవ మే గత్వా
శీఘ్రమాచక్ష్వ రాఘవ
న త్వామనుదహేత్ క్రుద్ధో
వనం వహ్నిరివైధితః. 46

ఇయమేకపదీ రాజన్
యతో మే పితురాశ్రమః
తం ప్రసాదయ గత్వా త్వం
న త్వాం స కుపితః శపేత్. 47

విశల్యం కురు మాం రాజన్
మర్మ మే నిశితశ్శరః
రుణద్ధి మృదు సోత్సేధం
తీరమంబురయో యథా. 48

సశల్యః క్లిశ్యతే ప్రాణైః
విశల్యో వినశిష్యతి
ఇతి మామవిశచ్చింతా
తస్య శల్యాపకర్షణే. 49

దుఃఖితస్య చ దీనస్య
మమ శోకాతురస్య చ
లక్షయామాస హృదయే
చింతాం మునిసుత స్తదా. 50

తామ్యమాన స్స మాం కృచ్ఛ్రాత్
ఉవాచ పరమార్తవత్
సీదమానో వివృత్తాంగో
వేష్టమానో గతః క్షయమ్. 51

సంస్తభ్య శోకం ధైర్యేణ
స్థిరచిత్తో భవామ్యహమ్
బ్రహ్మహత్యాకృతం పాపం
హృదయాదపనీయతామ్. 52

న ద్విజాతిరహం రాజన్
మాభూత్ తే మనసో వ్యథా
శూద్రాయామస్మి వైశ్యేన
జాతో జనపదాధిప. 53

ఇతీవ వదతః కృచ్ఛ్రాత్
బాణాభిహతమర్మణః
విఘూర్ణతో విచేష్టస్య
వేపమానస్య భూతలే. 54

తస్య త్వాతమ్యమానస్య
తం బాణమ్ అహముద్ధరమ్
స మాముద్వీక్ష్య సంత్రస్తో
జహౌ ప్రాణాంస్తపోధనః. 55

జలార్ద్రగాత్రం తు విలప్య కృచ్ఛ్రాత్
మర్మవ్రణం సంతతముచ్ఛ్వసంతమ్
తత స్సరయ్వాం తమహం శయానం
సమీక్ష్య భద్రేఽస్మి భృశం విషణ్ణః. 56

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్రిషష్టితమస్సర్గః (63)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చతుష్షష్టితమస్సర్గః (64)

పుత్రశోకముతో మరణించిన దశరథుడు

వధమప్రతిరూపం తు
మహర్షేస్తస్య రాఘవః
విలపన్నేవ ధర్మాత్మా
కౌసల్యాం పునరబ్రవీత్. 1

తదజ్ఞానాన్మహత్ పాపం
కృత్వాఽహం సంకులేంద్రియః
ఏకస్త్వచింతయం బుద్ధ్యా
కథం ను సుకృతం భవేత్. 2

తతస్తం ఘటమాదాయ
పూర్ణం పరమవారిణా
ఆశ్రమం తమహం ప్రాప్య
యథాఖ్యాతపథం గతః. 3

తత్రాహం దుర్బలావంధౌ
వృద్ధావపరిణాయకౌ
అపశ్యం తస్య పితరౌ
లూనపక్షావివ ద్విజౌ. 4

తన్నిమిత్తాభిరాసీనౌ
కథాభిరపరిక్రమౌ
తామాశాం మత్కృతే హీనౌ
ఉదాసీనావనాథవత్. 5

శోకోపహతచిత్తశ్చ
భయసంత్రస్తచేతనః
తచ్చాఽఽశ్రమపదం గత్వా
భూయఃశోకమహం గతః. 6

పదశబ్దం తు మే శ్రుత్వా
మునిర్వాక్యమభాషత
కిం చిరాయసి మే పుత్ర
పానీయం క్షిప్రమానయ. 7

యన్నిమిత్తమిదం తాత
సలిలే క్రీడితం త్వయా
ఉత్కంఠితా తే మాతేయం
ప్రవిశ క్షిప్రమాశ్రమమ్. 8

యద్వ్యళీకం కృతం పుత్ర
మాత్రా తే యది వా మయా
న తన్మనసి కర్తవ్యం
త్వయా తాత తపస్వినా. 9

త్వం గతిస్త్వగతీనాం
చక్షుస్త్వం హీనచక్షుషామ్
సమాసక్తాస్త్వయి ప్రాణాః
కిం త్వం నో నాభిభాషసే. 10

మునిమవ్యక్తయా వాచా
తమహం సజ్జమానయా
హీనవ్యంజనయా ప్రేక్ష్య
భీతచిత్త ఇవాబ్రువమ్. 11

మనసః కర్మ చేష్టాభిః
అభి సంస్తభ్య వాగ్బలమ్
ఆచచక్షే త్వహం తస్మై
పుత్రవ్యసనజం భయమ్. 12

క్షత్రియోఽహం దశరథో
నాహం పుత్త్రో మహాత్మనః
సజ్జనావమతం దుఃఖమ్ ఇదం
ప్రాప్తం స్వకర్మజమ్. 13

భగవన్ చాపహస్తోఽహం
సరయూతీరమాగతః
జిఘాంసుః శ్వాపదం కంచిత్
నిపానే చాగతం గజమ్. 14

తతశ్శ్రుతో మయా శబ్దో
జలే కుంభస్య పూర్యతః
ద్విపోఽయ మితి మత్వాఽయం
బాణేనాభిహతో మయా. 15

గత్వా నద్యాస్తతస్తీరమ్
అపశ్యమిషుణా హృది
వినిర్భిన్నం గతప్రాణం
శయానం భువి తాపసమ్. 16

భగవన్ శబ్దమాలక్ష్య
మయా గజజిఘాంసునా
విసృష్టోఽంభసి నారాచః
తతస్తే నిహతస్సుతః. 17

తతస్తస్యైవ వచనాత్
ఉపేత్య పరితప్యతః
స మయా సహసా బాణ
ఉద్ధృతో మర్మతస్తదా. 18

స చోద్ధృతేన బాణేన
తత్రైవ స్వర్గమాస్థితః
భవంతౌ పితరౌ శోచన్
అంధావితి విలప్య చ. 19

అజ్ఞానాద్భవతః పుత్త్రః
సహసాఽభిహతో మయా
శేష మేవం గతే యత్ స్యాత్
తత్ ప్రసీదతు మే మునిః. 20

స తచ్ఛ్రుత్వా వచః క్రూరం
మయోక్తమఘశంసినా.
నాశకత్ తీవ్రమాయాసమ్
అకర్తుం భగవాన్ ఋషిః. 21

స బాష్పపూర్ణవదనో
నిశ్వ్వసన్ శోకకర్శితః
మాముువాచ మహాతేజాః
కృతాంజలిముపస్థితమ్. 22

యద్యేతదశుభం కర్మ న
త్వం మే కథయేః స్వయమ్
ఫలేన్మూర్ధా స్మ తే రాజన్
సద్యః శతసహస్రధా. 23

క్షత్రియేణ వధో రాజన్
వానప్రస్థే విశేషతః
జ్ఞానపూర్వం కృతః స్థానాత్
చ్యావయేదపి వజ్రిణమ్. 24

సప్తధా తు ఫలేన్మూర్ధా
మునౌ తపసి తిష్ఠతి
జ్ఞానాద్విసృజతః శస్త్రం
తాదృశే బ్రహ్మవాదిని. 25

అజ్ఞానాద్ధి కృతం యస్మాత్
ఇదం తేనైవ జవసి
అపి హ్యద్య కులం న స్యాత్
ఇక్ష్వాకూణాం కుతో భవాన్. 26

నయ నౌ నృప తం దేశమ్
ఇతి మాం చాభ్యభాషత
అద్య తం ద్రష్టుమిచ్ఛావః
పుత్రం పశ్చిమదర్శనమ్. 27

రుధిరేణావసిక్తాంగం
ప్రకీర్ణాజినవాససమ్
శయానం భువి నిస్సంజ్ఞం
ధర్మ రాజవశం గతమ్. 28

అథాహమేకస్తం దేశం
నీత్వా తౌ భృశదుఃఖితౌ
అస్పర్శయమహం పుత్రం
తం మునిం సహ భార్యయా. 29

తౌ పుత్రమాత్మనః స్పృష్ట్వా
తమాసాద్య తపస్వినౌ
నిపేతతుః శరీరేఽస్య
పితా చాస్యేదమబ్రవీత్. 30

నాభివాదయసే మాఽద్య
న చ మామభిభాషసే
కిం ను శేషే తు భూమౌ
త్వం వత్స కిం కుపితో హ్యసి. 31

న త్వహం తే ప్రియః పుత్ర
మాతరం పశ్య ధార్మిక
కిం ను నాలింగసే పుత్ర
సుకుమార వచో వద. 32

కస్య వాఽపరరాత్రేహఽం
శ్రోష్యామి హృదయంగమమ్
అధీయానస్య మధురం
శాస్త్రం వాఽన్యద్విశేషతః. 33

కో మాం సంధ్యాముపాస్యైవ
స్నాత్వా హుతహుతాశనః
శ్లాఘయిష్యత్యుపాసీనః
పుత్రశోకభయార్దితమ్. 34

కందమూలఫలం హృత్వా కో
మాం ప్రియమివాతిథిమ్
భోజయిష్యత్యకర్మణ్యమ్
అప్రగ్రహమనాయకమ్. 35

ఇమామంధాం చ వృద్ధాం
చ మాతరం తే తపస్వినీమ్
కథం వత్స భరిష్యామి
కృపణాం పుత్రగర్ధినీమ్. 36

తిష్ఠ మాం మాగమః పుత్ర
యమస్య సదనం ప్రతి
శ్వో మయా సహ గంతాసి
జనన్యా చ సమేధితః. 37

ఉభావపి చ శోకార్తౌ
అనాథౌ కృపణౌ వనే
క్షిప్రమేవ గమిష్యావః
స్త్వయా హీనౌ యమక్షయమ్. 38

తతో వైవస్వతం దృష్ట్వా
తం ప్రవక్ష్యామి భారతీమ్
క్షమతాం ధర్మరాజో మే
బిభృయాత్ పితరావయమ్. 39

దాతుమర్హతి ధర్మాత్మా
లోకపాలో మహాయశాః
ఈదృశస్య మమాక్షయ్యామ్
ఏకామభయదక్షిణామ్. 40

అపాపోఽసి యదా పుత్ర
నిహతః పాపకర్మణా
తేన సత్యేన గచ్ఛాఽఽశు
యే లోకాః శస్త్రయోధినామ్. 41

యాంతి శూరా గతిం యాం
చ సంగ్రామేష్వనివర్తినః
హతాస్త్వభిముఖాః పుత్ర
గతిం తాం పరమాం వ్రజ. 42

యాం గతిం సగరః శైబ్యో
దిలీపో జనమేజయః
నహుషో దుంధుమారశ్చ
ప్రాప్తాస్తాం గచ్ఛ పుత్రక. 43

యా గతి స్సర్వసాధూనాం
స్వాధ్యాయాత్ తపసా చ యా.
యా భూమిదస్యాహితాగ్నేః
ఏకపత్నీ వ్రతస్య చ. 44

గోసహస్రప్రదాతౄణాం
యా యా గురుభృతామపి
దేహన్యాసకృతాం యా చ
తాం గతిం గచ్ఛ పుత్రక. 45

న హి త్వస్మిన్ కులే జాతో
గచ్ఛత్యకుశలాం గతిమ్
స తు యాస్యతి యేన త్వం
నిహతో మమ బాంధవః. 46

ఏవం స కృపణం తత్ర
పర్యదేవయతాసకృత్
తతోఽస్మై కర్తు ముదకం
ప్రవృత్తః సహ భార్యయా. 47

స తు దివ్యేన రూపేణ
మునిపుత్రః స్వకర్మభిః
స్వర్గమధ్యారుహత్ క్షిప్రం
శక్రేణ సహ ధర్మవిత్. 48

ఆబభాషే చ తౌ వృద్ధౌ
సహ శక్రేణ తాపసః
ఆశ్వాస్య చ ముహూర్తం
తు పితరౌ వాక్యమబ్రవీత్. 49

స్థానమస్మి మహత్ ప్రాప్తో
భవతోః పరిచారణాత్
భవంతావపి చ క్షిప్రం
మమ మూలముపైష్యతః. 50

ఏవముక్త్వా తు దివ్యేన
విమానేన వపుష్మతా
ఆరురోహ దివం క్షిప్రం
మునిపుత్రో జితేంద్రియః. 51

స కృత్వా తూదకం తూర్ణం
తాపసః సహ భార్యయా
మాముపాచ మహాతేజాః
కృతాంజలిముపస్థితమ్. 52

అద్యైవ జహిం మాం
రాజన్ మరణే నాస్తి మే వ్యథా
యచ్ఛరేణైకపుత్రం మాం
త్వమకార్షీరపుత్రకమ్. 53

త్వయా తు యదవిజ్ఞానాత్
నిహతో మే సుతశ్శుచిః
తేన త్వామభిశప్స్యామి
సుదుఃఖమతిదారుణమ్. 54

పుత్రవ్యసనజం దుఃఖం
యదేతన్మమ సాంప్రతమ్
ఏవం త్వం పుత్రశోకేన
రాజన్ కాలం కరిష్యసి. 55

అజ్ఞానాత్తు హతో యస్మాత్
క్షత్రియేణ త్వయా మునిః
తస్మాత్ త్వాం నావిశత్యాశు
బ్రహ్మహత్యా నరాధిప. 56

త్వామప్యేతాదృశో భావః
క్షిప్రమేవ గమిష్యతి
జీవితాంతకరో ఘోరో
దాతారమివ దక్షిణా. 57

ఏవం శాపం మయి న్యస్య
విలప్య కరుణం బహు
చితామారోప్య దేహం
తన్మిథునం స్వర్గమభ్యయాత్. 58

తదేతచ్చింతయానేన
స్మృతం పాపం మయా స్వయమ్
తదా బాల్యాత్ కృతం దేవి!
శబ్దవేధ్యానుశిక్షిణా. 59

తస్యాయం కర్మణో దేవి!
విపాకః సముపస్థితః
అపథ్యైః సహ సంభుక్తే
వ్యాధిరన్నరసే యథా. 60

తస్మాన్మామాగతం భద్రే!
తస్యోదారస్య తద్వచః
యదహం పుత్రశోకేన
సంత్యక్ష్యామ్యద్య జీవితమ్. 61

చక్షుర్భ్యాం త్వాం న పశ్యామి
కౌసల్యే! సాధు మాం స్పృశ
ఇత్యుక్త్వా స రుదంస్త్రస్తో
భార్యామాహ చ భూమిపః. 62

ఏతన్మే సదృశం దేవి!
యన్మయా రాఘవే కృతమ్
సదృశం తత్తు తస్యైవ
యదనేన కృతం మయి. 63

దుర్వృత్తమపి కః పుత్రం
త్యజేద్భువి విచక్షణః
కశ్చ ప్రవ్రాజ్యమానో వా
నాసూయేత్ పితరం సుతః. 64

యది మాం సంస్పృశేద్రామః
సకృదద్య లభేత వా
యమక్షయమనుప్రాప్తా
ద్రక్ష్యంతి న హి మానవాః. 65

చక్షుషా త్వాం న పశ్యామి
స్మృతిర్మమ విలుప్యతే
దూతా వైవస్వతస్యైతే
కౌసల్యే! త్వరయంతి మామ్. 66

అతస్తు కిం దుఃఖతరం
యదహం జీవితక్షయే
న హి పశ్యామి ధర్మజ్ఞం
రామం సత్యపరాక్రమమ్. 67

తస్యాదర్శనజశ్శోకః
సుతస్యాప్రతికర్మణః
ఉచ్ఛోషయతి మే ప్రాణాన్
వారి స్తోకమివాతపః. 68

న తే మనుష్యా దేవాస్తే
యే చారుశుభకుండలమ్
ముఖం ద్రక్ష్యంతి రామస్య
వర్షే పంచదశే పునః. 69

పద్మపత్రేక్షణం సుభ్రు!
సుదంష్ట్రం చారునాసికమ్
ధన్యా ద్రక్ష్యతి రామస్య
తారాధిపనిభం ముఖమ్. 70

సదృశం శారదస్యేందోః
ఫుల్లస్య కమలస్య చ
సుగంధి మమ నాథస్య
ధన్యా ద్రక్ష్యంతి తన్ముఖమ్. 71

నివృత్తవనవాసం తమ్
అయోధ్యాం పునరాగతమ్
ద్రక్ష్యతి సుఖినో రామం
శుక్రం మార్గగతం యథా. 72

కౌసల్యే! చిత్తమోహేన
హృదయం సీదతీవ మే
వేదయే న చ సంయుక్తాన్
శబ్దస్పర్శరసానహమ్. 73

చిత్తనాశాద్విపద్యంతే
సర్వాణ్యేంద్రియాణి మే
క్షీణస్నేహస్య దీపస్య
సంసక్తా రశ్మయో యథా. 74

అయమాత్మభవశ్శోకో
మామనాథమచేతనమ్
సంసాదయతి వేగేన
యథా కూలం నదీరయః. 75

హా రాఘవ! మహాబాహో!
హా మమాయాసనాశన
హా పితృప్రియ! మే నాథ!
హాఽద్య క్వాసి గతస్సుత. 76

హా కౌసల్యే! నశిష్యామి
హా సుమిత్రే! తపస్విని!
హా నృశంసే! మమామిత్రే!
కైకేయి! కులపాంసని!. 77

ఇతి రామస్య మాతుశ్చ
సుమిత్రాయాశ్చ సన్నిధౌ
రాజా దశరథ శ్శోచన్
జీవితాంతముపాగమత్. 78

యదా తు దీనం కథయన్ నరాధిపః
ప్రియస్య పుత్రస్య వివాసనాతురః.
గతేఽర్ధరాత్రే భృశదుఃఖపీడితః
తదా జహౌ ప్రాణముదారదర్శనః. 79

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే చతుష్షష్టితమస్సర్గః (64)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచషష్టితమస్సర్గః (65)

దశరథుని మరణముతో విలపించిన కౌసల్య, అంతఃపురస్త్రీలు

అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం
ప్రాతరేవాపరేఽహని
వందినః పర్యుపాతిష్ఠన్
తత్పార్థివ నివేశనమ్. 1

సూతాః పరమసంస్కారా
మంగళాశ్చోత్తమశ్రుతాః
గాయకాః స్తుతిశీలాశ్చ
నిగదంతః పృథక్ పృథక్. 2

రాజానం స్తువతాం
తేషామ్ ఉదాత్తాభిహితాశిషామ్
ప్రాసాదాభోగవిస్తీర్ణః
స్తుతిశబ్దో హ్యవర్తత. 3

తతస్తు స్తువతాం తేషాం
సూతానాం పాణివాదకాః
అపదానాన్యుదాహృత్య
పాణివాదాన్ అవాదయన్. 4

తేన శబ్దేన విహగాః
ప్రతిబుద్ధా విసస్వనుః
శాఖాస్థాః పంజరస్థాశ్చ
యే రాజకులగోచరాః. 5

వ్యాహృతాః పుణ్యశబ్దాశ్చ
వీణానాం చాపి నిస్వనాః
ఆశీర్గేయం చ గాథానాం
పూరయామాస వేశ్మ తత్. 6

తత శ్శుచిసమాచారాః
పర్యుపస్థానకోవిదాః
స్త్రీవర్ష వరభూయిష్ఠా
ఉపతస్థుర్యథా పురమ్. 7

హరిచందనసంపృక్తమ్
ఉదకం కాంచనైర్ఘటైః
ఆనిన్యుః స్నానశిక్షాజ్ఞా
యథాకాలం యథావిధి. 8

మంగలాలంభనీయాని
ప్రాశనీయాన్యుపస్కరాన్
ఉపానిన్యుస్తథాప్యన్యాః
కుమారీబహులాః స్త్రియః. 9

సర్వలక్షణసంపన్నం
సర్వం విధివదర్చితమ్
సర్వం సుగుణలక్ష్మీవత్త
తద్బభూవాభిహారికమ్. 10

తత్తు సూర్యోదయం యావత్
సర్వం పరిసముత్సుకమ్
తస్థావనుపసంప్రాప్తం
కింస్విదిత్యుపశంకితమ్. 11

అథ యాః కోసలేంద్రస్య
శయనం ప్రత్యనంతరాః
తాః స్త్రియస్తు సమాగమ్య
భర్తారం ప్రత్యబోధయన్. 12

తథాప్యుచితవృత్తాస్తా
వినయేన నయేన చ
నహ్యస్య శయనం
స్పృష్ట్వా కించిదప్యుపలేభిరే. 13

తాః స్త్రియస్స్వప్న శీలజ్ఞాః
చేష్టాసంచలనాదిషు
తా వేపథుపరీతాశ్చ
రాజ్ఞః ప్రాణేషు శంకితాః
ప్రతిస్రోతః తృణాగ్రాణాం
సదృశం సంచకాశిరే. 14

అథ సంవేపమానానాం
స్త్రీణాం దృష్ట్వా చ పార్థివమ్
యత్తదాశంకితం పాపం
తస్య జజ్ఞే వినిశ్చయః. 15

కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ
పుత్రశోకపరాజితే
ప్రసుప్తే న ప్రబుద్ధ్యేతే
యథా కాలసమన్వితే. 16

నిష్ప్రభా చ వివర్ణా చ
సన్నా శోకేన సన్నతా
న వ్యరాజత కౌసల్యా
తారేవ తిమిరావృతా. 17

కౌసల్యాऽనంతరం రాజ్ఞః
సుమిత్రా తదనంతరమ్
న స్మ విభ్రాజితే దేవీ
శోకాశ్రులులితాననా. 18

తే చ దృష్ట్వా తథా సుప్తే
ఉభే దేవ్యౌ చ తం నృపమ్
సుప్తమేవోద్గతప్రాణమ్
అంతఃపురమదృశ్యత. 19

తతః ప్రచుక్రుశుర్దీనాః
సస్వరం తా వరాంగనాః
కరేణవ ఇవారణ్యే
స్థానప్రచ్యుతయూథపాః. 20

తాసామ్ ఆక్రందశబ్దేన
సహసోద్గతచేతనే
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ
త్యక్త నిద్రే బభూవతుః. 21

కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ
దృష్ట్వా స్పృష్ట్వా చ పార్థివమ్

హా నాథేతి పరిక్రుశ్య
పేతతుర్ధరణీతలే. 22

సా కోసలేంద్రదుహితా
వేష్టమానా మహీతలే
న బభ్రాజ రజోధ్వస్తా
తారేవ గగనాచ్చ్యుతా. 23

నృపే శాంతగుణే జాతే
కౌసల్యాం పతితాం భువి
అపశ్యం స్తాః స్త్రియః సర్వా
హతాం నాగవధూమివ. 24

తతస్సర్వా నరేంద్రస్య
కైకేయీప్రముఖాః స్త్రియః
రుదంత్య శోకసంతప్తా
నిపేతుర్గతచేతనాః. 25

తాభిస్స బలవాన్నాదః
క్రోశంతీభిరనుద్రుతః
యేన స్థిరీకృతం భూయః
తద్గృహం సమనాదయత్. 26

తచ్చ సంత్రస్తసంభ్రాంతం
పర్యుత్సుకజనాకులమ్
సర్వతస్తుములాక్రందం
పరితాపార్తబాంధవమ్. 27

సద్యో నిపతితానందం
దీనవిక్లబదర్శనమ్
బభూవ నరదేవస్య
సద్మ దిష్టాంతమీయుషః. 28

అతీతమాజ్ఞాయ తు పార్థివర్షభం
యశస్వినం సంపరివార్య పత్నయః
భృశం రుదంత్యః కరుణం సుదుఃఖితాః
ప్రగృహ్య బాహూ వ్యలపన్ననాథవత్. 29

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే పంచషష్టితమస్సర్గః (65)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షట్షష్టితమస్సర్గః (66)

కైకేయిని నిందించిన అంతఃపురస్త్రీలు

తమగ్నిమివ సంశాంతమ్
అంబుహీనమివార్ణవమ్
హతప్రభమివాఽఽదిత్యం
స్వర్గస్థం ప్రేక్ష్య పార్థివమ్. 1

కౌసల్యా బాష్పపూర్ణాక్షీ
వివిధాం శోకకర్శితా
ఉపగృహ్య శిరో రాజ్ఞః
కైకేయీం ప్రత్యభాషత. 2

సకామా భవ కైకేయి
భుంక్ష్వ రాజ్యమకంటకమ్
త్యక్త్వా రాజానమేకాగ్రా
నృశంసే దుష్టచారిణి. 3

విహాయ మాం గతో రామో
భర్తా చ స్వర్గతో మమ
విపథే సార్థహీనేవ
నాహం జీవితుముత్సహే. 4

భర్తారం తం పరిత్యజ్య
కా స్త్రీ దైవతమాత్మనః
ఇచ్ఛేజ్జీవితుమన్యత్ర
కైకేయ్యాస్త్యక్తధర్మణః. 5

న లుబ్ధో బుధ్యతే దోషాన్
కింపాకమివ భక్షయన్
కుబ్జానిమిత్తం కైకేయ్యా
రాఘవాణాం కులం హతమ్. 6

అనియోగే నియుక్తేన
రాజ్ఞా రామం వివాసితమ్
సభార్యం జనకః శ్రుత్వా
పరితప్స్యత్యహం యథా. 7

స మామనాథాం విధవాం
నాద్య జానాతి ధార్మికః
రామః కమలపత్రాక్షో
జీవన్నాశమితో గతః. 8

విదేహరాజస్య సుతా
తథా సీతా తపస్వినీ
దుఃఖస్యానుచితా దుఃఖం
వనే పర్యుద్విజిష్యతి. 9

నదతాం భీమఘోషాణాం
నిశాసు మృగపక్షిణామ్
నిశమ్య నూనం సంత్రస్తా
రాఘవం సంశ్రయిష్యతి. 10

వృద్ధశ్చైవాల్పపుత్రశ్చ
వైదేహీమనుచింతయన్
సోఽపి శోకసమావిష్టో
నను త్యక్ష్యతి జీవితమ్. 11

సాఽహమద్యైవ దిష్టాంతం
గమిష్యామి పతివ్రతా
ఇదం శరీర మాలింగ్య
ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనమ్. 12

తాం తతస్సంపరిష్వజ్య
విలపంతీం తపస్వినీమ్
వ్యపనీయ సుదుఃఖార్తాం
కౌసల్యాం వ్యావహారికాః. 13

తైలద్రోణ్యామథామాత్యాః
సంవేశ్య జగతీపతిమ్
రాజ్ఞః సర్వాణ్యథాఽదిష్టాః
చక్రుః కర్మాణ్యనంతరమ్. 14

న తు సంకలనం రాజ్ఞో
వినా పుత్రేణ మంత్రిణః
సర్వజ్ఞాః కర్తుమీషు స్తే
తతో రక్షంతి భూమిపమ్. 15

తైలద్రోణ్యాం తు సచివైః
శాయితం తం నరాధిపమ్
హా మృతోఽయమితి జ్ఞాత్వా
స్త్రియస్తాః పర్యదేవయన్. 16

బాహూనుద్యమ్య కృపణాః
నేత్రప్రస్రవణైర్ముఖైః
రుదంత్యః శోకసంతప్తాః
కృపణం పర్యదేవయన్. 17

హా మహారాజ రామేణ
సతతం ప్రియవాదినా
విహీనాః సత్యసంధేన
కిమర్థం విజహాసి నః. 18

కైకేయ్యా దుష్టభావాయా
రాఘవేణ వియోజితాః
కథం పతిఘ్న్యా వత్స్యామః
సమీపే విధవా వయమ్. 19

స హి నాథః సదాఽస్మాకం
తవ చ ప్రభురాత్మవాన్
వనం రామో గతః శ్రీమాన్
విహాయ నృపతిశ్రియమ్. 20

త్వయా తేన చ వీరేణ
వినా వ్యసనమోహితాః
కథం వయం నివత్స్యామః
కైకేయ్యా చ విదూషితాః. 21

యయా తు రాజా రామశ్చ
లక్ష్మణశ్చ మహాబలః
సీతయా సహ సంత్యక్తాః
సాకమన్యం న హాస్యతి. 22

తా బాష్పేణ చ సంవీతాః
శోకేన విపులేన చ
వ్యవేష్టంత నిరానందా
రాఘవస్య వరస్త్రియః. 23

నిశా చంద్రవిహీనేవ
స్త్రీవ భర్తృవివర్జితా
పురీ నారాజతాయోధ్యా
హీనా రాజ్ఞా మహాత్మనా. 24

బాష్పపర్యాకులజనా
హాహాభూతకులాంగనా
శూన్యచత్వరవేశ్మాంతా న
బభ్రాజ యథా పురమ్. 25

గతే తు శోకాత్ త్రిదివం నరాధిపే
మహీతలస్థాసు నృపాంగనాసు చ
నివృత్తచారః సహసా గతో రవిః
ప్రవృత్తచారా రజనీ హ్యుపస్థితా. 26

ఋతే తు పుత్రాద్దహనం మహీపతేః
రోచయంతే సుహృదః సమాగతాః
ఇతీవ తస్మిన్ శయనే న్యవేశయన్
విచింత్య రాజానమచింత్యదర్శనమ్. 27

గతప్రభా ద్యౌరివ భాస్కరం వినా
వ్యపేతనక్షత్రగణేవ శర్వరీ
పురీ బభాసే రహితా మహాత్మనా
న చాస్రకంఠాఽకులమార్గచత్వరా. 28

నరాశ్చ నార్యశ్చ సమేత్య సంఘశో
విగర్హమాణా భరతస్య మాతరమ్
తదా నగర్యాం నరదేవసంక్షయే
బభూవురార్తా న చ శర్మ లేభిరే. 29

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే షట్షష్టితమస్సర్గః. *(66)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తషష్టితమస్సర్గః (67)

రాజులేని రాజ్యమున ఏర్పడు పరిస్థితులను వసిష్ఠునికి వివరించిన మార్కండేయాది ఋషులు

ఆక్రందితనిరానందా
సాస్రకంఠజనాకులా
అయోధ్యాయామవతతా
సా వ్యతీయాయ శర్వరీ. 1

వ్యతీతాయాం తు శర్వర్యామ్
ఆదిత్యస్యోదయే తతః
సమేత్య రాజకర్తారః
సభామీయుర్ద్విజాతయః. 2

మార్కండేయోఽథ మౌద్గల్యో
వామదేవశ్చ కాశ్యపః
కాత్యాయనో గౌతమశ్చ
జాబాలిశ్చ మహాయశాః. 3

ఏతే ద్విజా స్సహామాత్యైః
పృథగ్వాచముదీరయన్
వసిష్ఠ మేవాభిముఖాః
శ్రేష్ఠం రాజపురోహితమ్. 4

అతీతా శర్వరీ దుఃఖం
యా నో వర్షశతోపమా
అస్మిన్ పంచత్వమాపన్నే
పుత్రశోకేన పార్థివే. 5

స్వర్గతశ్చ మహారాజో
రామశ్చారణ్యమాశ్రితః
లక్ష్మణశ్చాపి తేజస్వీ
రామేణైవ గతస్సహ. 6

ఉభౌ భరతశత్రుఘ్నౌ
కేకయేషు పరంతపౌ
పురే రాజగృహే రమ్యే
మాతామహనివేశనే. 7

ఇక్ష్వాకూణామిహాద్యైవ
కశ్చిద్రాజా విధీయతామ్
అరాజకం హి నో రాష్ట్రం
వినాశమవాప్నుయాత్. 8

నారాజకే జనపదే
విద్యున్మాలీ మహాస్వనః
అభివర్షతి పర్జన్యో
మహీం దివ్యేన వారిణా. 9

నారాజకే జనపదే
బీజముష్టిః ప్రకీర్యతే
నారాజకే పితుః పుత్రో
భార్యా వా వర్తతే వశే. 10

నారాజకే ధనం చాస్తి
నాస్తి భార్యాప్యరాజకే
ఇదమత్యాహితం
చాన్యత్ కుతస్సత్యమరాజకే. 11

నారాజకే జనపదే
కారయంతి సభాం నరాః
ఉద్యానాని చ రమ్యాణి
హృష్టాః పుణ్యగృహాణి చ. 12

నారాజకే జనపదే
యజ్ఞశీలా ద్విజాతయః
సత్రాణ్యన్వాసతే దాంతా
బ్రాహ్మణా సంశితవ్రతాః. 13

నారాజకే జనపదే
మహాయజ్ఞేషు యజ్వనః
బ్రాహ్మణా వసుసంపూర్ణా
విసృజంత్యాప్తదక్షిణాః. 14

నారాజకే జనపదే
ప్రభూతనటనర్తకాః
ఉత్సవాశ్చ సమాజాశ్చ
వర్ధంతే రాష్ట్రవర్ధనాః. 15

నారాజకే జనపదే
సిద్ధార్థా వ్యవహారిణః
కథాభిరనురజ్యంతే
కథాశీలాః కథాప్రియైః. 16

నారాజకే జనపదే
ఉద్యానాని సమాగతాః
సాయాహ్నే క్రీడితుం యాంతి
కుమార్యో హేమభూషితాః. 17

నారాజకే జనపదే
వాహనైః శీఘ్రగామిభిః
నరా నిర్యాంత్యరణ్యాని
నారీభిస్సహ కామినః. 18

నారాజకే జనపదే
ధనవంతః సురక్షితాః
శేరతే వివృతద్వారాః
కృషిగోరక్షజీవినః. 19

నారాజకే జనపదే
బద్ధఘంటా విషాణినః
అటంతి రాజమార్గేషు
కుంజరాః షష్టిహాయనాః. 20

నారాజకే జనపదే
శరాన్ సతతమస్యతామ్
శ్రూయతే తలనిర్ఘోష
ఇష్వస్త్రాణాముపాసనే. 21

నారాజకే జనపదే
వణిజో దూరగామినః
గచ్ఛంతి క్షేమమధ్వానం
బహుపణ్యసమాచితాః. 22

నారాజకే జనపదే
చరత్యేకచరో వశీ
భావయన్నాత్మనాఽఽత్మానం
యత్ర సాయంగృహోమునిః. 23

నారాజకే జనపదే
యోగక్షేమం ప్రవర్తతే
నచా ప్యరాజకే సేనా
శత్రూన్ విషహతే యుధి. 24

నారాజకే జనపదే
హృష్టైః పరమవాజిభిః
నరాః సంయాంతి సహసా
రథైశ్చ పరిమండితాః. 25

నారాజకే జనపదే
నరాః శాస్త్రవిశారదాః
సంవదంతో వతిష్ఠంతే
వనేషూపవనేషు చ. 26

నారాజకే జనపదే
మాల్యమోదక దక్షిణాః
దేవతాభ్యర్చనార్థాయ
కల్ప్యంతే నియతైర్జనైః. 27

నారాజకే జనపదే
చందనాగరురూషితాః
రాజపుత్రా విరాజంతే
వసంత ఇవ శాఖినః. 28

యథా హ్యనుదకా నద్యో
యథా వాఽప్యతృణం వనమ్
అగోపాలా యథా గావః
తథా రాష్ట్రమరాజకమ్. 29

ధ్వజో రథస్య ప్రజ్ఞానం
ధూమో జ్ఞానం విభావసోః
తేషాం యో నో ధ్వజో
రాజా స దేవత్వమితో గతః. 30

నారాజకే జనపదే
స్వకం భవతి కస్యచిత్
మత్స్యా ఇవ నరా నిత్యం
భక్షయంతి పరస్పరమ్. 31

యే హి సంభిన్నమర్యాదా
నాస్తికాః ఛిన్నసంశయాః
తేఽపి భావాయ కల్పంతే
రాజదండనిపీడితాః. 32

యథా దృష్టిః శరీరస్య
నిత్యమేవ ప్రవర్తతే
తథా నరేంద్రో రాష్ట్రస్య
ప్రభవః సత్యధర్మయోః. 33

రాజా సత్యం చ ధర్మశ్చ
రాజా కులవతాం కులమ్
రాజా మాతా పితా చైవ
రాజా హితకరో నృణామ్. 34

యమో వైశ్రవణః శక్రో
వరుణశ్చ మహాబలః
విశేష్యంతే నరేంద్రేణ
వృత్తేన మహతా తతః. 35

అహో తమ ఇవేదం
స్యాత్ న ప్రజ్ఞాయేత కించన
రాజా చేన్న భవేల్లోకే
విభజన్ సాధ్వసాధునీ. 36

జీవత్యపి మహారాజే
తవైవ వచనం వయమ్
నాతిక్రమామహే సర్వే
వేలాం ప్రాప్యేవ సాగరః. 37

స నస్సమీక్ష్య ద్విజవర్యవృత్తం
నృపం వినా రాజ్యమరణ్యభూతమ్
కుమారమిక్ష్వాకుసుతం వదాన్యం
త్వమేవ రాజానమిహాభిషించ. 38

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే సప్తషష్టితమస్సర్గః (67)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అష్టషష్టితమస్సర్గః (68)

భరతుని తోడ్కొని వచ్చుటకు వెళ్లిన దూతలు

తేషాం హి వచనం శ్రుత్వా
వసిష్ఠః ప్రత్యువాచ హ
మిత్రామాత్యగణాన్ సర్వాన్
బ్రాహ్మణాంస్తానిదం వచః. 1

యదసౌ మాతులకులే
పురే రాజగృహే సుఖీ
భరతో వసతి భ్రాత్రా
శత్రుఘ్నేన సమన్వితః. 2

తచ్ఛీఘ్రం జవనా దూతా
గచ్ఛంతు త్వరితైర్హయైః
ఆనేతుం భ్రాతరౌ వీరౌ
కిం సమీక్షామహే వయమ్. 3

గచ్ఛంత్వితి తత స్సర్వే
వసిష్ఠం వాక్యమబ్రువన్
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా
వసిష్ఠో వాక్యమబ్రవీత్. 4

ఏహి సిద్ధార్థ విజయ
జయంతాశోక నందన
శ్రూయతామితి కర్తవ్యం
సర్వానేవ బ్రవీమి వః. 5

పురం రాజగృహం గత్వా
శీఘ్రం శీఘ్రజవై ర్హయైః
త్యక్తశోకైరిదం వాచ్యః
శాసనాద్భరతో మమ. 6

పురోహిత స్త్వాం కుశలం
ప్రాహ సర్వే చ మంత్రిణః
త్వరమాణశ్చ నిర్యాహి
కృత్యమాత్యయికం త్వయా. 7

మా చాస్మై ప్రోషితం రామం
మా చాస్మై పితరం మృతమ్
భవంతః శంసిషుర్గత్వా
రాఘవాణామిమం క్షయమ్. 8

కౌశేయాని చ వస్త్రాణి
భూషణాని వరాణి చ
క్షిప్రమాదయ రాజ్ఞశ్చ
భరతస్య చ గచ్ఛత. 9

దత్తపథ్యశనా దూతా
జగ్ముః స్వం స్వం నివేశనమ్
కేకయాంస్తే గమిష్యంతో
హయానారుహ్య సమ్మతాన్. 10

తతః ప్రాస్థానికం కృత్వా
కార్యశేషమనంతరమ్
వసిష్ఠేనాభ్యనుజ్ఞాతా దూతాః
సంత్వరితా యయుః. 11

న్యంతేనాపరతాలస్య
ప్రలంబస్యోత్తరం ప్రతి
నిషేవమాణాస్తే జగ్ముః
నదీం మధ్యేన మాలినీమ్. 12

తే హస్తినాపురే గంగాం
తీర్త్వా ప్రత్యఙ్ముఖా యయుః
పాంచాలదేశమాసాద్య
మధ్యేన కురుజాంగలమ్. 13

సరాంసి చ సుపూర్ణాని
నదీశ్చ విమలోదకాః
నిరీక్షమాణాస్తే జగ్ముః
దూతాః కార్యవశాద్ద్రుతమ్. 14

తే ప్రసన్నోదకాం దివ్యాం
నానావిహగసేవితామ్
ఉపాతిజగ్ముర్వేగేన
శరదండాం జనాకులామ్. 15

నికూలవృక్షమాసాద్య
దివ్యం సత్యోపయాచనమ్
అభిగమ్యాభివాద్యం తం
కులింగాం ప్రావిశన్ పురీమ్. 16

ఆభికాళం తతః ప్రాప్య
తే బోధిభవనాచ్చ్యుతామ్
పితృపైతామహీం పుణ్యాం
తేరురిక్షుమతీం నదీమ్. 17

అవేక్ష్యాంజలిపానాంశ్చ
బ్రాహ్మణాన్ వేదపారగాన్
యయుర్మధ్యేన బాహ్లీకాన్
సుదామానం చ పర్వతమ్. 18

విష్ణోః పదం ప్రేక్షమాణా
విపాశాం చాపి శాల్మలీమ్
నదీర్వాపీస్తటాకాని
పల్వలాని సరాంసి చ. 19

పశ్యంతో వివిధాంశ్చాపి
సింహవ్యాఘ్రమృగ ద్విపాన్
యయుః పథాఽతిమహతా
శాసనం భర్తురీప్సవః. 20

తే శ్రాంతవాహనా దూతా
వికృష్టేన పథా తతః
గిరివ్రజం పురవరం
శీఘ్రమాసేదురంజసా. 21

భర్తుః ప్రియార్థం కులరక్షణార్థం
భర్తుశ్చ వంశస్య పరిగ్రహార్థమ్
అహేడమానాస్త్వరయా స్మ దూతాః
రాత్ర్యాం తు తే తత్పురమేవయాతాః. 22

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అష్టషష్టితమస్సర్గః(68)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకోనసప్తతిమస్సర్గః (69)

తనకు వచ్చిన దుస్స్వప్నముల గురించి స్నేహితులకు తెలిపిన భరతుడు

యామేవ రాత్రిం తే దూతాః
ప్రవిశంతి స్మ తాం పురీమ్
భరతేనాపి తాం రాత్రిం
స్వప్నో దృష్టోఽయమప్రియః. 1

వ్యుష్టామేవతు తాం రాత్రిం
దృష్ట్వా తం స్వప్నమప్రియమ్
పుత్రో రాజాధిరాజస్య
సుభృశం పర్యతప్యత. 2

తప్యమానం సమాజ్ఞాయ
వయస్యాః ప్రియవాదినః
ఆయాసం హి వినేష్యంతః
సభాయాం చక్రిరే కథాః. 3

వాదయంతి తథా శాంతిం
లాస యంత్యపి చాపరే
నాటకాన్యపరే ప్రాహుః
హాస్యాని వివిధాని చ. 4

సతైర్మహాత్మా భరతః
సఖిభిః ప్రియవాదిభిః
గోష్ఠీహాస్యాని కుర్వద్భిః
న ప్రాహృష్యత రాఘవః. 5

తమబ్రవీత్ ప్రియసఖో
భరతం సఖిభిర్వృతమ్
సుహృద్భిః పర్యుపాసీనః
కిం సఖే నానుమోదసే. 6

ఏవం బ్రువాణం సుహృదం
భరతః ప్రత్యువాచ హ
శ్రుణు త్వం యన్నిమిత్తం
మే దైన్యమ్ ఏతదుపాగతమ్. 7

స్వప్నే పితరమద్రాక్షం
మలినం ముక్తమూర్ధజమ్
పతంతమద్రిశిఖరాత్
కలుషే గోమయహ్రదే. 8

ప్లవమానశ్చ మే దృష్టః
స తస్మిన్ గోమయహ్రదే
పిబన్నంజలినా తైలం
హసన్నపి ముహుర్ముహుః. 9

తతస్తిలౌదనం భుక్త్వా
పునః పునరధశ్శిరాః
తైలేనాభ్యక్తసర్వాంగః
తైలమేవాన్వగాహత. 10

స్వప్నే చ సాగరం శుష్కం
చంద్రం చ పతితం భువి
ఉపరుద్ధాం చ జగతీం
తమసేవ సమావృతామ్. 11

ఔపవాహ్యస్య నాగస్య
విషాణం శకలీకృతమ్
సహసా చాపి సంశాంతం
జ్వలితం జాతవేదసమ్. 12

అవతీర్ణాం చ పృథివీం
శుష్కాం శ్చ వివిధాన్ ద్రుమాన్
అహం పశ్యామి విధ్వస్తాన్
సధూమాంశ్చాపి పర్వతాన్. 13

పీఠే కార్ష్ణాయసే చైనం
నిషణ్ణం కృష్ణవాససమ్
ప్రహసంతి స్మ రాజానం
ప్రమదాః కృష్ణపింగళాః. 14

త్వరమాణశ్చ ధర్మాత్మా
రక్తమాల్యానులేపనః
రథేన ఖరయుక్తేన
ప్రయాతో దక్షిణాముఖః. 15

ప్రహసంతీవ రాజానం
ప్రమదా రక్తవాసినీ
ప్రకర్షంతీ మయా దృష్టా
రాక్షసీ వికృతాననా. 16

ఏవమేతన్మయా దృష్టమ్
ఇమాం రాత్రిం భయావహామ్
అహం రామోఽథవా రాజా
లక్ష్మణో వా మరిష్యతి. 17

నరో యానేన యః స్వప్నే
ఖరయుక్తేన యాతి హి
అచిరాత్ తస్య ధూమాగ్రం
చితాయాం సంప్రదృశ్యతే. 18

ఏతన్నిమిత్తం దీనోఽహం
త న్న వః ప్రతిపూజయే
శుష్యతీవ చ మే కంఠోః
న స్వస్థమివ మే మనః. 19

న పశ్యామి భయస్థానం
భయం చైవోపధారయే
భ్రష్టశ్చ స్వరయోగో మే
ఛాయా చోపహతా మమ. 20

జుగుప్సన్నివ చాఽత్మానం
న చ పశ్యామి కారణమ్. 21

ఇమాంహి దుస్స్వప్నగతిం నిశామ్యతామ్
అనేకరూపామ్ అవితర్కితాం పురా
భయంమహత్ తద్ధృదయాన్నయాతి మే
విచింత్య రాజానమచింత్యదర్శనమ్ 22

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ఏకోనసప్తతితమస్సర్గః (69)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తతిమస్సర్గః (70)

వచ్చిన దూతలతో, శత్రుఘ్నునితో కూడి బయలుదేరిన భరతుడు

భరతే బ్రువతి స్వప్నం
దూతాస్తే క్లాంతవాహనాః.
ప్రవిశ్యాసహ్యపరిఖం
రమ్యం రాజగృహం పురమ్. 1

సమాగమ్య తు రాజ్ఞా
చ రాజపుత్రేణ చార్చితాః
రాజ్ఞః పాదౌ గృహీత్వా
తు తమూచుర్భరతం వచః. 2

పురోహిత స్త్వాం కుశలం
ప్రాహ సర్వే చ మంత్రిణః
త్వరమాణశ్చ నిర్యాహి
కృత్యమాత్యయికం త్వయా. 3

ఇమాని చ మహార్హాణి
వస్త్రాణ్యాభరణాని చ
ప్రతిగృహ్య విశాలక్ష
మాతులస్య చ దాపయ. 4

అత్ర వింశతికోట్యస్తు
నృపతేర్మాతులస్య తే
దశకోట్యస్తు సంపూర్ణాః
తథైవ చ నృపాత్మజ. 5

ప్రతిగృహ్య తు తత్సర్వం
స్వనురక్తః సుహృజ్జనే
దూతానువాచ భరతః
కామైః సంప్రతిపూజ్య తాన్. 6

కచ్చిత్ సుకుశలీ రాజా
పితా దశరథో మమ
కచ్చిచ్చారోగతా రామే
లక్ష్మణే చ మహాత్మని. 7

ఆర్యా చ ధర్మనిరతా
ధర్మజ్ఞా ధర్మదర్శినీ
అరోగా చాపి కౌసల్యా
మాతా రామస్య ధీమతః. 8

కచ్చిత్ సుమిత్రా ధర్మజ్ఞా
జననీ లక్ష్మణస్య యా
శత్రుఘ్నస్య చ వీరస్య
సాఽరోగా చాపి మధ్యమా. 9

ఆత్మకామా సదా చండీ
క్రోధనా ప్రాజ్ఞమానినీ
అరోగా చాపి మే మాతా
కైకేయీ కిమువాచ హ. 10

ఏవముక్తాస్తు తే దూతా
భరతేన మహాత్మనా
ఊచుః సప్రశ్రయం వాక్యమ్
ఇదం తం భరతం తదా. 11

కుశలాస్తే నరవ్యాఘ్ర
యేషాం కుశలమిచ్ఛసి
శ్రీశ్చ త్వాం వృణుతే పద్మా
యుజ్యతాం చాపి తే రథః. 12

భరతశ్చాపి తాన్ దూతాన్
ఏవముక్తోఽభ్యభాషత
ఆపృచ్ఛేఽహం మహారాజం
దూతాఃసంత్వరయంతిమామ్. 13

ఏవముక్త్వా తు తాన్
దూతాన్ భరతః పార్థివాత్మజః
దూతైః సంచోదితో వాక్యం
మాతామహమువాచ హ. 14

రాజన్ పితుర్గమిష్యామి
సకాశం దూతచోదితః
పునరప్యహమేష్యామి
యదా మే త్వం స్మరిష్యసి. 15

భరతేనైవ ముక్తస్తు
నృపో మాతామహస్తదా
తమువాచ శుభం వాక్యం
శిరస్యాఘ్రాయ రాఘవమ్. 16

గచ్ఛ తాతానుజానే త్వాం
కైకేయీ సుప్రజాస్త్వయా
మాతరం కుశలం బ్రూయాః
పితరం చ పరంతప. 17

పురోహితం చ కుశలం
యే చాన్యే ద్విజసత్తమాః
తౌ చ తాత మహేష్వాసౌ
భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 18

తస్మై హస్త్యుత్తమాంశ్చిత్రాన్
కంబళానజినాని చ
అభిసత్కృత్య కైకేయో
భరతాయ ధనం దదౌ. 19

రుక్మనిష్కసహస్రే ద్వే
షోడశాశ్వశతాని చ
సత్కృత్య కైకయీపుత్రం
కేకయో ధనమాదిశత్. 20

తథాఽమాత్యానభిప్రేతాన్
విశ్వాస్యాంశ్చ గుణాన్వితాన్
దదావశ్వపతిః క్షిప్రం
భరతాయానుయాయినః. 21

ఐరావతానైంద్రశిరాన్
నాగాన్ వై ప్రియదర్శనాన్
ఖరాన్ శీఘ్రాన్ సంయుకాన్
మాతులోఽస్మై ధనం దదౌ. 22

అంతఃపురేఽతి సంవృద్ధాన్
వ్యాఘ్రవీర్యబలాన్వితాన్
దంష్ట్రాఽయుధాన్మహాకాయాన్
శునశ్చోపాయనందదౌ. 23

స దత్తం కేకయేంద్రేణ
ధనం తన్నాభ్యనందత
భరతః కైకయీపుత్రో
గమనత్వరయా తదా. 24

బభూవ హ్యస్య హృదయే
చింతా సుమహతీ తదా
త్వరయా చాపి దూతానాం
స్వప్నస్యాపి చ దర్శనాత్. 25

స స్వవేశ్మావ్యతిక్రమ్య
నరనాగాశ్వసంవృతమ్
ప్రపేదే సుమహచ్ఛ్రీమాన్
రాజమార్గమనుత్తమమ్. 26

అభ్యతీత్య తతోఽఽపశ్యత్
అంతఃపురముదారధీః
తతస్తద్భరతః శ్రీమాన్
ఆవివేశానివారితః. 27

స మాతామహమాపృచ్ఛ్య
మాతులం చ యుధాజితమ్
రథమారుహ్య భరతః
శత్రుఘ్నసహితో యయౌ. 28

రథాన్ మండల చక్రాంశ్చ
యోజయిత్వా పరశ్శతమ్
ఉష్ట్ర గోఽశ్వబలైర్భృత్యా
భరతం యాంతమన్వయుః. 29

బలేన గుప్తో భరతో మహాత్మా
సహార్యకస్యాఽత్మసమైరమాత్యైః.
ఆదాయ శత్రుఘ్నమపేతశత్రుః
గృహాద్యయౌ సిద్ధ ఇవేంద్రలోకాత్. 30

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే సప్తతితమస్సర్గః (70)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకసప్తతిమస్సర్గః (71)

అయోధ్యకు చేరుకున్న భరతుడు

స ప్రాఙ్ముఖో రాజగృహాత్
అభినిర్యాయ రాఘవః
తతః సుదామాం ద్యుతిమాన్
సంతీర్యావేక్ష్య తాం నదీమ్. 1

హ్లాదినీం దూరపారాం చ
ప్రత్యక్ స్రోతస్తరంగిణీమ్
శతద్రూమతరచ్ఛ్రీమాన్
నదీమిక్ష్వాకునందనః. 2

ఏలాధానే నదీం తీర్త్వా
ప్రాప్య చాపరపర్పటాన్
శిలామాకుర్వతీం తీర్త్వా
ఆగ్నేయం శల్యకర్తనమ్. 3

సత్యసంధః శుచిః శ్రీమాన్
ప్రేక్షమాణః శిలావహామ్
అత్యయాత్ స మహాశైలాన్
వనం చైత్రరథం ప్రతి. 4

సరస్వతీం చ గంగాం చ
యుగ్మేన ప్రతిపద్య చ
ఉత్తరం వీరమత్స్యానాం
భారుండం ప్రావిశద్వనమ్. 5

వేగినీం చ కులింగాఖ్యాం
హ్లాదినీం పర్వతాఽఽవృతామ్
యమునాం ప్రాప్య సంతీర్ణో
బలమాశ్వాసయత్ తదా. 6

శీతీకృత్య తు గాత్రాణి
క్లాంతానాశ్వాస్య వాజినః
తత్ర స్నాత్వా చ పీత్వా చ
ప్రాయాదాదాయ చోదకమ్. 7

రాజపుత్రో మహారణ్యమ్
అనభీక్ష్ణోపసేవితమ్
భద్రో భద్రేణ యానేన
మారుతః ఖమివాత్యయాత్. 8

భాగీరథీం దుష్ప్రతరామ్
అంశుధానే మహానదీమ్
ఉపాయాద్రాఘవస్తూర్ణం
ప్రాగ్వటే విశ్రుతే పురే. 9

స గంగాం ప్రాగ్వటే తీర్త్వా
సమాయాత్ కుటికోష్ఠికామ్
సబలస్తాం స తీర్త్వాఽథ
సమాయాద్ధర్మవర్ధనమ్. 10

తోరణం దక్షిణార్ధేన
జంబూప్రస్థముపాగమత్.
వరూథం చ యయౌ రమ్యం
గ్రామం దశరథాత్మజః. 11

తత్ర రమ్యే వనే వాసం
కృత్వాఽసౌ ప్రాఙ్ముఖో యయౌ.
ఉద్యానమ్ ఉజ్జిహానాయాః
ప్రియకా యత్ర పాదపాః. 12

సాలాంస్తు ప్రియకాన్ ప్రాప్య
శీఘ్రానాస్థాయ వాజినః
అనుజ్ఞాప్యాథ భరతో
వాహినీం త్వరితో యయౌ. 13

వాసం కృత్వా సర్వతీర్థే
తీర్త్వా చోత్తానికాం నదీమ్
అన్యా నదీశ్చ వివిధాః
పార్వతీయై స్తురంగమైః 14

హస్తిపృష్ఠకమాసాద్య
కుటికామత్యవర్తత
తతార చ నరవ్యాఘ్రో
లౌహిత్యే స కపీవతీమ్. 15

ఏకసాలే స్థాణుమతీం
వినతే గోమతీం నదీమ్
కళింగనగరే చాపి
ప్రాప్య సాలవనం తదా. 16

భరతః క్షిప్రమాగచ్ఛ
సుపరిశ్రాంతవాహనః
వనం చ సమతీత్యాఽశు
శర్వర్యామరుణోదయే
అయోధ్యాం మనునా రాజ్ఞా
నిర్మితాం సందదర్శ హ. 17

తాం పురీం పురుషవ్యాఘ్రః
సప్తరాత్రోషితః పథి
అయోధ్యామగ్రతో దృష్ట్వా
సారథిం వాక్యమబ్రవీత్. 18

ఏషా నాతిప్రతీతా మే
పుణ్యోద్యానా యశస్వినీ
అయోధ్యా దృశ్యతే దూరాత్
సారథే పాండుమృత్తికా. 19

యజ్వభిర్గుణసంపన్నైః
బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః
భూయిష్ఠమృద్ధైరాకీర్ణా
రాజర్షిపరిపాలితా. 20

అయోధ్యాయాం పురా శబ్దః
శ్రూయతే తుములో మహాన్
సమంతాన్నరనారీణాం
తమద్య న శృణోమ్యహమ్. 21

ఉద్యానాని హి సాయాహ్నే
క్రీడిత్వోపరతైర్నరైః
సమంతాత్ పరిధావద్భిః
ప్రకాశంతే మమాన్యథా

తాన్యద్యానురుదంతీవ
పరిత్యక్తాని కామిభిః. 22

అరణ్యభూతేవ పురీ
సారథే ప్రతిభాతి మే. 23

న హ్యత్ర యానై ర్దృశ్యంతే
న గజైర్న చ వాజిభిః
నిర్యాంతో వాఽభియాంతో వా
నరముఖ్యా యథాపురమ్. 24

ఉద్యానాని పురా భాంతి
మత్తప్రముదితాని చ
జనానాం రతిసంయోగే
ష్వత్యన్తగుణవన్తి చ. 25

తాన్యేతాంతద్య పశ్యామి
నిరానందానిని సర్వశః
స్రస్తపర్ణైరనుపథం
విక్రోశద్భిరివ ద్రుమైః. 26

నాద్యాపి శ్రూయతే శబ్దో
మత్తానాం మృగపక్షిణామ్
సంరక్తాం మధురాం వాణీం
కలం వ్యాహరతాం బహు. 27

చందనాగరుసంపృక్తో
ధూపసమ్మూర్ఛితోఽతులః
ప్రవాతి పవనః శ్రీమాన్
కిన్నునాద్య యథాపురమ్. 28

భేరీమృదంగవీణానాం
కోణసంఘట్టితః పునః
కిమద్య శబ్దో విరతః
సఽదా దీనగతిః పురా. 29

అనిష్టాని చ పాపాని
పశ్యామి వివిధాని చ
నిమిత్తాన్యమనోజ్ఞాని
తేన సీదతి మే మనః. 30

సర్వథా కుశలం సూత
దుర్లభం మమ బంధుషు
తథాహ్యసతి సమ్మోహే
హృదయం సీదతీవ మే. 31

విషణ్ణః శ్రాంతహృదయః
త్రస్తః సంలుళితేంద్రియః
భరతః ప్రవివేశాఽశు
పురీమిక్ష్వాకుపాలితామ్. 32

ద్వారేణ వైజయంతేన
ప్రావిశత్ శ్రాంతవాహనః
ద్వాస్స్థైరుత్థాయ విజయం
పృష్టస్తైః సహితో యయౌ. 33

స త్వనేకాగ్రహృదయో
ద్వార్స్థం ప్రత్యర్చ్య తం జనమ్
సూతమ్ అశ్వపతేః క్లాంతమ్
అబ్రవీత్తత్ర రాఘవః. 34

కిమహం త్వరయాఽఽనీతః
కారణేన వినానఘ

అశుభాశంకి హృదయం
శీలం చ పతతీవ మే. 35

శ్రుతా నో యాదృశాః
పూర్వం నృపతీనాం వినాశనే
ఆకారాంస్తానహం సర్వాన్
ఇహపశ్యామి సారథే. 36

సమ్మార్జనవిహీనాని
పరుషాణ్యుపలక్షయే
అసంయత కవాటాని
శ్రీవిహీనాని సర్వశః. 37

బలికర్మవిహీనాని
ధూపసమ్మోదనేన చ
అనాశితకుటుంబిని
ప్రభాహీనజనాని చ.
అలక్ష్మీకాని పశ్యామి
కుటుంబిభవనాన్యహమ్. 38

అపేతమాల్యశోభాని
హ్యసమ్మృష్టాజిరాణి చ
దేవాగారాణి శూన్యాని న
చాభాంతి యథాపురమ్. 39

దేవతార్చాః ప్రవిద్ధాశ్చ
యజ్ఞగోష్ఠ్యస్తథావిధాః
మాల్యాపణేషు రాజంతే
నాద్య పణ్యాని వా తథా. 40

దృశ్యంతే వణిజోఽప్యద్య
న యథాపూర్వమత్రవై
ధ్యానసంవిగ్నహృదయా
నష్టవ్యాపారయంత్రితా. 41

దేవాయతనచైత్యేషు
దీనాః పక్షిగణాస్తథా
మలినం చాశ్రుపూర్ణాక్షం
దీనం ధ్యానపరం కృశమ్. 42

స స్త్రీ పుంసం చ పశ్యామి
జనముత్కంఠితం పురే. 43

ఇత్యేవముక్త్వా భరతః
సూతం తం దీనమానసః
తాన్యరిష్టాన్యయోధ్యాయాం
ప్రేక్ష్య రాజగృహం యయౌ. 44

తాం శూన్యశృంగాటక వేశ్మరథ్యాం
రజోఽరుణద్వారకవాటయంత్రామ్
దృష్ట్వా పురీమింద్రపురప్రకాశాం
దుఃఖేన సంపూర్ణతరో బభూవ. 45

బహూని పశ్యన్ మనసోఽప్రియాణి
యాన్యన్యదా నాస్య పురే బభూవుః.
అవాక్ఛిరా దీనమనా న హృష్టః
పితుర్మహాత్మా ప్రవివేశ వేశ్మ. 46

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకసప్తతితమస్సర్గః (71)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్విసప్తతిమస్సర్గః (72)

తండ్రి మరణవార్తను, రాముని వనవాసవార్తను తెలుసుకొని దుఃఖితుడైన భరతుడు

అపశ్యంస్తు తతస్తత్ర
పితరం పితురాలయే
జగామ భరతో ద్రష్టుం
మాతరం మాతురాలయే. 1

అనుప్రాప్తం తు తం దృష్ట్వా
కైకేయీ ప్రోషితం సుతమ్
ఉత్పపాత తదా హృష్టా
త్యక్త్వా సౌవర్ణమాసనమ్. 2

స ప్రవిశ్యైవ ధర్మాత్మా
స్వగృహం శ్రీవివర్జితమ్
భరతః ప్రతిజగ్రాహ
జనన్యాశ్చరణౌ శుభౌ. 3

సా తం మూర్ధన్యుపాఘ్రాయ
పరిష్వజ్య యశస్వినమ్
అంకే భరతమారోప్య
ప్రష్టుం సముపచక్రమే. 4

అద్య తే కతిచిద్రాత్ర్యః
చ్యుతస్యాఽఽర్యకవేశ్మనః
అపి నాధ్వశ్రమః శీఘ్రం
రథేనాఽఽపతతస్తవ. 5

ఆర్యకస్తే సుకుశలీ
యుధాజిన్మాతులస్తవ
ప్రవాసాచ్చ సుఖం పుత్ర
సర్వం మే వక్తుమర్హసి. 6

ఏవం పృష్టస్తు కైకేయ్యా
ప్రియం పార్థివనందనః
ఆచష్ట భరతః సర్వం
మాత్రే రాజీవలోచనః. 7

అద్య మే సప్తమీ రాత్రిః
చ్యుతస్యాఽఽర్యకవేశ్మనః
అంబాయాః కుశలీ తాతో
యుధాజిన్మాతులశ్చ మే. 8

యన్మే ధనం చ రత్నం చ
దదౌ రాజా పరంతపః
పరిశ్రాంతం పథ్యభవత్
తతోఽహం పూర్వమాగతః. 9

రాజవాక్యహరైర్దూతైః
త్వర్యమాణోఽహమాగతః
యదహం ప్రష్టుమిచ్ఛామి
తదంబా వక్తుమర్హతి. 10

శూన్యోఽయం శయనీయస్తే
పర్యంకో హేమభూషితః.
న చాయమిక్ష్వాకుజనః
ప్రహృష్టః ప్రతిభాతి మా. 11

రాజా భవతి భూయిష్ఠమ్
ఇహాంబాయా నివేశనే
త మహం నాద్య పశ్యామి
ద్రష్టుమిచ్ఛన్నిహాఽగతః. 12

పితుర్గ్రహీష్యే చరణౌ
తం మమాఽఖ్యాహి పృచ్ఛతః
ఆహోస్విదమ్బ జ్యేష్ఠాయాః
కౌసల్యాయా నివేశనే. 13

తం ప్రత్యువాచ కైకేయీ
ప్రియవద్ఘోరమప్రియమ్.
అజానంతం ప్రజానంతీ
రాజ్యలోభేన మోహితా. 14

యా గతి స్సర్వభూతానాం
తాం గతిం తే పితా గతః
రాజా మహాత్మా తేజస్వీ
యాయజూకః సతాం గతిః. 15

తచ్ఛ్రుత్వా భరతో వాక్యం
ధర్మాభిజనవాన్ శుచిః
పపాత సహసా భూమౌ
పితృశోకబలార్దితః. 16

హా హతోఽస్మీతి కృపణాం
దీనాం వాచముదీరయన్
నిపపాత మహాబాహుః
బాహూ విక్షిప్య వీర్యవాన్. 17

తతః శోకేన సంవీతః
పితుర్మరణదుఃఖితః
విలలాప మహాతేజా
భ్రాంతాకులితచేతనః. 18

ఏతత్ సురుచిరం భాతి
పితుర్మే శయనం పురా
శశినేవామలం రాత్రౌ
గగనం తోయదాత్యయే. 19

తదిదం న విభాత్యద్య
విహీనం తేన ధీమతా
వ్యోమేవ శశినా హీనమ్
అప్పుచ్ఛుష్క ఇవ సాగరః. 20

బాష్పముత్సృజ్య కంఠేన
స్వార్తః పరమపీడితః.
ప్రచ్ఛాద్య వదనం శ్రీమ
ద్వస్త్రేణ జయతాం వరః. 21

తమార్తం దేవసంకాశం
సమీక్ష్య పతితం భువి
నికృత్తమివ సాలస్య
స్కంధం పరశునా వనే. 22

మత్త మాతంగసంకాశం
చంద్రార్కసదృశం భువః.
ఉత్థాపయిత్వా శోకార్తం
వచనం చేదమబ్రవీత్. 23

అరణ్యభూతేవ పురీ
సారథే! ప్రతిభాతి మే
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కిం శేషే
రాజపుత్ర మహాయశః.
త్వద్విధా న హి శోచంతి
సంతః సదసి సమ్మతాః. 24

దానయజ్ఞాధికారా హి
శీలశ్రుతివచోనుగా
బుద్ధిస్తే బుద్ధిసంపన్న
ప్రభేవార్కస్య మందిరే. 25

స రుదిత్వా చిరం కాలం
భూమౌ విపరివృత్య చ
జననీం ప్రత్యువాచేదం
శోకైర్బహుభిరావృతః. 26

అభిషేక్ష్యతి రామం ను
రాజా యజ్ఞం ను యక్ష్యతే
ఇత్యహం కృతసంకల్పో
హృష్టో యాత్రామయాసిషమ్. 27

తదిదం హ్యన్యథా భూతం
వ్యవదీర్ణం మనో మమ
పితరం యో న పశ్యామి
నిత్యం ప్రియహితే రతమ్. 28

అంబ కేనాత్యగాద్రాజా
వ్యాధినా మయ్యనాగతే.
ధన్యా రామాదయః సర్వే యైః
పితా సంస్కృతస్స్వయమ్. 29

న నూనం మాం మహారాజః
ప్రాప్తం జానాతి కీర్తిమాన్.
ఉపజిఘ్రేద్ధి మూర్ధ్ని తాతః
సన్నమ్య సత్వరమ్. 30

క్వ స పాణిః సుఖస్పర్శః
తాతస్యాక్లిష్టకర్మణః.
యేన మాం రజసా ధ్వస్తమ్
అభీక్ష్ణం పరిమార్జతి. 31

యో మే భ్రాతా పితా బంధుః
యస్య దాసోఽస్మి ధీమతః.
తస్య మాం శీఘ్రమాఖ్యాహి
రామస్యాక్లిష్టకర్మణః. 32

పితా హి భవతి జ్యేష్ఠో
ధర్మమార్యస్య జానతః.
తస్య పాదౌ గ్రహీష్యామి
స హీదానీం గతిర్మమ. 33

ధర్మవిద్ధర్మనిత్యశ్చ
సత్యసంధో దృఢవ్రతః.

ఆర్యః కిమబ్రవీద్రాజా
పితా మే సత్యవిక్రమః. 34

పశ్చిమం సాధు సందేశమ్
ఇచ్ఛామి శ్రోతుమాత్మనః
ఇతి పృష్టా యథాతత్త్వం
కైకేయీ వాక్యమబ్రవీత్. 35

రామేతి రాజా విలపన్
హా సీతే లక్ష్మణేతి చ.
స మహాత్మా పరం లోకం
గతో గతిమతాం వరః. 36

ఇమాం తు పశ్చిమాం
వాచం వ్యాజహార పితా తవ.
కాలధర్మపరిక్షిప్తః
పాశైరివ మహాగజః. 37

సిద్ధార్థాస్తే నరా రామమ్
ఆగతం సహ సీతయా.
లక్ష్మణం చ మహాబాహుం
ద్రక్ష్యంతి పునరాగతమ్. 38

తచ్ఛ్రుత్వా విషసాదైవ
ద్వితీయాఽప్రియశంసనాత్.
విషణ్ణవదనో భూత్వా
భూయః పప్రచ్ఛ మాతరమ్. 39

క్వ చేదానీం స ధర్మాత్మా
కౌసల్యానందవర్ధనః.
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా
సీతయా చ సమం గతః. 40

తథా పృష్టా యథాతత్త్వ
ఆఖ్యాతుముపచక్రమే.
మాతాస్య సుమహద్వాక్యం
విప్రియం ప్రియశంకయా. 41

స హి రాజసుతః పుత్ర
చీరవాసా మహావనమ్.
దండకాన్ సహ వైదేహ్యా
లక్ష్మణానుచరో గతః. 42

తచ్ఛ్రుత్వా భరతస్త్రస్తో
భ్రాతుశ్చారిత్రశంకయా.
స్వస్య వంశస్య మహాత్మ్య
ప్రష్టుం సముపచక్రమే. 43

కచ్చిన్న బ్రాహ్మణధనం
హృతం రామేణ కస్యచిత్.
కచ్చిన్నాఢ్యో దరిద్రో వా
తేనాపాపో విహింసితః. 44

కచ్చిన్న పరదారాన్ వా
రాజపుత్రోఽభిమన్యతే.
కస్మాత్ స దండకారణ్యే
భ్రూణహేవ వివాసితః. 45

అథాస్య చపలా మాతా
తత్ స్వకర్మ యథాతథమ్.

తేనైవ స్త్రీస్వభావేన
వ్యాహర్తుముపచక్రమే. 46

ఏవముక్తా తు కైకేయీ
భరతేన మహాత్మనా.
ఉవాచ వచనం హృష్టా
మూఢా పండితమానినీ. 47

న బ్రాహ్మణధనం కించిత్
హృతం రామేణ కస్యచిత్
కశ్చిన్నాఢ్యో దరిద్రో వా
తేనాఽపాపో విహింసితః.
న రామః పరదారాంశ్చ
చక్షుర్భ్యామపి పశ్యతి. 48

మయా తు పుత్ర శ్రుత్వైవ
రామస్యైవాభిషేచనమ్.
యాచితస్తే పితా రాజ్యం
రామస్య చ వివాసనమ్. 49

స స్వవృత్తిం సమాస్థాయ
పితా తే తత్ తథాకరోత్.
రామశ్చ సహ సౌమిత్రిః
ప్రేషితస్సహ సీతయా. 50

తమపశ్యన్ ప్రియం పుత్రం
మహీపాలో మహాయశాః
పుత్రశోకపరిద్యూనః
పంచత్వముపపేదివాన్. 51

త్వయా త్విదానీం ధర్మజ్ఞ
రాజత్వమవలంబ్యతామ్.
త్వత్కృతే హి మయా సర్వమ్
ఇదమేవం విధం కృతమ్. 52

మా శోకం మా చ సంతాపం
ధైర్యమాశ్రయ పుత్రక.
త్వదధీనా హి నగరీ
రాజ్యం చైతదనామయమ్. 53

తత్పుత్ర శీఘ్రం విధినా విధిజ్ఞైః
వసిష్ఠముఖ్యైః సహితో ద్విజేంద్రైః
సంకాల్య రాజానమదీనసత్త్వమ్
ఆత్మానముర్వ్యామభిషేచయస్వ. 54

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ద్విసప్తతితమస్సర్గః (72)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - త్రిసప్తతిమస్సర్గః (73)

కైకేయిపై భరతుని కోపము

శ్రుత్వా తు పితరం వృత్తం
భ్రాతరౌ చ వివాసితౌ
భరతో దుఃఖసంతప్త
ఇదం వచనమబ్రవీత్. 1

కిం ను కార్యం హతస్యేహ
మమ రాజ్యేన శోచతః
విహీనస్యాథ పిత్రా చ
భ్రాత్రా పితృసమేన చ. 2

దుఃఖే మే దుఃఖమకరోః
వ్రణే క్షారమివాదధాః
రాజానం ప్రేతభావస్థం
కృత్వా రామం చ తాపసమ్. 3

కులస్య త్వమభావాయ
కాళరాత్రిరివాఽఽగతా
అంగారముపగూహ్య స్మ
పితా మే నావబుద్ధవాన్. 4

మృత్యుమాపాదితో రాజా
త్వయా మే పాపదర్శిని
సుఖం పరిహృతం మోహాత్
కులేఽస్మిన్ కులపాంసని. 5

త్వాం ప్రాప్య హి పితా మేఽద్య
సత్యసంధో మహాయశాః
తీవ్రదుఃఖాభిసంతప్తో
వృత్తో దశరథో నృపః. 6

వినాశితో మహారాజః
పితా మే ధర్మవత్సలః
కస్మాత్ ప్రవ్రాజితో రామః
కస్మాదేవ వనం గతః. 7

కౌసల్యా చ సుమిత్రా
చ పుత్రశోకాభిపీడితే
దుష్కరం యది జీవేతాం
ప్రాప్య త్వాం జననీం మమ. 8

ననుత్వార్యోఽపి ధర్మాత్మా
త్వయి వృతిమనుత్తమామ్
వర్తతే గురువృత్తిజ్ఞో
యథా మాతరి వర్తతే. 9

తథా జ్యేష్ఠా హి మే మాతా
కౌసల్యా దీర్ఘదర్శినీ
త్వయి ధర్మం సమాస్థాయ
భగిన్యామివ వర్తతే. 10

తస్యాః పుత్త్రం కృతాఽఽత్మానం
చీరవల్కలవాససమ్
ప్రస్థాప్య వనవాసాయ
కథం పాపే న శోచసి. 11

అపాపదర్శనం శూరం
కృతాఽఽత్మానం యశస్వినమ్
ప్రవ్రాజ్య చీరవసనం
కిం ను పశ్యసి కారణమ్. 12

లుబ్ధాయా విదితో మన్యే
న తేఽహం రాఘవం ప్రతి
తథా హ్యనర్థో రాజ్యార్థం
త్వయాఽఽనీతోమహానయమ్13

అహం హి పురుషవ్యాఘ్రౌ
అపశ్యన్ రామలక్ష్మణౌ
కేన శక్తిప్రభావేన
రాజ్యం రక్షితుముత్సహే. 14

తం హి నిత్యం మహారాజో
బలవంతం మహాబలః
అపాశ్రితోఽభూద్ధర్మాత్మా
మేరుర్మేరువనం యథా. 15

సోఽహం కథమిమం భారం
మహాధుర్యసముద్ధృతమ్
దమ్యో ధురమివాఽఽసాద్య
వహేయం కేన చౌజసా. 16

అథ వా మే భవేచ్ఛక్తిః
యోగైర్బుద్ధిబలేన వా
సకామాం న కరిష్యామి
త్వామహం పుత్త్రగర్ధినీమ్. 17

న మే వికాంక్షా జాయేత
త్యక్తుం త్వాం పాపనిశ్చయామ్
యది రామస్య నాపేక్షా
త్వయి స్యాన్మాతృవత్ సదా. 18

ఉత్పన్నా తు కథం
బుద్ధిః తవేయం పాపదర్శిని
సాధుచారిత్రవిభ్రష్టే
పూర్వేషాం నో విగర్హితా. 19

అస్మిన్ కులే హి పూర్వేషాం
జ్యేష్ఠో రాజ్యేఽభిషిచ్యతే
అపరే భ్రాతరస్తస్మిన్
ప్రవర్తంతే సమాహితాః. 20

న హి మన్యే నృశంసే
త్వం రాజధర్మమవేక్షసే
గతిం వా న విజానాసి
రాజవృత్తస్య శాశ్వతీమ్. 21

సతతం రాజవృత్తే హి
జ్యేష్ఠో రాజ్యేఽభిషిచ్యతే
రాజ్ఞామేతత్ సమం తత్ స్యాత్
ఇక్ష్వాకూణాం విశేషతః. 22

తేషాం ధర్మైకరక్షాణాం
కులచారిత్రశోభినామ్
అత్ర చారిత్రశౌండీర్యం
త్వాం ప్రాప్య వినివర్తితమ్. 23

తవాపి సుమహాభాగా
జనేంద్రాః కులపూర్వగాః
బుద్ధేర్మోహః కథమయం
సంభూతస్త్వయి గర్హితః. 24

న తు కామం కరిష్యామి
తవాహం పాపనిశ్చయే
త్వయా వ్యసనమారబ్ధం
జీవితాంతకరం మమ. 25

ఏష త్విదానీమేవాహమ్
అప్రియార్థం తవానఘమ్
నివర్తయిష్యామి వనాత్
భ్రాతరం స్వజనప్రియమ్. 26

నివర్తయిత్వా రామం చ
తస్యాహం దీప్తతేజసః
దాసభూతో భవిష్యామి
సుస్థితేనాంతరాత్మనా. 27

ఇత్యేవముక్త్వా భరతో మహాత్మా
ప్రియేతరైః వాక్యగణైస్తుదంస్తామ్
శోకాతురశ్చాపి ననాద భూయః
సింహో యథా పర్వతగహ్వరస్థః. 28

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్రిసప్తతితమస్సర్గః(73)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చతుస్సప్తతిమస్సర్గః (74)

కైకేయిని దూషించిన భరతుడు

తాం తథా గర్హయిత్వా
తు మాతరం భరతస్తదా
రోషేణ మహతాఽఽవిష్టః
పునరేవాబ్రవీద్వచః. 1

రాజ్యాద్భ్రంశస్వ కైకేయి
నృశంసే దుష్టచారిణి
పరిత్యక్తా చ ధర్మేణ
మా మృతం రుదతీ భవ. 2

కిం ను తేఽదూషయద్రాజా
రామో వా భృశధార్మికః
యయోర్మృత్యుర్వివాసశ్చ
త్వత్కృతే తుల్యమాగతౌ. 3

భ్రూణహత్యామసి ప్రాప్తా
కులస్యాస్య వినాశనాత్
కైకేయి నరకం గచ్ఛ
మా చ భర్తుః సలోకతామ్. 4

యత్ త్వయా హీదృశం పాపం
కృతం ఘోరేణ కర్మణా
సర్వలోకప్రియం హిత్వా
మమాప్యాపాదితం భయమ్. 5

త్వత్కృతే మే పితా వృత్తో
రామశ్చారణ్యమాశ్రితః
అయశో జీవలోకే చ
త్వయాఽహం ప్రతిపాదితః. 6

మాతృరూపే మమామిత్రే
నృశంసే రాజ్యకాముకే
న తేఽహ మభిభాష్యోఽస్మి
దుర్వృత్తే పతిఘాతిని. 7

కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ
యాశ్చాన్యా మమ మాతరః
దుఃఖేన మహతాఽఽవిష్టాః
త్వాం ప్రాప్య కులదూషిణీమ్. 8

న త్వమశ్వపతేః కన్యా
ధర్మరాజస్య ధీమతః
రాక్షసీ తత్ర జాతాఽసి
కులప్రధ్వంసినీ పితుః. 9

యత్ త్వయా ధార్మికో రామో
నిత్యం సత్యపరాయణః
వనం ప్రస్థాపితో దుఃఖాత్
పితా చ త్రిదివం గతః. 10

యత్ ప్రధానాఽసి తత్ పాపం
మయి పిత్రా వినాకృతే
భ్రాతృభ్యాం చ పరిత్యక్తే
సర్వలోకస్య చాప్రియే. 11

కౌసల్యాం ధర్మసంయుక్తాం
వియుక్తాం పాపనిశ్చయే
కృత్వా కం ప్రాప్స్యసే త్వద్య
లోకం నిరయగామిని. 12

కిం నావబుధ్యసే క్రూరే
నియతం బంధుసంశ్రయమ్
జ్యేష్ఠం పితృసమం రామం
కౌసల్యాయాఽఽత్మసంభవమ్ 13

అంగప్రత్యంగజః పుత్త్రో
హృదయాచ్చాపి జాయతే
తస్మాత్ ప్రియతమో మాతుః
ప్రియత్వా న్న తు బాంధవాః. 14

అన్యదా కిల ధర్మజ్ఞా
సురభిః సురసమ్మతా
వహమానౌ దదర్శోర్వ్యాం
పుత్త్రౌ విగతచేతసౌ. 15

తావర్ధదివసే శ్రాంతౌ
దృష్ట్వా పుత్త్రౌ మహీతలే
రురోద పుత్రశోకేన
బాష్పపర్యాకులేక్షణా. 16

అధస్తాద్వ్రజతస్తస్యాః
సురరాజ్ఞో మహాత్మనః
బిందవః పతితా గాత్రే
సూక్ష్మాః సురభిగంధినః. 17

ఇంద్రోఽప్యశ్రునిపాతం తం
స్వగాత్రే పుణ్యగంధినమ్
సురభిం మన్యతే దృష్ట్వా
భూయసీం తాం సురేశ్వరః. 18

నిరీక్షమాణః శక్రస్తాం
దదర్శ సురభిం స్థితామ్
ఆకాశే విష్ఠితాం దీనాం
రుదంతీం భృశదుఃఖితామ్. 19

తాం దృష్ట్వా శోకసంతప్తాం
వజ్రపాణిర్యశస్వినీమ్
ఇంద్రః ప్రాంజలిరుద్విగ్నః
సురరాజోఽబ్రవీద్వచః. 20

భయం కచ్చిన్న చాస్మాసు
కుతశ్చిద్విద్యతే మహత్
కుతో నిమత్తః శోకస్తే
బ్రూహి సర్వహితైషిణి. 21

ఏవ ముక్తాతు సురభిః
సురరాజేన ధీమతా
ప్రత్యువాచ తతో ధీరా
వాక్యం వాక్యవిశారదమ్. 22

శాంతం పాపం న వః
కించిత్ కుతశ్చిదమరాధిపః
అహం తు మగ్నౌ శోచామి
స్వపుత్రౌ విషమే స్థితౌ. 23

ఏతౌ దృష్ట్వా కృశౌ దీనౌ
సూర్యరశ్మిప్రతాపితౌ
అర్ద్యమానౌ బలీవర్ధౌ
కర్షకేణ సురాధిప. 24

మమకాయాత్ ప్రసూతౌ
హి దుఃఖితౌ భారపీడితౌ
యౌ దృష్ట్వా పరితప్యేఽహం
నాస్తి పుత్రసమః ప్రియః. 25

యస్యాః పుత్రసహస్రైస్తు
కృత్స్నం వ్యాప్తమిదం జగత్
తాం దృష్ట్వా రుదతీం
శక్రో న సుతాన్మన్యతే పరమ్. 26

సదాఽప్రతిమవృత్తాయాః
లోకధారణకామ్యయా
శ్రీమత్యా గుణనిత్యాయాః
స్వభావపరివేషయా. 27

యస్యాః పుత్రసహస్రాణి
సాఽపి శోచతి కామధుక్
కిం పునర్యా వినా రామం
కౌసల్యా వర్తయిష్యతి. 28

ఏకపుత్రా చ సాధ్వీ చ
వివత్సేయం త్వయా కృతా
తస్మాత్త్వం సతతం దుఃఖం
ప్రేత్య చేహ చ లప్స్యసే. 29

అహం హ్యపచితిం భ్రాతుః
పితుశ్చ సకలామిమామ్
వర్ధనం యశసశ్చాపి
కరిష్యామి న సంశయః. 30

అనాయయిత్వా తనయం
కౌసల్యాయా మహాబలమ్
స్వయమేవ ప్రవేక్ష్యామి
వనం మునినిషేవితమ్. 31

న హ్యహం పాపసంకల్పే
పాపే పాపం త్వయా కృతమ్
శక్తో ధారయితుం పౌరైః
అశ్రుకంఠైర్నిరీక్షితః. 32

సా త్వమగ్నిం ప్రవిశ వా
స్వయం వా దండకాన్ విశ
రజ్జుం బధాన వా కంఠే
న హి తేన్యఽత్ పరాయణమ్. 33

అహమప్యవనీం ప్రాప్తే
రామే సత్యపరాక్రమే
కృతకృత్యో భవిష్యామి
విప్రవాసితకల్మషః. 34

ఇతి నాగ ఇవారణ్యే
తోమరాంకుశచోదితః
పపాత భువి సంక్రుద్ధో
నిశ్శ్వసన్నివ పన్నగః. 35

సంరక్తనేత్రః శిథిలాంబరస్తథా
విధూతసర్వాభరణః పరంతపః
బభూవ భూమౌ పతితో నృపాత్మజః
శచీపతేః కేతురివోత్సవక్షయే. 36

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాణ్డే చతుస్సప్తతితమస్సర్గః. (74)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచసప్తతిమస్సర్గః (75)

కౌసల్య వద్ద భరతుని పరితాపము

దీర్ఘకాలాత్ సముత్థాయ
సంజ్ఞాం లబ్ధ్వా చ వీర్యవాన్
నేత్రాభ్యామ్ అశ్రుపూర్ణాభ్యాం
దీనాముద్వీక్ష్య మాతరమ్
సోఽమాత్యమధ్యే భరతో
జననీమ్ అభ్యకుత్సయత్. 1

రాజ్యం న కామయే జాతు
మంత్రయే నాపి మాతరమ్
అభిషేకం న జానామి
యోఽభూద్రాజ్ఞా సమీక్షితః
విప్రకృష్టే హ్యహం దేశే
శత్రుఘ్న సహితోఽవసమ్. 2

వనవాసం న జానామి
రామస్యాహం మహాత్మనః
వివాసనం వా సౌమిత్రేః
సీతాయాశ్చ యథాఽభవత్. 3

తథైవ క్రోశతస్తస్య
భరతస్య మహాత్మనః
కౌసల్యా శబ్దమాజ్ఞాయ
సుమిత్రామిదమబ్రవీత్. 4

ఆగతః క్రూరకార్యాయాః
కైకేయ్యా భరతః సుతః
తమహం ద్రష్టుమిచ్ఛామి
భరతం దీర్ఘదర్శినమ్. 5

ఏవముక్త్వా సుమిత్రాం
సా వివర్ణా మలినా కృశా
ప్రతస్థే భరతో యత్ర
వేపమానా విచేతనా. 6

స తు రామానుజశ్చాపి
శత్రుఘ్నసహితస్తదా
ప్రతస్థే భరతో యత్ర
కౌసల్యాయా నివేశనమ్. 7

తత శ్శత్రుఘ్నభరతౌ
కౌసల్యాం ప్రేక్ష్య దుఃఖితౌ
పర్యష్వజేతాం దుఃఖార్తాం
పతితాం నష్టచేతనామ్
రుదంతౌ రుదతీం దుఃఖాత్
సమేత్యార్యాం మనస్వినీమ్. 8

భరతం ప్రత్యువాచేదం
కౌసల్యా భృశదుఃఖితా. 9

ఇదం తే రాజ్యకామస్య
రాజ్యం ప్రాప్తమకంటకమ్
సంప్రాప్తం బత కైకేయ్యాః
శీఘ్రం క్రూరేణ కర్మణా. 10

ప్రస్థాప్య చీరవసనం
పుత్రం మే వనవాసినమ్
కైకేయీ కం గుణం
తత్ర పశ్యతి క్రూరదర్శినీ. 11

క్షిప్రం మామపి కైకేయీ
ప్రస్థాపయితుమర్హతి
హిరణ్యనాభో యత్రాస్తే
సుతో మే సుమహాయశాః. 12

అథవా స్వయమేవాహం
సుమిత్రానుచరా సుఖమ్
అగ్నిహోత్రం పురస్కృత్య
ప్రస్థాస్యే యత్ర రాఘవః. 13

కామం వా స్వయమేవాద్య
తత్ర మాం నేతుమర్హసి
యత్రాసౌ పురుషవ్యాఘ్రః
పుత్రో మే తప్యతే తపః. 14

ఇదం హి తవ విస్తీర్ణం
ధనధాన్యసమాచితమ్
హస్త్యశ్వరథసంపూర్ణం
రాజ్యం నిర్యాతితం తయా. 15

ఇత్యాదిబహుభిర్వాక్యైః
క్రూరైః సంభర్త్సితోఽనఘః
వివ్యథే భరతస్తీవ్రం
వ్రణే తుద్యేవ సూచినా. 16

పపాత చరణే తస్యాః
తదా సంభ్రాంతచేతనః
విలప్య బహుధాఽసంజ్ఞో
లబ్ధసంజ్ఞః తతః స్థితః. 17

ఏవం విలపమానాం
తాం భరతః ప్రాంజలిస్తదా
కౌసల్యాం ప్రత్యువాచేదం
శోకైర్బహుభిరావృతామ్. 18

ఆర్యే కస్మాదజానంతం
గర్హసే మామకిల్బిషమ్
విపులాం చ మమ ప్రీతిం
స్థిరాం జానాసి రాఘవే. 19

కృతా శాస్త్రానుగా బుద్ధిః
మాభూత్ తస్య కదాచన
సత్యసంధః సతాం శ్రేష్ఠో
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః 20

ప్రేష్యం పాపీయసాం
యాతు సూర్యం ప్రతి మేహతు
హంతు పాదేన గాం సుప్తాం
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగత. 21

కారయిత్వా మహత్కర్మ
భర్తా భృత్యమనర్థకమ్
అధర్మో యోస్య సోస్యాస్తు
యస్యార్యోనుమతేగతః. 22

పరిపాలయమానస్య
రాజ్ఞో భూతాని పుత్త్రవత్
తత స్తం ద్రుహ్యతాం పాపం
యస్యాఽ ఽ ర్యోఽ నుమతేగతః23

బలిషడ్భాగముద్ధ ృత్య
నృపస్యారక్షతః ప్రజాః
అధర్మో యోఽ స్య సోఽ స్యాస్తు
యస్యాఽ ఽ ర్యోఽ నుమతేగతః24

సంశ్రుత్య చ తపస్విభ్యః
సత్రే వై యజ్ఞదక్షిణామ్
తాం విప్రలపతాం పాపం
యస్యాఽ ఽ ర్యోఽ నుమతేగతః25

హస్త్యశ్వరథసం బాధే
యుద్ధే శస్త్రసమాకులే
మాస్మకార్షీత్ సతాం ధర్మం
యస్యాఽ ఽ ర్యోఽ నుమతేగతః26

ఉపదిష్టం సుసూక్ష్మార్థం
శాస్త్రం యత్నేన ధీమతా
స నాశయతు దుష్టాత్మా
యస్యాఽ ఽ ర్యోఽ నుమతేగతః27

మా చ తం వ్యూఢబాహ్వంసం
చంద్రార్కసమతేజసమ్
ద్రాక్షీద్రాజ్యస్థమాసీనం
యస్యాఽ ఽ ర్యోఽ నుమతేగతః28

పాయసం కృసరం ఛాగం
వృథా సోఽ శ్నాతు నిర్ఘృణః
గురూం శ్చాప్యవజానాతు
యస్యాఽ ఽ ర్యోనుమతే గతః. 29

గాశ్చ స్పృశతు పాదేన
గురూన్ పరివదేత్స్వయమ్
మిత్రే ద్రుహ్యేత సోఽ త్యంతం
యస్యాఽ ఽ ర్యోఽ నుమతేగతః30

విశ్వాసాత్ కథితం కించిత్
పరివాదం మిథః క్వచిత్
వివృణోతు స దుష్టాత్మా
యస్యాఽ ఽ ర్యోఽ నుమతేగతః31

అకర్తా హ్యకృతజ్ఞశ్చ
త్యక్తాత్మా నిరపత్రపః
లోకే భవతు విద్వేష్యో
యస్యాఽ ఽ ర్యోఽ నుమతేగతః32

పుత్రైదారైశ్చ భృత్యైశ్చ
స్వగృహే పరివారితః
స ఏకో మృష్ట మశ్నాతు
యస్యాఽ ఽ ర్యోఽ నుమతేగతః33

అప్రాప్య సదృశాన్ దారాన్
అనపత్యః ప్రమీయతామ్
అనవాప్య క్రియాం ధర్మ్యాం
యస్యార్యోఽనుమతే గతః. 34

మాఽఽత్మన స్సంతతిం ద్రాక్షీత్
స్వేషు దారేషు దుఃఖితః
ఆయుః సమగ్రమప్రాప్య
యస్యాఽఽర్యోనుఽమతేగత35

రాజస్త్రీబాలవృద్ధానాం
వధే యత్ పాపముచ్యతే
భృత్యత్యాగే చ యత్ పాపం
తత్ పాపం ప్రతిపద్యతామ్. 36

లాక్షయా మధుమాంసేన
లోహేన చ విషేణ చ
సదైవ బిభృయాద్భృత్యాన్య
యస్యాఽర్యోఽనుమతే గతః 37

సంగ్రామే సముపోఢే స్మ
శత్రుపక్షభయంకరే
పలాయామానో వధ్యేత
యస్యాఽర్యోఽనుమతే గతః 38

కపాలపాణిః పృథివీమ్
అటతాం చీరసంవృతః
భిక్షమాణో యథోన్మత్తో
యస్యాఽర్యోఽనుమతే గతః. 39

పానే ప్రసక్తో భవతు
స్త్రీష్వక్షేషు చ నిత్యశః
కామక్రోధాభిభూతస్తు
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః40

మాస్మ ధర్మే మనో భూయాత్
అధర్మం సునిషేవతామ్
అపాత్రవర్షీ భవతు
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః41

సంచితాన్యస్య విత్తని
వివిధాని సహస్రశః
దస్యుభిర్విప్రలుప్యంతాం
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః42

ఉభే సంధ్యే శయానస్య
యత్ పాపం పరికల్ప్యతే
తచ్చ పాపం భవేత్ తస్య
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః43

యదగ్నిదాయకే పాపం
యత్ పాపం గురతల్పగే
మిత్రద్రోహే చ యత్ పాపం
తత్ పాపం ప్రతిపద్యతామ్. 44

దేవతానాం పిత్రూణాం
చ మాతాపిత్రోస్తథైవ చ
మా స్మ కార్షీత్ స శుశ్రూషామ్
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః45

స తాం లోకాత్ సతాం కీర్త్యా యత్
సంజుష్టాత్ కర్మణ స్తథా
భ్రశ్యతు క్షిప్రమద్యైవ
యస్యాఽఽర్యోఽనుమత్గతః46

అపాస్య మాతృశుశ్రూషామ్
అనర్థే సోఽవతిష్ఠతామ్
దీర్ఘబాహుర్మహావక్షా
యస్యాఽఽర్యోఽనుమత్గతః47

బహుపుత్త్రో దరిద్రశ్చ
జ్వరరోగసమన్వితః
స భూయాత్ సతతం క్లేశీ
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః48

ఆశామాశంసమానానాం
దీనానామూర్ధ్వచక్షుషామ్
అర్థినాం వితథాం కుర్యాత్
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః49

మాయయా రమతాం నిత్యం
పరుషః పిశునోఽశుచిః
రాజ్ఞో భీతస్త్వధర్మాత్మా
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః50

ఋతుస్నాతాం సతీం భార్యామ్
ఋతుకాలానురోధినీమ్
అతివర్తేత దుష్టాత్మా
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః51

ధర్మదారాన్ పరిత్యజ్య
పరదారాన్ నిషేవతామ్
త్యక్తధర్మరతిర్మూఢో
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః52

విప్రలుప్తప్రజాతస్య
దుష్కృతం బ్రాహ్మణస్య యత్
తదేవ ప్రతిపద్యేత
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః53

పానీయదూషకే పాపం
తథైవ విషదాయకే
యత్తదేకః స లభతాం
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః54

బ్రాహ్మణాయోద్యతాం పూజాం
విహంతు కలుషేంద్రియః
బాలవత్సాం చ గాం దోగ్ధుం
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః55

తృషార్తం సతి పానీయే
విప్రలంభేన యోజయేత్
లభేత తస్య యత్ పాపం
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః56

భక్త్యా వివదమానేషు
మార్గమాశ్రిత్య పశ్యతః
తస్య పాపేన యుజ్యేత
యస్యాఽఽర్యోఽనుమతేగతః57

విహీనాం పతిపుత్రాభ్యాం
కౌసల్యాం పార్థివాత్మజః
ఏవమాశ్వాసయన్నేవ
దుఃఖార్తో నిపపాత హ. 58

తథా తు శపథైః కష్టైః
శపమానమచేతనమ్
భరతం శోకసంతప్తం
కౌసల్యా వాక్యమబ్రవీత్. 59

మమ దుఃఖమిదం పుత్ర
భూయః సముపజాయతే
శపథైః శపమానో హి
ప్రాణానుపరుణత్సి మే. 60

దిష్ట్యా న చలితో ధర్మాత్
ఆత్మా తే సహలక్ష్మణః
వత్స సత్యప్రతిజ్ఞో మే
సతాం లోకమవాప్స్యసి. 61

ఇత్యుక్త్వా చాంకమానీయ
భరతం భ్రాతృవత్సలమ్
పరిష్వజ్య మహాబాహుం
రురోద భృశదుఃఖితా. 62

ఏవం విలపమానస్య
దుఃఖార్తస్య మహాత్మనః
మోహాచ్చ శోకసంరోధాత్
బభూవ లులితం మనః. 63

లాలప్యమానస్య విచేతనస్య
ప్రణష్టబుద్ధేః పతితస్య భూమౌ
ముహుర్ముహుర్నిశ్శ్వసతశ్చ
ఘర్మంసాతస్యశోకేన జగామరాత్రిః. 64

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే పంచసప్తతితమస్సర్గః (75)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షట్సప్తతిమస్సర్గః (76)

తండ్రికి అంత్యక్రియలొనర్చిన భరతుడు

తమేవం శోకసంతప్తం
భరతం కైకయీ సుతమ్
ఉవాచ వదతాం శ్రేష్ఠో
వసిష్ఠః శ్రేష్ఠవాగృషిః. 1

అలం శోకేన భద్రం
తే రాజపుత్ర మహాయశః
ప్రాప్తకాలం నరపతేః
కురు సంయానముత్తమమ్. 2

వసిష్ఠస్య వచ శ్రుత్వా
భరతో ధారణాం గతః
ప్రేతకార్యాణి సర్వాణి
కారయామాస ధర్మవిత్. 3

ఉద్ధృతం తైలసంరోధాత్
స తు భూమౌ నివేశితమ్
ఆపీతవర్ణవదనం
ప్రసుప్తమివ భూపతిమ్. 4

సంవేశ్య శయనే చాగ్ర్యే
నానారత్నపరిష్కృతే
తతో దశరథం పుత్రో
విలలాప సుదుఃఖితః. 5

కిం తే వ్యవసితం రాజన్
ప్రోషితే మయ్యనాగతే
వివాస్య రామం ధర్మజ్ఞం
లక్ష్మణం చ మహాబలమ్. 6

క్వ యాస్యసి మహారాజ
హిత్వేమం దుఃఖితం జనమ్
హీనం పురుషసింహేన
రామేణాక్లిష్టకర్మణా. 7

యోగక్షేమం తు తే రాజన్
కోస్మిన్ కల్పయితా పురే
త్వయి ప్రయాతే స్వస్తాత
రామే చ వనమాశ్రితే. 8

విధవా పృథివీ రాజన్
స్త్వయా హీనా న రాజతే
హీనచంద్రేవ రజనీ
నగరీ ప్రతిభాతి మా. 9

ఏవం విలపమానం
తం భరతం దీనమానసమ్
అబ్రవీద్వచనం భూయో
వసిష్ఠస్తు మహామునిః. 10

ప్రేతకార్యాణి యాన్యస్య
కర్తవ్యాని విశాంపతేః
తాన్యవ్యగ్రం మహాబాహో
క్రియాంతామ్ అవిచారితమ్. 11

తథేతి భరతో వాక్యం
వసిష్ఠస్యాభిపూజ్య తత్
ఋత్విక్పురోహితాచార్యాన్
త్వరయామాస సర్వశః. 12

యే త్వగ్నయో నరేంద్రేస్య
చాగ్న్యగారాద్బహిష్కృతాః
ఋత్విగ్భిర్యాజకైశ్చైవ
తేఽహ్రియంత యథావిధి. 13

శిబికాయామథాఽఽరోప్య
రాజానం గతచేతసమ్
బాష్పకంఠా విమనసః
తమూహుః పరిచారకాః. 14

హిరణ్యం చ సువర్ణం
చ వాసాంసి వివిధాని చ
ప్రకిరంతో జనా మార్గం
నృపతేరగ్రతో యయుః. 15

చందనాగరునిర్యాసాన్
సరళం పద్మకం తథా
దేవదారూణి చాఽఽహృత్య
క్షేపయంతి తథాఽపరే. 16

గంధానుచ్చావచాం శ్చాన్యాన్
తత్ర గత్వాఽథ భూమిపమ్
తతస్సంవేశయామాసుః
చితామధ్యే తమృత్విజః. 17

తథా హుతాశనం దత్త్వా
జేపుస్తస్య తమృత్విజః
జగుశ్చ తే యథాశాస్త్రం
తత్ర సామాని సామగాః. 18

శిబికాభిశ్చ యానైశ్చ
యథార్హం తస్య యోషితః
నగరాన్నిర్యయుస్తత్ర
వృద్ధైః పరివృతా స్తదా. 19

ప్రసవ్యం చాపి తం చక్రుః
ఋత్విజోఽగ్నిచితం నృపమ్
స్త్రియశ్చ శోకసంతప్తాః
కౌసల్యాప్రముఖాస్తదా. 20

క్రౌంచీనామివ నారీణాం
నినాదస్తత్ర శుశ్రువే
ఆర్తానాం కరుణం కాలే
క్రోశంతీనాం సహస్రశః. 21

తతో రుదంత్యో వివశా
విలప్య చ పునః పునః
యానేభ్యః సరయూతీరమ్
అవతేరుర్వరాంగనాః. 22

కృత్వోదకం తే భరతేన సార్ధం
నృపాంగనా మంత్రిపురోహితా శ్చ
పురీం ప్రవిశ్యాశ్రుపరీతనేత్రాః
భూమౌదశాహంవ్యనయంతదుఃఖమ్ 23

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే షటసప్తతితమస్సర్గః *(76)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తసప్తతిమస్సర్గః (77)

అగ్నిసంస్కారములు చేసిన ప్రదేశమున భరతశత్రుఘ్నుల విలాపము

తతో దశాహేఽతిగతే
కృతశౌచో నృపాత్మజః
ద్వాదశేఽహని సంప్రాప్తే
శ్రాద్ధకర్మాణ్యకారయత్. 1

బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ రత్నం
ధనమన్నం చ పుష్కలమ్
వాసాంసి చ మహార్హాణి
రత్నాని వివిధాని చ. 2

బాస్తికం బహుశుక్లం
చ గాశ్చాపి శతశస్తదా
దాసీదాసం చ యానం
చ వేశ్మాని సుమహాంతి చ
బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పుత్రో
రాజ్ఞస్తస్యౌర్ధ్వదైహికమ్. 3

తతః ప్రభాతసమయే
దివసేఽథ త్రయోదశే
విలలాప మహాబాహుః
భరతః శోకమూర్ఛితః
శబ్దాపిహితకణ్ఠస్తు
శోధనార్థముపాగతః. 4

చితామూలే పితుర్వాక్యమ్
ఇదమాహ సుదుఃఖితః. 5

తాత యస్మిన్ విసృష్టోఽహం
త్వయా భ్రాతరి రాఘవే
తస్మిన్ వనం ప్రవ్రజితే
శూన్యే త్యక్తోఽస్మ్యహంత్వయా. 6

యస్యా గతిరనాథాయాః
పుత్రః ప్రవాజితో వనమ్
తామంబాం తాత కౌసల్యాం
త్యక్త్వా త్వం క్వ గతో నృప. 7

దృష్ట్వా భస్మారుణం తచ్చ
దగ్ధాస్థి స్థానమండలమ్
పితుః శరీరనిర్వాణం
నిష్టనన్ విషసాద సః. 8

స తు దృష్ట్వా రుదన్
దీనః పపాత ధరణీతలే
ఉత్థాప్యమానః శక్రస్య
యంత్రధ్వజ ఇవ చ్యుతః. 9

అభిపేతుస్తతః సర్వే
తస్యామాత్యాః శుచివ్రతమ్

అంతకాలే నిపతితం
యయాతిమ్ ఋషయోయథా. 10

శత్రుఘ్నశ్చాపి భరతం
దృష్ట్వా శోకపరిప్లుతమ్
విసంజ్ఞో న్యపతద్భూమౌ
భూమిపాలమ్ అనుస్మరన్. 11

ఉన్మత్త ఇవ నిశ్చేతా
విలలాప సుదుఃఖితః
స్మృత్వా పితుర్గుణాంగాని
తాని తాని తదా తదా. 12

మంథరాప్రభవస్తీవ్రః
కైకేయీగ్రాహసంకులః
వరదానమయోఽక్షోభ్యోఽ
మజ్జయచ్ఛోకసాగరః. 13

సుకుమారం చ బాలం
చ సతతం లాలితం త్వయా
క్వ తాత భరతం హిత్వా
విలపంతం గతో భవాన్. 14

నను భోజ్యేషు పానేషు
వస్త్రేష్వాభరణేషు చ
ప్రవారయసి నః సర్వాన్
తన్నః కోఽన్యః కరిష్యతి. 15

అవదారణకాలే తు
పృథివీ నావదీర్యతే
యా విహీనా త్వయా
రాజ్ఞా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా. 16

పితరి స్వర్గమాపన్నే
రామే చారణ్యమాశ్రితే
కిం మే జీవితసామర్థ్యం
ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనమ్. 17

హీనో భ్రాత్రా చ పిత్రా చ
శూన్యామిక్ష్వాకుపాలితామ్
అయోధ్యాం న ప్రవేక్ష్యామి
ప్రవేక్ష్యామి తపోవనమ్. 18

తయోర్విలపితం శ్రుత్వా
వ్యసనం చాన్వవేక్ష్య తత్
భృశమార్తతరా భూయః
సర్వ ఏవానుగామినః. 19

తతో విషణ్ణౌ విశ్రాంతౌ చ
శత్రుఘ్నభరతావుభౌ
ధరణ్యాం సంవ్యచేష్టేతాం
భగ్నశృంగావివర్షభౌ. 20

తతః ప్రకృతిమాన్ వైద్యః
పితురేషాం పురోహితః
వసిష్ఠో భరతం వాక్యమ్
ఉత్థాప్య తమువాచ హ. 21

త్రయోదశోఽయం దివసః
పితుర్వృత్తస్య తే విభో

సావశేషాస్థినిచయే
కిమిహ త్వం విలంబసే. 22

త్రీణి ద్వంద్వాని భూతేషు
ప్రవృత్తాన్యవిశేషతః
తేషు చాపరిహార్యేషు
నైవం భవితుమర్హసి. 23

సుమంత్రశ్చాపి శత్రుఘ్నః
ఉత్థాప్యాభిప్రసాద్య చ
శ్రావయామాస తత్త్వజ్ఞః
సర్వభూతభవాభవౌ. 24

ఉత్థితౌ చ నరవ్యాఘ్రౌ
ప్రకాశేతే యశస్వినౌ
వర్షాతపపరిక్లిన్నౌ
పృథగింద్రధ్వజావివ. 25

సాశ్రూణి పరిమృద్నంతౌ
రక్తాక్షౌ దీనభాషిణౌ
అమాత్యాస్త్వరయంతి
స్మ తనయౌ చాపరాః క్రియాః. 26

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే సప్తసప్తతితమస్సర్గః (77)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అష్టసప్తతితమస్సర్గః (78)

మంథరను శిక్షించిన భరతుడు

అథ యాత్రాం సమీహంతం
శత్రుఘ్నో లక్ష్మణానుజః
భరతం శోకసంతప్తమ్
ఇదం వచనమబ్రవీత్. 1

గతిర్యః సర్వభూతానాం
దుఃఖే కిం పునరాత్మనః
స రామః సత్త్వసంపన్నః
స్త్రియా ప్రవ్రాజితో వనమ్. 2

బలవాన్ వీర్యసంపన్నో
లక్ష్మణో నామ యోఽప్యసౌ
కిం న మోచయతే రామం
కృత్వా స్మ పితృనిగ్రహమ్. 3

పూర్వమేవ తు నిగ్రాహ్యః
సమవేక్ష్య నయానయౌ
ఉత్పథం యః సమారూఢో
రాజా నార్యా వశం గతః. 4

ఇతి సంభాషమాణే తు
శత్రుఘ్నే లక్ష్మణానుజే
ప్రాగ్ద్వారేఽభూత్ తదా కుబ్జా
సర్వాభరణభూషితా. 5

లిప్తా చందనసారేణ
రాజవస్త్రాణి బిభ్రతీ
వివిధం వివిధై స్తైస్తైః
భూషణైశ్చ విభూషితా. 6

మేఖలాదామభిశ్చిత్రైః
అన్యైశ్చ శుభభూషణైః
బభాసే బహుభిర్బద్ధా
రజ్జుబద్ధేవ వానరీ. 7

తాం సమీక్ష్య తదా ద్వాఃస్థాః
సుభృశం పాపకారిణీమ్
గృహీత్వాఽకరుణాం కుబ్జాం
శత్రుఘ్నాయ న్యవేదయన్. 8

యస్యాః కృతే వనే రామో
న్యస్తదేహశ్చ వః పితా
సేయం పాపా నృశంసా
చ తస్యాః కురు యథామతి. 9

శత్రుఘ్నశ్చ తదాజ్ఞాయ
వచనం భృశదుఃఖితః
అంతఃపురచరాన్ సర్వాన్
ఇత్యువాచ ధృత వ్రతః. 10

తీవ్రముత్పాదితం దుఃఖం
భ్రాతౄణాం మే తథా పితుః
యయా సేయం నృశంసస్య
కర్మణః ఫలమశ్నుతామ్. 11

ఏవముక్త్వా తు తేనాऽऽశు
సఖీజనసమావృతా
గృహీతా బలవత్ కుబ్జా సా
తద్గృహమనాదయత్. 12

తతః సుభృశసంతప్తః
తస్యాః సర్వః సఖీజనః
క్రుద్ధమాజ్ఞాయ శత్రుఘ్నం
విపలాయత సర్వశః. 13

ఆమంత్రయత కృత్స్నశ్చ
తస్యాః సర్వసఖీజనః
యథాऽయం సముపక్రాంతో
నిశ్శేషాన్ నః కరిష్యతి. 14

సానుక్రోశాం వదాన్యాం
చ ధర్మజ్ఞాం చ యశస్వినీమ్
కౌసల్యాం శరణం యామ
సా హి నోऽస్తు ధ్రువా గతిః. 15

స చ రోషేణ తామ్రాక్షః
శత్రుఘ్నః శత్రుతాపనః
విచకర్ష తదా కుబ్జాం
క్రోశంతీం ధరణీతలే. 16

తస్యా హ్యాకృష్యమాణాయా
మంథరాయా స్తత స్తతః
చిత్రం బహువిధం భాండం
పృథివ్యాం తద్వ్యశీర్యత. 17

తేన భాండేన సంస్తీర్ణం
శ్రీమద్రాజనివేశనమ్
అశోభత తదా భూయః
శారదం గగనం యథా. 18

స బలీ బలవత్ క్రోధాత్
గృహీత్వా పురుషర్షభః
కైకేయీమభినిర్భర్త్స్య
బభాషే పరుషం వచః. 19

తైర్వాక్యైః పరుషైర్దుఃఖైః
కైకేయీ భృశదుఃఖితా
శత్రుఘ్నభయసంత్రస్తా
పుత్రం శరణమాగతా. 20

తం ప్రేక్ష్య భరతః క్రుద్ధం
శత్రుఘ్నమ్ ఇదమబ్రవీత్
అవధ్యాః సర్వభూతానాం
ప్రమదాః క్షమ్యతామితి. 21

హన్యామహమిమాం పాపాం
కైకేయీం దుష్టచారిణీమ్
యది మాం ధార్మికో రామో
నాసూయేన్మాతృఘాతకమ్. 22

ఇమామపి హతాం కుబ్జాం
యది జానాతి రాఘవః
త్వాం చ మాం చ హి ధర్మాత్మా
నాభిభాషిష్యతే ధ్రువమ్. 23

భరతస్య వచః శ్రుత్వా
శత్రుఘ్నో లక్ష్మణానుజః
న్యవర్తత తతో రోషాత్ తాం
ముమోచ చ మంథరామ్. 24

సా పాదమూలే కైకేయ్యా
మంథరా నిపపాత హ
నిశ్శ్వసంతీ సుదుఃఖార్తా
కృపణం విలలాప చ. 25

శత్రుఘ్నవిక్షేపవిమూఢసంజ్ఞాం
సమీక్ష్య కుబ్జాం భరతస్య మాతా.
శనైస్సమాశ్వాసయదార్తరూపాం
క్రౌంచీం విలగ్నామివ వీక్షమాణామ్. 26

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే అష్టసప్తతితమస్సర్గః. *(78)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకోనాశీతితమస్సర్గః (79)

తనను రాజ్యాధికారము చేపట్టమన్న వారి కోరికను తిరస్కరించిన భరతుడు

తతః ప్రభాతసమయే
దివసే చ చతుర్దశే
సమేత్య రాజకర్తారో
భరతం వాక్యమబ్రువన్. 1

గతో దశరథః స్వర్గం
యో నో గురుతరో గురుః
రామం ప్రవ్రాజ్య వై జ్యేష్ఠం
లక్ష్మణం చ మహాబలమ్. 2

త్వమద్య భవ నో రాజా
రాజపుత్ర మహాయశః
సంగత్యా నాపరాధ్నోతి
రాజ్యమేతదనాయకమ్. 3

ఆభిషేచనికం సర్వమ్
ఇదమాదాయ రాఘవ
ప్రతీక్షతే త్వాం స్వజనః
శ్రేణయశ్చ నృపాత్మజ. 4

రాజ్యం గృహాణ భరత
పితృపైతామహం ధ్రువమ్
అభిషేచయ చాత్మానం
పాహి చాస్మాన్ నరర్షభ. 5

ఆభిషేచనికం భాండం
కృత్వా సర్వం ప్రదక్షిణమ్
భరతస్తం జనం సర్వమ్
ప్రత్యువాచ ధృతవ్రతః. 6

జ్యేష్ఠస్య రాజతా నిత్యమ్
ఉచితా హి కులస్య నః
నైవం భవంతో మాం
వక్తుమ్ అర్హంతి కుశలా జనాః. 7

రామః పూర్వో హి నో
భ్రాతా భవిష్యతి మహీపతిః
అహం త్వరణ్యే వత్స్యామి
వర్షాణి నవ పంచ చ. 8

యుజ్యతాం మహతీ
సేనా చతురంగమహాబలా
ఆనయిష్యా మ్యహం జ్యేష్ఠం
భ్రాతరం రాఘవం వనాత్. 9

అభిషేచనికం చైవ
సర్వమేతదుపస్కృతమ్
పురస్కృత్య గమిష్యామి
రామహేతోర్వనం ప్రతి. 10

తత్రైవం తం నరవ్యాఘ్రు
అభిషిచ్య పురస్కృతమ్
ఆనేష్యామి తు వై రామం
హవ్యవాహమివాధ్వరాత్. 11

న సకామాం కరిష్యామి
స్వామిమాం మాతృగంధినీమ్
వనే వత్స్యామ్యహం దుర్గే
రామో రాజా భవిష్యతి. 12

క్రియతాం శిల్పిభిః పంథా
సమాని విషమాణి చ
రక్షిణశ్చానుసంయాంతు
పథి దుర్గవిచారకాః. 13

ఏవం సంభాషమాణం
తం రామహేతోః నృపాత్మజమ్
ప్రత్యువాచ జనః సర్వః
శ్రీమద్వాక్యమనుత్తమమ్. 14

ఏవం తే భాషమాణస్య
పద్మా శ్రీరుపతిష్ఠతామ్
యస్త్వం జ్యేష్ఠే నృపసుతే
పృథివీం దాతుమిచ్ఛసి. 15

అనుత్తమం తద్వచనం నృపాత్మజ
ప్రభాషితం సంశ్రవణే నిశమ్య చ
ప్రహర్షజాస్తం ప్రతి బాష్పబిందవో
నిపేతురార్యాననేత్రసంభవాః. 16

ఊచుస్తే వచనమిదం నిశమ్య హృష్టాః
సామాత్యాః సపరిషదో వియాతశోకాః
పంథానం నరవర భక్తిమాన్ జనశ్చ
వ్యాదిష్టాస్తవ వచనాచ్చ శిల్పివర్గః. 17

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకోనాశీతితమస్సర్గః (79)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అశీతితమస్సర్గః (80)

శ్రీరాముని వద్దకు వెళ్లుటకై భరతుని ఆలోచన

అథ భూమిప్రదేశజ్ఞాః
సూత్రకర్మవిశారదాః
స్వకర్మాభిరతాః శూరాః
ఖనకా యంత్రకాస్తథా. 1

కర్మాంతికాః స్థపతయః
పురుషా యంత్రకోవిదాః
తథా వార్ధకయశ్చైవ
మార్గిణో వృక్షతక్షకాః. 2

కూపకారాః సుధాకారా
వంశకర్మకృతస్తథా
సమర్థా యే చ ద్రష్టారః
పురతస్తే ప్రతస్థిరే. 3

స తు హర్షాత్ తముద్దేశం
జనౌఘో విపులః ప్రయాన్
అశోభత మహావేగః
సముద్ర ఇవ పర్వణి. 4

తే స్వవారం సమాస్థాయ
వర్త్మకర్మణి కోవిదాః
కరణైర్వివిధోపేతైః
పురస్తాత్ సంప్రతస్థిరే. 5

లతావల్లీశ్చ గుల్మాంశ్చ
స్థాణూనశ్మన ఏవ చ
జనాస్తే చక్రిరే మార్గం
ఛిందంతో వివిధాన్ ద్రుమాన్. 6

అవృక్షేషు చ దేశేషు
కేచిద్వృక్షానరోపయన్
కేచిత్ కుఠారై ష్టంకైశ్చ
దాత్రైశ్ఛిందన్ క్వచిత్ క్వచిత్ 7

అపరే వీరణస్తంబాన్
బలినో బలవత్తరాః
విధమంతి స్మ దుర్గాణి
స్థలాని చ తతస్తతః. 8

అపరేఽపూరయన్ కూపాన్
పాంసుభి శ్శ్వభ్రమాయతమ్
నిమ్నభాగాంస్తతః కేచిత్
సమాంశ్చక్రుః సమంతతః. 9

బబంధుర్బంధనీయాంశ్చ
క్షోద్యాన్ సంచుక్షుదుస్తదా
బిభిదుర్భేదనీయాంశ్చ
తాంస్తాన్ దేశాన్ నరా స్తదా. 10

అచిరేణైవ కాలేన
పరివాహాన్ బహూదకాన్
చక్రుర్బహువిధాకారాన్
సాగరప్రతిమాన్ బహూన్. 11

నిర్జలేషు చ దేశేషు
ఖానయామాసురుత్తమాన్
ఉదపానాన్ బహువిధాన్
వేదికా పరిమండితాన్. 12

ససుధాకుట్టిమతలః
ప్రపుష్పితమహీరుహః
మత్తోద్ఘుష్ట ద్విజగణః
పతాకాభిరలంకృతః. 13

చందనోదకసంసిక్తో
నానాకుసుమభూషితః
బహ్వశోభత సేనాయాః
పంథా సురపథోపమః. 14

ఆజ్ఞాప్యాథ యథాऽऽజ్ఞప్తి
యుక్తాస్తేధిऽకృతా నరాః
రమణీయేషు దేశేషు
బహుస్వాదుఫలేషు చ. 15

యో నివేశస్త్వభిప్రేతో
భరతస్య మహాత్మనః
భూయస్తం శోభయామాసుః
భూషాభిర్భూషణోపమమ్. 16

నక్షత్రేషు ప్రశస్తేషు
ముహూర్తేషు చ తద్విదః
నివేశాన్ స్థాపయామాసుః
భరతస్య మహాత్మనః. 17

బహుపాంసుచయాశ్చాపి
పరిఖాపరివారితాః
తత్రేంద్రకీలప్రతిమాః
ప్రతోళీవరశోభితాః. 18

ప్రాసాదమాలావితతాః
సౌధప్రాకారసంవృతాః
పతాకాశోభితాః సర్వే
సునిర్మితమహాపథాః. 19

విసర్పద్భిరివాऽऽకాశే
విటంకాగ్రవిమానకైః
సముచ్ఛ్రితైర్నివేశాస్తే
బభుః శక్రపురోపమాః. 20

జాహ్నవీం తు సమాసాద్య
వివిధద్రుమకాననామ్
శీతలామలపానీయాం
మహామీనసమాకులామ్. 21

సచంద్రతారాగణమండితం యథా
నభః క్షపాయామమలం విరాజతే.
నరేంద్రమార్గః స తథాప్యరాజత
క్రమేణ రమ్యః శుభశిల్పినిర్మితః. 22

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే అశీతితమస్సర్గః (80)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకాశీతితమస్సర్గః (81)

వసిష్ఠుని పిలుపుతో సభాభవనమునకు వచ్చిన భరతశత్రుఘ్నులు

తతో నాందీముఖీం రాత్రిం
భరతం సూతమాగధాః
తుష్టువుర్వాగ్విశేషజ్ఞాః
స్తవైర్మంగళసంహితైః. 1

సువర్ణకోణాభిహతః
ప్రాణదద్యామదుందుభిః
దధ్ముః శంఖాంశ్చ శతశో
నాదాంశ్చోచ్చావచస్వరాన్. 2

స తూర్యఘోషః సుమహాన్
దివమాపూరయన్నివ
భరతం శోకసంతప్తం
భూయః శోకైరరంధ్రయత్. 3

తతః ప్రబుద్ధో భరతః
తం ఘోషం సన్నివర్త్య చ
నాహం రాజేతి చాప్యుక్త్వా
శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్. 4

పశ్య శత్రుఘ్న! కైకేయ్యా
లోకస్యాపకృతం మహత్
విసృజ్య మయి దుఃఖాని
రాజా దశరథో గతః. 5

తస్యైషా ధర్మరాజస్య
ధర్మమూలా మహాత్మనః
పరిభ్రమతి రాజశ్రీః
నౌరివాకర్ణికా జలే. 6

యో హి నః సుమహాన్ నాథః
సోఽపి ప్రవ్రాజితో వనమ్
అనయా ధర్మముత్సృజ్య
మాత్రా మే రాఘవః స్వయమ్. 7

ఇత్యేవం భరతం ప్రేక్ష్య
విలపంతం విచేతనమ్
కృపణం రురుదుః సర్వాః
సస్వరం యోషితస్తదా. 8

తథా తస్మిన్ విలపతి
వసిష్ఠో రాజధర్మవిత్
సభామిక్ష్వాకునాథస్య
ప్రవివేశ మహాయశాః. 9

శాతకుంభమయీం రమ్యాం
మణిరత్నసమాకులామ్
సుధర్మామివ ధర్మాత్మా
సగణః ప్రత్యపద్యత. 10

స కాంచనమయం పీఠం
సుఖాస్తరణసంవృతమ్
అధ్యాస్త సర్వవేదజ్ఞో
దూతాననుశశాస చ. 11

బ్రాహ్మణాన్ క్షత్రియాన్ వైశ్యాన్
అమాత్యాన్ గణవల్లభాన్
క్షిప్రమానయతావ్యగ్రాః
కృత్యమాత్యయికం హి నః. 12

సరాజభృత్యం శత్రుఘ్నం
భరతం చ యశస్వినమ్
యుధాజితం సుమంత్రం చ
యే చ తత్ర హితా జనాః. 13

తతో హలహలాశబ్దః
సుమహాన్ సమపద్యత
రథైరశ్వైర్గజైశ్చాపి
జనానామ్ ఉపగచ్ఛతామ్. 14

తతో భరతమాయాంతం
శతక్రతుమివామరాః
ప్రత్యనందన్ ప్రకృతయో
యథా దశరథం తథా. 15

హ్రద ఇవ తిమినాగసంవృతః
స్తిమితజలో మణిశంఖశర్కరః
దశరథసుతశోభితా సభా
సదశరథేవ బభౌ యథా పురా. 16

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకాశీతితమస్సర్గః (81)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్వ్యశీతితమస్సర్గః (82)

శ్రీరాముని అయోధ్యకు గొనిరావాలని నిర్ణయించుకున్న భరతుడు

తామార్యగణసంపూర్ణాం
భరతః ప్రగ్రహాం సభామ్.
దదర్శ బుద్ధిసంపన్నః
పూర్ణచంద్రో నిశామివ. 1

ఆసనాని యథాన్యాయమ్
ఆర్యాణాం విశతాం తదా
వస్త్రాంగరాగప్రభయా
ద్యోతితా సా సభోత్తమా. 2

సా విద్వజ్జనసంపూర్ణా
సభా సురుచిరా తదా
అదృశ్యత ఘనాపాయే
పూర్ణచంద్రేవ శర్వరీ. 3

రాజ్ఞస్తు ప్రకృతీః సర్వాః
సమగ్రాః ప్రేక్ష్య ధర్మవిత్
ఇదం పురోహితో వాక్యం
భరతం మృదు చాబ్రవీత్. 4

తాత! రాజా దశరథః
స్వర్గతో ధర్మమాచరన్
ధనధాన్యవతీం స్ఫీతాం
ప్రదాయ పృథివీం తవ. 5

రామస్తథా సత్యధృతిః
సతాం ధర్మమనుస్మరన్
నాజహాత్ పితురాదేశం
శశీ జ్యోత్స్నామివోదితః. 6

పిత్రా భ్రాత్రా చ తే దత్తం
రాజ్యం నిహతకంటకమ్
తద్భుంక్ష్వ ముదితామాత్యః
క్షిప్రమేవాభిషేచయ. 7

ఉదీచ్యా శ్చ ప్రతీచ్యాశ్చ
దాక్షిణాత్యాశ్చ కేవలాః
కోట్యాపరాంతాః సాముద్రా
రత్నాన్యభిహరంతుతే. 8

తచ్ఛ్రుత్వా భరతో వాక్యం
శోకేనాభిపరిప్లుతః
జగామ మనసా రామం
ధర్మజ్ఞో ధర్మకాంక్షయా. 9

సబాష్పకలయా వాచా
కలహంసస్వరో యువా
విలలాప సభామధ్యే
జగర్హే చ పురోహితమ్. 10

చరితబ్రహ్మచర్యస్య
విద్యాస్నాతస్య ధీమతః
ధర్మే ప్రయతమానస్య
కో రాజ్యం మద్విధో హరేత్. 11

కథం దశరథాజ్జాతో
భవేద్రాజ్యాపహారకః
రాజ్యం చాహం చ రామస్య
ధర్మం వక్తుమిహార్హసి. 12

జ్యేష్ఠః శ్రేష్ఠశ్చ ధర్మాత్మా
దిలీపనహుషోపమః
లబ్ధుమర్హతి కాకుత్స్థో
రాజ్యం దశరథో యథా. 13

అనార్యజుష్టమస్వర్గ్యం
కుర్యాం పాపమహం యది
ఇక్ష్వాకూణామహం లోకే
భవేయం కులపాంసనః. 14

యద్ధి మాత్రా కృతం పాపం
నాహం తదపి రోచయే
ఇహస్థో వనదుర్గస్థం
నమస్యామి కృతాంజలిః. 15

రామమేవానుగచ్ఛామి
రాజా స ద్విపదాం వరః
త్రయాణామపి లోకానాం
రాజ్యమర్హతి రాఘవః. 16

తద్వాక్యం ధర్మసంయుక్తం
శ్రుత్వా సర్వే సభాసదః
హర్షాన్ముముచురశ్రూణి
రామే నిహితచేతసః. 17

యది త్వార్యం న శక్ష్యామి
వినివర్తయితుం వనాత్
వనే తత్రైవ వత్స్యామి
యథాఽఽర్యో లక్ష్మణస్తథా. 18

సర్వోపాయం తు వర్తిష్యే
వినివర్తయితుం బలాత్
సమక్షమార్యమిశ్రాణాం
సాధూనాం గుణవర్తినామ్. 19

విష్టికర్మాంతికాః సర్వే
మార్గశోధకరక్షకాః
ప్రస్థాపితా మయా పూర్వం
యాత్రాఽపి మమ రోచతే. 20

ఏవముక్త్వా తు ధర్మాత్మా
భరతో భ్రాతృవత్సలః
సమీపస్థమువాచేదం
సుమంత్రం మంత్రకోవిదమ్. 21

తూర్ణముత్థాయ గచ్ఛ త్వం
సుమంత్ర! మమ శాసనాత్
యాత్రామాజ్ఞాపయ క్షిప్రం
బలం చైవ సమానయ. 22

ఏవముక్తః సుమంత్రస్తు
భరతేన మహాత్మనా
హృష్ట స్తదాఽఽదిశత్ సర్వం
యథాసందిష్టమిష్టవత్. 23

తాః ప్రహృష్టాః ప్రకృతయో
బలాధ్యక్షా బలస్య చ
శ్రుత్వా యాత్రాం సమాజ్ఞప్తాం
రాఘవస్య నివర్తనే. 24

తతో యోధాంగనాః సర్వా
భర్తౄన్ సర్వాన్ గృహేగృహే
యాత్రాగమనమాజ్ఞాయ
త్వరయంతి స్మ హర్షితాః. 25

తే హయైర్గోరథైః శీఘ్రైః
స్యందనైశ్చ మహాజవైః
సహ యోధైర్బలాధ్యక్షా
బలం సర్వమచోదయన్. 26

సజ్జం తు తద్బలం దృష్ట్వా
భరతో గురుసన్నిధౌ
రథం మే త్వరయస్వేతి
సుమంత్రం పార్శ్వతోఽబ్రవీత్27

భరతస్య తు తస్యాజ్ఞాం
ప్రతిగృహ్య చ హర్షితః
రథం గృహీత్వా ప్రయయౌ
యుక్తం పరమవాజిభిః. 28

స రాఘవః సత్యధృతిః ప్రతాపవాన్
బ్రువన్ సుయుక్తం దృఢసత్యవిక్రమః
గురుం మహారణ్యగతం యశస్వినం
ప్రసాదయిష్యన్ భరతోఽబ్రవీత్తదా. 29

తూర్ణం సముత్థాయ సుమంత్ర! గచ్ఛ
బలస్య యోగాయ బలప్రధానాన్
ఆనేతుమిచ్ఛామి హి తం వనస్థం
ప్రసాద్య రామం జగతో హితాయ. 30

ససూతపుత్రో భరతేన సమ్యక్
ఆజ్ఞాపితః సంపరిపూర్ణకామః.
శశాస సర్వాన్ ప్రకృతిప్రధానాన్
బలస్య ముఖ్యాంశ్చ సుహృజ్జనం చ. 31

తతః సముత్థాయ కులే కులే తే
రాజన్యవైశ్యా వృషలాశ్చ విప్రాః
అయూయుజన్నుష్ట్రఖరాన్ రథాంశ్చ
నాగాన్ హయాంశ్చైవ కులప్రసూతాన్.
32

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే
ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే ద్వ్యశీతితమస్సర్గః(82)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - త్ర్యశీతితమస్సర్గః (83)

పరివారముతో శృంగిపురమునకు చేరుకున్న భరతుడు

తత స్సముత్థితః కాల్యమ్
ఆస్థాయ స్యందనోత్తమమ్
ప్రయయౌ భరతః శీఘ్రం
రామదర్శనకాంక్షయా. 1

అగ్రతః ప్రయయుస్తస్య
సర్వే మంత్రిపురోధసః
అధిరుహ్య హయైర్యుక్తాన్
రథాన్ సూర్యరథోపమాన్. 2

నవనాగసహస్రాణి
కల్పితాని యథావిధి
అన్వయుర్భరతం యాంతమ్
ఇక్ష్వాకుకులనందనమ్. 3

షష్టీ రథసహస్రాణి
ధన్వినో వివిధాయుధాః
అన్వయుర్భరతం యాంతం
రాజపుత్రం యశస్వినమ్. 4

శతం సహస్రాణ్యశ్వానాం
సమారూఢాని రాఘవమ్
అన్వయుర్భరతం యాంతం
సత్యసంధం జితేంద్రియమ్. 5

కైకేయీ చ సుమిత్రా చ
కౌసల్యా చ యశస్వినీ
రామానయనసంహృష్టా
యయుర్యానేన భాస్వతా. 6

ప్రయాతాశ్చార్యసంఘాతా
రామం ద్రష్టుం సలక్ష్మణమ్
తస్యైవ చ కథాశ్చిత్రాః
కుర్వాణా హృష్టమానసాః. 7

మేఘశ్యామం మహాబాహుం
స్థిరసత్త్వం దృఢవ్రతమ్
కదా ద్రక్ష్యామహే రామం
జగతః శోకనాశనమ్. 8

దృష్ట ఏవ హి నః శోకమ్
అపనేష్యతి రాఘవః
తమః సర్వస్య లోకస్య
సముద్యన్నివ భాస్కరః. 9

ఇత్యేవం కథయంతస్తే
సంప్రహృష్టాః కథాః శుభాః
పరిష్వజానాశ్చాన్యోఽన్యం
యయుర్నాగరికా జనాః. 10

యే చ తత్రాపరే సర్వే
సమ్మతా యే చ నైగమాః
రామం ప్రతి యయుర్హృష్టాః
సర్వాః ప్రకృతయస్తథా. 11

మణికారాశ్చ యే కేచిత్
కుంభకారాశ్చ శోభనాః
సూత్రకర్మకృతశ్చైవ
యే చ శస్త్రోపజీవినః. 12

మయూరకాః క్రాకచికా
రోచకా వేధకాస్తథా
దంతకారాః సుధాకారాః
తథా గంధోపజీవినః. 13

సువర్ణకారాః ప్రఖ్యాతాః
తథా కంబళధావకాః
స్నాపకోష్ణోదకా వైద్యా
ధూపకాః శౌండికాస్తథా. 14

రజకాస్తున్నవాయాశ్చ
గ్రామఘోషమహత్తరాః
శైలూషాశ్చ సహ స్త్రీభిః
యయుః కైవర్తకాస్తథా. 15

సమాహితా వేదవిదో
బ్రాహ్మణా వృత్తసమ్మతాః
గోరథైర్భరతం యాంతమ్
అనుజగ్ము స్సహస్రశః. 16

సువేషాః శుద్ధవసనాః
తామ్రమృష్టానులేపనాః
సర్వే తే వివిధైర్యానైః
శనైర్భరతమన్వయుః. 17

ప్రహృష్టముదితా సేనా
సాఽన్వయాత్ కైకయీసుతమ్
భ్రాతురానయనే యాంతం
భరతం భ్రాతృవత్సలమ్. 18

తే గత్వా దూరమధ్వానం
రథయానాశ్వకుంజరైః
సమాసేదుస్తతో గంగాం
శృంగిబేరపురం ప్రతి. 19

యత్ర రామసఖో వీరో
గుహో జ్ఞాతిగణైర్వృతః
నివసత్యప్రమాదేన
దేశం తం పరిపాలయన్. 20

ఉపేత్య తీరం గంగాయాః
చక్రవాకైరలంకృతమ్
వ్యవాతిష్ఠత సా సేనా
భరతస్యానుయాయినీ. 21

నిరీక్ష్యానుగతాం సేనాం
తాం చ గంగాం శివోదకామ్
భరతః సచివాన్ సర్వాన్
అబ్రవీద్వాక్యకోవిదః. 22

నివేశయత మే సైన్యమ్
అభిప్రాయేణ సర్వతః
విశ్రాంతాః ప్రతరిష్యామః
శ్వ ఇదానీమిమాం నదీమ్. 23

దాతుం చ తావదిచ్ఛామి
స్వర్గతస్య మహీపతేః
ఔర్ధ్వదేహనిమిత్తార్థమ్
అవతీర్యోదకం నదీమ్. 24

తస్యైవం బ్రువతోఽ మాత్యాః
తథేత్యుక్త్వా సమాహితాః
న్యవేశయం స్తాం ఛందేన
స్వేన స్వేన పృథక్ పృథక్. 25

నివేశ్య గంగామను తాం మహానదీం
చమూం విధానైః పరిబర్హశోభినీమ్.
ఉవాస రామస్య తదా మహాత్మనో
విచింతయానో భరతో నివర్తనమ్. 26

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్ర్యశీతితమస్సర్గః(83)

శ్రీరామ నామం
మరువాం
మరువాం

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చతురశీతితమస్సర్గః (84)

భరతుని రాక తెలుసుకుని తన పురమునకు ఆహ్వానించిన గుహుడు

తతో నివిష్టాం ధ్వజినీం
గంగామన్వాశ్రితాం నదీమ్
నిషాదరాజో దృష్ట్వైవ
జ్ఞాతీన్ సంత్వరితోఽబ్రవీత్. 1

మహతీయమితః సేనా
సాగరాభా ప్రదృశ్యతే
నాస్యాంతమధిగచ్ఛామి
మనసాఽపి విచింతయన్. 2

యథా తు ఖలు దుర్బుద్ధిః
భరతః స్వయమాగతః
స ఏష హి మహాకాయః
కోవిదారధ్వజో రథే. 3

బంధయిష్యతి వా దాశాన్
అథవాఽస్మాన్ వధిష్యతి
అథ దాశరథిం రామం
పిత్రా రాజ్యాద్వివాసితమ్. 4

సంపన్నాం శ్రియమన్విచ్ఛన్
తస్య రాజ్ఞః సుదుర్లభామ్
భరతః కైకయీపుత్రో
హంతుం సమధిగచ్ఛతి. 5

భర్తాచైవ సఖాచైవ
రామో దాశరథిర్మమ
తస్యార్థకామాస్సన్నద్ధా
గంగాఽనూపే ప్రతిష్ఠత. 6

తిష్ఠంతు సర్వే దాశాశ్చ
గంగామన్వాశ్రితా నదీమ్
బలయుక్తా నదీరక్షా
మాంసమూలఫలాశనాః. 7

నావాం శతానాం పంచానాం
కైవర్తానాం శతం శతమ్
సన్నద్ధానాం తథా యూనాం
తిష్ఠంత్విత్యభ్యచోదయత్. 8

యదాదుష్టస్తు భరతో
రామస్యేహ భవిష్యతి
సేయం స్వస్తిమతీ సేనా
గంగామద్య తరిష్యతి. 9

ఇత్యుక్త్వోపాయనం గృహ్య
మత్స్యమాంసమధూని చ
అభిచక్రామ భరతం
నిషాదాధిపతిర్గుహః. 10

తమాయాంతం తు సంప్రేక్ష్య
సూతపుత్రః ప్రతాపవాన్
భరతాయాచచక్షేఽథ
వినయజ్ఞో వినీతవత్. 11

ఏష జ్ఞాతిసహస్రేణ
స్థపతిః పరివారితః
కుశలో దండకారణ్యే
వృద్ధో భ్రాతుశ్చ తే సఖా. 12

తస్మాత్ పశ్యతు కాకుత్స్థ
త్వాం నిషాదాధిపో గుహః
అసంశయం విజానీతే
యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ. 13

ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా
సుమంత్రాద్భరతః శుభమ్
ఉవాచ వచనం శీఘ్రం
గుహః పశ్యతు మామితి. 14

లబ్ధ్వాఽభ్యనుజ్ఞాం సంహృష్టో
జ్ఞాతిభిః పరివారితః
ఆగమ్య భరతం ప్రహ్వో
గుహో వచనమబ్రవీత్. 15

నిష్కుటశ్చైవ దేశోఽయం
వంచితాశ్చాపి తే వయమ్
నివేదయామస్తే సర్వే
స్వకే దాసకులే వస. 16

అస్తి మూలం ఫలం చైవ
నిషాదైః సముపాహృతమ్
ఆర్ద్రం చ మాంసం శుష్కం చ
వన్యం చోచ్చావచం మహత్. 17

ఆశంసే స్వాశితా సేనా
వత్స్యతీమాం విభావరీమ్
అర్చితో వివిధైః కామైః
శ్వః ససైన్యో గమిష్యసి. 18

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే చతురశీతితమస్సర్గః (84)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచాశీతితమస్సర్గః (85)

దుఃఖితుడైన భరతుని ఓదార్చిన గుహుడు

ఏవముక్తస్తు భరతో
నిషాదాధిపతిం గుహమ్
ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞో
వాక్యం హేత్వర్థసంహితమ్. 1

ఊర్జితః ఖలు తే కామః
కృతో మమ గురోః సఖే
యో మే త్వమీదృశీం సేనామ్
ఏకోఽభ్యర్చితుమిచ్ఛసి. 2

ఇత్యుక్త్వా తు మహాతేజా
గుహం వచనముత్తమమ్
అబ్రవీద్భరతః శ్రీమాన్
నిషాదాధిపతిం పునః. 3

కతరేణ గమిష్యామి
భరద్వాజాశ్రమం గుహ
గహనోఽయం భృశం దేశో
గంగాఽనూపో దురత్యయః. 4

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా
రాజపుత్రస్య ధీమతః
అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం
గుహో గహనగోచరః. 5

దాశాస్త్వానుగమిష్యంతి
ధన్వినః సుసమాహితాః
అహం చానుగమిష్యామి
రాజపుత్ర మహాయశః. 6

కచ్చిన్న దుష్టో వ్రజసి
రామస్యాక్లిష్టకర్మణః
ఇయం తే మహతీ సేనా
శంకాం జనయతీవ మే. 7

తమేవమభిభాషంతం
ఆకాశ ఇవ నిర్మలః
భరతః శ్లక్ష్ణయా వాచా
గుహం వచనమబ్రవీత్. 8

మాభూత్ స కాలో యత్ కష్టం
న మాం శంకితుమర్హసి
రాఘవః సహి మే భ్రాతా
జ్యేష్ఠః పితుసమో మతః. 9

తం నివర్తయితుం యామి
కాకుత్స్థం వనవాసినమ్
బుద్ధిరన్యా న తే కార్యా
గుహ సత్యం బ్రవీమి తే. 10

స తు సంహృష్టవదనః
శ్రుత్వా భరతభాషితమ్
పునరేవాబ్రవీద్వాక్యం
భరతం ప్రతి హర్షితః. 11

ధన్యస్త్వం న త్వయా తుల్యం
పశ్యామి జగతీతలే
అయత్నాదాగతం రాజ్యం
యస్త్వం త్యక్తుమిహేచ్ఛసి. 12

శాశ్వతీ ఖలు తే కీర్తిః
లోకాననుచరిష్యతి
యస్త్వం కృచ్ఛ్రగతం రామం
ప్రత్యానయితుమిచ్ఛసి. 13

ఏవం సంభాషమాణస్య
గుహస్య భరతం తదా
బభౌ నష్టప్రభః సూర్యో
రజనీ చాభ్యవర్తత. 14

సన్నివేశ్య స తాం సేనాం
గుహేన పరితోషితః
శత్రుఘ్నేన సహ శ్రీమాన్
శయనం సముపాగమత్. 15

రామచింతామయః శోకో
భరతస్య మహాత్మనః
ఉపస్థితో హ్యనర్హస్య
ధర్మప్రేక్షస్య తాదృశః. 16

అంతర్దాహేన దహనః
సంతాపయతి రాఘవమ్
వనదాహాభిసంతప్తం
గూఢోఽగ్నిరివ పాదపమ్. 17

ప్రసృతః సర్వగాత్రేభ్యః
స్వేదం శోకాగ్నిసంభవమ్
యథా సూర్యాంశుసంతప్తో
హిమవాన్ ప్రసృతో హిమమ్. 18

ధ్యాననిర్దరశైలేన
వినిశ్శ్వసితధాతునా
దైన్యపాదపసంఘేన
శోకాయాసాధిశృంగిణా. 19

ప్రమోహానంతసత్త్వేన
సంతాపౌషధివేణునా
ఆక్రాంతో దుఃఖశైలేన
మహతా కైకయీసుతః. 20

వినిశ్శ్వసన్ వై భృశదుర్మనాస్తతః
ప్రమూఢసంజ్ఞః పరమాపదం గతః
శమం న లేభే హృదయజ్వరార్దితో
నరర్షభో యూథహతో యథర్షభః. 21

గుహేన సార్ధం భరతః సమాగతో
మహానుభావః సజనః సమాహితః
సుదుర్మనాస్తం భరతం తదా పునః
గుహః సమాశ్వాసయదగ్రజం ప్రతి. 22

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచాశీతితమస్సర్గః (85)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షడశీతితమస్సర్గః (86)

శ్రీరామునిపై లక్ష్మణుని భక్తిభావమును వివరించిన గుహుడు

ఆచచక్షేఽథ సద్భావం
లక్ష్మణస్య మహాత్మనః
భరతాయాప్రమేయాయ
గుహో గహనగోచరః. 1

తం జాగ్రతం గుణైర్యుక్తం
శరచాపాసిధారిణమ్
భ్రాతృగుప్త్యర్థమత్యంతమ్
అహం లక్ష్మణమబ్రువమ్. 2

ఇయం తాత! సుఖా శయ్యా
త్వదర్థముపకల్పితా
ప్రత్యాశ్వసిహి శేష్వాస్యాం
సుఖం రాఘవనందన. 3

ఉచితోఽయం జనః సర్వో
దుఃఖానాం త్వం సుఖోచితః
ధర్మాత్మన్ తస్య గుప్త్యర్థం
జాగరిష్యామహే వయమ్. 4

నహి రామాత్ ప్రియతరో
మమాస్తి భువి కశ్చన
మోత్సుకోఽభూః బ్రవీమ్యేతత్
అప్యసత్యం తవాగ్రతః. 5

అస్య ప్రసాదాదాశంసే
లోకేఽస్మిన్ సుమహద్యశః
ధర్మావాప్తిం చ విపులామ్
అర్థావాప్తిం చ కేవలామ్. 6

సోఽహం ప్రియసఖం రామం
శయానం సహ సీతయా
రక్షిష్యామి ధనుష్పాణిః
సర్వైః స్వైః జ్ఞాతిభిస్సహ. 7

న హి మేఽవిదితం కించిత్
వనేఽస్మింశ్చరతః సదా
చతురంగం హ్యపి బలం
ప్రసహేమ వయం యుధి. 8

ఏవమస్మాభిరుక్తేన
లక్ష్మణేన మహాత్మనా
అనునీతా వయం సర్వే
ధర్మమేవానుపశ్యతా. 9

కథం దాశరథౌ భూమౌ
శయానే సహ సీతయా
శక్యా నిద్రా మయా లబ్ధుం
జీవితం వా సుఖాని వా. 10

యో న దేవాసురైః సర్వైః
శక్యః ప్రసహితుం యుధి
తం పశ్య గుహ! సంవిష్టం
తృణేషు సహ సీతయా. 11

మహతా తపసా లబ్ధో
వివిధైశ్చ పరిశ్రమైః
ఏకో దశరథస్యైష
పుత్రః సదృశలక్షణః. 12

అస్మిన్ ప్రవ్రాజితే రాజా
న చిరం వర్తయిష్యతి
విధవా మేదినీ నూనం
క్షిప్రమేవ భవిష్యతి. 13

వినద్య సుమహానాదం
శ్రమేణోపరతాః స్త్రియః
నిర్ఘోషోపరతం తాత
మన్యే రాజనివేశనమ్ 14

కౌసల్యా చైవ రాజా చ
తథైవ జననీ మమ
నాశంసే యది జీవేయుః
సర్వే తే శర్వరీమిమామ్. 15

జీవేదపి హి మే మాతా
శత్రుఘ్నస్యాన్వవేక్షయా
దుఃఖితా యా తు కౌసల్యా
వీరసూర్వినశిష్యతి. 16

అతిక్రాంతమతిక్రాంతమ్
అనవాప్య మనోరథమ్
రాజ్యే రామమనిక్షిప్య
పితా మే వినశిష్యతి. 17

సిద్ధార్థాః పితరం వృత్తం
తస్మిన్ కాలే హ్యుపస్థితే
ప్రేతకార్యేషు సర్వేషు
సంస్కరిష్యంతి భూమిపమ్. 18

రమ్యచత్వరసంస్థానాం
సువిభక్తమహాపథామ్
హర్మ్యప్రాసాదసంపన్నాం
సర్వరత్నవిభూషితామ్. 19

గజాశ్వరథసంబాధాం
తూర్యనాదవినాదితామ్
సర్వకల్యాణసంపూర్ణాం
హృష్టపుష్టజనాకులామ్. 20

ఆరామోద్యానసంపూర్ణాం
సమాజోత్సవశాలినీమ్
సుఖితా విచరిష్యంతి
రాజధానీం పితుర్మమ. 21

అపిసత్యప్రతిజ్ఞేన
సార్ధం కుశలినా వయం
నివృత్తే సమయే హ్యస్మిన్
సుఖితాః ప్రవిశేమహి. 22

పరిదేవయమానస్య
తస్యైవం సుమహాత్మనః
తిష్ఠతో రాజపుత్రస్య
శర్వరీ సాఽత్యవర్తత. 23

ప్రభాతే విమలే సూర్యే
కారయిత్వా జటా ఉభౌ
అస్మిన్ భాగీరథీతీరే
సుఖం సంతారితౌ మయా. 24

జటాధరౌ తౌ ద్రుమచీరవాససౌ
మహాబలౌ కుంజరయూథపోపమౌ
వరేషుచాపాసిధరౌ పరంతపౌ
వ్యపేక్షమాణౌ సహ సీతయా గతౌ. 25

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే షడశీతితమస్సర్గః (86)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తాశీతితమస్సర్గః (87)

సీతారామలక్ష్మణుల వనవాసదీక్ష వార్తతో మూర్ఛనొందిన భరతుడు

గుహస్య వచనం శ్రుత్వా
భరతో భృశమప్రియమ్
ధ్యానం జగామ తత్రైవ
యత్ర తచ్ఛ్రుతమప్రియమ్. 1

సుకుమారో మహాసత్త్వః
సింహస్కంధో మహాభుజః
పుండరీకవిశాలాక్షః
తరుణః ప్రియదర్శనః. 2

ప్రత్యాశ్వస్య ముహూర్తం తు
కాలం పరమదుర్మనాః
పపాత సహసా తోత్రైః
హృతివిద్ధ ఇవ ద్విపః. 3

తదవస్థం తు భరతం
శత్రుఘ్నోఽనంతరస్థితః
పరిష్వజ్య రురోదోచ్చైః
విసంజ్ఞః శోకకర్శితః. 4

తతః సర్వాః సమాపేతుః
మాతరో భరతస్య తాః
ఉపవాసకృశా దీనా
భర్తృవ్యసనకర్శితాః. 5

తాశ్చ తం పతితం భూమౌ
రుదంత్యః పర్యవారయన్
కౌసల్యా త్వనుసృత్యైనం
దుర్మనాః పరిషస్వజే. 6

వత్సలా స్వం యథా వత్సమ్
ఉపగూహ్య తపస్వినీ
పరిపప్రచ్ఛ భరతం
రుదంతీ శోకలాలసా. 7

పుత్ర! వ్యాధిర్న తే కచ్చిత్
శరీరం పరిబాధతే
అద్య రాజకులస్యాస్య
త్వదధీనం హి జీవితమ్. 8

త్వాం దృష్ట్వా పుత్ర! జీవామి
రామే సభ్రాతృకే గతే
వృత్తే దశరథే రాజ్ఞి
నాథ ఏకస్త్వమద్య నః. 9

కచ్చిన్న లక్ష్మణే పుత్ర!
శ్రుతం తే కించిదప్రియమ్
పుత్రే వాఽప్యేకపుత్రాయాః
సహభార్యే వనం గతే. 10

స ముహూర్తం సమాశ్వస్య
రుదన్నేవ మహాయశాః
కౌసల్యాం పరిసాంత్వ్యేదం
గుహం వచనమబ్రవీత్. 11

భ్రాతా మే క్వావసద్రాత్రౌ
క్వ సీతా క్వ చ లక్ష్మణః
అస్వపచ్ఛయనే కస్మిన్
కిం భుక్త్వా గుహ శంస మే. 12

సోఽబ్రవీద్భరతం హృష్టో
నిషాదాధిపతిర్గుహః
యద్విధం ప్రతిపేదే చ
రామే ప్రియహితేఽతిథౌ. 13

అన్నముచ్చావచం భక్షాః
ఫలాని వివిధాని చ
రామాయాభ్యవహారార్థం
బహుచోపహృతం మయా. 14

తత్ సర్వం ప్రత్యనుజ్ఞాసీత్
రామః సత్యపరాక్రమః
న తు తత్ ప్రత్యగృహ్ణాత్
స క్షత్రధర్మమనుస్మరన్. 15

న హ్యస్మాభిః ప్రతిగ్రాహ్యం
సఖే! దేయం తు సర్వదా
ఇతి తేన వయం రాజన్
అనునీతా మహాత్మనా. 16

లక్ష్మణేన సమానీతం
పీత్వా వారి మహాయశాః
ఔపవాస్యం తదాఽకార్షీత్
రాఘవః సహ సీతయా. 17

తతస్తు జలశేషేణ
లక్ష్మణోఽప్యకరోత్ తదా
వాగ్యతాస్తే త్రయః సంధ్యాం
సముపాసత సంహితాః. 18

సౌమిత్రిస్తు తతః పశ్చాత్
అకరోత్ స్వాస్తరం శుభమ్
స్వయమానీయ బర్హీంషి
క్షిప్రం రాఘవకారణాత్. 19

తస్మిన్ సమావిశద్రామః
స్వాస్తరే సహ సీతయా
ప్రక్షాళ్య చ తయోః పాదౌ
అపచక్రామ లక్ష్మణః. 20

ఏతత్ తదింగుదీమూలమ్
ఇదమేవ చ తత్ తృణమ్
యస్మిన్ రామశ్చ సీతా చ
రాత్రిం తాం శయితావుభౌ. 21

నియమ్య పృష్ఠే తు తలాంగుళిత్రవాన్
శరైః సుపూర్ణావిషుధీ పరంతపః
మహద్ధనుః సజ్యముపోహ్య లక్ష్మణో
నిశామతిష్ఠత్ పరితోఽస్య కేవలమ్. 22

తత స్త్వహంచోత్తమచాపబాణధృత్ అతంద్రిభిర్ జ్ఞాతిభిరాత్తకార్ముకైః
స్థితోఽభవం తత్ర స యత్ర లక్ష్మణః మహేంద్రకల్పం పరిపాలయంస్తదా. 23

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే సప్తాశీతితమస్సర్గః(87)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అష్టాశీతితమస్సర్గః (88)

సీతారాముల కష్టములను తల్చుకొని మిగుల ఖిన్నుడయిన భరతుడు

తచ్ఛ్రుత్వా నిపుణం సర్వం
భరతః సహ మంత్రిభిః
ఇంగుదీమూలమాగమ్య
రామశయ్యామవేక్ష్య తామ్. 1

అబ్రవీజ్జననీః సర్వా
ఇహ తేన మహాత్మనా
శర్వరీ శయితా భూమా
విదమస్య విమర్దితమ్. 2

మహాభాగకులీనేన
మహాభాగేన ధీమతా
జాతో దశరథేనోర్వ్యాం
న రామః స్వప్తు మర్హతి. 3

అజినోత్తరసంస్తీర్ణే
వరాస్తరణసంచయే
శయిత్వా పురుషవ్యాఘ్రః
కథం శేతే మహీతలే. 4

ప్రాసాదాగ్రవిమానేషు
వలభీషు చ సర్వదా
హైమరాజతభౌమేషు
వరాస్తరణశాలిషు. 5

పుష్పసంచయచిత్రేషు
చందనాగరుగంధిషు
పాండురాభ్రప్రకాశేషు
శుకసంఘరుతేషుచ. 6

ప్రాసాదవరవర్యేషు
శీతవత్సు సుగంధిషు
ఉషిత్వామేరుకల్పేషు
కృతకాంచన భిత్తిషు. 7

గీతవాదిత్రనిర్ఘోషైః
వరాభరణనిస్వనైః
మృదంగవరశబ్దైశ్చ
సతతం ప్రతిబోధితః. 8

వందిభిర్వందితః కాలే
బహుభిః సూతమాగధైః
గాథాభిరనురూపాభిః
స్తుతిభిశ్చ పరంతపః. 9

అశ్రద్ధేయమిదం లోకే
న సత్యం ప్రతిభాతి మా
ముహ్యతే ఖలు మే భావః
స్వప్నోఽయమితి మే మతిః. 10

న నూనం దైవతం కించిత్
కాలేన బలవత్తరమ్
యత్ర దాశరథీ రామో
భూమావేవ శయీత సః. 11

విదేహరాజస్య సుతా
సీతా చ ప్రియదర్శనా
దయితా శయితా భూమౌ
స్నుషా దశరథస్య చ. 12

ఇయం శయ్యా మమ భ్రాతుః
ఇదం హి పరివర్తితమ్
స్థండిలే కఠినే సర్వం
గాత్రైః విమృదితం తృణమ్. 13

మన్యే సాభరణా సుప్తా
సీతాఽస్మిన్ శయనోత్తమే
తత్ర తత్ర హి దృశ్యంతే
సక్తాః కనకబిందవః. 14

ఉత్తరీయమిహాఽఽసక్తం
సువ్యక్తం సీతయా తదా
తథా హ్యేతే ప్రకాశంతే
సక్తాః కౌశేయతంతవః. 15

మన్యే భర్తుః సుఖా శయ్యా
యేన బాలా తపస్వినీ
సుకుమారీ సతీ దుఃఖం
న విజానాతి మైథిలీ. 16

హా హంతాఽస్మి నృశంసోఽహం
యత్సభార్యః కృతే మమ
ఈదృశీం రాఘవశ్శయ్యామ్
అధిశేతే హ్యనాథవత్. 17

సార్వభౌమకులే జాతః
సర్వలోకస్య సమ్మతః
సర్వలోకప్రియస్త్యక్త్వా
రాజ్యం సుఖమనుత్తమమ్. 18

కథమిందీవరశ్యామో
రక్తాక్షః ప్రియదర్శనః
సుఖభాగీ న దుఃఖార్హః
శయితో భువి రాఘవః. 19

ధన్యః ఖలు మహాభాగో
లక్ష్మణః శుభలక్షణః
భ్రాతరం విషమే కాలే
యో రామమనువర్తతే. 20

సిద్ధార్థా ఖలు వైదేహీ
పతిం యాఽనుగతా వనమ్
వయం సంశయితాః సర్వే
హీనాస్తేన మహాత్మనా. 21

అకర్ణధారా పృథివీ
శూన్యేవ ప్రతిభాతి మా
గతే దశరథే స్వర్గం
రామే చారణ్యమాశ్రితే. 22

న చ ప్రార్థయతే కశ్చిత్
మనసాపి వసుంధరామ్
వనేఽపి వసతస్తస్య
బాహువీర్యాభిరక్షితామ్. 23

శూన్యసంవరణారక్షామ్
అయంత్రితహయద్విపామ్
అపావృతపురద్వారాం
రాజధానీమరక్షితామ్. 24

అప్రహృష్టబలాం న్యూనాం
విషమస్థామనావృతామ్
శత్రవో నాభిమన్యంతే
భక్షాన్ విషకృతానివ. 25

అద్యప్రభృతి భూమౌ తు
శయిష్యేఽహం తృణేషు వా
ఫలమూలాశనో నిత్యం
జటాచీరాణి ధారయన్. 26

తస్యార్థముత్తరం కాలం
నివత్స్యామి సుఖం వనే
తం ప్రతిశ్రవమాముచ్య
నాస్య మిథ్యా భవిష్యతి. 27

వసంతం భ్రాతురర్థాయ
శత్రుఘ్నో మాఽనువత్స్యతి
లక్ష్మణేన సహత్వార్యో
హ్యయోధ్యాం పాలయిష్యతి. 28

అభిషేక్ష్యంతి కాకుత్స్థమ్
అయోధ్యాయాం ద్విజాతయః
అపి మే దేవతాః కుర్యుః
ఇమం సత్యం మనోరథమ్. 29

ప్రసాద్యమానః శిరసా మయా స్వయం
బహుప్రకారం యది నాభిపత్స్యతే
తతోఽనువత్స్యామి చిరాయ రాఘవం
వనేవసన్నార్హతి మాముపేక్షితుమ్. 30

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే అష్టాశీతితమస్సర్గః(88)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకోననవతితమస్సర్గః (89)

గుహుని సహకారముతో గంగానదిని దాటిన భరతుడు

వ్యుష్య రాత్రిం తు తత్రైవ
గంగాకూలే స రాఘవః
భరతః కాల్యముత్థాయ
శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్. 1

శత్రుఘ్నోత్తిష్ఠ కిం శేషే
నిషాదాధిపతిం గుహమ్
శీఘ్రమానయ భద్రం తే
తారయిష్యతి వాహినీమ్. 2

జాగర్మి నాహం స్వపిమి
తమేవాఽర్యం విచింతయన్
ఇత్యేవమబ్రవీద్భ్రాతా
శత్రుఘ్నోఽపి ప్రచోదితః. 3

ఇతి సంవదతోరేవమ్
అన్యోన్యం నరసింహయోః
ఆగమ్య ప్రాంజలిః కాలే
గుహో భరతమబ్రవీత్. 4

కచ్చిత్ సుఖం నదీతీరేఽ
వాత్సీః కాకుత్స్థ శర్వరీమ్
కచ్చిత్ తే సహ సైన్యస్య
తావత్ సర్వమనామయమ్. 5

గుహస్య వచనం తత్తు
శ్రుత్వా స్నేహాదుదీరితమ్
రామస్యానువశో వాక్యం
భరతోఽపీదమబ్రవీత్. 6

సుఖా నః శర్వరీ రాజన్!
పూజితాశ్చాపి తే వయమ్
గంగాం తు నౌభిర్బహ్వీభిః
దాశాః సంతారయంతు నః. 7

తతో గుహః సంత్వరితం
శ్రుత్వా భరతశాసనమ్
ప్రతి ప్రవిశ్య నగరం
తం జ్ఞాతిజనమబ్రవీత్. 8

ఉత్తిష్ఠత ప్రబుధ్యధ్వం
భద్రమస్తు చ వః సదా
నావః సమనుకర్షధ్వం
తారయిష్యామ వాహినీమ్. 9

తే తథోక్తాః సముత్థాయ
త్వరితా రాజశాసనాత్
పంచనావాం శతాన్యాశు
సమానిన్యుః సమంతతః. 10

అన్యాః స్వస్తికవిజ్ఞేయా
మహాఘంటాధరా వరాః
శోభమానాః పతాకాభిః
యుక్త వాతాః సుసంహతాః. 11

తతః స్వస్తికవిజ్ఞేయాం
పాణ్డుకంబళసంవృతామ్
సనందిఘోషాం కల్యాణీం
గుహో నావముపాహరత్
తామారురోహ భరతః
శత్రుఘ్నశ్చ మహాబలః. 12

కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ
యాశ్చాన్యా రాజయోషితః
పురోహితశ్చ తత్పూర్వం
గురవో బ్రాహ్మణాశ్చ యే
అనంతరం రాజదారాః
తథైవ శకటాపణాః. 13

ఆవాసమాదీపయతాం
తీర్థం చాప్యవగాహతామ్
భాండాని చాదదానానాం
ఘోషస్త్రిదివమస్పృశత్. 14

పతాకిన్యస్తు తా నావః
స్వయం దాశైరధిష్ఠితాః
వహంత్యో జనమారూఢం
తదా సంపేతురాశుగాః. 15

నారీణామభిపూర్ణా స్తు
కాశ్చిత్ కాశ్చిచ్చ వాజినామ్
కాశ్చిదత్ర వహంతి స్మ
యానయుగ్యం మహాధనమ్. 16

తాః స్మ గత్వా పరం తీరమ్
అవరోప్య చ తం జనమ్
నివృత్తాః కాండచిత్రాణి
క్రియంతే దాశబంధుభిః. 17

సవైజయంతాస్తు గజా
గజారోహప్రచోదితాః
తరంతః స్మ ప్రకాశంతే
సధ్వజా ఇవ పర్వతాః. 18

నావస్త్వారురుహుశ్చాన్యే
ప్లవైస్తేరుస్తథాపరే
అన్యే కుంభఘటైస్తేరుః
అన్యేతేరుశ్చ బాహుభిః. 19

సా పుణ్యా ధ్వజినీ గంగా
దాశైః సంతారితా స్వయమ్
మైత్రే ముహూర్తే ప్రయయౌ
ప్రయాగవనముత్తమమ్. 20

ఆశ్వాసయిత్వా చ చమూం మహాత్మా
నివేశయిత్వా చ యథోపజోషమ్
ద్రష్టుం భరద్వాజమ్ ఋషిప్రవర్యమ్
ఋత్విగ్వృతస్సన్ భరతః ప్రతస్థే. 21

స బ్రాహ్మణస్యాఽఽశ్రమమభ్యుపేత్య
మహాత్మనో దేవపురోహితస్య
దదర్శ రమ్యోటజవృక్షషండం
మహద్వనం విప్రవరస్య రమ్యమ్. 22

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకోనవతితమస్సర్గః *(89)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - నవతితమస్సర్గః (90)

భరద్వాజుని దర్శించిన భరతుడు

భరద్వాజాశ్రమం దృష్ట్వా
క్రోశాదేవ నరర్షభః
బలం సర్వమవస్థాప్య
జగామ సహ మంత్రిభిః. 1

పద్భ్యామేవ హి ధర్మజ్ఞో
న్యస్తశస్త్రపరిచ్ఛదః
వసానో వాససీ క్షౌమే
పురోధాయ పురోధసమ్. 2

తతః సందర్శనే తస్య
భరద్వాజస్య రాఘవః
మంత్రిణస్తానవస్థాప్య
జగామానుపురోహితమ్. 3

వసిష్ఠమథ దృష్ట్వైవ
భరద్వాజో మహాతపాః
సంచచాలాఽసనాత్ తూర్ణం
శిష్యానర్ఘ్యమితి బ్రువన్. 4

సమాగమ్య వసిష్ఠేన
భరతేనాభివాదితః
అబుధ్యత మహాతేజాః
సుతం దశరథస్య తమ్. 5

తాభ్యామర్ఘ్యం చ పాద్యం చ
దత్త్వా పశ్చాత్ ఫలాని చ
ఆనుపూర్వ్యాచ్చ ధర్మజ్ఞః
పప్రచ్ఛ కుశలం కులే. 6

అయోధ్యాయాం బలే కోశే
మిత్రేష్వపి చ మంత్రిషు
జానన్ దశరథం వృత్తం
న రాజానముదాహరత్. 7

వసిష్ఠో భరతశ్చైనం
పప్రచ్ఛతురనామయమ్
శరీరేఽగ్నిషు వృక్షేషు
శిష్యేషు మృగపక్షిషు. 8

తథేతి తత్ ప్రతిజ్ఞాయ
భరద్వాజో మహాతపాః
భరతం ప్రత్యువాచేదం
రాఘవస్నేహబంధనాత్. 9

కిమిహాగమనే కార్యం
తవ రాజ్యం ప్రశాసతః
ఏతదాచక్ష్వ మే సర్వం
న హి మే శుద్ధ్యతే మనః. 10

సుషువే యమ్ అమిత్రఘ్నం
కౌసల్యాఽఽనందవర్ధనమ్
భ్రాత్రా సహ సభార్యో యః
చిరం ప్రవ్రాజితో వనమ్. 11

నియుక్తః స్త్రీనియుక్తేన
పిత్రా యోఽసౌ మహాయశాః
వనవాసీ భవేతీహ
సమాః కిల చతుర్దశ. 12

కచ్చిన్న తస్యాపాపస్య
పాపం కర్తుమిహేచ్ఛసి
అకంటకం భోక్తుమనా
రాజ్యం తస్యానుజస్య చ. 13

ఏవ ముక్తో భరద్వాజం
భరతః ప్రత్యువాచ హ
పర్యశ్రునయనో దుఃఖాత్
వాచా సంసజ్జమానయా. 14

హతోఽస్మి యది మామేవం
భగవానపి మన్యతే
మత్తో న దోషమాశంకే
నైవం మామనుశాస్తు హి. 15

న చైతదిష్టం మాతా మే
యదవోచన్మదంతరే
నాహమేతేన తుష్టశ్చ
న తద్వచనమాదదే. 16

అహం తు తం నరవ్యాఘ్రమ్
ఉపయాతః ప్రసాదకః
ప్రతినేతుమయోధ్యాం
చ పాదౌ తస్యాభివందితుమ్. 17

త్వం మామేవం గతం మత్వా
ప్రసాదం కర్తుమర్హసి
శంస మే భగవన్ రామః
క్వ సంప్రతి మహీపతిః. 18

వశిష్ఠాదిభిః ఋత్విగ్భిః
యాచితో భగవాంస్తతః
ఉవాచ తం భరద్వాజః
ప్రసాదాద్భరతం వచః. 19

త్వయ్యేతత్ పురుషవ్యాఘ్ర
యుక్తం రాఘవవంశజే
గురువృత్తిర్దమశ్చైవ
సాధూనాంచానుయాయితా. 20

జానే చైతన్మనఃస్థం తే
దృఢీకరణమస్త్వితి
అపృచ్ఛం త్వాం తథాఽత్యర్థం
కీర్తిం సమభివర్ధయన్. 21

జానే చ రామం ధర్మజ్ఞం
ససీతం సహలక్ష్మణమ్
అసౌ వసతి తే భ్రాతా
చిత్రకూటే మహాగిరౌ. 22

శ్వస్తు గంతాసి తం దేశం
వసాద్య సహ మంత్రిభిః
ఏతన్మే కురు సుప్రాజ్ఞ
కామం కామార్థకోవిద. 23

తత స్తథేత్యేవముదారదర్శనః
ప్రతీతరూపో భరతోఽబ్రవీద్వచః
చకార బుద్ధిం చ తదా తదాశ్రమే
నిశానివాసాయ నరాధిపాత్మజః. 24

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే నవతితమస్సర్గః (90)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకనవతితమస్సర్గః (91)

భరతునికి, ఆయన పరివారమునకు భరద్వాజుని ఆతిథ్యము

కృతబుద్ధిం నివాసాయ
తత్రైవ స మునిస్తదా
భరతం కైకయీపుత్రమ్
ఆతిథ్యేనన్యమంత్రయత్. 1

అబ్రవీద్భరతస్త్వేనం
నన్విదం భవతా కృతమ్
పాద్యమర్ఘ్యం తథాఽఽతిథ్యం
వనే యదుపపద్యతే. 2

అథోవాచ భరద్వాజో
భరతం ప్రహసన్నివ
జానే త్వాం ప్రీతిసంయుక్తం
తుష్యేస్త్వం యేన కేనచిత్. 3

సేనాయాస్తు తవైతస్యాః
కర్తుమిచ్ఛామి భోజనమ్
మమ ప్రీతిర్యథారూపా
తథాఽర్హో మనుజర్షభ. 4

కిమర్థం చాపి నిక్షిప్య
దూరే బలమిహాగతః
కస్మాన్నేహోపయాతోఽసి
సబలః పురుషర్షభః. 5

భరతః ప్రత్యువాచేదం
ప్రాంజలిస్తం తపోధనమ్
ససైన్యో నోపయాతోఽస్మి
భగవన్ భగవద్భయాత్. 6

రాజ్ఞా చ భగవన్నిత్యం
రాజపుత్రేణ వా సదా
యత్నతః పరిహర్తవ్యా
విషయేషు తపస్వినః. 7

వాజిముఖ్యా మనుష్యాశ్చ
మత్తాశ్చ వరవారణాః
ప్రచ్ఛాద్య భగవన్ భూమిం
మహతీమనుయాంతి మామ్. 8

తే వృక్షానుదకం భూమిమ్
ఆశ్రమేషూటజాం స్తథా
న హింస్యురితి తేనాహమ్
ఏక ఏవ సమాగతః. 9

ఆనీయతామితః సేనే
త్యాజ్ఞప్తః పరమర్షిణా
తతః స చక్రే భరతః
సేనాయాస్సముపాగమమ్. 10

అగ్నిశాలాం ప్రవిశ్యాథ
పీత్వాऽపః పరిమృజ్య చ
ఆతిథ్యస్య క్రియాహేతోః
విశ్వకర్మాణమాహ్వయత్. 11

ఆహ్వయే విశ్వకర్మాణమ్
అహం త్వష్టారమేవ చ
ఆతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి
తత్ర మే సంవిధీయతామ్. 12

ఆహ్వయే లోకపాలాంస్త్రీన్
దేవాన్ శక్రముఖాంస్తథా
ఆతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి
తత్ర మే సంవిధీయతామ్. 13

ప్రాక్స్రోతసశ్చ యా నద్యః
ప్రత్యక్స్రోతస ఏవ చ
పృథివ్యామంతరిక్షే చ
సమాయాంత్వద్య సర్వశః. 14

అన్యా స్రవంతు మైరేయం
సురామన్యాః సువిష్ఠితామ్
అపరా శ్చోదకం శీతమ్
ఇక్షుకాండరసోపమమ్. 15

ఆహ్వయే దేవగన్ధర్వాన్
విశ్వావసుహహాహుహూన్
తథైవాప్సరసో దేవీః
గంధర్వీశ్చాపి సర్వశః. 16

ఘృతాచీమథ విశ్వాచీం
మిశ్రకేశీమలంబుసామ్
నాగదంతాం చ హేమాం చ
హిమామద్రికృతస్థలామ్. 17

శక్రం యాశ్చోపతిష్ఠంతి
బ్రహ్మాణం యాశ్చ యోషితః
సర్వాస్తుంబురుణా సార్ధమ్
ఆహ్వయే సపరిచ్ఛదాః. 18

వనం కురుషు యద్దివ్యం
వాసోభూషణపత్రవత్
దివ్యనారీఫలం శశ్వత్
తత్కౌబేరమిహైతు చ. 19

ఇహ మే భగవాన్ సోమో
విధత్తామన్నముత్తమమ్
భక్ష్యంభోజ్యం చ చోష్యం చ
లేహ్యం చ వివిధం బహు. 20

విచిత్రాణి చ మాల్యాని
పాదపప్రచ్యుతాని చ
సురాదీని చ పేయాని
మాంసాని వివిధాని చ. 21

ఏవం సమాధినా యుక్తః
తేజసాऽప్రతిమేన చ
శీక్షాస్వరసమాయుక్తం
తపసా చాబ్రవీన్మునిః. 22

మనసా ధ్యాయతస్తస్య
ప్రాఙ్ముఖస్య కృతాంజలేః
ఆజగ్ముస్తాని సర్వాణి
దైవతాని పృథక్ పృథక్. 23

మలయం దర్దురం చైవ
తతః స్వేదనుదోఽనిలః
ఉపస్పృశ్య వవౌ యుక్త్యా
సుప్రియాత్మా సుఖః శివః. 24

తతోఽభ్యవర్షంత ఘనా
దివ్యాః కుసుమవృష్టయః
దివ్యదుందుభిఘోషశ్చ
దిక్షు సర్వాసు శుశ్రువే. 25

ప్రవవుశ్చోత్తమా వాతా
ననృతుశ్చాప్సరోగణాః
జగుశ్చ దేవగంధర్వా
వీణాః ప్రముముచుః స్వరాన్. 26

స శబ్దో ద్యాం చ భూమిం చ
ప్రాణినాం శ్రవణాని చ
వివేశోచ్చారితః శ్లక్ష్ణః
సమో లయగుణాన్వితః. 27

తస్మిన్నుపరతే శబ్దే
దివ్యే శ్రోత్ర సుఖే నృణామ్
దదర్శ భారతం సైన్యం
విధాన ం విశ్వకర్మణః. 28

బభూవ హి సమా భూమిః
సమంతాత్ పంచయోజనా
శాద్వలైర్బహుభిశ్చన్నా
నీలవైడూర్యసన్నిభైః. 29

తస్మిన్ బిల్వాః కపిత్థాశ్చ
పనసా బీజపూరకాః
ఆమలక్యో బభూవుశ్చ
చూతాశ్చ ఫలభూషణాః. 30

ఉత్తరేభ్యః కురుభ్యశ్చ
వనం దివ్యోపభోగవత్
ఆజగామ నదీ దివ్యా
తీరజైర్బహుభిర్వృతా. 31

చతుశ్శాలాని శుభ్రాణి
శాలాశ్చ గజవాజినామ్
హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాః
తోరణాని శుభాని చ. 32

సితమేఘనిభం చాపి
రాజవేశ్మ సుతోరణమ్
దివ్యమాల్యకృతాకారం
దివ్యగంధసముత్క్షితమ్. 33

చతురశ్రమసంబాధం
శయనాసనయానవత్
దివ్యైః సర్వరసైర్యుక్తం
దివ్యభోజనవస్త్రవత్

ఉపకల్పితసర్వాన్నం
ధౌతనిర్మలభాజనమ్. 34

క్లుప్తసర్వాసనం శ్రీమత్
స్వాస్తీర్ణశయనోత్తమమ్
ప్రవివేశ మహాబాహుః
అనుజ్ఞాతో మహర్షిణా
వేశ్మ తద్రత్నసంపూర్ణం
భరతః కైకయీసుతః. 35

అనుజగ్ముశ్చ తం సర్వే
మంత్రిణః సపురోహితాః
బభూవుశ్చ ముదా యుక్తా
దృష్ట్వా తం వేశ్మసంవిధిమ్. 36

తత్ర రాజాసనం దివ్యం
వ్యజనం ఛత్రమేవ చ
భరతో మంత్రిభిః సార్ధమ్
అభ్యవర్తత రాజవత్. 37

ఆసనం పూజయామాస
రామాయాభిప్రణమ్య చ
వాలవ్యజనమాదాయ
న్యషీదత్ సచివాసనే. 38

ఆనుపూర్వ్యాన్నిషేదుశ్చ
సర్వే మంత్రిపురోహితాః
తతః సేనాపతిః పశ్చాత్
ప్రశాస్తా చ నిషేదతుః. 39

తత స్తత్ర ముహూర్తేన
నద్యః పాయసకర్దమాః
ఉపాతిష్ఠంత భరతం
భరద్వాజస్య శాసనాత్. 40

తాసాముభయతః కూలం
పాండుమృత్తికలేపనాః
రమ్యాశ్చావసథా దివ్యా
బ్రహ్మణస్తు ప్రసాదజాః. 41

తేనైవ చ మూహూర్తేన
దివ్యాఽఽభరణభూషితాః
ఆగుర్వింశతిసాహస్రాః
బ్రహ్మణా ప్రహితాః స్త్రియః. 42

సువర్ణమణిముక్తేన
ప్రవాళేన చ శోభితాః
ఆగుర్వింశతిసాహస్రాః
కుబేరప్రహితాః స్త్రియః. 43

యాభిర్గృహీతః పురుషః
సోన్మాద ఇవ లక్ష్యతే
ఆగుర్వింశతిసాహస్రా
నందనాదప్సరోగణాః. 44

నారదస్తుమ్బురుర్గోపః
ప్రవరాః సూర్యవర్చసః
ఏతే గంధర్వరాజానో
భరతస్యాగ్రతో జగుః. 45

అలంబుసా మిశ్రకేశీ
పుండరీకాఽథ వామనా
ఉపానృత్యంస్తు భరతం
భరద్వాజస్య శాసనాత్. 46

యాని మాల్యాని దేవేషు
యాని చైత్రరథే వనే
ప్రయాగే తాన్యదృశ్యంత
భరద్వాజస్య తేజసా 47

బిల్వా మార్దంగికా ఆసన్
శమ్యా గ్రాహా విభీతకాః
అశ్వత్థా నర్తకాశ్చాసన్
భరద్వాజస్య శాసనాత్. 48

తతః సరళతాళాశ్చ
తిలకా నక్తమాలకాః
ప్రహృష్టాస్తత్ర సంపేతుః
కుబ్జా భూత్వాఽథ వామనాః. 49

శింశుపామలకీజంబ్వో
యాశ్చాన్యాః కాననేషు తాః
మాలతీ మల్లికా జాతిః
యాశ్చాన్యాః కాననే లతాః. 50

ప్రమదావిగ్రహం కృత్వా
భరద్వాజాశ్రమేఽవదన్
సురాః సురాపాః పిబత
పాయసం చ బుభుక్షితాః
మాంసాని చ సుమేధ్యాని
భక్ష్యంతాం యావదిచ్ఛథ. 51

ఉచ్ఛాద్య స్నాపయంతి స్మ
నదీతీరేషు వల్గుషు
అప్యేకమేకం పురుషం
ప్రమదాః సప్తచాష్టచ. 52

సంవాహంత్యః సమాపేతుః
నార్యో రుచిరలోచనాః
పరిమృజ్య తథాఽన్యోన్యం
పాయయంతి వరాంగనాః. 53

హయాన్ గజాన్ ఖారానుష్ట్రాన్
తథైవ సురభేస్సుతాన్
అభోజయన్ వాహనపాః
తేషాం భోజ్యం యథావిధి. 54

ఇక్షూంశ్చ మధులాజాంశ్చ
భోజయంతి స్మ వాహనాన్
ఇక్ష్వాకువరయోధానాం
చోదయంతో మహాబలాః. 55

నాశ్వబంధోఽశ్వ మాజానాన్
న గజం కుంజరగ్రహః
మత్తప్రమత్తముదితా
చమూః సా తత్ర సంబభౌ. 56

తర్పితాః సర్వకామైస్తే
రక్తచందనరూషితాః

అప్సరోగణసంయుక్తాః
సైన్యా వాచముదైరయన్. 57

నైవాయోధ్యాం గమిష్యామో
నగమిష్యామ దండకాన్
కుశలం భరతస్యాస్తు
రామస్యాస్తు తథా సుఖమ్. 58

ఇతి పాదాతయోధాశ్చ
హస్త్యశ్వారోహబంధకాః
అనాథాస్తం విధిం లబ్ధ్వా
వాచమేతాముదీరయన్. 59

సంప్రహృష్టా వినేదుస్తే
నరాః తత్ర సహస్రశః
భరతస్యానుయాతారః
స్వర్గోఽయమితి చాబ్రువన్. 60

నృత్యంతి స్మ హసంతి స్మ
గాయంతి స్మ చ సైనికాః
సమంతాత్ పరిధావంతి
మాల్యోపేతాః సహస్రశః. 61

తతో భుక్తవతాం తేషాం
తదన్నమమృతోపమమ్
దివ్యానుద్వీక్ష్య భక్ష్యాం స్తాన్
అభవద్భక్షణే మతిః. 62

ప్రేష్యాశ్చేట్యశ్చ వధ్వశ్చ
బలస్థాశ్చ సహస్రశః
బభూవుస్తే భృశం దృప్తాః
సర్వే చాహతవాససః. 63

కుంజరాశ్చ ఖరోష్ట్రాశ్చ
గోఽశ్వాశ్చ మృగపక్షిణః
బభూవుః సుభృతాస్తత్ర
నాన్యో హ్యన్యమకల్పయత్. 64

నాఽశుక్లవాసా స్తత్రాఽసీత్
క్షుధితో మలినోపి వా
రజసా ధ్వస్తకేశో వా
నరః కశ్చిదదృశ్యత. 65

ఆజైశ్చాపి చ వారాహైః
నిష్ఠానవరసంచయైః
ఫలనిర్యూహ సంసిద్ధైః
సూపైర్గంధ రసాన్వితైః. 66

పుష్పధ్వజవతీః పూర్ణాః
శుక్లస్యాన్నస్య చాభితః
దదృశుర్విస్మితాస్తత్ర
నర లౌహీః సహస్రశః. 67

బభూవుర్వనపార్శ్వేషు
కూపాః పాయసకర్దమాః
తాశ్చకామదుఘా గావో
ద్రుమాశ్చాసన్ మధుస్రుతః. 68

వాప్యో మైరేయపూర్ణాశ్చ
మృష్టమాంసచయైర్వృతాః

ప్రతప్తపిఠరైశ్చాపి
మార్గమాయూరకౌక్కుటైః. 69

పాత్రీణాం చ సహస్రాణి
స్థాలీనాం నియుతాని చ
న్యర్బుదాని చ పాత్రాణి
శాతకుంభమయాని చ. 70

స్థాల్యః కుంభ్యః కరంభ్యశ్చ
దధిపూర్ణాః సుసంస్కృతాః
యౌవనస్థస్య గౌరస్య
కపిత్థస్య సుగంధినః. 71

హ్రదాః పూర్ణా రసాలస్య
దధ్నః శ్వేతస్య చాపరే
బభూవుః పాయసస్యాన్యే
శర్కరాయాశ్చ సంచయాః. 72

కల్కాంచూర్ణకషాయాంశ్చ
స్నానాని వివిధాని చ
దదృశుర్భాజనస్థాని
తీర్థేషు సరతాం నరాః. 73

శుక్లాన్ అంశుమతశ్చాపి
దంతధావనసంచయాన్
శుక్లాంశ్చందనకల్కాంశ్చ
సముద్గేష్వవతిష్ఠతః. 74

దర్పణాన్ పరిమృష్టాంశ్చ
వాససాం చాపి సంచయాన్
పాదుకోపానహాశ్చైవ
యుగ్మానిచ సహస్రశః. 75

ఆంజనీః కంకతాన్ కూర్చాన్
శస్త్రాణి చ ధనూంషి చ
మర్మత్రాణాని చిత్రాణి
శయనాన్యాసనాని చ. 76

ప్రతిపానహ్రదాన్ పూర్ణాన్
ఖరోష్ట్రగజవాజినామ్
అవగాహ్యసుతీర్థాంశ్చ
హ్రదాన్ సోత్పలపుష్కరాన్. 77

ఆకాశ వర్ణప్రతిమాన్
స్వచ్ఛతోయాన్ సుఖప్లవాన్
నీపవైడూర్యవర్ణాం శ్చ
మృదూన్ యవససంచయాన్. 78

నిర్వాపార్థాన్ పశూనాం తే
దదృశుస్తత్ర సర్వశః. 79

వ్యస్మయంత మనుష్యాస్తే
స్వప్నకల్పం తదద్భుతమ్
దృష్ట్వాఽఽతిథ్యం కృతం తాదృక్
భరతస్య మహర్షిణా. 80

ఇత్యేవం రమమాణానాం
దేవానామివ నందనే
భరద్వాజాశ్రమే రమ్యే
సా రాత్రిర్వ్యత్యవర్తత. 81

ప్రతిజగ్ముశ్చ తా నద్యో
గంధర్వాశ్చ యథాగతమ్
భరద్వాజమనుజ్ఞాప్య
తాశ్చ సర్వా వరాంగనాః. 82

తథైవ మత్తా మదిరోత్కటా నరాః
తథైవ దివ్యాగరుచందనోక్షితాః
తథైవ దివ్యా వివిధాః స్రగుత్తమాః
పృథక్ ప్రకీర్ణా మనుజైః ప్రమర్దితాః. 83

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకనవతితమస్సర్గః(91)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్వినవతితమస్సర్గః (92)

చిత్రకూటమునకు బయలుదేరిన భరతుడు

తతస్తాం రజనీమ్ వ్యుష్య
భరతః సపరిచ్ఛదః
కృతాతిథ్యో భరద్వాజం
కామాదభిజగామ హ. 1

తమ్ ఋషిః పురుషవ్యాఘ్రం
ప్రాంజలిం ప్రేక్ష్యచాఽఽగతమ్
హుతాగ్నిహోత్రో భరతం
భరద్వాజోఽభ్యభాషత. 2

కచ్చిదత్ర సుఖా రాత్రిః
తవాస్మద్విషయే గతా
సమగ్రస్తే జనః కచ్చిత్
ఆతిథ్యే శంస మేఽనఘ. 3

తమువాచాంజలిం కృత్వా
భరతోభిఽప్రణమ్య చ
ఆశ్రమాదభినిష్క్రాంతమ్
ఋషిమ్ ఉత్తమతేజసమ్. 4

సుఖోషితోఽస్మి భగవన్
సమగ్రబలవాహనః
తర్పితః సర్వకామైశ్చ
సామాత్యో బలవత్త్వయా. 5

అపేతక్లమసంతాపాః
సుభిక్షాః సుప్రతిశ్రయాః
అపి ప్రేష్యానుపాదాయ
సర్వే స్మ సుసుఖోషితాః. 6

ఆమంత్రయేఽహం భగవన్
కామం త్వామ్ ఋషిసత్తమః
సమీపం ప్రస్థితం భ్రాతుః
మైత్రేణేక్షస్వ చక్షుషా. 7

ఆశ్రమం తస్య ధర్మజ్ఞ
ధార్మికస్య మహాత్మనః
ఆచక్ష్వ కతమో మార్గః
కియానితి చ శంస మే. 8

ఇతి పృష్టస్తు భరతం
భ్రాతృదర్శనలాలసమ్
ప్రత్యువాచ మహాతేజా
భరద్వాజో మహాతపాః. 9

భరతార్ధతృతీయేషు
యోజనేష్వజనే వనే
చిత్రకూటో గిరిస్తత్ర
రమ్యనిరర్ఝకాననః. 10

ఉత్తరం పార్శ్వమాసాద్య
తస్య మందాకినీ నదీ
పుష్పితద్రుమసంఛన్నా
రమ్యపుష్పితకాననా. 11

అనంతరం తత్సరితః
చిత్రకూటశ్చ పర్వతః
తయోః పర్ణకుటీ తాత
తత్ర తౌ వసతో ధ్రువమ్. 12

దక్షిణేనైవ మార్గేణ
సవ్యదక్షిణమేవ వా
గజవాజిరథాకీర్ణాం
వాహినీం వాహినీపతే!
వాహయస్వ మహాభాగ!
తతో ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్. 13

ప్రయాణమితి తచ్ఛ్రుత్వా
రజరాజస్య యోషితః
హిత్వా యానాని యానార్హా
బ్రాహ్మణం పర్యవారయన్. 14

వేపమానా కృశా దీనా
సహ దేవ్యా సుమిత్రయా
కౌసల్యా తత్ర జగ్రాహ
కరాభ్యాం చరణౌ మునేః. 15

అసమృద్ధేన కామేన
సర్వలోకస్య గర్హితా
కైకేయీ తస్య జగ్రాహ
చరణౌ సవ్యపత్రపా. 16

తం ప్రదక్షిణమాగమ్య
భగవంతం మహామునిమ్
అదూరార్భరతస్యైవ
తస్థౌ దీనమనాస్తదా. 17

తతః పప్రచ్ఛ భరతం
భరద్వాజో దృఢవ్రతః
విశేషం జ్ఞాతుమిచ్ఛామి
మాతౄణాం తవ రాఘవ. 18

ఏవముక్తస్తు భరతో
భరద్వాజేన ధార్మికః
ఉవాచ ప్రాంజలిర్భూత్వా
వాక్యం వచనకోవిదః. 19

యామిమాం భగవన్ దీనాం
శోకానశనకర్శితామ్
పితుర్హి మహిషీం దేవీం
దేవతామివ పశ్యసి. 20

ఏషా తం పురషవ్యాఘ్రం
సింహవిక్రాంతగామినమ్
కౌసల్యా సుషువే రామం
ధాతారమ్ అదితిర్యథా. 21

అస్యా వామభుజం శ్లిష్టా
యైషా తిష్ఠతి దుర్మనాః

ఇయం సుమిత్రా దుఃఖార్తా
దేవీరాజ్ఞశ్చ మధ్యమా
కర్ణికారస్య శాఖేవ
శీర్ణపుష్పా వనాంతరే. 22

ఏతస్యాస్తు సుతౌ దేవ్యాః
కుమారౌ దేవవర్ణినౌ
ఉభౌ లక్ష్మణశత్రుఘ్నౌ
వీరౌ సత్యపరాక్రమౌ. 23

యస్యాః కృతే నరవ్యాఘ్రౌ
జీవనాశమితో గతౌ
రాజపుత్రవిహీనశ్చ
స్వర్గం దశరథో గతః. 24

క్రోధనామకృతప్రజ్ఞాం
దృప్తాం సుభగమానినీమ్
ఐశ్వర్యకామాం కైకేయీమ్
అనార్యామార్యారూపిణీమ్. 25

మమైతాం మాతరం విద్ధి
నృశంసాం పాపనిశ్చయామ్
యతోమూలం హి పశ్యామి
వ్యసనం మహదాత్మనః. 26

ఇత్యుక్త్వా నరశార్దూలో
బాష్పగద్గదయా గిరా
స నిశ్శ్వస తామ్రాక్షో
నాగః కృద్ధ ఇవ శ్వసన్. 27

భరద్వాజో మహర్షిస్తం
బ్రువంతం భరతం తథా
ప్రత్యువాచ మహాబుద్ధిః
ఇదం వచనమర్థవత్. 28

న దోషేణావగంతవ్యా
కైకేయీ భరత త్వయా
రామప్రవ్రాజనం హ్యేతత్
సుఖోదర్కం భవిష్యతి. 29

దేవానాం దానవానాం చ
ఋషీణాం భావితాత్మనామ్
హితమేవ భవిష్యద్ధి
రామప్రవ్రాజనాదిహ. 30

అభివాద్య తు సంసిద్ధః
కృత్వా చైనం ప్రదక్షిణమ్
ఆమంత్ర భరతః సైన్యం
యుజ్యతామిత్యచోదయత్. 31

తతో వాజిరథాన్ యుక్త్వా
దివ్యాన్ హేమపరిష్కృతాన్
అధ్యారోహత్ ప్రయాణార్థీ
బహూన్ బహువిధో జనః. 32

గజకన్యా గజాశ్చైవ
హేమకక్ష్యాః పతాకినః
జీమూతా ఇవ ఘర్మాంతే
సఘోషాః సంప్రతస్థిరే. 33

వివిధాన్యపి యానాని
మహాంతి చ లఘూని చ
ప్రయయుః సుమహార్హాణి
పాదైరేవ పదతయః. 34

అథ యానప్రవేకైస్తు
కౌసల్యా ప్రముఖాః స్త్రియః
రామదర్శనకాంక్షిణ్యః
ప్రయయుర్ముదితాస్తదా. 35

చంద్రార్కతరుణాభాసాం
నియుక్తాం శిబికాం శుభామ్
ఆస్థాయ ప్రయయౌ శ్రీమాన్
భరతః సపరిచ్ఛదః. 36

సా ప్రయాతా మహాసేనా
గజవాజిరథాకులా
దక్షిణాం దిశమావృత్య
మహామేఘ ఇవోత్థితః. 37

వనాని తు వ్యతిక్రమ్య
జుష్టాని మృగపక్షిభిః
గంగాయాః పరవేలాయాం
గిరిష్వపి నదీషు చ. 38

సా సంప్రహృష్టద్విపవాజియోధా
విత్రాసయంతీ మృగపక్షిసంఘాన్
మహద్వనం తత్ప్రతిగాహమానా
రరాజ సేనా భరతస్య తత్ర. 39

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ద్వినవతితమస్సర్గః (92)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - త్రిణవతితమస్సర్గః (93)

వనముల అందచందములను చూస్తూ ముందుకు సాగిన భరతుడు

తయా మహత్యా యాయిన్యా
ధ్వజిన్యా వనవాసినః
అర్దితా యూథపా మత్తాః
సయూథాః సంప్రదుద్రువుః. 1

ఋక్షాః పృషతసంఘాశ్చ
రురవశ్చ సమంతతః
దృశ్యంతే వనరాజీషు
గిరిష్వపి నదీషు చ. 2

స సంప్రతస్థే ధర్మాత్మా
ప్రీతో దశరథాత్మజః
వృతో మహత్యా నాదిన్యా
సేనయా చతురంగయా. 3

సాగరౌఘనిభా సేనా
భరతస్య మహాత్మనః
మహీం సంఛాదయామాస
ప్రావృషి ద్యామివాంబుదః. 4

తురంగౌఘైరవతతా
వారణైశ్చ మహాజవైః
అనాలక్ష్యా చిరం కాలం
తస్మిన్ కాలే బభూవ భూః. 5

స యాత్వా దూరమధ్వానం
సుపరిశ్రాంతవాహనః
ఉవాచ భరతః శ్రీమాన్
వసిష్ఠం మంత్రిణాం వరమ్. 6

యాదృశం లక్ష్యతే రూపం
యథా చైవ శ్రుతం మయా
వ్యక్తం ప్రాప్తాః స్మ తం దేశం
భరద్వాజో౽ యమబ్రవీత్. 7

అయం గిరిశ్చిత్రకూట
ఇయం మందాకినీ నదీ
ఏతత్ ప్రకాశతే దూరాత్
నీలమేఘనిభం వనమ్. 8

గిరేః సానూని రమ్యాణి
చిత్రకూటస్య సంప్రతిః
వారణైరవమృద్యంతే
మామకైః పర్వతోపమైః. 9

ముంచంతి కుసుమాన్యేతే
నగాః పర్వతసానుషు
నీలా ఇవాతపాపాయే
తోయం తోయధరా ఘనాః. 10

కిన్నరాచరితం దేశం
పశ్య శత్రుఘ్న! పర్వతమ్
మృగైః సమంతాదాకీర్ణం
మకరైరివ సాగరమ్. 11

ఏతే మృగగణా భాంతి
శీఘ్రవేగాః ప్రచోదితాః
వాయుప్రవిద్ధాః శరది
మేఘరాజిరివాంబరే. 12

కుర్వన్తి కుసుమాపీడాన్
శిరస్సు సురభీనమీ
మేఘప్రకాశైః ఫలకైః
దాక్షిణాత్యా యథా నరాః. 13

నిష్కూజమివ భూత్వేదం
వనం ఘోరప్రదర్శనమ్
అయోధ్యేవ జనాకీర్ణా
సంప్రతి ప్రతిభాతి మా. 14

ఖురైరుదీరితో రేణుః
దివం ప్రచ్ఛాద్య తిష్ఠతి
తం వహత్యనిలః శీఘ్రం
కుర్వన్నివ మమ ప్రియమ్. 15

స్యందనాంస్తురగోపేతాన్
సూతముఖ్యై రధిష్ఠితాన్
ఏతాన్ సంపతతః శీఘ్రం
పశ్య శత్రుఘ్న కాననే. 16

ఏతాన్ విత్రాసితాన్ పశ్య
బర్హిణః ప్రియదర్శనాన్
ఏతమావిశతః శీఘ్రమ్
అధివాసం పతత్రిణః. 17

అతిమాత్రమయం దేశో
మనోజ్ఞః ప్రతిభాతి మే
తాపసానాం నివాసోఽయం
వ్యక్తం స్వర్గపథో యథా. 18

మృగా మృగీభిః సహితా
బహవః పృషతా వనే
మనోజ్ఞరూపా దృశ్యంతే
కుసుమైరివ చిత్రితాః. 19

సాధు సైన్యాః ప్రతిష్ఠంతాం
విచిన్వంతు చ కాననే
యథా తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ
దృశ్యేతే రామలక్ష్మణౌ. 20

భరతస్య వచః శ్రుత్వా
పురుషాః శస్త్రపాణయః
వివిశుస్తద్వనం శూరా
ధూమం చ దదృశు స్తతః. 21

తే సమాలోక్య ధూమాగ్రమ్
ఊచుర్భరతమాగతాః
నామనుష్యే భవత్యగ్నిః
వ్యక్తమత్రైవ రాఘవౌ. 22

అథ నాఽత్ర నరవ్యాఘ్రౌ
రాజపుత్రౌ పరంతపౌ
మన్యే రామోపమాః సంతి
వ్యక్తమత్ర తపస్వినః. 23

తచ్ఛ్రుత్వా భరతస్తేషాం
వచనం సాధుసమ్మతమ్
సైన్యానువాచ సర్వాంస్తాన్
అమిత్రబలమర్దనః. 24

యత్తా భవంతస్తిష్ఠంతు
నేతో గంతవ్యమగ్రతః
అహమేవ గమిష్యామి
సుమంత్రో గురురేవ చ. 25

ఏవముక్తా స్తతః సర్వే
తత్ర తస్థుః సమంతతః
భరతో యత్ర ధూమాగ్రం
తత్ర దృష్టిం సమాదధాత్. 26

వ్యవస్థితా యా భరతేన సా చమూః
నిరీక్షమాణాఽపి చ ధూమమగ్రతః
బభూవ హృష్టా న చిరేణ జానతీ
ప్రియస్య రామస్య సమాగమం తదా. 27

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్రిణవతితమస్సర్గః (93)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చతుర్ణవతితమస్సర్గః (94)

చిత్రకూట పర్వత వనశోభను సీతమ్మకు వివరించిన శ్రీరాముడు

దీర్ఘకాలోషితస్తస్మిన్
గిరౌ గిరివనప్రియః
వైదేహ్యాః ప్రియమాకాంక్షన్
స్వంచ చిత్తం విలోభయన్. 1

అథ దాశరథిశ్చిత్రం
చిత్రకూటమదర్శయత్
భార్యామమరసంకాశః
శచీమివ పురందరః. 2

న రాజ్యాద్భ్రంశనం భద్రే
న సుహృద్భిర్వినాభవః
మనో మే బాధతే దృష్ట్వా
రమణీయమిమం గిరిమ్. 3

పశ్యేమమచలం భద్రే
నానాద్విజగణాయుతమ్
శిఖరైః ఖమివోద్విద్ధైః
ధాతుమద్భిర్విభూషితమ్. 4

కేచిద్రజతసంకాశాః
కేచిత్ క్షతజసన్నిభాః
పీతమాంజిష్టవర్ణాశ్చ
కేచిన్మణివరప్రభాః. 5

పుష్యార్కకేతకాభాశ్చ
కేచిజ్జ్యోతీరసప్రభాః
విరాజంతేచలేంద్రస్య
దేశా ధాతువిభూషితాః. 6

నానామృగగణద్వీపి-
తరక్ష్వృక్షగణైర్వృతః
అదుష్టైర్భాత్యయం శైలో
బహుపక్షిసమాయుతః 7

ఆమ్రజంబ్వసనైర్లోధ్రైః
ప్రియాళైః పనసైర్ధవైః
అంకోలైర్భవ్యతినిశైః
బిల్వతిందుక వేణుభిః. 8

కాశ్మర్యరిష్టవరుణైః
మధూకైస్తిలకైస్తథా
బదర్యామలకైర్నీపైః
వేత్రధన్వనబీజకైః. 9

పుష్పవద్భిః ఫలోపేతైః
ఛాయావద్భిర్మనోరమైః
ఏవమాదిభిరాకీర్ణః
శ్రియం పుష్యత్యయం గిరిః. 10

శైలప్రస్థేషు రమ్యేషు
పశ్యేమాన్ రోమహర్షణాన్
కిన్నరాన్ ద్వంద్వశో భద్రే
రమమాణాన్ మనస్వినః. 11

శాఖావసక్తాన్ ఖడ్గాంశ్చ
ప్రవరాణ్యంబరాణి చ
పశ్య విద్యాధరస్త్రీణాం
క్రీడోద్దేశాన్ మనోరమాన్. 12

జలప్రపాతైరుద్భేదైః
నిష్యందైశ్చ క్వచిత్ క్వచిత్
స్రవద్భిర్భాత్యయం శైలః
స్రవన్మద ఇవ ద్విపః. 13

గుహాసమీరణో గంధాన్
నానా పుష్పభవాన్ వహన్
ఘ్రాణతర్పణమభ్యేత్య
కం నరం న ప్రహర్షయేత్. 14

యదీహ శరదోఽనేకాః
త్వయా సార్ధమనిందితే
లక్ష్మణేన చ వత్స్యామి
న మాం శోకః ప్రధక్ష్యతి. 15

బహుపుష్పఫలే రమ్యే
నానాద్విజగణాయుతే
విచిత్రశిఖరే హ్యస్మిన్
రతవానస్మి భామిని!. 16

అనేన వనవాసేన
మయా ప్రాప్తం ఫలద్వయమ్
పితుశ్చానృణతా ధర్మే
భరతస్య ప్రియం తథా. 17

వైదేహి రమసే కచ్చిత్
చిత్రకూటే మయా సహ
పశ్యంతీ వివిధాన్ భావాన్
మనోవాక్కాయసమ్మతాన్. 18

ఇదమేవామృతం ప్రాహూ
రాజ్ఞి రాజర్షయః పరే
వనవాసం భవార్థాయ
ప్రేత్య మే ప్రపితామహాః. 19

శిలా శ్శైలస్య శోభంతే
విశాలాః శతశోఽభితః
బహుళా బహుళైర్వర్ణైః
నీలపీతసితారుణైః. 20

నిశిభాంత్యచలేంద్రస్య
హుతాశనశిఖా ఇవ
ఓషధ్యః స్వప్రభాలక్ష్మ్యా
భ్రాజమానాః సహస్రశః. 21

కేచిత్ క్షయనిభా దేశాః
కేచిదుద్యానసన్నిభాః
కేచిదేకశిలా భాంతి
పర్వత స్యాస్య భామిని. 22

భిత్త్వేవ వసుధాం భాతి
చిత్రకూటః సముత్థితః
చిత్రకూటస్య కూటోఽసౌ
దృశ్యతే సర్వతః శుభః. 23

కుష్ఠపున్నాగస్థగర
భూర్జపత్రోత్తరచ్ఛదాన్
కామినాం స్వాస్తరాన్ పశ్య
కుశేశయదళాయుతాన్. 24

మృదితాశ్చాపవిద్ధాశ్చ
దృశ్యంతే కమలస్రజః
కామిభిర్వనితే పశ్య
ఫలాని వివిధాని చ. 25

వస్వౌకసారాం నళినీమ్
అత్యేతీవోత్తరాన్ కురూన్
పర్వతశ్చిత్రకూటోఽసౌ
బహుమూలఫలోదకః. 26

ఇమం తు కాలం వనితే విజహ్రివాన్
త్వయా చ సీతే సహ లక్ష్మణేన చ
రతిం ప్రపత్స్యే కులధర్మవర్ధినీం
సతాం పథి స్వైర్నియమైః పరైః స్థితః27

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే చతుర్నవతితమస్సర్గః (94)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచనవతితమస్సర్గః (95)

మందాకినీ నదీతీరముల దృశ్యములను సీతమ్మకు చెప్పిన శ్రీరాముడు

అథ శైలాద్వినిష్క్రమ్య
మైథిలీం కోసలేశ్వరః
అదర్శయత్ శుభజలాం
రమ్యాం మందాకినీం నదీమ్. 1

అబ్రవీచ్చ వరారోహాం
చారుచంద్రనిభాననామ్
విదేహరాజస్య సుతాం
రామో రాజీవలోచనః. 2

విచిత్రపులినాం రమ్యాం
హంససారససేవితామ్
కమలైరుపసంపన్నాం
పశ్య మందాకినీం నదీమ్. 3

నానావిధైస్తీరరుహైః
వృతాం పుష్పఫలద్రుమైః
రాజంతీం రాజరాజస్య
నళినీమివ సర్వతః. 4

మృగయూథనిపీతాని
కలుషాంభాంసి సాంప్రతమ్
తీర్థాని రమణీయాని
రతిం సంజనయంతి మే. 5

జటాజినధరాః కాలే
వల్కలోత్తరవాససః
ఋషయ స్త్వవగాహంతే
నదీం మందాకినీం ప్రియే. 6

ఆదిత్యముపతిష్ఠంతే
నియమాదూర్ధ్వబాహవః
ఏతే పరే విశాలాక్షి!
మునయః సంశితవ్రతాః. 7

మారుతోద్ధూతశిఖరైః
ప్రనృత్త ఇవ పర్వతః
పాదపైః పత్రపుష్పాణి
సృజద్భిరభితో నదీమ్. 8

క్వచిన్మణినికాశోదాం
క్వచిత్ పులినశాలినీమ్
క్వచిత్ సిద్ధజనాకీర్ణాం
పశ్య మందాకినీం నదీమ్. 9

నిర్ధూతాన్ వాయునా పశ్య
వితతాన్ పుష్పసంచయాన్
పోప్లూయమానానపరాన్
పశ్య త్వం జలమధ్యగాన్. 10

తాంశ్చాతివల్గువచసో
రథాంగాహ్వయనా ద్విజాః
అధిరోహంతి కల్యాణి
నిష్కూజంతః శుభా గిరః. 11

దర్శనం చిత్రకూటస్య
మందాకిన్యాశ్చ శోభనే
అధికం పురవాసాచ్చ
మన్యే తవ చ దర్శనాత్. 12

విధూతకలుషైః స్సిద్ధైః
తపోదమశమాన్వితైః
నిత్యవిక్షోభితజలాం
విగాహస్వ మయా సహ. 13

సఖీవచ్చ విగాహస్వ
సీతే మందాకినీం నదీమ్
కమలాన్యవమజ్జంతీ
పుష్కరాణి చ భామిని. 14

త్వం పౌరజనవద్వ్యాళాన్
అయోధ్యామివ పర్వతమ్
మన్యస్వ వనితే! నిత్యం
సరయూవదిమాం నదీమ్. 15

లక్ష్మణశ్చాపి ధర్మాత్మా
మన్నిదేశే వ్యవస్థితః
త్వం చానుకూలా వైదేహి
ప్రీతిం జనయథో మమ. 16

ఉపస్పృశం స్త్రిషవణం
మధుమూలఫలాశనః
నాయోధ్యాయై న రాజ్యాయ
స్పృహయేఽద్య త్వయా సహ. 17

ఇమాంహి రమ్యాం మృగ యూథశాలినీం
నిపీతతో యాం గజసింహవానరైః
సుపుష్పితైః పుష్పధరైరలంకృతాం
నసోఽస్తి యః స్యాదగతక్లమః సుఖీ. 18

ఇతీవ రామో బహుసంగతం వచః
ప్రియాసహాయః సరితం ప్రతి బ్రువన్
చచార రమ్యం నయనాంజనప్రభం
స చిత్రకూటం రఘువంశవర్ధనః. 19

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే పంచనవతితమస్సర్గః (95)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షణ్ణవతితమస్సర్గః (96)

సైన్యములతో వస్తున్న భరతుని చూసి లక్ష్మణుని ఆగ్రహము

తాం తథా దర్శయిత్వా తు
మైథిలీం గిరినిమ్నగామ్
నిషసాద గిరిప్రస్థే
సీతాం మాంసేన ఛందయన్. 1

ఇదం మేధ్యమిదం స్వాదు
నిష్టప్తమిదమగ్నినా
ఏవమాస్తే స ధర్మాత్మా
సీతయా సహ రాఘవః. 2

తథా తత్రాఽసతస్తస్య
భరతస్యోపయాయినః
సైన్యరేణుశ్చ శబ్దశ్చ
ప్రాదురాస్తాం నభస్పృశౌ. 3

ఏతస్మిన్నంతరే త్రస్తాః
శబ్దేన మహతా తతః
అర్దితా యూథపా మత్తాః
సయూథా దుద్రువుర్దిశః. 4

స తం సైన్యసముద్ధూతం
శబ్దం శుశ్రావ రాఘవః
తాంశ్చ విప్రద్రుతాన్ సర్వాన్
యూథపానన్వవైక్షత. 5

తాంశ్చ విద్రువతో దృష్ట్వా
తం చ శ్రుత్వా చ నిస్వనమ్
ఉవాచ రామః సౌమిత్రిం
లక్ష్మణం దీప్తతేజసమ్. 6

హంత లక్ష్మణ పశ్యేహ
సుమిత్రాసుప్రజాస్త్వయా
భీమస్తనితగంభీరః
తుములః శ్రూయతే స్వనః. 7

గజయూథాని వాఽరణ్యే
మహిషా వా మహావనే
విత్రాసితా మృగాః సింహైః
సహసా ప్రద్రుతా దిశః. 8

రాజా వా రాజమాత్రో వా
మృగయామటతే వనే
అన్యద్వా శ్వాపదం కించిత్
సౌమిత్రే జ్ఞాతుమర్హసి. 9

సుదుశ్చరో గిరిశ్చాయం
పక్షిణామపి లక్ష్మణ
సర్వమేతద్యథాతత్త్వమ్
అచిరాత్ జ్ఞాతుమర్హసి. 10

స లక్ష్మణః సంత్వరితః
సాలమారుహ్య పుష్పితమ్
ప్రేక్షమాణో దిశః సర్వాః
పూర్వాం దిశముదైక్షత. 11

ఉదఙ్ముఖః ప్రేక్షమాణో
దదర్శ మహతీం చమూమ్
రథాశ్వగజసంబాధాం
యత్తైర్యుక్తాం పదాతిభిః. 12

తామశ్వగజసంపూర్ణాం
రథధ్వజవిభూషితామ్
శశంస సేనాం రామాయ
వచనం చేదమబ్రవీత్. 13

అగ్నిం సంశమయత్వార్యః
సీతా చ భజతాం గుహామ్
సజ్యం కురుష్వ చాపం చ
శరాంశ్చ కవచం తథా. 14

తం రామః పురుషవ్యాఘ్రో
లక్ష్మణం ప్రత్యువాచ హ
అంగవేక్షస్వ సౌమిత్రే
కస్యేమాం మన్యసే చమూమ్. 15

ఏవముక్తస్తు రామేణ
లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్
దిధక్షన్నివ తాం సేనాం
రుషితః పావకో యథా. 16

సంపన్నం రాజ్యమిచ్ఛంస్తు
వ్యక్తం ప్రాప్యాభిషేచనమ్
ఆవాం హంతుం సమభ్యేతి
కైకేయ్యా భరతః సుతః. 17

ఏష వై సుమహాన్ శ్రీమాన్
విటపీ సంప్రకాశతే
విరాజత్యుద్గతస్కంధం
కోవిదారధ్వజో రథే. 18

భజంత్యేతే యథాకామమ్
అశ్వానారుహ్య శీఘ్రగాన్
ఏతే భ్రాజంతి సంహృష్టా
గజానారుహ్య సాదినః. 19

గృహీతధనుషౌ చావాం
గిరిం వీర శ్రయావహై
అథవేహైవ తిష్ఠావః
సన్నద్ధావుద్యతాయుధౌ. 20

అపి నౌ వశమాగచ్ఛేత్
కోవిదారధ్వజో రణే. 21

అపి ద్రక్ష్యామి భరతం
యత్కృతే వ్యసనం మహత్
త్వయా రాఘవ సంప్రాప్తం
సీతయా చ మయా తథా. 22

యన్నిమిత్తం భవాన్ రాజ్యాత్
చ్యుతో రాఘవ శాశ్వతాత్

సంప్రాప్తోఽయమరిర్వీర
భరతో వధ్య ఏవ మే. 23

భరతస్య వధే దోషం
నాహం పశ్యామి రాఘవ
పూర్వాపకారిణాం త్యాగే
నహ్యధర్మో విధీయతే. 24

పూర్వాపకారీ భరతః
త్యక్తధర్మశ్చ రాఘవ
ఏతస్మిన్ నిహతే కృత్స్నామ్
అనుశాధి వసుంధరామ్. 25

అద్య పుత్రం హతం సంఖ్యే
కైకేయీ రాజ్యకాముకా
మయా పశ్యేత్ సుదుఃఖార్తా
హస్తిభగ్నమివ ద్రుమమ్. 26

కైకేయీం చ వధిష్యామి
సానుబంధాం సబాంధవామ్
కలుషేణాద్య మహతా
మేదినీ పరిముచ్యతామ్. 27

అద్యేమం సంయతం క్రోధమ్
అసత్కారం చ మానద
మోక్ష్యామి శత్రుసైన్యేషు
కక్షేష్వివ హుతాశనమ్. 28

అద్యైతచ్చిత్రకూటస్య
కాననం నిశితైః శరైః
ఛిందన్ శత్రుశరీరాణి
కరిష్యే శోణితోక్షితమ్. 29

శరైర్నిర్భిన్నహృదయాన్
కుంజరాన్స్తురగాంస్తథా
శ్వాపదాః పరికర్షంతు
నరాంశ్చ నిహతాన్ మయా. 30

శరాణాం ధనుషశ్చాహమ్
అనృణోఽస్మి మహామృధే
ససైన్యం భరతం హత్వా
భవిష్యామి న సంశయః. 31

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే షణ్ణవతితమస్సర్గః (96)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తనవతితమస్సర్గః (97)

భరతుని పట్ల కోపంతో ఉన్న లక్ష్మణుని శాంతపరచిన శ్రీరాముడు

సుసంరబ్ధం తు సౌమిత్రిం
లక్ష్మణం క్రోధమూర్ఛితమ్.
రామస్తు పరిసాంత్వ్యాథ
వచనం చేదమబ్రవీత్. 1

కిమత్ర ధనుషా కార్యమ్
అసినా వా సచర్మణా
మహేష్వాసే మహాప్రాజ్ఞే
భరతే స్వయమాగతే. 2

పితుః సత్యం ప్రతిశ్రుత్య
హత్వా భరతమాగతమ్
కిం కరిష్యామి రాజ్యేన
సాపవాదేన లక్ష్మణ. 3

యద్ద్రవ్యం బాంధవానాం వా
మిత్రాణాం వా క్షయే భవేత్
నాహం తత్ ప్రతిగృహ్ణీయాం
భక్షాన్ విషకృతానివ. 4

ధర్మమర్థం చ కామం చ
పృథివీం చాపి లక్ష్మణ
ఇచ్ఛామి భవతామర్థే
ఏతత్ ప్రతిశృణోమి తే. 5

భ్రాతౄణాం సంగ్రహార్థం చ
సుఖార్థం చాపి లక్ష్మణ
రాజ్యమప్యహమిచ్ఛామి
సత్యేనాఽఽయుధమాలభే. 6

నేయం మమ మహీ సౌమ్య
దుర్లభా సాగరాంబరా
న హీచ్ఛేయమధర్మేణ
శక్రత్వమపి లక్ష్మణ. 7

యద్వినా భరతం త్వాం చ
శత్రుఘ్నం చాపి మానద
భవేన్మమ సుఖం కించిత్
భస్మ తత్ కురుతాం శిఖీ. 8

మన్యేఽహమాగతోఽయోధ్యాం
భరతో భ్రాతృవత్సలః
మమ ప్రాణాత్ ప్రియతరః
కులధర్మమనుస్మరన్. 9

శ్రుత్వా ప్రవ్రాజితం మాం హి
జటావల్కలధారిణమ్
జానక్యాసహితం వీర
త్వయా చ పురుషర్షభ. 10

స్నేహేనాఽఽక్రాంతహృదయః
శోకేనాకులితేంద్రియః
ద్రష్టుమభ్యాగతో హ్యేష
భరతో నాన్యథాఽఽగతః. 11

అంబాం చ కైకయీం రుష్య
పరుషం చాప్రియం వదన్
ప్రసాద్య పితరం శ్రీమాన్
రాజ్యం మే దాతుమాగతః. 12

ప్రాప్తకాలం యదేషోఽస్మాన్
భరతో ద్రష్టుమిచ్ఛతి
అస్మాసు మనసాఽప్యేష
నాప్రియం కించిదాచరేత్. 13

విప్రియం కృతపూర్వం తే
భరతేన కదా ను కిమ్
ఈదృశం వా భయం తేఽద్య
భరతం యోఽత్ర శంకసే. 14

న హి తే నిష్ఠురం వాచ్యో
భరతో నాప్రియం వచః
అహం హ్యప్రియముక్తః
స్యాం భరతస్యాప్రియే కృతే. 15

కథం ను పుత్రాః పితరం
హన్యుః కస్యాం చిదాపది
భ్రాతా వా భ్రాతరం హన్యాత్
సౌమిత్రే ప్రాణమాత్మనః. 16

యది రాజ్యస్య హేతోస్త్వమ్
ఇమాం వాచం ప్రభాషసే
వక్ష్యామి భరతం దృష్ట్వా
రాజ్యమస్మై ప్రదీయతామ్. 17

ఉచ్యమానోఽపి భరతో
మయా లక్ష్మణ తత్త్వతః
రాజ్యమస్మై ప్రయచ్ఛేతి
బాఢమిత్యేవ వక్ష్యతి. 18

తథోక్తో ధర్మశీలేన
భ్రాత్రా తస్య హితే రతః
లక్ష్మణః ప్రవివేశేవ
స్వాని గాత్రాణి లజ్జయా. 19

తద్వాక్యం లక్ష్మణః శ్రుత్వా
వ్రీళితః ప్రత్యువాచ హ
త్వాం మన్యే ద్రష్టుమాయాతః
పితా దశరథః స్వయమ్. 20

వ్రీళితం లక్ష్మణం దృష్ట్వా
రాఘవః ప్రత్యువాచ హ
ఏష మన్యే మహాబాహుః
ఇహాస్మాన్ ద్రష్టుమాగతః. 21

అథవా నౌ ధ్రువం మన్యే
మన్యమాన స్సుఖోచితౌ
వనవాసమనుధ్యాయ
గృహాయ ప్రతినేష్యతి. 22

ఇమాం వా౽ప్యేష వైదేహీమ్
అత్యంతసుఖసేవినీమ్
పితా మే రాఘవ శ్రీమాన్
వనాదాదాయ యాస్యతి. 23

ఏతౌ తౌ సంప్రకాశేతే
గోత్రవంతౌ మనోరమౌ
వాయువేగసమౌ వీర
జవనౌ తురగోత్తమౌ. 24

స ఏష సుమహాకాయః
కంపతే వాహినీముఖే
నాగః శత్రుంజయో నామ
వృద్ధస్తాతస్య ధీమతః. 25

పితుర్దివ్యం మహాబాహో
సంశయో భవతీహ మే. 26

వృక్షాగ్రాదవరోహ త్వం
కురు లక్ష్మణ మద్వచః
ఇతీవ రామో ధర్మాత్మా
సౌమిత్రిం తమువాచ హ. 27

అవతీర్య తు సాలాగ్రాత్
తస్మాత్ స సమితింజయః
లక్ష్మణః ప్రాంజలిర్భూత్వా
తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః. 28

భరతేనాపి సందిష్టా
సమ్మర్దో న భవేదితి
సమంతాత్ తస్య శైలస్య
సేనా వాసమకల్పయత్. 29

అధ్యర్ధమిక్ష్వాకుచమూః
యోజనం పర్వతస్య సా
పార్శ్వే న్యవిశదావృత్య
గజవాజిరథాకులా. 30

సా చిత్రకూటే భరతేన సేనా
ధర్మం పురస్కృత్య విధూయ దర్పమ్
ప్రసాదనార్థం రఘునందనస్య
విరాజతే నీతిమతా ప్రణీతా. 31

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే సప్తనవతితమస్సర్గః (97)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అష్టనవతితమస్సర్గః (98)

శ్రీరాముని దర్శనమునకై భరతుని ఆరాటం

నివేశ్య సేనాం తు విభుః
పద్భ్యాం పాదవతాం వరః
అభిగంతుం స కాకుత్స్థమ్
ఇయేష గురువర్తకమ్. 1

నివిష్టమాత్రే సైన్యే తు
యథోద్దేశం వినీతవత్
భరతో భ్రాతరం వాక్యం
శత్రుఘ్నమిదమబ్రవీత్. 2

క్షిప్రం వనమిదం సౌమ్య!
నరసంఘైః సమంతతః
లుబ్ధైశ్చ సహితైరేభిః
త్వమన్వేషితుమర్హసి. 3

గుహో జ్ఞాతిసహస్రేణ
శరచాపాసిధారిణా
సమన్వేషతు కాకుత్స్థౌ
అస్మిన్ పరివృతః స్వయమ్. 4

అమాత్యైః సహ పౌరైశ్చ
గురుభిశ్చ ద్విజాతిభిః
వనం సర్వం చరిష్యామి
పద్భ్యాం పరివృతః స్వయమ్. 5

యావన్న రామం ద్రక్ష్యామి
లక్ష్మణం వా మహాబలమ్
వైదేహీం చ మహాభాగాం
న మే శాంతిర్భవిష్యతి. 6

యావన్న చంద్రసంకాశం
ద్రక్ష్యామి శుభమాననమ్
భ్రాతుః పద్మపలాశాక్షం
న మే శాంతిర్భవిష్యతి. 7

యావన్న చరణౌ భ్రాతుః
పార్థివవ్యంజనాన్వితౌ
శిరసా ధారయిష్యామి
న మే శాంతిర్భవిష్యతి. 8

యావన్న రాజ్యే రాజ్యార్హః
పితృపైతామహే స్థితః
అభిషేకజలక్లిన్నో
న మే శాంతిర్భవిష్యతి. 9

సిద్ధార్థః ఖలు సౌమిత్రిః
యశ్చంద్రవిమలోపమమ్
ముఖం పశ్యతి రామస్య
రాజీవాక్షం మహాద్యుతి. 10

కృతకృత్యా మహాభాగా
వైదేహీ జనకాత్మజా
భర్తారం సాగరాంతాయాః
పృథివ్యా యాఽనుగచ్ఛతి. 11

సుభగశ్చిత్రకూటోఽసౌ
గిరిరాజోపమో గిరిః
యస్మిన్ వసతి కాకుత్స్థః
కుబేర ఇవ నందనే. 12

కృతకార్యమిదం దుర్గం
వనం వ్యాళనిషేవితమ్
యదధ్యాస్తే మహాతేజా
రామః శస్త్రభృతాం వరః. 13

ఏవముక్త్వా మహాతేజా
భరతః పురుషర్షభః
పద్భ్యామేవ మహాబాహుః
ప్రవివేశ మహద్వనమ్. 14

స తాని ద్రుమజాలాని
జాతాని గిరిసానుషు
పుష్పితాగ్రాణి మధ్యేన
జగామ వదతాం వరః. 15

స గిరేశ్చిత్రకూటస్య
సాలమాసాద్య పుష్పితమ్
రామాశ్రమగతస్యాగ్నేః
దదర్శ ధ్వజముచ్ఛ్రితమ్. 16

తం దృష్ట్వా భరతః శ్రీమాన్
ముమోద సహ బాంధవః
అత్ర రామ ఇతి జ్ఞాత్వా
గతః పారమివాంభసః. 17

స చిత్రకూటే తు గిరౌ నిశమ్య
రామాశ్రమం పుణ్యజనోపపన్నమ్
గుహేన సార్ధం త్వరితో జగామ
పునర్నివేశ్యైవ చమూం మహాత్మా. 18

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే అష్టనవతితమస్సర్గః (98)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకోనశతతమస్సర్గః (99)

శ్రీరామభరతుల సమాగమము

నివిష్టాయాం తు సేనాయామ్
ఉత్సుకో భరతస్తదా
జగామ భ్రాతరం ద్రష్టుం
శత్రుఘ్నమ్ అనుదర్శయన్. 1

ఋషిం వసిష్ఠం సందిశ్య
మాతౄర్మే శీఘ్రమానయ
ఇతి త్వరితమగ్రే స
జగామ గురువత్సలః. 2

సుమంత్రస్త్వపి శత్రుఘ్నమ్
అదూరాదన్వపద్యత
రామదర్శనజస్తర్షో
భరతస్యేవ తస్య చ. 3

గచ్ఛన్నేవాథ భరతః
తాపసాలయ సంస్థితామ్
భ్రాతుః పర్ణకుటీం శ్రీమాన్
ఉటజం చ దదర్శ హ. 4

శాలాయాస్త్వగ్రత స్తస్యా
దదర్శ భరత స్తదా
కాష్ఠాని చావభగ్నాని
పుష్పాణ్యుపచితాని చ. 5

స లక్ష్మణస్య రామస్య
దదర్శాఽఽశ్రమమీయుషః
కృతం వృక్షేష్వభిజ్ఞానం
కుశచీరైః క్వచిత్ క్వచిత్. 6

దదర్శ చ వనే తస్మిన్
మహతః సంచయాన్ కృతాన్
మృగాణాం మహిషాణాం చ
కరీషైః శీతకారణాత్. 7

గచ్ఛన్నేవ మహాబాహుః
ద్యుతిమాన్ భరత స్తదా
శత్రుఘ్నం చాబ్రవీద్ధృష్టః
తానమాత్యాంశ్చ సర్వశః. 8

మన్యే ప్రాప్తాః స్మ తం దేశం
భరద్వాజోఽ యమబ్రవీత్
నాతిదూరే హి మన్యేఽహం
నదీం మందాకినీమితః. 9

ఉచ్చైర్బద్ధాని చీరాణి
లక్ష్మణేన భవేదయమ్
అభిజ్ఞానకృతః పంథా
వికాలే గంతుమిచ్ఛతా. 10

ఇదం చోదాత్తదంతానాం
కుంజరాణాం తరస్వినామ్
శైలపార్శ్వే పరిక్రాంతమ్
అన్యోఽన్యమ్ అభిగర్జతామ్. 11

యమేవాధాతుమిచ్ఛంతి
తాపసాః సతతం వనే
తస్యాసౌ దృశ్యతే ధూమః
సంకులః కృష్ణవర్త్మనః. 12

అత్రాహం పురుషవ్యాఘ్రం
గురుసంస్కారకారిణమ్
ఆర్యం ద్రక్ష్యామి సంహృష్టో
మహర్షిమివ రాఘవమ్. 13

అథ గత్వా ముహూర్తంతు
చిత్రకూటం స రాఘవః
మందాకినీమనుప్రాప్తః
తం జనం చేదమబ్రవీత్. 14

జగత్యాం పురషవ్యాఘ్ర
ఆస్తే వీరాసనే రతః
జనేంద్రో నిర్జనం ప్రాప్య
ధిఙ్మే జన్మ సజీవితమ్. 15

మత్కృతే వ్యసనం ప్రాప్తో
లోకనాథో మహాద్యుతిః
సర్వాన్ కామాన్ పరిత్యజ్య
వనే వసతి రాఘవః. 16

ఇతి లోకసమాక్రుష్టః
పాదేష్వద్య ప్రసాదయన్
రామస్య నిపతిష్యామి
సీతాయా లక్ష్మణస్య చ. 17

ఏవం స విలపం స్తస్మిన్
వనే దశరథాత్మజః
దదర్శ మహతీం పుణ్యాం
పర్ణశాలాం మనోరమామ్. 18

సాలతాలాశ్వకర్ణానాం
పర్ణైర్బహుభిరావృతామ్
విశాలాం మృదుభిస్తీర్ణాం
కుశైర్వేదిమివాధ్వరే. 19

శక్రాయుధనికాశైశ్చ
కార్ముకైర్భారసాధనైః
రుక్మపృష్ఠైః మహాసారైః
శోభితాం శత్రుబాధకైః. 20

అర్క రశ్మి ప్రతీకాశైః
ఘోరైస్తూణీగతైః శరైః
శోభితాం దీప్తవదనైః
సర్పైర్భోగవతీమివ. 21

మహారజతవాసోభ్యామ్
అసిభ్యాం చ విరాజితామ్
రుక్మబిందువిచిత్రాభ్యాం
చర్మభ్యాం చాపి శోభితామ్. 22

గోధాంగుళిత్రైరాసక్తైః
చిత్రైః కాంచనభూషితైః
అరిసంఘైరనాధృష్యాం
మృగైః సింహగుహా మివ. 23

ప్రాగుదక్ప్రవణాం వేదిం
విశాలాం దీప్తపావకామ్
దదర్శ భరతస్తత్ర
పుణ్యాం రామనివేశనే. 24

నిరీక్ష్య స ముహూర్తం తు
దదర్శ భరతో గురుమ్
ఉటజే రామమాసీనం
జటామండలధారిణమ్. 25

తం తు కృష్ణాజినధరం
చీరవల్కలవాససమ్
దదర్శ రామమాసీనమ్
అభితః పావకోపమమ్. 26

సింహస్కంధం మహాబాహుం
పుండరీకనిభేక్షణమ్
పృథివ్యాః సాగరాంతాయాః
భర్తారం ధర్మచారిణమ్. 27

ఉపవిష్టం మహాబాహుం
బ్రహ్మాణమివ శాశ్వతమ్
స్థండిలే దర్భసంస్తీర్ణే
సీతయా లక్ష్మణేన చ. 28

తం దృష్ట్వా భరతః శ్రీమాన్
దుఃఖశోకపరిప్లుతః
అభ్యధావత ధర్మాత్మా
భరతః కైకయీ సుతః. 29

దృష్ట్వైవ విలలాపాఽర్తో
బాష్పసందిగ్ధయా గిరా
అశక్నువన్ ధారయితుం
ధైర్యాద్వచనమబ్రవీత్. 30

య స్సంసది ప్రకృతిభిః
భవేద్యుక్త ఉపాసితుమ్
వన్యైర్మృగైరుపాసీనః
సోఽయమాస్తే మమాగ్రజః. 31

వాసోభిర్బహుసాహస్రైః
యో మహాత్మా పురోచితః
మృగాజినే సోఽయమిహ
ప్రవస్తే ధర్మమాచరన్. 32

అధారయద్యో వివిధాః
చిత్రాః సుమనసస్తదా
సోఽయం జటాభారమిమం
వహతే రాఘవః కథమ్. 33

యస్య యజ్ఞైర్యథోదిష్టై
యుక్తో ధర్మస్య సంచయః
శరీరక్లేశసంభూతం
స ధర్మం పరిమార్గతే. 34

చందనేన మహార్హేణ
యస్యాంగముపసేవితమ్
మలేన తస్యాంగమిదం
కథమార్యస్య సేవ్యతే. 35

మన్నిమిత్తమిదం దుఃఖమ్
ప్రాప్తో రామః సుఖోచితః
ధిక్ జీవితం నృశంసస్య
మమ లోకవిగర్హితమ్. 36

ఇత్యేవం విలపన్ దీనః
ప్రస్విన్నముఖపంకజః
పాదావప్రాప్య రామస్య
పపాత భరతో రుదన్. 37

దుఃఖాభితప్తో భరతో
రాజపుత్రో మహాబలః
ఉక్త్వాఽఽర్యేతి సకృద్దీనం
పునర్నోవాచ కించన. 38

బాష్పాభిహతకంఠశ్చ
ప్రేక్ష్య రామం యశస్వినమ్
ఆర్యేత్యేవాథ సంక్రుశ్య
వ్యాహర్తుం నాఽశకత్ తదా. 39

శత్రుఘ్నశ్చాపి రామస్య
వవందే చరణౌ రుదన్
తావుభౌ స సమాలింగ్య
రామశ్చా శ్రూణ్యవర్తయత్. 40

తతస్సుమంత్రేణ గుహేన చైవ
సమీయతూ రాజసుతావరణ్యే
దివాకరశ్చైవ నిశాకరశ్చ
యథాఽంబరే శుక్రబృహస్పతిభ్యామ్41

తాన్ పార్థివాన్ వారణయూథపాభాన్
సమాగతాం స్తత్ర మహత్యరణ్యే
వనౌకస స్తేఽపి సమీక్ష్య సర్వేఽ
ప్యశ్రూణ్యముంచన్ ప్రవిహాయ హర్షమ్.
42

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకోనశతతమస్సర్గః (99)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - శతతమస్సర్గః (100)

భరతునికి రాజధర్మములను బోధించిన శ్రీరాముడు

జటిలం చీరవసనం
ప్రాంజలిం పతితం భువి
దదర్శ రామో దుర్దర్శం
యుగాంతే భాస్కరం యథా. 1

కథంచిదభివిజ్ఞాయ
వివర్ణవదనం కృశమ్
భ్రాతరం భరతం రామః
పరిజగ్రాహ బాహునా. 2

ఆఘ్రాయ రామస్తం మూర్ధ్ని
పరిష్వజ్య చ రాఘవః
అంకే భరతమారోప్య
పర్యపృచ్ఛత్ సమాహితః. 3

క్వ ను తేఽభూత్ పితా తాత
యదరణ్యం త్వమాగతః
న హి త్వం జీవతస్తస్య
వనమాగంతుమర్హసి. 4

చిరస్య బత పశ్యామి
దూరాద్భరతమాగతమ్
దుష్ప్రతీకమరణ్యేఽస్మిన్
కిం తాత వనమాగతః. 5

కచ్చిద్ధారయతే తాత
రాజా యత్ త్వమిహాఽగతః
కచ్చిన్న దీనః సహసా
రాజా లోకాంతరం గతః. 6

కచ్చిత్ సౌమ్య న తే రాజ్యం
భ్రష్టం బాలస్య శాశ్వతమ్. 7

కచ్చిత్ శుశ్రూషసే తాత
పితరం సత్యవిక్రమమ్. 8

కచ్చిత్ దశరథో రాజా
కుశలీ సత్యసంగరః
రాజసూయాశ్వమేధానామ్
అహర్తా ధర్మనిశ్చయః. 9

స కచ్చిద్బ్రాహ్మణో విద్వాన్
ధర్మనిత్యో మహాద్యుతిః
ఇక్ష్వాకూణాముపాధ్యాయో
యథావత్ తాత పూజ్యతే. 10

సా తాత కచ్చిత్ కౌసల్యా
సుమిత్రా చ ప్రజావతీ
సుఖినీ కచ్చిదార్యా చ
దేవీ నందతి కైకయీ. 11

కచ్చిద్వినయసంపన్నః
కులపుత్రో బహుశ్రుతః
అనసూయురనుద్రష్టా
సత్కృతస్తే పురోహితః. 12

కచ్చిదగ్నిషు తే యుక్తో
విధిజ్ఞో మతిమానృజుః
హుతం చ హోష్యమాణం చ
కాలే వేదయతే సదా. 13

కచ్చిద్దేవాన్ పితౄన్ మాతౄః
గురూన్ పితృసమానపి
వృద్ధాంశ్చ తాత! వైద్యాంశ్చ
బ్రాహ్మణాంశ్చాభిమన్యసే. 14

ఇష్వస్త్రవరసంపన్నమ్
అర్థశాస్త్ర విశారదమ్
సుధన్వానముపాధ్యాయం
కచ్చిత్ త్వం తాత! మన్యసే. 15

కచ్చిదాత్మసమాః శూరాః
శ్రుతవంతో జితేంద్రియాః
కులీనాశ్చేంగితజ్ఞాశ్చ
కృతాస్తే తాత! మంత్రిణః. 16

మంత్రో విజయమూలం హి
రాజ్ఞాం భవతి రాఘవ
సుసంవృతో మంత్రధరైః
అమాత్యైః శాస్త్రకోవిదైః. 17

కచ్చిన్నిద్రావశం నైషీః
కచ్చిత్ కాలే ప్రబుధ్యసే
కచ్చిచ్చాపరరాత్రేషు
చింతయస్యర్థనైపుణమ్. 18

కచ్చిన్మంత్రయసే నైకః
కచ్చిన్న బహుభిస్సహ
కచ్చిత్ తే మంత్రితో మంత్రో
రాష్ట్రం న పరిధావతి. 19

కచ్చిదర్థం వినిశ్చిత్య
లఘుమూలం మహోదయమ్
క్షిప్రమారభసే కర్తుం
న దీర్ఘయసి రాఘవ. 20

కచ్చిత్ తే సుకృతాన్యేవ
కృతరూపాణి వా పునః
విదుస్తే సర్వకార్యాణి
న కర్తవ్యాని పార్థివాః. 21

కచ్చిన్నతర్కైర్యుక్త్యా వా
యే చాప్యపరికీర్తితాః
త్వయా వా తవవామాత్యైః
బుధ్యతే తాత మంత్రితమ్. 22

కచ్చిత్ సహస్రాన్మూర్ఖాణామ్
ఏకమిచ్ఛసి పండితమ్
పండితో హ్యర్థకృచ్ఛ్రేషు
కుర్యాన్నిశ్రేయసం మహత్. 23

సహస్రాణ్యపి మూర్ఖాణాం
యద్యుపాస్తే మహీపతిః
అథవాప్యయుతాన్యేవ
నాస్తి తేషు సహాయతా. 24

ఏకోఽప్యమాత్యో మేధావీ
శూరో దక్షో విచక్షణః
రాజానం రాజపుత్రం వా
ప్రాపయేన్మహతీం శ్రియమ్. 25

కచ్చిన్ముఖ్యా మహత్స్వేవ
మధ్యమేషు చ మధ్యమాః
జఘన్యాశ్చ జఘన్యేషు
భృత్యాః కర్మసు యోజితాః. 26

అమాత్యాన్ ఉపధాతీతాన్
పితృపైతామహాన్ శుచీన్
శ్రేష్ఠాన్ శ్రేష్ఠేషు కచ్చిత్ త్వం
నియోజయసి కర్మసు. 27

కచ్చిన్నోగ్రేణ దండేన
భృశముద్వేజితప్రజమ్
రాష్ట్రం తవానుజానంతి
మంత్రిణః కైకయీసుత. 28

కచ్చిత్ త్వాం నావజానంతి
యాజకాః పతితం యథా
ఉగ్రప్రతిగ్రహీతారం
కామయానమివ స్త్రియః. 29

ఉపాయకుశలం వైద్యం
భృత్యసందూషణే రతమ్
శూరమైశ్వర్యకామం చ
యో న హంతి స హన్యతే. 30

కచ్చిద్ధృష్టశ్చ శూరశ్చ
మతిమాన్ ధృతిమాన్ శుచిః
కులీనశ్చానురక్తశ్చ
దక్షః సేనాపతిః కృతః. 31

బలవంతశ్చ కచ్చిత్ తే
ముఖ్యా యుద్ధవిశారదాః
దృష్టాపదానా విక్రాంతాః
త్వయా సత్కృత్యమానితాః. 32

కచ్చిద్బలస్య భక్తం చ
వేతనం చ యథోచితమ్
సంప్రాప్తకాలం దాతవ్యం
దదాసి న విలంబసే. 33

కాలాతిక్రమణాచ్చైవ
భక్తవేతనయోర్భృతాః
భర్తుః కుప్యంతి దుష్యంతి
సోఽనర్థః సుమహాన్ స్మృతః. 34

కచ్చిత్ సర్వేఽనురక్తాస్త్వాం
కులపుత్త్రాః ప్రధానతః
కచ్చిత్ ప్రాణాంస్తవార్థేషు
సంత్యజంతి సమాహితాః. 35

కచ్చిజ్జానపదో విద్వాన్
దక్షిణః ప్రతిభానవాన్
యథోక్తవాదీ దూతస్తే
కృతో భరత! పండితః. 36

కచ్చి దష్టాదశాన్యేషు
స్వపక్షే దశ పంచ చ
త్రిభిస్త్రిభిరవిజ్ఞాతైః
వేత్సి తీర్థాని చారకైః. 37

కచ్చిద్వ్యపాస్తానహితాన్
ప్రతియాతాంశ్చ సర్వదా
దుర్బలాననవజ్ఞాయ
వర్తసే రిపుసూదన. 38

కచ్చిన్న లౌకాయతికాన్
బ్రాహ్మణాంస్తాత సేవసే
అనర్థకుశలా హ్యేతే
బాలాః పండితమానినః. 39

ధర్మశాస్త్రేషు ముఖ్యేషు
విద్యమానేషు దుర్బుధాః
బుద్ధిమాన్ వీక్షికీం ప్రాప్య
నిరర్థం ప్రవదంతి తే. 40

వీరైరధ్యుషితాం పూర్వమ్
అస్మాకం తాత! పూర్వకైః
సత్యనామాం దృఢద్వారాం
హస్త్యశ్వరథసంకులామ్. 41

బ్రాహ్మణైః క్షత్రియైర్వైశ్యైః
స్వకర్మనిరతైః సదా
జితేంద్రియైర్మహోత్సాహైః
వృతామార్యై సహస్రశః. 42

ప్రాసాదైర్వివిధాకారైః
వృతాం వైద్యజనాకులామ్
కచ్చిత్ సుముదితాం స్ఫీతామ్
అయోధ్యాం పరిరక్షసి. 43

కచ్చిచ్చైత్యశతైర్జుష్టః
సునివిష్టజనాకులః
దేవస్థానైః ప్రపాభిశ్చ
తటాకైశ్చోపశోభితః. 44

ప్రహృష్టనరనారీకః
సమాజోత్సవశోభితః
సుకృష్టసీమా పశుమాన్
హింసాభిః పరివర్జితః. 45

అదేవమాతృకో రమ్యః
శ్వాపదైః పరివర్జితః
పరిత్యక్తో భయైః సర్వైః
ఖనిభిశ్చోపశోభితః. 46

వివర్జితో నరైః పాపైః
మమ పూర్వైః సురక్షితః
కచ్చిజ్జనపదః స్ఫీతః
సుఖం వసతి రాఘవ. 47

కచ్చిత్తే దయితాః సర్వే
కృషిగోరక్షజీవినః
వార్తాయాం సంశ్రితస్తాత!
లోకో హి సుఖమేధతే. 48

తేషాం గుప్తిపరీహారైః
కచ్చిత్ తే భరణం కృతమ్
రక్ష్యా హి రాజ్ఞా ధర్మేణ
సర్వే విషయవాసినః. 49

కచ్చితః స్త్రియః సాంత్వయసి
కచ్చిత్ తాశ్చ సురక్షితాః
కచ్చిన్న శ్రద్దధాస్యాసాం
కచ్చిద్గుహ్యం న భాషసే. 50

కచ్చిన్నాగవనం గుప్తం
కచ్చిత్ తే సంతి ధేనుకాః
కచ్చిన్న గణికాశ్వానాం
కుంజరాణాం చ తృప్యసి. 51

కచ్చిద్దర్శయసే నిత్యం
మనుష్యాణాం విభూషితమ్
ఉత్థాయోత్థాయ పూర్వాహ్ణే
రాజపుత్త్ర మహాపథే. 52

కచ్చిన్న సర్వే కర్మాంతాః
ప్రత్యక్షాస్తేఽవిశంకయా
సర్వే వా పునరుత్సృష్టా
మధ్యమేవాత్ర కారణమ్. 53

కచ్చిత్ సర్వాణి దుర్గాణి
ధనధాన్యాయుధోదకైః
యంత్రైశ్చ పరిపూర్ణాని
తథా శిల్పిధనుర్ధరైః. 54

ఆయస్తే విపులః కచ్చిత్
కచ్చిదల్పతరో వ్యయః
అపాత్రేషు న తే కచ్చిత్
కోశో గచ్ఛతి రాఘవ. 55

దేవతార్థే చ పిత్రర్థే
బ్రాహ్మణాభ్యాగతేషు చ
యోధేషు మిత్రవర్గేషు
కచ్చిద్గచ్ఛతి తే వ్యయః. 56

కచ్చిదార్యో విశుద్ధాత్మాఽఽ
క్షారిత శ్చోరకర్మణా
అపృష్టః శాస్త్రకుశలైః
న లోభాద్వధ్యతే శుచిః. 57

గృహీతశ్చైవ పృష్టశ్చ
కాలే దృష్టః సకారణః
కచ్చిన్న ముచ్యతే చోరో
ధనలోభాన్నరర్షభ. 58

వ్యసనే కచ్చిదాఢ్యస్య
దుర్గతస్య చ రాఘవ
అర్థం విరాగాః పశ్యంతి
తవామాత్యా బహుశ్రుతాః. 59

యాని మిథ్యాభిశస్తానాం
పతంత్యస్రాణి రాఘవ
తాని పుత్రాన్ పశూన్ ఘ్నంతి
ప్రీత్యర్థమనుశాసతః. 60

కచ్చిద్వృద్ధాంశ్చ బాలాంశ్చ
వైద్యాముఖ్యాంశ్చ రాఘవ
దానేన మనసా వాచా
త్రిభిరేతైర్బుభూషసే. 61

కచ్చిద్గురూంశ్చ వృద్ధాంశ్చ
తాపసాన్ దేవతాతిథీన్
చైత్యాంశ్చ సర్వాన్ సిద్ధార్థాన్
బ్రాహ్మణాంశ్చ నమస్యసి. 62

కచ్చిదర్థేన వా ధర్మమ్
అర్థం ధర్మేణ వా పునః
ఉభౌ వా ప్రీతిలోభేన
కామేన చ న బాధసే. 63

కచ్చిదర్థం చ ధర్మం చ
కామం చ జయతాం వర
విభజ్య కాలే కాలజ్ఞ
సర్వాన్ వరద సేవసే. 64

కచ్చిత్ తే బ్రాహ్మణాః శర్మ
సర్వశాస్త్రార్థకోవిదాః
ఆశంసంతే మహాప్రాజ్ఞ!
పౌరజానపదైః సహ. 65

నాస్తిక్యమనృతం క్రోధం
ప్రమాదం దీర్ఘసూత్రతామ్
అదర్శనం జ్ఞానవతామ్
ఆలస్యం పృవృత్తితామ్. 66

ఏకచింతనమర్థానామ్
అనర్థజ్ఞైశ్చ మంత్రణమ్
నిశ్చితానామనారంభం
మంత్రస్యాపరిరక్షణమ్. 67

మంగళస్యాఽప్రయోగం చ
ప్రత్యుత్థానం చ సర్వతః
కచ్చిత్ త్వం వర్జయస్యేతాన్
రాజదోషాంశ్చతుర్దశ. 68

దశపంచ చతుర్వర్గాన్
సప్తవర్గం చ తత్త్వతః
అష్టవర్గం త్రివర్గం చ
విద్యాస్తిస్రశ్చ రాఘవ. 69

ఇంద్రియాణాం జయం బుద్ధ్వా
షాడ్గుణ్యం దైవమానుషమ్
కృత్యం వింశతివర్గం చ
తథా ప్రకృతిమండలమ్. 70

యాత్రాదండవిధానం చ
ద్వియోనీ సంధివిగ్రహౌ
కచ్చిదేతాన్ మహాప్రాజ్ఞ
యథావదనుమన్యసే. 71

మంత్రిభిస్త్వం యథోద్దిష్టైః
చతుర్భిస్త్రిభిరేవ వా
కచ్చిత్ సమస్తైర్వ్యస్తైశ్చ
మంత్రం మంత్రయసే మిథః. 72

కచ్చిత్ తే సఫలా వేదాః
కచ్చిత్ తే సఫలా క్రియాః
కచ్చిత్ తే సఫలా దారాః
కచ్చిత్ తే సఫలం శ్రుతమ్. 73

కచ్చిదేషైవ తే బుద్ధిః
యథోక్తా మమ రాఘవ
ఆయుష్యా చ యశస్యా చ
ధర్మకామార్థ సంహితా. 74

యాం వృత్తిం వర్తతే తాతో
యాం చ నః ప్రపితామహాః
తాం వృత్తిం వర్తసే కచ్చిత్
యా చ సత్పథగా శుభా. 75

కచ్చిత్ స్వాదు కృతం భోజ్యమ్
ఏకో నాశ్నాసి రాఘవ
కచ్చిదాశంసమానేభ్యో
మిత్రేభ్యః సంప్రయచ్ఛసి. 76

రాజా తు ధర్మేణ హి పాలయిత్వా
మహామతిర్దండధరః ప్రజానామ్
అవాప్య కృత్స్నాం వసుధాం యథావత్
ఇతశ్చ్యుతః స్వర్గముపైతి విద్వాన్. 77

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే శతతమస్సర్గః(100)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకోత్తరశతతమస్సర్గః (101)

తండ్రి మరణవార్తను అన్నకు తెలిపిన భరతుడు

రామస్య వచనం శ్రుత్వా
భరతః ప్రత్యువాచ హ
కిం మే ధర్మాద్విహీనస్య
రాజధర్మః కరిష్యతి. 1

శాశ్వతోఽయం సదా ధర్మః
స్థితోఽస్మాసు నరర్షభ
జేష్ఠపుత్రే స్థితే రాజన్
న కనీయాన్ నృపోభవేత్. 2

స సమృద్ధాం మయా సార్ధమ్
అయోధ్యాం గచ్ఛ రాఘవ
అభిషేచయ చాత్మానం
కులస్యాస్య భవాయ నః. 3

రాజానం మానుషం ప్రాహుః
దేవత్వే సమ్మతో మమ
యస్య ధర్మార్థసహితం
వృత్తమాహురమానుషమ్. 4

కేకయస్థే చ మయి తు
త్వయి చారణ్య మాశ్రితే
దివమార్యో గతో రాజా
యాయజూకః సతాం మతః. 5

నిష్క్రాంతమాత్రే భవతి
ససీతే సహలక్ష్మణే
దుఃఖశోకాభిభూతస్తు
రాజా త్రిదివమభ్యగాత్. 6

ఉత్తిష్ఠ పురుషవ్యాఘ్ర
క్రియతాముదకం పితుః
అహం చాయం చ శత్రుఘ్నః
పూర్వమేవ కృతోదకౌ. 7

ప్రియేణ కిల దత్తం హి
పితృలోకేషు రాఘవ
అక్షయ్యం భవతీత్యాహుః
భవాం శ్చైవ పితుః ప్రియః. 8

త్వామేవ శోచంస్తవ దర్శనేప్సుః
త్వయ్యేవ సక్తామనివర్త్య బుద్ధిమ్
త్వయా విహీన స్తవ శోకరుగ్ణః
త్వాం సంస్మరన్నస్తమితః పితా తే. 9

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకోత్తరశతతమస్సర్గః (101)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్వ్యుత్తరశతతమస్సర్గః (102)

తండ్రి మృతికి విలపించిన శ్రీరాముడు

తాం శ్రుత్వా కరుణాం వాచం
పితుర్మరణసంహితామ్
రాఘవో భరతే నోక్తాం
బభూవ గతచేతనః. 1

తం తు వజ్రమివోత్సృష్టమ్
ఆహవే దానవారిణా
వాగ్వజ్రంభరతే నోక్తమ్
అమనోజ్ఞం పరంతపః. 2

ప్రగృహ్య రామో బాహూ వై
పుష్పితాగ్రో యథా ద్రుమః
వనే పరశునా కృత్తః
తథా భువి పపాత హ. 3

తథా నిపతితం రామం
జగత్యాం జగతీపతిమ్
కూలఘాతపరిశ్రాంతం
ప్రసుప్తమివ కుంజరమ్. 4

భ్రాతరస్తే మహేష్వాసం
సర్వతః శోకకర్శితమ్
రుదంతః సహ వైదేహ్యా
సిషిచుః సలిలేన వై. 5

స తు సంజ్ఞాం పునర్లబ్ధ్వా
నేత్రాభ్యామస్రముత్సృజన్
ఉపాక్రామత కాకుత్స్థః
కృపణం బహు భాషితుమ్. 6

స రామః స్వర్గతం శ్రుత్వా
పితరం పృథివీపతిమ్
ఉవాచ భరతం వాక్యం
ధర్మాత్మా ధర్మసంహితమ్. 7

కిం కరిష్యామ్యయోధ్యాయాం
తాతే దిష్టాం గతిం గతే
కస్తాం రాజవరాదీనామ్
అయోధ్యాం పాలయిష్యతి. 8

కిం ను తస్య మయా కార్యం
దుర్జాతేన మహాత్మనః
యో మృతో మమ శోకేన
మయా చాపి న సంస్కృతః. 9

అహో భరత! సిద్ధార్థో
యేన రాజా త్వయాఽనఘ
శత్రుఘ్నేన చ సర్వేషు
ప్రేతకృత్యేషు సత్కృతః. 10

నిష్ప్రధానామనేకాగ్రాం
నరేంద్రేణ వినాకృతామ్
నివృత్తవనవాసోఽపి
నాయోధ్యాం గంతు ముత్సహే 11

సమాప్తవనవాసం మామ్
అయోధ్యాయాం పరంతప
కోను శాసిష్యతి పునః
తాతే లోకాంతరం గతే. 12

పురా ప్రేక్ష్య సువృత్తం మాం
పితా యాన్యాహ సాంత్వయన్
వాక్యాని తాని శ్రోష్యామి
కుతః శ్రోత్రసుఖాన్యహమ్. 13

ఏవముక్త్వా స భరతం
భార్యామభ్యేత్య రాఘవః
ఉవాచ శోకసంతప్తః
పూర్ణచంద్రనిభాననామ్. 14

సీతే మృతస్తే శ్వశురః
పిత్రా హీనోఽసి లక్ష్మణ
భరతో దుఃఖమాచష్టే
స్వర్గతం పృథివీపతిమ్. 15

తతో బహుగుణం తేషాం
బాష్పం నేత్రేష్వజాయత
తథా బ్రువతి కాకుత్స్థే
కుమారాణాం యశస్వినామ్. 16

తతస్తే భ్రాతరః సర్వే
భృశమాశ్వాస్య రాఘవమ్
అబ్రువన్ జగతీభర్తుః
క్రియతాముదకం పితుః. 17

సా సీతా శ్వశురం శ్రుత్వా
స్వర్గలోకగతం నృపమ్
నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యామ్
అశకన్నేక్షితుం పతిమ్. 18

సాంత్వయిత్వా తు తాం రామో
రుదంతీం జనకాత్మజామ్
ఉవాచ లక్ష్మణం తత్ర
దుఃఖితో దుఃఖితం వచః. 19

ఆనయేంగుదిపిణ్యాకం
చీరమాహర చోత్తరమ్
జలక్రియార్థం తాతస్య
గమిష్యామి మహాత్మనః. 20

సీతా పురస్తాద్వ్రజతు
త్వమేనామభితో వ్రజ
అహం పశ్చాద్గమిష్యామి
గతిర్హ్యేషా సుదారుణా. 21

తతో నిత్యానుగస్తేషాం
విదితాత్మా మహామతిః
మృదుర్దాంతశ్చ శాంతశ్చ
రామే చ దృఢభక్తిమాన్. 22

సుమంత్ర స్తైః నృపసుతైః
సార్థమాశ్వస్య రాఘవమ్
అవాతారయదాలంబ్య
నదీం మందాకినీం శివామ్. 23

తే సుతీర్థాం తతః కృచ్ఛ్రాత్
ఉపాగమ్య యశస్వినః
నదీం మందాకినీం రమ్యాం
సదా పుష్పితకాననామ్. 24

శీఘ్రస్రోతసమాసాద్య
తీర్థం శివమకర్దమమ్
సిషిచు స్తూదకం రాజ్ఞే
తత్రైతత్ తే భవత్వితి. 25

ప్రగృహ్య చ మహీపాలో
జలపూరితమంజలిమ్
దిశం యామ్యామభిముఖో
రుదన్ వచనమబ్రవీత్. 26

ఏతత్తే రాజశార్దూల
విమలం తోయమక్షయమ్
పితృలోకగతస్యాద్య
మద్దత్తముపతిష్ఠతు. 27

తతో మందాకినీతీరాత్
ప్రత్యుత్తీర్య స రాఘవః
పితుశ్చకార తేజస్వీ
నివాపం భ్రాతృభిః సహ. 28

ఐంగుదం బదరీమిశ్రం
పిణ్యాకం దర్భసంస్తరే
న్యస్య రామః సదుఃఖార్తో
రుదన్ వచనమబ్రవీత్. 29

ఇదం భుంక్ష్వమహారాజ!
ప్రీతో యదశనా వయమ్
యదన్నః పురుషో భవతి
తదన్నా స్తస్య దేవతాః. 30

తత స్తేనైవ మార్గేణ
ప్రత్యుత్తీర్య నదీతటాత్
ఆరురోహ నరవ్యాఘ్రో
రమ్యసానుం మహీధరమ్. 31

తతః పర్ణకుటీద్వారమ్
ఆసాద్య జగతీపతిః
పరిజగ్రాహ బాహుభ్యామ్
ఉభౌ భరతలక్ష్మణౌ. 32

తేషాం తు రుదతాం శబ్దాత్
ప్రతిశ్రుత్కోఽభవ ద్గిరౌ
భ్రాతౄణాం సహ వైదేహ్యాః
సింహానామివ నర్దతామ్. 33

మహాబలానాం రుదతాం
కుర్వతాముదకం పితుః
విజ్ఞాయ తుములం శబ్దం
త్రస్తా భరతసైనికాః. 34

అబ్రువంశ్చాపి రామేణ
భరతః సంగతో ధ్రువమ్
తేషామేవం మహాన్ శబ్దః
శోచతాం పితరం మృతమ్. 35

అథ వాసాన్ పరిత్యజ్య
తం సర్వేఽభిముఖాః స్వనమ్
అప్యేకమనసో జగ్ముః
యథాస్థానం ప్రధావితాః. 36

హయైరన్యే గజైరన్యే
రథైరన్యే స్వలంకృతైః
సుకుమారా స్తథైవాన్యే
పద్భిరేవ నరా యయుః. 37

అచిరప్రోషితం రామం
చిరవిప్రోషితం యథా
ద్రష్టుకామో జనస్సర్వో
జగామ సహసాఽఽశ్రమమ్. 38

భ్రాతౄణాం త్వరితా స్తత్ర
ద్రష్టుకామాః సమాగమమ్
యయుర్బహువిధైర్యానైః
ఖురనేమిస్వనాకులైః. 39

సా భూమిర్బహుభిర్యానైః
ఖురనేమిసమాహతా
ముమోచ తుములం శబ్దం
ద్యౌరివాభ్రసమాగమే. 40

తేన విత్రాసితా నాగాః
కరేణుపరివారితాః
ఆవాసయంతో గంధేన
జగ్మురన్యద్వనం తతః. 41

వరాహ వృకసంఘాశ్చ
మహిషాః సర్పవానరాః
వ్యాఘ్రగోకర్ణగవయా
విత్రేసుః పృషతైః సహ. 42

రథాంగసాహ్వా నత్యూహా
హంసాః కారండవాః ప్లవాః
తథా పుంస్కోకిలాః క్రౌంచా
విసంజ్ఞా భేజిరే దిశః. 43

తేన శబ్దేన విత్రస్తైః
ఆకాశం పక్షిభిర్వృతమ్
మనుష్యైరావృతా భూమిః
ఉభయం ప్రబభౌ తదా. 44

తతస్తం పురుషవ్యాఘ్రం
యశస్వినమరిందమమ్
ఆసీనం స్థండిలే రామం
దదర్శ సహసా జనః. 45

విగర్హమాణః కైకేయీం
సహితో మంథరామపి
అభిగమ్య జనో రామం
బాష్పపూర్ణముఖోఽభవత్. 46

తాన్ నరాన్ బాష్పపూర్ణాక్షాన్
సమీక్ష్యాథ సుదుఃఖితాన్
పర్యష్వజత ధర్మజ్ఞః
పితృవన్మాతృవచ్చ సః. 47

స తత్ర కాంశ్చిత్ పరిషస్వజే నరాన్
నరాశ్చ కేచిత్తు తమభ్యవాదయన్
చకార సర్వాన్ సవయస్యబాంధవాన్
యథార్హమాసాద్య తదా నృపాత్మజః. 48

స తత్ర తేషాం రుదతాం మహాత్మనాం
భువం చ ఖం చానునినాదయన్ స్వనః
గుహా గిరీణాం చ దిశశ్చ సంతతం
మృదంగఘోషప్రతిమః ప్రశుశ్రువే. 49

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ద్వ్యుత్తరశతతమస్సర్గః *(102)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - త్ర్యుత్తరశతతమస్సర్గః (103)

చిత్రకూటమున కౌసల్య, ఇతర అంతఃపురకాంతలు శ్రీరాముని దర్శించుట

వసిష్ఠః పురతః కృత్వా
దారాన్ దశరథస్య చ
అభిచక్రామ తం దేశం
రామదర్శనతర్షితః. 1

రాజపత్న్యశ్చ గచ్ఛంత్యో
మందం మందాకినీం ప్రతి
దదృశుస్తత్ర తత్తీర్థం
రామలక్ష్మణసేవితమ్. 2

కౌసల్యా బాష్పపూర్ణేన
ముఖేన పరిశుష్యతా
సుమిత్రామబ్రవీద్దీనా
యాశ్చాన్యా రాజయోషితః. 3

ఇదం తేషామనాథానాం
క్లిష్టమక్లిష్టకర్మణామ్
వనే ప్రాక్కేవలం తీర్థం
యే తే నిర్విషయీకృతాః. 4

ఇతః సుమిత్రే! పుత్రస్తే
సదా జలమతంద్రితః
స్వయం హరతి సౌమిత్రిః
మమ పుత్త్రస్య కారణాత్. 5

జఘన్యమపి తే పుత్త్రః
కృతవాన్ నతు గర్హితః
భ్రాతుర్యదర్థసహితం
సర్వం త ద్విహితం గుణైః. 6

అద్యాయమపి తే పుత్త్రః
క్లేశానా మతథోచితః
నీచానర్థసమాచారం
సజ్జం కర్మ ప్రముంచతు. 7

దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు
సా దదర్శ మహీతలే
పితురింగుదిపిణ్యాకం
న్యస్తమాయతలోచనా. 8

తం భూమౌ పితురార్తేన
న్యస్తం రామేణ వీక్ష్య సా
ఉవాచ దేవీ కౌసల్యా
సర్వా దశరథస్త్రియః. 9

ఇదమిక్ష్వాకునాథస్య
రాఘవస్య మహాత్మనః
రాఘవేణ పితుర్దత్తం
పశ్యతైతద్యథావిధి. 10

తస్య దేవసమానస్య
పార్థివస్య మహాత్మనః
నైతదౌపయికం మన్యే
భుక్తభోగస్య భోజనమ్. 11

చతురంతాం మహీం భుక్త్వా
మహేంద్ర సదృశో విభుః
కథ మింగుదిపిణ్యాకం
స భుక్తే వసుధాధిపః. 12

అతో దుఃఖతరం లోకే
న కించిత్ ప్రతిభాతి మా
యత్ర రామః పితుర్దద్యాత్
ఇంగుదిక్షోదమృద్ధిమాన్. 13

రామేణేంగుదిపిణ్యాకం
పితుర్దత్తం సమీక్ష్య మే
కథం దుఃఖేన హృదయం
న స్ఫోటతి సహస్రధా. 14

శ్రుతిస్తు ఖల్వియం సత్యా
లౌకికీ ప్రతిభాతి మా
యదన్నః పురుషో భవతి
తదన్నాస్తస్య దేవతాః. 15

ఏవమార్తాం సపత్న్యస్తా
జగ్మురాశ్వాస్య తాం తదా
దదృశుశ్చాశ్రమే రామం
స్వర్గచ్యుతమివామరమ్. 16

సర్వభోగైః పరిత్యక్తం
రామం సంప్రేక్ష్య మాతరః
ఆర్తా ముముచురశ్రూణి
సస్వరం శోకకర్శితాః. 17

తాసాం రామః సముత్థాయ
జగ్రాహ చరణాన్ శుభాన్
మాతౄణాం మనుజవ్యాఘ్రః
సర్వాసాం సత్యసంగరః. 18

తాః పాణిభిః సుఖస్పర్శైః
మృద్వంగులితలైః శుభైః
ప్రమమార్జు రజః పృష్ఠాత్
రామస్యాయతలోచనాః. 19

సౌమిత్రిరపి తాః సర్వా
మాతౄః సంప్రేక్ష్య దుఃఖితః
అభ్యవాదయతాసక్తం
శనై రామాదనంతరమ్. 20

యథా రామే తథా తస్మిన్
సర్వా వవృతిరే స్త్రియః
వృత్తిం దశరథాజ్జాతే
లక్ష్మణే శుభలక్షణే. 21

సీతాపి చరణాంస్తాసామ్
ఉపసంగృహ్య దుఃఖితా
శ్వశ్రూణామశ్రుపూర్ణాక్షీ
సా బభూవాగ్రతః స్థితా. 22

తాం పరిష్వజ్య దుఃఖార్తా
మాతా దుహితరం యథా
వనవాసకృశాం దీనాం
కౌసల్యా వాక్యమబ్రవీత్. 23

విదేహరాజస్య సుతా
స్నుషా దశరథస్య చ
రామపత్నీ కథం దుఃఖం
సంప్రాప్తా నిర్జనే వనే. 24

పద్మమాతపసంతప్తం
పరిక్లిష్టమివోత్పలమ్
కాంచనం రజసా ధ్వస్తం
క్లిష్టం చంద్రమివాంబుదైః. 25

ముఖం తే ప్రేక్ష్య మాం శోకో
దహత్యగ్నిరివాఽఽశ్రయమ్
భృశం మనసి వైదేహి!
వ్యసనారణిసంభవః. 26

బ్రువంత్యామేవమార్తాయాం
జనన్యాం భరతాగ్రజః
పాదావాసాద్య జగ్రాహ
వసిష్ఠస్య చ రాఘవః. 27

పురోహితస్యాగ్నిసమస్య వై తదా
బృహస్పతేరింద్ర ఇవామరాధిపః
ప్రగృహ్య పాదౌ సుసమృద్ధతేజః
సహైవ తేనోపవివేశ రాఘవః. 28

తతో జఘన్యం సహితైః సమంత్రిభిః
పురప్రధానైశ్చ సహైవ సైనికైః
జనేన ధర్మజ్ఞతమేన ధర్మవాన్
ఉపోపవిష్టో భరత స్తదాఽఽగ్రజమ్. 29

ఉపోపవిష్ట స్తు తదా స వీర్యవాన్
తపస్వివేషేణ సమీక్ష్య రాఘవమ్
శ్రియా జ్వలంతం భరతః కృతాంజలిః
మహేంద్రః ప్రయతః ప్రజాపతిమ్. 30

కిమేష వాక్యం భరతోఽద్య రాఘవం
ప్రణమ్య సత్కృత్య చ సాధు వక్ష్యతి
ఇతీవ తస్యార్యజనస్య తత్త్వతో
బభూవ కౌతూహలముత్తమం తదా. 31

స రాఘవః సత్యధృతి శ్చ లక్ష్మణో
మహానుభావో భరతశ్చ ధార్మికః
వృతాః సుహృద్భిశ్చ విరేజురధ్వరే
యథా సదస్యైః సహితాస్త్రయోగ్నయః32

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్ర్యుత్తరశతతమస్సర్గః (103)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చతురుత్తరశతతమస్సర్గః

అయోధ్యకు విచ్చేసి రాజ్యపాలన చేయుమని శ్రీరాముని ప్రార్థించిన భరతుడు

(104)

తం తు రామః సమాజ్ఞాయ
భ్రాతరం గురువత్సలమ్
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా
ప్రష్టుం సముపచక్రమే. 1

కి మేతదిచ్ఛేయమహం
శ్రోతుం ప్రవ్యాహృతం త్వయా
యస్మాత్త్వమాగతో దేశమ్
ఇమం చీరజటాజినీ. 2

కిన్నిమిత్తమిమం దేశం
కృష్ణాజినజటాధరః
హిత్వా రాజ్యం ప్రవిష్టస్త్వం
తత్సర్వం వక్తుమర్హసి. 3

ఇత్యుక్తః కైకయీపుత్రః
కాకుత్స్థేన మహాత్మనా
ప్రగృహ్య బలవద్భూయః
ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్. 4

ఆర్యం తాతః పరిత్యజ్య
కృత్వా కర్మ సుదుష్కరమ్
గత స్స్వర్గం మహాబాహుః
పుత్రశోకాభిపీడితః. 5

స్త్రియా నియుక్తః కైకేయ్యా
మమ మాత్రా పరంతప1
చకార సుమహత్ పాపమ్
ఇదమాత్మయశోహరమ్. 6

సా రాజ్యఫలమప్రాప్య
విధవా శోకకర్శితా
పతిష్యతి మహాఘోరే
నిరయే జననీ మమ. 7

తస్య మే దాసభూతస్య
ప్రసాదం కర్తుమర్హసి
అభిషించస్వ చాద్యైవ
రాజ్యేన మఘవానివ. 8

ఇమాః ప్రకృతయః సర్వా
విధవా మాతరశ్చ యాః
త్వత్సకాశమనుప్రాప్తాః
ప్రసాదం కర్తుమర్హసి. 9

తదానుపూర్వ్యా యుక్తం చ
యుక్తం చాత్మని మానద!
రాజ్యం ప్రాప్నుహి ధర్మేణ
సకామాన్ సుహృదః కురు. 10

భవత్త్వవిధవా భూమిః
సమగ్రా పతినా త్వయా
శశినా విమలేనేవ
శారదీ రజనీ యథా. 11

ఏభిశ్చ సచివైః సార్ధం
శిరసా యాచితో మయా
భ్రాతుః శిష్యస్య దాసస్య
ప్రసాదం కర్తుమర్హసి. 12

తదిదం శాశ్వతం పిత్ర్యం
సర్వం ప్రకృతిమండలమ్
పూజితం పురుషవ్యాఘ్ర
నాతిక్రమితుమర్హసి. 13

ఏవముక్త్వా మహాబాహుః
సబాష్పః కైకయీసుతః
రామస్య శిరసా పాదౌ
జగ్రాహ విధివత్ పునః. 14

తం మత్తమివ మాతంగం
నిఃశ్వసంతం పునః పునః
భ్రాతరం భరతం రామః
పరిష్వజ్యేదమబ్రవీత్. 15

కులీనః సత్త్వసంపన్నః
తేజస్వీ చరితవ్రతః
రాజ్యహేతోః కథం పాపమ్
ఆచరేత్ త్వద్విధో జనః. 16

న దోషం త్వయి పశ్యామి
సూక్ష్మమప్యరిసూదన
న చాపి జననీం బాల్యాత్
త్వం విగర్హితుమర్హసి. 17

కామకారో మహాప్రాజ్ఞ!
గురూణాం సర్వదాఽనఘ
ఉపపన్నేషు దారేషు
పుత్రేషు చ విధీయతే. 18

వయమస్య యథా లోకే
సంఖ్యాతాః సౌమ్య సాధుభిః
భార్యాః పుత్రాశ్చ శిష్యాశ్చ
త్వమనుజ్ఞాతుమర్హసి. 19

వనే వా చీరవసనం
సౌమ్య కృష్ణాజినాంబరమ్
రాజ్యే వాఽపి మహారాజో
మాం వాసయితుమీశ్వరః. 20

యావత్ పితరి ధర్మజ్ఞే
గౌరవం లోకసత్కృతమ్
తావద్ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠ
జనన్యామపి గౌరవమ్. 21

ఏతాభ్యాం ధర్మశీలాభ్యాం
వనం గచ్ఛేతి రాఘవ!
మాతాపితృభ్యాముక్తోఽహం
కథమన్యత్ సమాచరే 22

త్వయా రాజ్యమయోధ్యాయాం
ప్రాప్తవ్యం లోకసత్కృతమ్
వస్తవ్యం దండకారణ్యే
మయా వల్కలవాససా. 23

ఏవం కృత్వా మహారాజో
విభాగం లోకసన్నిధౌ
వ్యాదిశ్య చ మహాతేజా
దివం దశరథో గతః. 24

స చ ప్రమాణం ధర్మాత్మా
రాజా లోకగురుస్తవ
పిత్రా దత్తం యథాభాగమ్
ఉపభోక్తుం త్వమర్హసి. 25

చతుర్దశ సమాః సౌమ్య
దండకారణ్యమాశ్రితః
ఉపభోక్ష్యే త్వహం దత్తం
భాగం పిత్రా మహాత్మనా. 26

యదబ్రవీన్మాం నరలోకసత్కృతః
పితా మహాత్మా విబుధాధిపోపమః
తదేవ మన్యే పరమాత్మనో హితం
న సర్వలోకేశ్వర భావమప్యయమ్. 27

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే చతురుత్తరశతతమస్సర్గః (104)

శ్రీరామ నామం
మరువాం
మరువాం

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచోత్తరశతతమస్సర్గః (105)

తండ్రి ఆజ్ఞ శిరోధార్యమని భరతునికి శ్రీరాముని ఉద్బోధ

తతః పురుషసింహానాం
వృతానాం తైః సుహృద్గణైః
శోచతామేవ రజనీ
దుఃఖేన వ్యత్యవర్తత. 1

రజన్యాం సుప్రభాతాయాం
భ్రాతరస్తే సుహృద్వృతాః
మందాకిన్యాం హుతం జప్యం
కృత్వా రామముపాగమన్. 2

తూష్ణీం తే సముపాసీనా
న కశ్చిత్ కించిదబ్రవీత్
భరతస్తు సుహృన్మధ్యే
రామం వచనమబ్రవీత్. 3

సాంత్వితా మామికా మాతా
దత్తం రాజ్యమిదం మమ
తద్దదామి తవైవాహం
భుంక్ష్వ రాజ్యమకంటకమ్. 4

మహతేవాఽంబువేగేన
భిన్నః సేతుర్జలాగమే
దురావారం త్వదన్యేన
రాజ్యఖండమిదం మహత్. 5

గతిం ఖర ఇవాశ్వస్య
తార్క్ష్యస్యేవ పతత్రిణః
అనుగంతుం న శక్తిర్మే
గతిం తవ మహీపతే. 6

సుజీవం నిత్యశస్తస్య
యః పరైరుపజీవ్యతే
రామ తేన తు దుర్జీవం
యః పరానుపజీవతి. 7

యథా తు రోపితో వృక్షః
పురుషేణ వివర్ధితః
హ్రస్వకేణ దురారోహో
రూఢస్కంధో మహాద్రుమః. 8

స యదా పుష్పితో భూత్వా
ఫలాని న విదర్శయేత్
స తాం నానుభవేత్ ప్రీతిం
యస్య హేతోః ప్రరోపితః. 9

ఏషోపమా మహాబాహో!
తమర్థం వేత్తు మర్హసి
యది త్వమస్మాన్ ఋషభో
భర్తా భృత్యాన్ న శాధి హి. 10

శ్రేణయస్త్వాం మహారాజ!
పశ్యస్త్వగ్ర్యాశ్చ సర్వశః
ప్రతపంతమివాదిత్యం
రాజ్యే స్థిత మరిందమమ్. 11

తవానుయానే కాకుత్స్థ
మత్తా నర్దంతు కుంజరాః
అంతఃపురగతా నార్యో
నన్దంతు సుసమాహితాః. 12

తస్య సాధ్విత్యమన్యంత
నాగరా వివిధా జనాః
భరతస్య వచః శ్రుత్వా
రామం ప్రత్యనుయాచతః. 13

తమేవం దుఃఖితం ప్రేక్ష్య
విలపంతం యశస్వినమ్
రామః కృతాత్మా భరతం
సమాశ్వాసయదాత్మవాన్. 14

నాఽత్మనః కామకారోఽస్తి
పురుషోఽయమనీశ్వరః
ఇతశ్చేతరతశ్చైనం
కృతాంతః పరికర్షతి. 15

సర్వే క్షయాంతాః నిచయాః
పతనాంతాః సముచ్ఛ్రయాః
సంయోగా విప్రయోగాంతా
మరణాంతం చ జీవితమ్. 16

యథా ఫలానాం పక్వానాం
నాన్యత్ర పతనాద్భయమ్
ఏవం నరస్య జాతస్య
నాన్యత్ర మరణాద్భయమ్. 17

యథాఽగారం దృఢస్థూణం
జీర్ణం భూత్వాఽవసీదతి
తథైవ సీదంతి నరా
జరామృత్యువశం గతాః. 18

అత్యేతి రజనీ యాతు
సా న ప్రతినివర్తతే
యాత్యేవ యమునా పూర్ణా
సముద్రముదకాకులమ్. 19

అహోరాత్రాణి గచ్ఛంతి
సర్వేషాం ప్రాణినామిహ
అయూంషి క్షపయంత్యాశు
గ్రీష్మే జలమివాంశవః. 20

ఆత్మానమనుశోచ త్వం
కిమన్యమనుశోచసి
ఆయుస్తే హీయతే యస్య
స్థితస్య చ గతస్య చ. 21

సహైవ మృత్యుర్వ్రజతి
సహ మృత్యుర్నిషీదతి
గత్వాసుదీర్ఘమధ్వానం
సహమృత్యుర్నివర్తతే. 22

గాత్రేషు వలయః ప్రాప్తాః
శ్వేతాశ్చైవ శిరోరుహాః
జరయా పురుషో జీర్ణః
కిం హి కృత్వా ప్రభావయేత్. 23

నందంత్యుదిత ఆదిత్యే
నందంత్యస్తమితే రవౌ
ఆత్మనో నావబుధ్యంతే
మనుష్యా జీవితక్షయమ్. 24

హృష్యంత్యృతుముఖం దృష్ట్వా
నవం నవమిహాగతమ్
ఋతూనాం పరివర్తేన
ప్రాణినాం ప్రాణసంక్షయః. 25

యథా కాష్ఠం చ కాష్ఠం చ
సమేయాతాం మహార్ణవే
సమేత్య చ వ్యపేయాతాం
కాలమాసాద్య కంచన. 26

ఏవం భార్యాశ్చ పుత్రాశ్చ
జ్ఞాతయశ్చ ధనాని చ
సమేత్య వ్యవధావంతి
ధ్రువో హ్యేషాం వినాభవః. 27

నాత్ర కశ్చిద్యథాభావం
ప్రాణీ సమభివర్తతే
తేన తస్మిన్ న సామర్థ్యం
ప్రేతస్యాస్త్యనుశోచతః. 28

యథా హి సార్థం గచ్ఛంతం
బ్రూయాత్ కశ్చిత్ పథి స్థితః
అహమప్యాగమిష్యామి
పృష్ఠతో భవతా మితి. 29

ఏవం పూర్వైర్గతో మార్గః
పితృపైతామహో ధ్రువః
తమాపన్నః కథం శోచేత్
యస్య నాస్తి వ్యతిక్రమః. 30

వయసః పతమానస్య
స్రోతసో వాఽనివర్తినః
ఆత్మా సుఖే నియోక్తవ్యః
సుఖభాజః ప్రజాః స్మృతాః. 31

ధర్మాత్మా సశుభైః కృత్స్నైః
క్రతుభిశ్చాప్తదక్షిణైః
ధూతపాపో గతః స్వర్గం
పితా నః పృథివీపతిః. 32

భృత్యానాం భరణాత్ సమ్యక్
ప్రజానాం పరిపాలనాత్
అర్థాదానాచ్చ ధర్మేణ
పితా నః త్రిదివం గతః. 33

కర్మభి స్తు శుభైరిష్టైః
క్రతుభిశ్చాప్తదక్షిణైః
స్వర్గం దశరథః ప్రాప్తః
పితా నః పృథివీపతిః. 34

ఇష్ట్వా బహువిధైర్యజ్ఞైః
భోగాంశ్చావాప్య పుష్కలాన్
ఉత్తమం చాయురాసాద్య
స్వర్గతః పృథివీపతిః. 35

ఆయురుత్తమమాసాద్య
భోగానపి చ రాఘవః
స న శోచ్యః పితా తాత!
స్వర్గతః సత్కృతః సతామ్. 36

స జీర్ణం మానుషం దేహం
పరిత్యజ్య పితా హి నః
దైవీమ్ ఋద్ధిమనుప్రాప్తో
బ్రహ్మలోకవిహారిణీమ్. 37

తం తు నైవంవిధః కశ్చిత్
ప్రాజ్ఞః శోచితుమర్హతి
తద్విధో మద్విధశ్చాపి
శ్రుతవాన్ బుద్ధిమత్తరః. 38

ఏతే బహువిధాః శోకా
విలాపరుదితే తథా
వర్జనీయా హి ధీరేణ
సర్వావస్థాసు ధీమతా. 39

స స్వస్థో భవ మా శోచీః
యాత్వా చాఽఽవసతాం పురీమ్
తథా పిత్రా నియుక్తోఽసి
వశినా వదతాం వర. 40

యత్రాహమపి తేనైవ
నియుక్తః పుణ్యకర్మణా
తత్రైవాహం కరిష్యామి
పితురార్యస్య శాసనమ్. 41

న మయా శాసనం తస్య
త్యక్తుం న్యాయ్య మరిందమ
తత్ త్వయాపి సదా మాన్యం
స వై బంధుః స నః పితా. 42

తద్వచః పితురేవాహం
సమ్మతం ధర్మచారిణామ్
కర్మణా పాలయిష్యామి
వనవాసేన రాఘవ. 43

ధార్మికేణానృశంసేన
నరేణ గురువర్తినా
భవితవ్యం నరవ్యాఘ్ర!
పరలోకం జిగీషతా. 44

ఆత్మానమనుతిష్ఠ త్వం
స్వభావేన నరర్షభ
నిశామ్యతు శుభం వృత్తం
పితుర్దశరథస్య నః. 45

ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మహాత్మా
పితుర్నిదేశ ప్రతిపాలనార్థమ్
యవీయసం భ్రాతరమర్థవచ్చ
ప్రభుర్ముహూర్తాద్విరరామ రామః. 46

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయ ఆదికావ్యే అయోధ్యాకాండే పంచోత్తరశతతమస్సర్గః105

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షడుత్తరశతతమస్సర్గః (106)

అయోధ్య విచ్చేయుమని పరిపరి విధముల భరతుని విన్నపము

ఏవముక్త్వా తు విరతే
రామే వచనమర్థవత్
తతో మందాకినీతీరే
రామం ప్రకృతివత్సలమ్
ఉవాచ భరత శ్చిత్రం
ధార్మికో ధార్మికం వచః. 1

కో హి స్యాదీదృశో లోకే
యాదృశస్త్వమరిందమ
న త్వాం ప్రవ్యథయేద్దుఃఖం
ప్రీతిర్వా నప్రహర్షయేత్. 2

సమ్మతశ్చాసి వృద్ధానాం
తాంశ్చ పృచ్ఛసి సంశయాన్. 3

యథామృతస్తథా జీవన్
యథాఽ సతి తథా సతి
యస్యైష బుద్ధిలాభః స్యాత్
పరితప్యేత కేన సః. 4

పరావరజ్ఞో యశ్చ స్యాత్
తథా త్వం మనుజాధిప
స ఏవం వ్యసనం ప్రాప్య
న విషీదితుమర్హతి. 5

అమరోపమసత్త్వస్త్వం
మహాత్మా సత్యసంగరః
సర్వజ్ఞః సర్వదర్శీ చ
బుద్ధిమాంశ్చాసి రాఘవ!. 6

న త్వామేవం గుణైర్యుక్తం
ప్రభవాభవకోవిదమ్
అవిషహ్యతమం దుఃఖమ్
ఆసాదయితుమర్హతి. 7

ప్రోషితే మయి యత్ పాపం
మాత్రా మత్కారణాత్ కృతమ్
క్షుద్రయా తదనిష్టం మే
ప్రసీదతు భవాన్ మమ. 8

ధర్మబంధేన బద్ధోఽస్మి
తేనేమాం నేహ మాతరమ్
హన్మి తీవ్రేణ దండేన
దండార్హాం పాపకారిణీమ్. 9

కథం దశరథా జ్జాతః
శుద్ధాభిజనకర్మణః
జానన్ ధర్మమధర్మిష్ఠం
కుర్యాం కర్మ జుగుప్సితమ్. 10

గురుః క్రియావాన్ వృద్ధశ్చ
రాజా ప్రేతః పితేతిచ
తాతం న పరిగర్హేయం
దైవతం చేతి సంసది. 11

కో హి ధర్మార్థయోర్హీనమ్
ఈదృశం కర్మ కిల్బిషమ్
స్త్రియాః ప్రియం చికీర్షుస్సన్
కుర్యాద్ధర్మజ్ఞ! ధర్మవిత్. 12

అంతకాలే హి భూతాని
ముహ్యంతీతి పురా శ్రుతిః
రాజ్ఞైవం కుర్వతా లోకే
ప్రత్యక్షం సా శ్రుతిః కృతా. 13

సాధ్వర్థమభిసంధాయ
క్రోధాన్మోహాచ్చ సాహసాత్
తాతస్య యదతిక్రాంతం
ప్రత్యాహరతు తద్భవాన్. 14

పితుర్హి సమతిక్రాంతం
పుత్రో యః సాధు మన్యతే
తదపత్యం మతం లోకే
విపరీతమతోఽ న్యథా. 15

తదపత్యం భవానస్తు
మా భవాన్ దుష్కృతం పితుః
అభిపత్తా కృతం కర్మ
లోకే ధీరవిగర్హితమ్. 16

కైకేయీం మాం చ తాతం చ
సుహృదో బాన్ధవాంశ్చ నః
పౌరజానపదాన్ సర్వాన్
త్రాతు సర్వమిదం భవాన్. 17

క్వ చారణ్యం క్వ చ క్షాత్రం
క్వ జటాః క్వ చ పాలనమ్
ఈదృశం వ్యాహతం కర్మ
న భవాన్ కర్తుమర్హతి. 18

ఏష హి ప్రథమో ధర్మః
క్షత్రియస్యాభిషేచనమ్
యేన శక్యం మహాప్రాజ్ఞ!
ప్రజానాం పరిపాలనమ్. 19

కశ్చ ప్రత్యక్షముత్సృజ్య
సంశయస్థ మలక్షణమ్
ఆయతిస్థం చరే ద్ధర్మం
క్షత్రబంధురనిశ్చితమ్. 20

అథ క్లేశజమేవ త్వం
ధర్మం చరితు మిచ్ఛసి
ధర్మేణ చతురో వర్ణాన్
పాలయన్ క్లేశ మాప్నుహి. 21

చతుర్ణామాశ్రమాణాం హి
గార్హ స్థ్యం శ్రేష్ఠ మాశ్రమమ్
ప్రాహుర్ధర్మజ్ఞ! ధర్మజ్ఞాః
తం కథం త్యక్తు మర్హసి. 22

శ్రుతేన బాలః స్థానేన
జన్మనా భవతో హ్యహమ్
స కథం పాలయిష్యామి
భూమిం భవతి తిష్ఠతి. 23

హీనబుద్ధిగుణో బాలో
హీనః స్థానేన చాప్యహమ్
భవతా చ వినాభూతో
న వర్తయితుముత్సహే. 24

ఇదం నిఖిల మవ్యగ్రం
రాజ్యం పిత్ర్యమకంటకమ్
అనుశాధి స్వధర్మేణ
ధర్మజ్ఞ! సహబాంధవైః. 25

ఇహైవ త్వాఽభిషించంతు
సర్వాః ప్రకృతయః సహ
ఋత్విజః సవసిష్ఠాశ్చ
మంత్రవన్మంత్రకోవిదాః. 26

అభిషిక్తస్త్వమస్మాభిః
అయోధ్యాం పాలనే వ్రజ
విజిత్య తరసా లోకాన్
మరుద్భిరివ వాసవః. 27

ఋణాని త్రీణ్యపాకుర్వన్
దుర్హృదః సాధు నిర్దహన్
సుహృదస్తర్పయన్ కామైః
త్వమేవాత్రానుశాధి మామ్. 28

అద్యాఽర్య ముదితాః సంతు
సుహృదస్త్వేఽభిషేచనే
అద్య భీతాః పలాయంతాం
దుర్హృదస్తే దిశో దశ. 29

ఆక్రోశం మమ మాతుశ్చ
ప్రమృజ్య పురుషర్షభ
అద్య తత్ర భవంతం చ
పితరం రక్ష కిల్బిషాత్. 30

శిరసా త్వాఽభియాచేఽహం
కురుష్వ కరుణాం మయి
బాంధవేషు చ సర్వేషు
భూతేష్వివ మహేశ్వరః. 31

అథైతత్ పృష్ఠతః కృత్వా
వనమేవ భవానితః
గమిష్యతి గమిష్యామి
భవతా సార్ధమప్యహమ్. 32

తథాహి రామో భరతేన తామ్యతా
ప్రసాద్యమానః శిరసా మహీపతిః
నచైవ చక్రే గమనాయ సత్త్వవాన్
మతిం పితుస్తద్వచనే ప్రతిష్ఠితః. 33

తదద్భుతం స్థైర్యమవేక్ష్య రాఘవే
సమం జనో హర్షమవాప దుఃఖితః
న యాత్యయోధ్యామితి దుఃఖితోఽభవత్
స్థిరప్రతిజ్ఞత్వమవేక్ష్య హర్షితః. 34

తమృత్విజో నైగమయూథవల్లభాః తథా బ్రువాణం భరతం ప్రతుష్టువుః
తదా విసంజ్ఞాశ్రుకలాశ్చ మాతరః ప్రణమ్య రామం చ యయాచిరే సహ. 35

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే షడుత్తరశతతమస్సర్గః *(106)*

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తోత్తరశతతమస్సర్గః (107)

రాజ్యపాలన గావింపుమని భరతునితో పలికిన శ్రీరాముడు

పునరేవం బ్రువాణం తం
భరతం లక్ష్మణాగ్రజః
ప్రత్యువాచ తతః శ్రీమాన్
జ్ఞాతిమధ్యేఽభిసత్కృతః. 1

ఉపపన్నమిదం వాక్యం
యత్ త్వమేవమభాషథాః
జాతః పుత్త్రో దశరథాత్
కైకేయ్యాం రాజసత్తమాత్. 2

పురా భ్రాతః పితా నః స
మాతరం తే సముద్వహన్
మాతామహే సమాశ్రౌషీత్
రాజ్యశుల్కమనుత్తమమ్. 3

దైవాసురే చ సంగ్రామే
జనన్యై తవ పార్థివః
సంప్రహృష్టో దదౌ రాజా
వరమారాధితః ప్రభుః. 4

తతః సా సంప్రతిశ్రావ్య
తవ మాతా యశస్వినీ
అయాచత నరశ్రేష్ఠం
ద్వౌ వరౌ వరవర్ణినీ. 5

తవ రాజ్యం నరవ్యాఘ్ర
మమ ప్రవ్రాజనం తథా
తౌ చ రాజా తదా తస్యై
నియుక్తః ప్రదదౌ వరౌ. 6

తేన పిత్రాఽహమప్యత్ర
నియుక్తః పురుషర్షభ
చతుర్దశ వనే వాసం
వర్షాణి వరదానికమ్. 7

సోఽహం వనమిదం ప్రాప్తో
నిర్జనం లక్ష్మణాన్వితః
సీతయా చాప్రతిద్వంద్వః
సత్యవాదే స్థితః పితుః. 8

భవానపి తథేత్యేవ
పితరం సత్యవాదినమ్
కర్తుమర్హతి రాజేంద్ర
క్షిప్రమేవాభిషేచనాత్. 9

ఋణాన్మోచయ రాజానం
మత్కృతే భరత ప్రభుమ్
పితరం చాపి ధర్మజ్ఞం
మాతరం చాభినందయ. 10

శ్రూయతే హి పురా తాత
శ్రుతిర్గీతా యశస్వినా
గయేన యజమానేన
గయేష్వేవ పితౄన్ ప్రతి. 11

పున్నామ్నో నరకాద్యస్మాత్
పితరం త్రాయతే సుతః
తస్మాత్ పుత్ర ఇతి ప్రోక్తః
పితౄన్యత్పాతి వా సుతః. 12

ఏష్టవ్యా బహవః పుత్రా
గుణవంతో బహుశ్రుతాః
తేషాం వై సమవేతానామ్
అపి కశ్చిద్గయాం వ్రజేత్. 13

ఏవం రాజర్షయః సర్వే
ప్రతీతా రాజనందన
తస్మాత్ త్రాహి నరశ్రేష్ఠ
పితరం నరకాత్ ప్రభో. 14

అయోధ్యాం గచ్ఛ భరత
ప్రకృతీరనురంజయ
శత్రుఘ్నసహితో వీర
సహ సర్వైర్ద్విజాతిభిః. 15

ప్రవేక్ష్యే దండకారణ్యమ్
అహమప్యవిలంబయన్
ఆభ్యాంతు సహితో రాజన్
వైదేహ్యా లక్ష్మణేన చ. 16

త్వం రాజాభరత భవ స్వయం నరాణాం
వన్యానామపి రాజరాణ్మృగాణామ్
గచ్ఛ త్వం పురవరమద్య సంప్రహృష్టః
సంహృష్టస్త్వహ మపి దండకాన్ ప్రవేక్ష్యే 17

ఛాయాం తే దినకరభాః ప్రబాధమానాం
వర్షత్రం భరత కరోతు మూర్ధ్ని శీతామ్
ఏతేషామహమపి కాననద్రుమాణాం
ఛాయాం తామతిశయినీం సుఖీశ్రయిష్యే 18

శత్రుఘ్నః కుశలమతిస్తు తే సహాయః
సౌమిత్రిర్మమ విదితః ప్రధానమిత్రమ్
చత్వారస్తనయవరా వయం నరేంద్రం
సత్యస్థం భరత చరామ మా విషీదమ్. 19

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే సప్తోత్తరశతతమస్సర్గః (107)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అష్టోత్తరశతతమస్సర్గః (108)

రాజ్యపాలన చేయుమని శ్రీరామునితో పలికిన జాబాలి

ఆశ్వాసయంతం భరతం
జాబాలిర్బ్రాహ్మణోత్తమః
ఉవాచ రామం ధర్మజ్ఞం
ధర్మాపేతమిదం వచః. 1

సాధు రాఘవ మాభూత్ తే
బుద్ధిరేవం నిరర్థికా
ప్రాకృతస్య నరస్యేవ
హ్యార్యబుద్ధేర్మనస్వినః. 2

కః కస్య పురుషో బంధుః
కిమాప్యం కస్య కేనచిత్
యదేకో జాయతే జంతుః
ఏక ఏవ వినశ్యతి. 3

తస్మాన్మాతా పితా చేతి
రామ సజ్జేత యో నరః
ఉన్మత్త ఇవ స జ్ఞేయో
నాస్తి కశ్చిద్ధి కస్యచిత్. 4

యథా గ్రామాంతరం గచ్ఛన్
నరః కశ్చిత్ క్వచిద్వసేత్
ఉత్సృజ్య చ తమావాసం
ప్రతిష్ఠేతాపరేఽహని. 5

ఏవమేవ మనుష్యాణాం
పితా మాతా గృహం వసు
అవాసమాత్రం కాకుత్స్థ
సజ్జంతే నాత్ర సజ్జనాః. 6

పిత్ర్యం రాజ్యం పరిత్యజ్య
స నార్హసి నరోత్తమ
ఆస్థాతుం కాపథం దుఃఖం
విషమం బహుకంటకమ్. 7

సమృద్ధాయామయోధ్యాయామ్
ఆత్మానమభిషేచయ
ఏకవేణీధరా హి త్వాం
నగరీ సంప్రతీక్షతే. 8

రాజభోగాననుభవన్
మహార్హాన్ పార్థివాత్మజ
విహర త్వమయోధ్యాయాం
యథా శక్రః త్రివిష్టపే. 9

న తే కశ్చిద్దశరథః
త్వం చ తస్య న కశ్చన
అన్యో రాజా త్వమన్యస్స
తస్మాత్ కురు యదుచ్యతే. 10

బీజమాత్రం పితా జంతో
శుక్లం రుధిరమేవ చ
సంయుక్తమ్ ఋతుమన్మాత్రా
పురుషస్యేహ జన్మ తత్. 11

గతః స నృపతిస్తత్ర
గంతవ్యం యత్ర తేన వై
ప్రవృత్తిరేషా మర్త్యానాం
త్వం తు మిథ్యా విహన్యసే. 12

అర్థధర్మపరా యే యే
తాంస్తాన్ శోచామి నేతరాన్
తే హి దుఃఖమిహ ప్రాప్య
వినాశం ప్రేత్య భేజిరే. 13

అష్టకా పితృదైవత్యమ్
ఇత్యయం ప్రసృతో జనః
అన్నస్యోపద్రవం పశ్య
మృతో హి కిమశిష్యతి. 14

యది భుక్తమిహాన్యేన
దేహమన్యస్య గచ్ఛతి
దద్యాత్ ప్రవసత శ్రాద్ధం
న తత్ పథ్యశనం భవేత్. 15

దానసంవననా హ్యేతే
గ్రంథా మేధావిభిః కృతాః
యజస్వ దేహి దీక్షస్వ
తపః తప్యస్వ సంత్యజ. 16

స నాస్తి పరమిత్యేవ
కురు బుద్ధిం మహామతే
ప్రత్యక్షం యత్తదాతిష్ఠ
పరోక్షం పృష్ఠతః కురు. 17

సతాం బుద్ధిం పురస్కృత్య
సర్వలోకనిదర్శినీమ్
రాజ్యం త్వం ప్రతిగృహ్ణీష్వ
భరతేన ప్రసాదితః. 18

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే అష్టోత్తరశతతమస్సర్గః (108)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - నవోత్తరశతతమస్సర్గః (109)

సత్యము యొక్క వైశిష్ట్యమును జాబాలికి తెలిపిన శ్రీరాముడు

జాబాలేస్తు వచః శ్రుత్వా
రామః సత్యాత్మనాం వరః
ఉవాచ పరయా భక్త్యా
స్వబుద్ధ్యా చావిపన్నయా. 1

భవాన్ మే ప్రియకామార్థం
వచనం యదిహోక్తవాన్
అకార్యం కార్యసంకాశమ్
అపథ్యం పథ్యసమ్మితమ్. 2

నిర్మర్యాదస్తు పురుషః
పాపాచారసమన్వితః
మానం న లభతే సత్సు
భిన్నచారిత్రదర్శనః. 3

కులీనమకులీనం వా
వీరం పురుషమానినమ్
చారిత్రమేవ వ్యాఖ్యాతి
శుచిం వా యది వాఽశుచిమ్. 4

అనార్యస్త్వార్యసంకాశః
శౌచాద్ధీనస్తథా శుచిః
లక్షణ్యవదలక్షణ్యో
దుశ్శీలః శీలవానివ. 5

అధర్మం ధర్మవేశేణ
యదీమం లోకసంకరమ్
అభిపత్స్యే శుభం హిత్వా
క్రియావిధివివర్జితమ్. 6

కశ్చేతయానః పురుషః
కార్యాకార్యవిచక్షణః
బహుమంస్యతి మాం లోకే
దుర్వృత్తం లోకదూషణమ్. 7

కస్య దాస్యామ్యహం వృత్తం
కేన వా స్వర్గమాప్నుయామ్
అనయా వర్తమానో హి
వృత్త్యా హీనప్రతిజ్ఞయా. 8

కామవృత్త స్త్వయం లోకః
కృత్స్నః సముపవర్తతే
యద్వృత్తాః సంతి రాజానః
తద్వృత్తాః సంతి హి ప్రజాః. 9

సత్యమేవానృశంసం చ
రాజవృత్తం సనాతనమ్
తస్మాత్ సత్యాత్మకం రాజ్యం
సత్యే లోకః ప్రతిష్ఠితః. 10

ఋషయశ్చైవ దేవాశ్చ
సత్యమేవ హి మేనిరే
సత్యవాదీ హి లోకేఽస్మిన్
పరమం గచ్ఛతి క్షయమ్. 11

ఉద్విజంతే యథా సర్పాన్
నరాదనృతవాదినః
ధర్మః సత్యం పరో లోకే
మూలం స్వర్గస్య చోచ్యతే. 12

సత్యమేవేశ్వరో లోకే
సత్యం పద్మాశ్రితా సదా
సత్యమూలాని సర్వాణి
సత్యాన్నాస్తి పరం పదమ్. 13

దత్తమిష్టం హుతం చైవ
తప్తాని చ తపాంసి చ
వేదాః సత్యప్రతిష్ఠానాః
తస్మాత్ సత్యపరో భవేత్. 14

ఏకః పాలయతే లోకమ్
ఏకః పాలయతే కులమ్
మజ్జత్యేకో హి నిరయ
ఏకః స్వర్గే మహీయతే. 15

సోఽహం పితుర్నియోగం తు
కిమర్థం నానుపాలయే
సత్యప్రతిశ్రవః సత్యం
సత్యేన సమయీకృతః. 16

నైవ లోభాన్న మోహాద్వా
న హ్యజ్ఞానాత్ తమోఽన్వితః.
సేతుం సత్యస్య భేత్స్యామి
గురోః సత్యప్రతిశ్రవః. 17

అసత్యసంధ్యస్య సతః
చలస్యాస్థిరచేతసః
నైవ దేవా న పితరః
ప్రతీచ్ఛంతీతి నః శ్రుతమ్. 18

ప్రత్యగాత్మమిమం ధర్మం
సత్యం పశ్యామ్యహం స్వయమ్
భారః సత్పురుషాచీర్ణః
తదర్థమభిమన్యతే. 19

క్షాత్రం ధర్మమహం త్యక్ష్యే
హ్యధర్మం ధర్మసంహితమ్
క్షుద్రైర్నృశంసైర్లుబ్ధైశ్చ
సేవితం పాపకర్మభిః. 20

కాయేన కురుతే పాపం
మనసా సంప్రధార్య చ
అనృతం జిహ్వయా చాహ
త్రివిధం కర్మపాతకమ్. 21

భూమిః కీర్తిర్యశో లక్ష్మీః
పురుషం ప్రార్థయంతిహి
స్వర్గస్థం చానుపశ్యంతి
సత్యమేవ భజేత తత్. 22

శ్రేష్ఠం హ్యనార్యమేవ స్యాత్
యద్భవానవధార్య మామ్
ఆహ యుక్తి కరై ర్వాక్యైః
ఇదం భద్రం కురుష్వ హ. 23

కథం హ్యహం ప్రతిజ్ఞాయ
వనవాసమిమం గురౌ
భరతస్య కరిష్యామి
వచో హిత్వా గురోర్వచః. 24

స్థిరా మయా ప్రతిజ్ఞాతా
ప్రతిజ్ఞా గురుసన్నిధౌ
ప్రహృష్యమాణా సా దేవీ
కైకేయీ చాభవత్ తదా. 25

వనవాసం వసన్నేవం
శుచిర్నియతభోజనః
మూలైః పుష్పైః ఫలైః పుణ్యైః
పితౄన్ దేవాంశ్చ తర్పయన్. 26

సంతుష్టపంచవర్గోఽహం
లోకయాత్రాం ప్రవర్తయే
అకుహః శ్రద్ధధానస్సన్
కార్యాకార్యవిచక్షణః. 27

కర్మభూమిమిమాం ప్రాప్య
కర్తవ్యం కర్మ యచ్ఛుభమ్
అగ్నిర్వాయుశ్చ సోమశ్చ
కర్మణాం ఫలభాగినః. 28

శతం క్రతూనామాహృత్య
దేవరాట్ త్రిదివం గతః
తపాంస్యుగ్రాణి చాస్థాయ
దివం యాతా మహర్షయః. 29

అమృష్యమాణః పునరుగ్రతేజా
నిశమ్య తం నాస్తికవాక్యహేతుమ్
అథాబ్రవీత్ తం నృపతేస్తనూజో
విగర్హమాణో వచనాని తస్య. 30

సత్యం చ ధర్మం చ పరాక్రమం
భూతానుకంపాం ప్రియవాదితాం చ
ద్విజాతిదేవాతిథిపూజనం చ
పంథానమాహుః త్రిదివస్య సంతః. 31

తేనైవమాజ్ఞాయ యథావదర్థమ్
ఏకోదయం సంప్రతిపద్య విప్రాః
ధర్మం చరంతః సకలం యథావత్
కాంక్షంతి లోకాగమమప్రమత్తాః. 32

నిందామ్యహం కర్మ పితుః కృతం తత్
యస్త్వామగృహ్ణా ద్విషమస్థబుద్ధిమ్
బుద్ధ్యాఽనయైవంవిధయా చరంతం
సునాస్తికం ధర్మపథాదపేతమ్. 33

యథా హి చోరః స తథా హి బుద్ధః
తథాగతం నాస్తికమత్ర విద్ధి
తస్మాద్ధి యః శంక్యతమః ప్రజానామ్
న నాస్తికేనాభిముఖో బుధః స్యాత్. 34

త్వత్తో జనాః పూర్వతరే వరాశ్చ
శుభాని కర్మాణి బహూని చక్రుః
జిత్వా సదేమం చ పరం చ లోకం
తస్మాద్ద్విజాః స్వస్తి హుతం కృతం చ35

ధర్మే రతాః సత్పురుషైః సమేతాః
తేజస్వినో దానగుణప్రధానాః
అహింసకా వీతమలాశ్చ లోకే
భవంతి పూజ్యా మునయః ప్రధానాః36

ఇతి బ్రువంతం వచనం సరోషం
రామం మహాత్మానమదీనసత్త్వమ్
ఉవాచ తథ్యం పునరాస్తికం చ
సత్యం వచః సానునయం చ విప్రః. 37

న నాస్తికానాం వచనం బ్రవీమ్యహం
న నాస్తికోఽహం న చ నాస్తి కించన
సమీక్ష్య కాలం పునరాస్తికోఽభవం
భవేయ కాలే పునరేవ నాస్తికః. 38

న చాపి కాలోఽయముపాగతశ్శనైః
యథా మయా నాస్తికవాగుదీరితా
నివర్తనార్థం తవ రామ కారణాత్
ప్రసాదనార్థం చ మయైతదీరితమ్. 39

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే నవోత్తరశతతమస్సర్గః (109)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - దశోత్తరశతతమస్సర్గః (110)

శ్రీరాముని వంశముగురించి తెలిపి రాజ్యపాలన చేయుమని శ్రీరాముని కోరిన వసిష్ఠుడు

క్రుద్ధమాజ్ఞాయ రామం
తు వసిష్ఠః ప్రత్యువాచ
జాబాలిరపి జానీతే
లోకస్యాస్య గతాగతిమ్. 1

నివర్తయితుకామస్తు
త్వామేతద్వాక్యముక్తవాన్
ఇమాం లోకసముత్పత్తిం
లోకనాథ నిబోధ మే. 2

సర్వం సలిలమేవాసీత్
పృథివీ యత్ర నిర్మితా
తతః సమభవద్బ్రహ్మా
స్వయంభూర్దైవతైః సహ
స వరాహస్తతో భూత్వా
ప్రోజ్జహార వసుంధరామ్. 3

అసృజచ్చ జగత్ సర్వం
సహ పుత్రైః కృతాత్మభిః. 4

ఆకాశప్రభవో బ్రహ్మా
శాశ్వతో నిత్య అవ్యయః
తస్మాన్మరీచిః సంజజ్ఞే
మరీచేః కశ్యపః సుతః. 5

వివస్వాన్ కాశ్యపాజజ్ఞే
మనుర్వైవస్వతః సుతః
స తు ప్రజాపతిః పూర్వమ్
ఇక్ష్వాకుస్తు మనోః సుతః. 6

య స్యేయం ప్రథమం దత్తా
సమృద్ధా మనునా మహీ
తమిక్ష్వాకుమయోధ్యాయాం
రాజానం విద్ధి పూర్వకమ్. 7

ఇక్ష్వాకోస్తు సుతః శ్రీమాన్
కుక్షిరేవేతి విశ్రుతః
కుక్షేరథాత్మజో వీరో
వికుక్షిరుదపద్యత. 8

వికుక్షేస్తు మహాతేజా
బాణః పుత్ర ప్రతాపవాన్
బాణస్య తు మహాబాహుః
అనరణ్యో మహాయశాః. 9

నానావృష్టిర్బభూవాస్మిన్
దుర్భిక్షం సతాం వరే
అనరణ్యే మహారాజే
తస్కరో నాపి కశ్చన. 10

అనరణ్యాన్మహాబాహుః
పృథూ రాజా బభూవ హ
తస్మాత్ పృథోర్మహారాజః
త్రిశంకురుదపద్యత
స సత్యవచనాద్వీరః
సశరీరో దివం గతః. 11

త్రిశంకరభవత్ సూనుః
ధుంధుమారో మహాయశాః
దుంధుమారాన్మహాతేజా
యువనాశ్వో వ్యజాయత. 12

యువనాశ్వసుతః శ్రీమాన్
మాంధాతా సమపద్యత
మాంధాతుస్తు మహాతేజాః
సుసంధిరుదపద్యత. 13

సుసంధేరపి పుత్రౌ ద్వౌ
ధ్రువసంధిః ప్రసేనజిత్
యశస్వీ ధ్రువసంధేస్తు
భరతో రిపుసూదనః. 14

భరతాత్తు మహాబాహో
రసితో నామ జాయత
యస్యైతే ప్రతిరాజాన
ఉదపద్యంత శత్రవః
హైహయాస్తాలజంఘాశ్చ
శూరాశ్చ శశిబిందవః. 15

తాంస్తు సర్వాన్ ప్రతివ్యూహ్య
యుద్ధే రాజా ప్రవాసితః
స చ శైలవరే రమ్యే
బభూవాభిరతో మునిః. 16

ద్వే చాస్య భార్యే గర్భిణ్యౌ
బభూవతురితి శ్రుతిః
ఏకా గర్భవినాశాయ
సపత్న్యై సగరం దదౌ. 17

భార్గవశ్చ్యవనో నామ
హిమవంతముపాశ్రితః
తమ్ ఋషిం సముపాగమ్య
కాళిందీ త్వభ్యవాదయత్. 18

స తామభ్యవదద్విప్రో
వరేప్సుం పుత్రజన్మని
పుత్రస్తే భవితా దేవి
మహాత్మా లోకవిశ్రుతః
ధార్మికశ్చ సుశీలశ్చ
వంశకర్తాఽరిసూదనః. 19

కృత్వా ప్రదక్షిణం హృష్టా
మునిం తమనుమాన్య చ
పద్మపత్రసమానాక్షం
పద్మగర్భసమప్రభమ్
తతః సా గృహమాగమ్య
దేవీ పుత్రం వ్యజాయత. 20

సపత్న్యా తు గరస్తస్యై
దత్తో గర్భజిఘాంసయా
గరేణ సహ తేనైవ
జాతః స సగరోఽభవత్. 21

స రాజా సగరో నామ
యః సముద్రమఖానయత్
ఇష్ట్వా పర్వణి వేగేన
త్రాసయంతమిమాః ప్రజాః. 22

అసమంజస్తు పుత్రోఽభూత్
సగరస్యేతి నః శ్రుతమ్
జీవన్నేవ స పిత్రా తు
నిరస్తః పాపకర్మకృత్. 23

అంశుమానితి పుత్రోఽభూత్
అసమంజస్య వీర్యవాన్
దిలీపోఽంశుమతః పుత్రో
దిలీపస్య భగీరథః. 24

భగీరథాత్ కకుత్స్థస్తు
కాకుత్స్థా యేన విశ్రుతాః
కకుత్స్థస్య చ పుత్రోఽభూత్
రఘుర్యేన చ రాఘవాః. 25

రఘోస్తు పుత్రస్తేజస్వీ
ప్రవృద్ధః పురుషాదకః
కల్మాషపాదః సౌదాస
ఇత్యేవం ప్రథితో భువి. 26

కల్మాషపాదపుత్రోఽభూత్
శంఖణస్త్వితి విశ్రుతః
యస్తు తద్వీర్యమాసాద్య
సహసైన్యో వ్యనీనశత్. 27

శంఖణస్య చ పుత్రోఽభూత్
శూరః శ్రీమాన్ సుదర్శనః
సుదర్శనస్యాగ్నివర్ణో
హ్యగ్నివర్ణస్య శీఘ్రగః. 28

శీఘ్రగస్య మరుః పుత్రో
మరోః పుత్రః ప్రశుశ్రుకః
ప్రశుశ్రుకస్య పుత్రోఽభూత్
అంబరీషో మహాద్యుతిః. 29

అంబరీషస్య పుత్రోఽభూత్
నహుషః సత్యవిక్రమః
నహుషస్య చ నాభాగః
పుత్రః పరమధార్మికః. 30

అజ శ్చ సువ్రత శ్చైవ
నాభాగస్య సుతావుభౌ
అజస్యైవ చ ధర్మాత్మా
రాజా దశరథః సుతః. 31

తస్య జ్యేష్ఠోఽసి దాయాదో
రామ ఇత్యభివిశ్రుతః
తద్గృహాణ స్వకం రాజ్యమ్
అవేక్షస్వ జనం నృప. 32

ఇక్ష్వాకూణాం హి సర్వేషాం
రాజా భవతి పూర్వజః
పూర్వజే నావరః పుత్త్రో
జ్యేష్ఠో రాజ్యేఽభిషిచ్యతే. 33

స రాఘవాణాంకులధర్మమాత్మనః
సనాతనం నాద్య విహంతుమర్హసి
ప్రభూతరత్నామ్ అనుశాధి మేదినీం
ప్రభూతరాష్ట్రాం పితృవన్మహాయశః. 34

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే దశోత్తరశతతమస్సర్గః (110)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ఏకాదశోత్తరశతతమస్సర్గః (111)

భరతుని నిరాహారదీక్ష - సముదాయించిన శ్రీరాముడు

వసిష్ఠస్తు తదా రామమ్
ఉక్త్వా రాజపురోహితః
అబ్రవీద్ధర్మసంయుక్తం
పునరేవాపరం వచః. 1

పురుషస్యేహ జాతస్య
భవంతి గురవస్త్రయః
ఆచార్య శ్చైవ కాకుత్‌స్థ
పితా మాతా చ రాఘవ. 2

పితా హ్యేనం జనయతి
పురుషం పురుషర్షభ
ప్రజ్ఞాం దదాతి చాచార్యః
తస్మాత్ స గురురుచ్యతే. 3

సోఽహం తే పితురాచార్యః
తవ చైవ పరంతప
మమ త్వం వచనం
కుర్వన్నాఽతివర్తేఃసతాంగతిమ్ 4

ఇమా హి తే పరిషదః
శ్రేణయశ్చ ద్విజాస్తథా
ఏషు తాత చరన్ ధర్మం
నాతివర్తేః సతాం గతిమ్. 5

వృద్ధాయా ధర్మశీలాయా
మాతుర్నార్హస్యవర్తితుమ్
అస్యాస్తు వచనం కుర్వన్
నాఽతివర్తేః సతాం గతిమ్. 6

భరతస్య వచః కుర్వన్
యాచమానస్య రాఘవ!
ఆత్మానం నాతివర్తేస్త్వం
సత్యధర్మపరాక్రమ!. 7

ఏవం మధురముక్తస్స
గురుణా రాఘవః స్వయమ్
ప్రత్యువాచ సమాసీనం
వసిష్ఠం పురుషర్షభః. 8

యన్మాతాపితరౌ వృత్తం
తనయే కురుతః సదా
న సుప్రతికరం తత్తు
మాత్రా పిత్రా చ యత్కృతమ్. 9

యథాశక్తి ప్రదానేన
స్వాపనోచ్ఛాదనేన చ
నిత్యం చ ప్రియవాదేన
తథా సంవర్ధనేన చ. 10

స హి రాజా జనయితా
పితా దశరథో మమ
ఆజ్ఞాతం యన్మయా తస్య
న తన్మిథ్యా భవిష్యతి. 11

ఏవముక్తస్తు రామేణ
భరతః ప్రత్యనంతరమ్
ఉవాచ పరమోదారః
సూతం పరమదుర్మనాః. 12

ఇహ మే స్థండిలే శీఘ్రం
కుశానాస్తర సారథే
ఆర్యం ప్రత్యుపవేక్ష్యామి
యావన్మే న ప్రసీదతి. 13

అనాహారో నిరాలోకో
ధనహీనో యథా ద్విజః
శేష్యే పురస్తాచ్ఛాలాయా
యావన్న ప్రతియాస్యతి. 14

స తు రామమవేక్షంతం
సుమంత్రం పేక్ష్య దుర్మనాః
కుశోత్తరముపస్థాప్య
భూమావేవాఽస్తరత్స్వయమ్. 15

తమువాచ మహాతేజా
రామో రాజర్షిసత్తమః
కిం మాం భరత కుర్వాణం
తాత ప్రత్యుపవేక్ష్యసి. 16

బ్రాహ్మణో హ్యేకపార్శ్వేన
నరాన్ రోద్ధుమిహార్హతి
న తు మూర్ధాభిషిక్తానాం
విధిః ప్రత్యుపవేశనే. 17

ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల
హిత్వైతద్దారుణం వ్రతమ్
పురవర్యామితః క్షిప్రమ్
అయోధ్యాం యాహి రాఘవ. 18

ఆసీనస్త్వేవ భరతః
పౌరజానపదం జనమ్
ఉవాచ సర్వతః ప్రేక్ష్య
కిమార్యం నానుశాసథ. 19

తే తమూచుర్మహాత్మానం
పౌరజానపదా జనాః
కాకుత్స్థమభిజానీమః
సమ్యగ్వదతి రాఘవః. 20

ఏషోఽపి హి మహాభాగః
పితుర్వచసి తిష్ఠతి
అత ఏవ న శక్తాః స్మో
వ్యావర్తయితుమంజసా. 21

తేషామాజ్ఞాయ వచనం
రామో వచనమబ్రవీత్.
ఏవం నిబోధ వచనం
సుహృదాం ధర్మచక్షుషామ్. 22

ఏతచ్చైవోభయం శ్రుత్వా
సమ్యక్ సంపశ్య రాఘవ
ఉత్తిష్ఠ త్వం మహాబాహో
మాం చ స్పృశ తథోదకమ్. 23

అథోత్థాయ జనం స్పృష్ట్వా
భరతో వాక్యమబ్రవీత్
శృణ్వంతు మే పరిషదో
మంత్రిణః శ్రేణయస్తథా. 24

న యాచే పితరం రాజ్యం
నానుశాసామి మాతరమ్
ఆర్యం పరమధర్మజ్ఞం
నానుజానామి రాఘవమ్. 25

యది త్వవశ్యం వస్తవ్యం
కర్తవ్యం చ పితుర్వచః
అహమేవ నివత్స్యామి
చతుర్దశ సమా వనే. 26

ధర్మాత్మా తస్య తథ్యేన
భ్రాతుర్వాక్యేన విస్మితః
ఉవాచ రామః సంప్రేక్ష్య
పౌరజానపదం జనమ్. 27

విక్రీతమాహితం క్రీతం
యత్ పిత్రా జీవతా మమ
న తల్లోపయితుం శక్యం
మయా వా భరతేన వా. 28

ఉపధిర్న మయా కార్యో
వనవాసే జుగుప్సితః
యుక్తముక్తం చ కైకేయ్యా
పిత్రా మే సుకృతం కృతమ్. 29

జానామి భరతం క్షాంతం
గురుసత్కారకారిణమ్
సర్వమేవాత్ర కల్యాణం
సత్యసంధే మహాత్మని. 30

అనేన ధర్మశీలేన
వనాత్ ప్రత్యాగతః పునః
భ్రాత్రా సహ భవిష్యామి
పృథివ్యాః పతిరుత్తమః. 31

వృతో రాజా హి కైకేయ్యా
మయా తద్వచనం కృతమ్
అనృతాన్మోచయానేన
పితరం తం మహీపతిమ్. 32

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ఏకాదశోత్తరశతతమస్సర్గః (111)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - ద్వాదశోత్తరశతతమస్సర్గః (112)

భరతుని ప్రార్థనపై తన పాదుకలనిచ్చిన శ్రీరాముడు

తమప్రతిమతేజోభ్యాం
భ్రాతృభ్యాం రోమహర్షణమ్
విస్మితాః సంగమం ప్రేక్ష్య
సమవేతా మహర్షయః. 1

అంతర్హితాస్త్వృషిగణాః
సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః
తౌ భ్రాతరౌ మహాత్మానౌ
కాకుత్ స్థౌ ప్రశశంసిరే. 2

స ధన్యో యస్య పుత్రౌ
ద్వౌ ధర్మజ్ఞౌ ధర్మవిక్రమౌ
శ్రుత్వా వయం హి సంభాషాం
ఉభయోః స్పృహయామహే. 3

తతస్త్వృషిగణాః క్షిప్రం
దశగ్రీవవధైషిణః
భరతం రాజశార్దూలమ్
ఇత్యూచు సంగతా వచః. 4

కులే జాత మహాప్రాజ్ఞ
మహావృత్త మహాయశః
గ్రాహ్యం రామస్య వాక్యం
తే పితరం యద్యవేక్షసే. 5

సదాఽనృణమిమం రామం
వయమిచ్ఛామహే పితుః
అనృణత్వాచ్చ కైకేయ్యాః
స్వర్గం దశరథో గతః. 6

ఏతావదుక్త్వా వచనం
గంధర్వాః సమహర్షయః
రాజర్షయశ్చైవ తదా సర్వే
స్వాం స్వాం గతిం గతాః. 7

హ్లాదితస్తేన వాక్యేన
శుభేన శుభదర్శనః
రామః సంహృష్టవదనః
తాన్ ఋషీనభ్యపూజయత్. 8

త్రస్తగాత్రస్తు భరతః
స వాచా సజ్జమానయా
కృతాంజలిరిదం వాక్యం
రాఘవం పునరబ్రవీత్. 9

రాజధర్మమనుప్రేక్ష్య
కులధర్మానుసంతతిమ్
కర్తుమర్హసి కాకుత్స్థ
మమ మాతుశ్చ యాచనామ్. 10

రక్షితుం సుమహద్రాజ్యమ్
అహమేకస్తు నోత్సహే
పౌరజానపదాంశ్చాపి
రక్తాన్ రంజయితుం తథా. 11

జ్ఞాతయశ్చ హి యోధాశ్చ
మిత్రాణి సుహృదశ్చ నః
త్వామేవ ప్రతికాంక్షంతే
పర్జన్యమివ కర్షకాః. 12

ఇదం రాజ్యం మహాప్రాజ్ఞ
స్థాపయ ప్రతిపద్య హి
శక్తిమానసి కాకుత్స్థ
లోకస్య పరిపాలనే. 13

ఇత్యుక్త్వా న్యపతద్భ్రాతుః
పాదయోర్భరతస్తదా
భృశం సంప్రార్థయామాస
రామమేవ ప్రియంవదః. 14

తమంకే భ్రాతరం కృత్వా
రామో వచనమబ్రవీత్
శ్యామం నళినపత్రాక్షం
మత్తహంసస్వరః స్వయమ్. 15

ఆగతా త్వామియం బుద్ధిః
స్వజా వైనయికీ చ యా
భృశముత్సహసే తాత
రక్షితుం పృథివీమపి. 16

అమాత్యైశ్చ సుహృద్భిశ్చ
బుద్ధిమద్భిశ్చ మంత్రిభిః
సర్వకార్యాణి సమ్మంత్ర్య
సుమహాంత్యపి కారయ. 17

లక్ష్మీశ్చంద్రాదపేయాద్వా
హిమవాన్ వా హిమం త్యజేత్
అతీయాత్ సాగరో వేలాం
న ప్రతిజ్ఞామహం పితుః. 18

కామాద్వా తాత లోభాద్వా
మాత్రా తుభ్యమిదం కృతమ్
న తన్మనసి కర్తవ్యం
వర్తితవ్యం చ మాతృవత్. 19

ఏవం బ్రువాణం భరతః
కౌసల్యాసుతమబ్రవీత్
తేజసాఽఽదిత్యసంకాశం
ప్రతిపచ్చంద్రదర్శనమ్. 20

అధిరోఽహార్య పాదాభ్యాం
పాదుకే హేమభూషితే
ఏతే హి సర్వలోకస్య
యోగక్షేమం విధాస్యతః. 21

సోఽధిరుహ్య నరవ్యాఘ్రః
పాదుకే హ్యవరుహ్య చ
ప్రాయచ్ఛత్ సుమహాతేజా
భరతాయ మహాత్మనే. 22

స పాదుకే సంప్రణమ్య
రామం వచనమబ్రవీత్
చతుర్దశ హి వర్షాణి
జటాచీరధరో హ్యహమ్. 23

ఫలమూలాశనో వీర
భవేయం రఘునందన
తవాఽఽగమనమాకాంక్షన్
వసన్ వై నగరాద్బహిః. 24

తవ పాదుకయోర్న్యస్య
రాజ్యతంత్రం పరంతప
చతుర్దశే హి సంపూర్ణే
వర్షేఽహని రఘూత్తమ
న ద్రక్ష్యామి యది త్వాం
తు ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనమ్. 25

తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాయ తం
పరిష్వజ్య సాదరమ్
శత్రుఘ్నం చ పరిష్వజ్య
భరతం చేదమబ్రవీత్. 26

మాతరం రక్ష కైకేయీం
మా రోషం కురు తాం ప్రతి
మయా చ సీతయా చైవ
శప్తోఽసి రఘునందన. 27

ఇత్యుక్త్వాఽశ్రుపరీతాక్షో
భ్రాతరం విససర్జ హ. 28

స పాదుకే తే భరతః ప్రతాపవాన్
స్వలంకృతే సంపరిపూజ్య ధర్మవిత్
ప్రదక్షిణం చైవ చకార రాఘవం
చకార తే చోత్తమనాగమూర్ధని. 29

అ థాఽనుపూర్వ్యాత్ప్రతినంద్య
తం జనం
గురూం శ్చ మంత్రిప్రకృతీస్తథాఽనుజౌ
వ్యసర్జయద్రాఘవవంశవర్ధనః
స్థిరః స్వధర్మే హిమవానివాచలః. 30

తం మాతరో బాష్పగృహీతకంఠ్యో
దుఃఖేన నామంత్రయితుం హి శేకుః
స త్వేవ మాతౄరభివాద్య సర్వా
రుదన్ కుటీం స్వాం ప్రవివేశ రాఘవః.
31

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే ద్వాదశోత్తరశతతమస్సర్గః (112)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - త్రయోదశోత్తరశతతమస్సర్గః (113)

అయోధ్యకు భరతుని తిరుగు ప్రయాణము

తతః శిరసి కృత్వా తు
పాదుకే భరతస్తదా
ఆరురోహ రథం హృష్టః
శత్రుఘ్నేన సమన్వితః. 1

వసిష్ఠో వామదేవశ్చ
జాబాలిశ్చ దృఢవ్రతః
అగ్రతః ప్రయయుః సర్వే
మంత్రిణో మంత్రపూజితాః. 2

మందాకినీం నదీం రమ్యాం
ప్రాఙ్ముఖాస్తే యయుస్తదా
ప్రదక్షిణం చ కుర్వాణాః
చిత్రకూటం మహాగిరిమ్. 3

పశ్యన్ ధాతుసహస్రాణి
రమ్యాణి వివిధాని చ
ప్రయయౌ తస్య పార్శ్వేన
ససైన్యో భరతస్తదా. 4

అదూరాచ్చిత్రకూటస్య
దదర్శ భరతస్తదా
ఆశ్రమం యత్ర స మునిః
భరద్వాజః కృతాలయః. 5

స తమాశ్రమమాగమ్య
భరద్వాజస్య బుద్ధిమాన్
అవతీర్య రథాత్ పాదౌ
వవందే భరతస్తదా. 6

తతో హృష్టో భరద్వాజో
భరతం వాక్యమబ్రవీత్
అపి కృత్యం కృతం తాత
రామేణ చ సమాగతమ్. 7

ఏవముక్తః సతు తతో
భరద్వాజేన ధీమతా
ప్రత్యువాచ భరద్వాజం
భరతో భ్రాతృవత్సలః. 8

స యాచ్యమానో గురుణా
మయా చ దృఢవిక్రమః
రాఘవః పరమప్రీతో
వశిష్ఠం వాక్యమబ్రవీత్. 9

పితుః ప్రతిజ్ఞాం తామేవ
పాలయిష్యామి తత్త్వతః
చతుర్దశ హి వర్షాణి యా
ప్రతిజ్ఞా పితుర్మమ. 10

ఏవముక్తో మహాప్రాజ్ఞో
వసిష్ఠః ప్రత్యువాచ హ
వాక్యజ్ఞో వాక్యకుశలం
రాఘవం వచనం మహత్. 11

ఏతే ప్రయచ్ఛ సంహృష్టః
పాదుకే హేమభూషితే
అయోధ్యాయాం మహాప్రాజ్ఞ
యోగక్షేమకరే తవ. 12

ఏవముక్తో వసిష్ఠేన
రాఘవః ప్రాఙ్ముఖః స్థితః
పాదుకే హ్యధిరుహ్యైతే
మమ రాజ్యాయ వై దదౌ. 13

నివృత్తోఽహమనుజ్ఞాతో
రామేణ సుమహాత్మనా
అయోధ్యామేవ గచ్ఛామి
గృహీత్వా పాదుకే శుభే. 14

ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం
వాక్యం భరతస్య మహాత్మనః
భరద్వాజః శుభతరం
మునిర్వాక్యమువాచ తమ్. 15

నైతచ్చిత్రం నరవ్యాఘ్ర
శీలవృత్తవతాం వర
యదార్యం త్వయి తిష్ఠేత్తు
నిమ్నే సృష్టమివోదకమ్. 16

అమృతః స మహాబాహుః
పితా దశరథస్తవ
యస్య త్వమీదృశ: పుత్రో
ధర్మజ్ఞో ధర్మవత్సలః. 17

తమ్ ఋషిం తు మహాత్మానమ్
ఉక్తవాక్యం కృతాంజలిః
ఆమంత్రయితుమారేభే
చరణావుపగృహ్య చ. 18

తతః ప్రదక్షిణం కృత్వా
భరద్వాజం పునః పునః
భరతస్తు యయౌ శ్రీమాన్
అయోధ్యాం సహ మంత్రిభిః. 19

యానైశ్చ శకటైశ్చైవ
హయైర్నాగైశ్చ సా చమూః
పునర్నివృత్తా విస్తీర్ణా
భరతస్యానుయాయినీ. 20

తతస్తే యమునాం దివ్యాం
నదీం తీర్త్వోర్మిమాలినీమ్
దదృశుస్తాం పునః సర్వే
గంగాం శుభజలాం నదీమ్. 21

తాం రమ్యజలసంపూర్ణాం
సంతీర్య సహ బాంధవః
శృంగిబేరపురం రమ్యం
ప్రవివేశ ససైనికః. 22

శృంగిబేరపురాద్భూయ
స్త్వయోధ్యాం సందదర్శ హ. 23

అయోధ్యాం చ తతో దృష్ట్వా
పిత్రా భ్రాత్రా వివర్జితామ్
భరతో దుఃఖ సంతప్తః
సారథిం చేదమబ్రవీత్. 24

సారథే పశ్య విధ్వస్తా
సాఽయోధ్యా న ప్రకాశతే
నిరాకార నిరానందా
దీనా ప్రతిహతస్వరా. 25

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే త్రయోదశోరశతతమస్సర్గః *(113)*

శ్రీరామ నామం
మరువాం
మరువాం

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - చతుర్దశోత్తరశతతమస్సర్గః (114)

భరతుని అయోధ్యానగర ప్రవేశము

స్నిగ్ధ గంభీరఘోషేణ
స్యందనేనోపయాన్ ప్రభుః
అయోధ్యాం భరతః క్షిప్రం
ప్రవివేశ మహాయశాః. 1

బిడాలోలూకచరితామ్
ఆలీననరవారణామ్
తిమిరాభ్యాహతాం కాళీమ్
అప్రకాశాం నిశామివ. 2

రాహుశత్రోః ప్రియాం పత్నీం
శ్రియా ప్రజ్వలితప్రభామ్
గ్రహేణాభ్యుత్థితే నైకాం
రోహిణీమివ పీడితామ్. 3

అల్పోష్ణక్షుబ్ధసలిలాం
ఘర్మోత్తప్తవిహంగమ్
లీనమీనఝషగ్రాహాం
కృశాం గిరినదీమివ. 4

విధూమామివ హేమాభామ్
అధ్వరాగ్నేః సముత్థితామ్
హవిరభ్యుక్షితాం పశ్చాత్
శిఖాం విప్రలయం గతామ్. 5

విధ్వస్తకవచాం రుగ్ణ
గజవాజిరథధ్వజామ్
హతప్రవీరామాపన్నాం
చమూమివ మహాహవే. 6

సఫేనాం సస్వనాం భూత్వా
సాగరస్య సముత్థితామ్
ప్రశాంతమారుతోద్ధూతాం
జలోర్మిమివ నిస్వనామ్. 7

త్యక్తాం యజ్ఞాయుధైః సర్వైః
అభిరూపైశ్చ యాజకైః
సుత్యాకాలే వినిర్వృత్తే
వేదిం గతరవామివ. 8

గోష్ఠమధ్యే స్థితామార్తామ్
అచరంతీం తృణం నవమ్
గోవృషేణ పరిత్యక్తాం
గవాం పత్నీమివోత్సుకామ్. 9

ప్రభాకరాద్యైః సుస్నిగ్ధైః
ప్రజ్వలద్భిరివోత్తమైః
వియుక్తాం మణిభిర్జాత్యైః
నవాం ముక్తావళీమివ. 10

సహసా చలితాం స్థానాత్
మహీం పుణ్యక్షయాద్గతామ్
సంహృతద్యుతివిస్తారాం
తారామివ దివశ్చ్యుతామ్. 11

పుష్పనద్ధాం వసంతాంతే
మత్తభ్రమరనాదితామ్
ద్రుతదావాగ్ని విప్లుష్టాం
క్లాంతాం వనలతామివ. 12

సమ్మూఢనిగమాం స్తబ్ధాం
సంక్షిప్తవిపణాపణామ్
ప్రచ్ఛన్న శశినక్షత్రాం
ద్యామివాంబుధరైర్వృతామ్. 13

క్షీణపానోత్తమైర్భిన్నైః
శరావైరభిసంవృతామ్
హతశౌండామివాకాశే
పానభూమిమసంస్కృతామ్. 14

వృక్ణభూమితలాం నిమ్నాం
వృక్ణపాత్రైః సమావృతామ్
ఉపయుక్తోదకాం భగ్నాం
ప్రపాం నిపతితామివ. 15

విపులాం వితతాం చైవ
యుక్తపాశాం తరస్వినామ్
భూమౌ బాణైర్వినిష్కృత్తాం
పతితాం జ్యామివాయుధాత్. 16

సహసా యుద్ధశౌండేన
హయారోహేణ వాహితామ్
నిహతాం ప్రతిసైన్యేన
బడవామివ పాతితామ్. 17

శుష్కతోయాం మహామత్స్యైః
కూర్మైశ్చ బహుభిరవ్వృతామ్
ప్రభిన్నతటవిస్తీర్ణాం
వాపీమివ హృతోత్పలామ్. 18

పురుషస్యాప్రహృష్టస్య
ప్రతిషిద్ధానులేపనామ్
సంతప్తామివ శోకేన
గాత్రయష్టిమభూషణామ్. 19

ప్రావృషి ప్రవిగాఢాయాం
ప్రవిష్టస్యాభ్రమండలమ్
ప్రచ్ఛన్నాం నీలజీమూతైః
భాస్కరస్య ప్రభామివ. 20

భరతస్తు రథస్థస్సన్
శ్రీమాన్ ధశరథాఽఽత్మజః
వాహయంతం రథశ్రేష్ఠం
సారథిం వాక్యమబ్రవీత్. 21

కిం ను ఖల్వద్య గంభీరో
మూర్ఛితో న నిశమ్యతే
యథాపురమయోధ్యాయాం
గీతవాదిత్రనిస్స్వనః. 22

వారుణీమదగంధశ్చ
మాల్యగంధశ్చ మూర్ఛితః
చందనాగరుగంధశ్చ
న ప్రవాతి సమంతతః. 23

యానప్రవరఘోషశ్చ
స్నిగ్ధశ్చ హయనిస్వనః
ప్రమత్తగజనాదశ్చ
మహాంశ్చ రథనిస్వనః
నేదానీం శ్రూయతే పుర్యామ్
అస్యాం రామే వివాసితే. 24

చందనాగరుగంధాంశ్చ
మహార్హాశ్చ నవస్రజః
గతే హి రామే తరుణాః
సంతప్తా నోపభుజంతే. 25

బహి ర్యాత్రాం న గచ్ఛంతి
చిత్రమాల్యధరా నరాః
నోత్సవాః సంప్రవర్తంతే
రామశోకార్దితే పురే. 26

సహ నూనం మమ భ్రాత్రా
పురస్యాస్య ద్యుతిర్గతా
న హి రాజత్యయోధ్యేయం
సాసారేవార్జునీ క్షపా. 27

కదా ను ఖలు మే భ్రాతా
మహోత్సవ ఇవాఽగతః
జనయిష్యత్యయోధ్యాయాం
హర్షం గ్రీష్మ ఇవాంబుదః. 28

తరుణైశ్చారువేషైశ్చ
నరైరున్నతగామిభిః
సంపతద్భిరయోధ్యాయాం
నాభిభాంతి మహాపథాః. 29

ఏవం బహువిధం
జల్పన్ వివేశ వసతిం పితుః
తేన హీనాం నరేంద్రేణ
సింహహీనాం గుహామివ. 30

తదా తదంతః పురముజ్ఝితప్రభం
సురైరివోత్కృష్టమభాస్కరం దినమ్
నిరీక్ష్య సర్వం తు వివిక్తమాత్మవాన్
ముమోచ బాష్పం భరతః సుదుఃఖితః 31

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే చతుర్దశోత్తరశతతమస్సర్గః (114)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - పంచదశోత్తరశతతమస్సర్గః (115)

శ్రీరాముని పాదుకలకు పట్టాభిషేకము గావించిన భరతుడు

తతో నిక్షిప్య మాతౄః స
అయోధ్యాయాం దృఢవ్రతః
భరతః శోకసంతప్తో
గురూనిదమథాబ్రవీత్. 1

నందిగ్రామం గమిష్యామి
సర్వానామంత్రయేఽద్య వః
తత్ర దుఃఖమిదం సర్వం
సహిష్యే రాఘవం వినా. 2

గతశ్చ హి దివం రాజా
వనస్థశ్చ గురుర్మమ
రామం ప్రతీక్షే రాజ్యాయ స
హి రాజా మహాయశాః. 3

ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం
భరతస్య మహాత్మనః
అబ్రువన్ మంత్రిణః సర్వే
వసిష్ఠశ్చ పురోహితః. 4

సుభృశం శ్లాఘనీయం చ
యదుక్తం భరత త్వయా
వచనం భ్రాతృవాత్సల్యాత్
అనురూపం తవైవ తత్. 5

నిత్యం తే బంధులుబ్ధస్య
తిష్ఠతో భ్రాతృసౌహృదే
ఆర్యమార్గం ప్రపన్నస్య
నానుమన్యే తతః పుమాన్. 6

మంత్రిణాం వచనం శ్రుత్వా
యథాభిలషితం ప్రియమ్
అబ్రవీత్ సారథిం వాక్యం
రథో మే యుజ్యతామితి. 7

ప్రహృష్టవదనః సర్వా
మాతౄః సమభివాద్య సః
ఆరురోహ రథం శ్రీమాన్
శత్రుఘ్నేన సమన్వితః. 8

ఆరుహ్య చ రథం శీఘ్రం
శత్రుఘ్నభరతావుభౌ
యయతుః పరమప్రీతౌ
వృతౌ మంత్రిపురోహితైః. 9

అగ్రతో గురవస్తత్ర
వసిష్ఠప్రముఖా ద్విజాః
ప్రయయుః ప్రాఙ్ముఖాః సర్వే
నందిగ్రామో యతోఽభవత్. 10

బలం చ తదనాహూతం
గజాశ్వరథసంకులమ్
ప్రయయౌ భరతే యాతే
సర్వే చ పురవాసినః. 11

రథస్థః సహి ధర్మాత్మా
భరతో భ్రాతృవత్సలః
నందిగ్రామం యయౌ తూర్ణం
శిరస్యాధాయ పాదుకే. 12

తతస్తు భరతః క్షిప్రం
నందిగ్రామం ప్రవిశ్య సః
అవతీర్య రథాత్ తూర్ణం
గురూనిదమువాచ హ. 13

ఏతద్రాజ్యం మమ భ్రాత్రా
దత్తం సంన్యాసవత్ స్వయమ్
యోగక్షేమవహే చేమే
పాదుకే హేమభూషితే. 14

భరతః శిరసా కృత్వా
సంన్యాసం పాదుకే తతః
అబ్రవీద్దుఃఖసంతప్తః
సర్వం ప్రకృతిమండలమ్. 15

ఛత్రం ధారయత క్షిప్రమ్
పాదావిమౌ మతౌ
ఆభ్యాం రాజ్యే స్థితో ధర్మః
పాదుకాభ్యాం గురోర్మమ. 16

భ్రాత్రా హి మయి సంన్యాసో
నిక్షిప్తః సౌహృదాదయమ్
తమిమం పాలయిష్యామి
రాఘవాగమనం ప్రతి. 17

క్షిప్రం సంయోజయిత్వా తు
రాఘవస్య పునః స్వయమ్
చరణౌ తౌ తు రామస్య
ద్రక్ష్యామి సహపాదుకౌ. 18

తతో నిక్షిప్తభారోఽహం
రాఘవేణ సమాగతః
నివేద్య గురవే రాజ్యం
భజిష్యే గురువృత్తితామ్. 19

రాఘవాయ చ సంన్యాసం
దత్త్వేమే వరపాదుకే
రాజ్యం చేదమయోధ్యాం
చ ధూతపాపో భవామి చ. 20

అభిషిక్తే తు కాకుత్ స్థే
ప్రహృష్టముదితే జనే
ప్రీతిర్మమ యశ శ్చైవ
భవేద్రాజ్యాచ్చతుర్గుణమ్. 21

ఏవం తు విలపన్ దీనో
భరతః స మహాయశాః
నందిగ్రామేకరోద్రాజ్యం
దుఃఖితో మంత్రిభిః సహ. 22

స వల్కలజటాధారీ
మునివేషధరః ప్రభుః
నందిగ్రామేఽవసద్వీరః
ససైన్యో భరతస్తదా. 23

రామాగమనమాకాంక్షన్
భరతో భ్రాతృవత్సలః
భ్రాతుర్వచనకారీ చ
ప్రతిజ్ఞాపారగస్తథా. 24

పాదుకే త్వభిషిచ్యాథ
నందిగ్రామేవసత్ తదా
స వాలవ్యజనం ఛత్రం
ధారయామాస స స్వయమ్
భరతశ్శాసనం సర్వం
పాదుకాభ్యాం న్యవేదయత్. 25

తతస్తు భరతః శ్రీమాన్
అభిషిచ్యాఽఽర్యపాదుకే
తదధీనస్తదా రాజ్యం
కారయామాస సర్వదా. 26

తదా హి యత్కార్యముపైతి కించిత్
ఉపాయనం చోపహృతం మహార్హమ్
స పాదుకాభ్యాం ప్రథమం నివేద్య
చకార పశ్చాద్భరతో యథావత్. 27

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే పంచదశోత్తరశతతమస్సర్గః (115)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - షోడశోత్తరశతతమస్సర్గః (116)

వచ్చిన ఋషులందరు చిత్రకూటమును వీడివెళ్లుట

ప్రతిప్రయాతే భరతే
వసన్ రామస్తపోవనే
లక్షయామాస సోద్వేగమ్
అథౌత్సుక్యం తపస్వినామ్. 1

యే తత్ర చిత్రకూటస్య
పురస్తాత్ తాపసాశ్రమే
రామమాశ్రిత్య నిరతాః
తానలక్షయదుత్సుకాన్. 2

నయనైర్భ్రుకుటీభిశ్చ
రామం నిర్దిశ్య శంకితాః
అన్యోన్యముపజల్పంతః
శనైశ్చక్రుర్మిథః కథాః. 3

తేషామౌత్సుక్యమాలక్ష్య
రామస్త్వాత్మని శంకితః
కృతాంజలి రువాచేదమ్
ఋషిం కులపతిం తతః. 4

న కచ్చిద్భగవన్ కించిత్
పూర్వవృత్తమిదం మయి
దృశ్యతే వికృతం యేన
విక్రియంతే తపస్వినః. 5

ప్రమాదాచ్చరితం కచ్చిత్
కించిన్నా వరజస్యమే
లక్ష్మణస్యర్షిభిర్ద ృష్టం
నానురూపమివాత్మన. 6

కచ్చిచ్ఛుశ్రూషమాణా వ
శ్శుశ్రూషణపరా మయి
ప్రమదాభ్యుచితాం వృత్తిం
సీతా యుక్తం న వర్తతే. 7

అథర్షిర్జరయా వృద్ధస్తపసా
చ జరాం గతః
వేపమాన ఇవోవాచ
రామం భూతదయాపరమ్. 8

కుతః కల్యాణసత్త్వాయాః
కల్యాణాభిరతేస్తథా
చలనం తాత వైదేహ్యాః
తపస్విషు విశేషతః. 9

త్వన్నిమిత్తమిదం తావత్
తాపసాన్ ప్రతివర్తతే
రక్షోభ్యస్తేన సంవిగ్నాః
కథయంతి మిథః కథాః. 10

రావణావరజః కశ్చిత్
ఖరో నామేహ రాక్షసః
ఉత్పాట్య తాపసాన్ సర్వాన్
జనస్థాననికేతనాన్. 11

ధృష్టశ్చ జితకాశీ చ
నృశంసః పురుషాదకః
అవలిప్తశ్చ పాపశ్చ త్వాం
చ తాత న మృష్యతే. 12

త్వం యదాప్రభృతి
హ్యస్మిన్ ఆశ్రమే తాత వర్తసే
తదా ప్రభృతి రక్షాంసి
విప్రకుర్వంతి తాపసాన్. 13

దర్శయంతి హి బీభత్సైః
క్రూరైర్భీషణకైరపి
నానారూపైర్విరూపైశ్చ
రూపైర్వికృతదర్శనైః. 14

అప్రశస్తైరశుచిభిః
సంప్రయోజ్య చ తాపసాన్
ప్రతిఘ్నంత్య పరాన్ క్షిప్రమ్
అనార్యాః పురతః స్థితాః. 15

తేషు తేష్వాశ్రమస్థానేష్వ
బుద్ధమవలీయ చ
రమంతే తాపసాంస్తత్ర
నాశయంతోఽల్పచేతసః. 16

అపక్షిపంతి స్రుగ్భాండాన్
అగ్నీన్ సించంతి వారిణా
కలశాంశ్చ ప్రమద్నంతి
హవనే సముపస్థితే. 17

తైర్దురాత్మభిరామృషాన్
ఆశ్రమాన్ ప్రజిహాసవః
గమనాయాన్యదేశస్య
చోదయన్త్యృషయోద్యమామ్. 18

తత్పురా రామ శారీరామ్
ఉపహింసాం తపస్విషు
దర్శయంతి హి దుష్టాస్తే
త్యక్ష్యామ ఇమమాశ్రమమ్. 19

బహుమూలఫలం చిత్రమ్
అతిదూరోదితో వనమ్
పురాణాశ్రమమేవాహం
శ్రయిష్యే సగణః పునః. 20

ఖరస్త్వయ్యపి చాయుక్తం
పురా తాత ప్రవర్తతే
సహాస్మాభిరితో గచ్ఛ
యది బుద్ధిః ప్రవర్తతే. 21

సకళత్రస్య సందేహో
నిత్యం యత్తస్య రాఘవ
సమర్థస్యాపి హి సతో
వాసో దుఃఖమిహాద్య తే. 22

ఇత్యుక్తవంతం రామస్తం
రాజపుత్రస్తపస్వినమ్
న శశాకోత్తరైర్వా క్యైః
అవరోద్ధుం సముత్సుకమ్. 23

అభినంద్య సమాపృచ్ఛ్య
సమాధాయ చ రాఘవమ్
స జగామాఽఽశ్రమం త్యక్త్వా
కులైః కులపతిః సహ. 24

రామః సంసాద్యత్వృ గణమనుగమనాత్
దేశాత్ తస్మాత్ కులపతిమభివాద్య-
ఋషిమ్
సమ్యక్ ప్రీతై స్తైరనుమత ఉపదిష్టార్థః
పుణ్యం వాసాయ -
స్వనిలయముపసంపేదే. 25

ఆశ్రమం త్వృషివిరహితం ప్రభుః
క్షణమపిమ న విజహౌ సరాఘవః
రాఘవం హి సతతమనుగతాః
తాపసాశ్చార్షచరిత ధృతగుణాః.
26

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే షోడశోత్తరశతతమస్సర్గః (116)

శ్రీరామ నామం
మరువాం
మరువాం

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - సప్తదశోత్తరశతతమస్సర్గః (117)

అత్రిమహర్షి ఆశ్రమమునకు చేరుకున్న సీతారామలక్ష్మణులు

రాఘవస్త్వథ యాతేషు
తపస్విషు విచింతయన్
న తత్రారోచయద్వాసం
కారణైర్బహుభిస్తదా. 1

ఇహ మే భరతో దృష్టో
మాతరశ్చ సనాగరాః
సా చ మే స్మృతిరన్వేతి
తాన్ నిత్యమనుశోచతః. 2

స్కంధావారనివేశేన
తేన తస్య మహాత్మనః
హయహస్తికరీషైశ్చ
ఉపమర్దః కృతో భృశమ్. 3

తస్మాదన్యత్ర గచ్ఛామ
ఇతి సంచింత్య రాఘవః
ప్రాతిష్ఠత స వైదేహ్యా
లక్ష్మణేన చ సంగతః. 4

సోఽత్రేరాశ్రమమాసాద్య
తం వవందే మహాయశాః
తం చాపి భగవానత్రిః
పుత్రవత్ప్రత్యపద్యత. 5

స్వయమాతిథ్యమాదిశ్య
సర్వమస్య సుసత్కృతమ్
సౌమిత్రిం చ మహాభాగాం
సీతాం చ సమసాంత్వయత్. 6

పత్నీం చ సమనుప్రాప్తాం
వృద్ధామామంత్ర్య సత్కృతామ్
సాంత్వయామాస ధర్మజ్ఞః
సర్వభూతహితే రతః. 7

అనసూయాం మహాభాగాం
తాపసీం ధర్మచారిణీమ్
ప్రతిగృహ్ణీష్వ వైదేహీమ్
అబ్రవీదృషిసత్తమః
రామాయ చాఽఽచచక్షే తాం
తాపసీం ధర్మచారిణీమ్. 8

దశ వర్షాణ్యనావృష్ట్యా
దగ్ధే లోకే నిరంతరమ్
యయా మూలఫలే సృష్టే
జాహ్నవీ చ ప్రవర్తితా. 9

ఉగ్రేణ తపసా యుక్తా
నియమైశ్చాప్యలంకృతా

దశవర్ష సహస్రాణి
తయా తప్తం మహత్తపః. 10

అనసూయా వ్రతైః స్నాతా
ప్రత్యూహాశ్చ నివర్తితాః
దేవకార్యనిమిత్తం చ
యయా సంత్వరమాణయా
దశరాత్రం కృతా రాత్రిః
సేయం మాతేవ తేఽనఘ. 11

తామిమాం సర్వభూతానాం
నమస్కార్యాం యశస్వినీమ్
అభిగచ్ఛతు వైదేహీ
వృద్ధామక్రోధనాం సదా
అనసూయేతి యా లోకే
కర్మభిః ఖ్యాతిమాగతా. 12

ఏవం బ్రువాణం తం ఋషిం
తథేత్యుక్త్వా స రాఘవః
సీతామువాచ ధర్మజ్ఞామ్
ఇదం వచనముత్తమమ్. 13

రాజపుత్రి శ్రుతమిదం
మునేరస్య సమీరితమ్
శ్రేయోఽర్థమాత్మనః శీఘ్రమ్
అభిగచ్ఛ తపస్వినీమ్. 14

సీతాత్వేతద్వచః శ్రుత్వా
రాఘవస్య హితైషిణః
తామత్రిపత్నీం ధర్మజ్ఞామ్
అభిచక్రామ మైథిలీ. 15

శిథిలాం వలితాం వృద్ధాం
జరాపాండురమూర్ధజామ్
సతతం వేపమానాంగీం
ప్రవాతే కదలీ యథా. 16

తాం తు సీతా మహాభాగామ్
అనసూయాం పతివ్రతామ్
అభ్యవాదయదవ్యగ్రా
స్వనామ సముదాహరత్. 17

అభివాద్య చ వైదేహీ
తాపసీం తామనిందితామ్
బద్ధాంజలిపుటా హృష్టా
పర్యపృచ్ఛదనామయమ్. 18

తతః సీతాం మహాభాగాం
దృష్ట్వా తాం ధర్మచారిణీమ్
సాంత్వయంత్యబ్రవీత్ హృష్టా
దిష్ట్యా ధర్మమవేక్షసే. 19

త్యక్త్వా జ్ఞాతిజనం సీతే
మానమృద్ధిం చ భామిని
అవరుద్ధం వనే రామం
దిష్ట్యా త్వమనుగచ్ఛసి. 20

నగరస్థో వనస్థో వా పాపో
వా యది వా శుభః

యాసాం స్త్రీణాం ప్రియో భర్తా
తాసాం లోకా మహోదయాః. 21

దుశ్శీలః కామవృత్తో
వా ధనైర్వా పరివర్జితః
స్త్రీణామార్యస్వభావానాం
పరమం దైవతం పతిః. 22

నాతో విశిష్టం పశ్యామి
బాంధవం విమృశంత్యహమ్
సర్వత్ర యోగ్యం వైదేహి
తపః కృతమివావ్యయమ్. 24

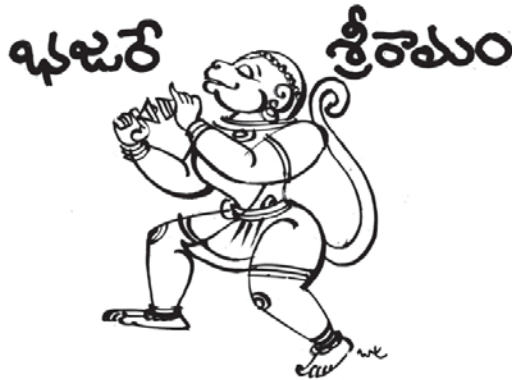
న త్వేవమవగచ్ఛంతి
గుణదోషమసత్ స్త్రియః
కామవక్తవ్యహృదయా
భర్తృనాథాశ్చరంతి యాః. 25

ప్రాప్నువంత్య యశశ్చైవ
ధర్మభ్రంశం చ మైథిలి
అకార్యవశమాపన్నాః
స్త్రియో యాః ఖలు తద్విధాః. 26

త్వద్విధాస్తు గుణైర్యుక్తా
దృష్ట లోక పరావరాః
స్త్రియః స్వర్గే చరిష్యంతి
యథా ధర్మకృతస్తథా. 27

తదేవమేనం త్వమనువ్రతా సతీ
పతివ్రతానాం సమయానువర్తినీ
భవ స్వభర్తుః సహధర్మచారిణీ
యశశ్చధర్మంచతతస్సమాప్స్యసి. 28

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే సప్తదశోత్తరశతతమస్సర్గః (117)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ - అష్టాదశోత్తరశతతమస్సర్గః (118)

అనసూయాదేవి కోరికపై తన వివాహగాథను వివరించిన సీతమ్మ

సా త్వేవముక్తా వైదేహీ
త్వనసూయాఽనసూయయా
ప్రతిపూజ్య వచో మందం
ప్రవక్తుముపచక్రమే. 1

నైతదాశ్చర్యమార్యాయా
యన్మాం త్వమభిభాషసే
విదితం తు మమాప్యేతత్
యథా నార్యాః పతిర్గురుః. 2

యద్యప్యేష భవేద్భర్తా
మమాఽర్యే వృత్తవర్జితః
అద్వైధముపచర్తవ్యః
తథాప్యేష మయా భవేత్. 3

కిం పునర్యో గుణః శ్లాఘ్యః
సానుక్రోశో జితేంద్రియః
స్థిరానురాగో ధర్మాత్మా
మాతృవత్ పితృవత్ ప్రియః. 4

యాం వృత్తిం వర్తతే రామః
కౌసల్యాయాం మహాబలః
తామేవ నృపనారీణామ్
అన్యాసామపి వర్తతే. 5

సకృద్దృష్టాస్వపి స్త్రీషు
నృపేణ నృపవత్సలః
మాతృవద్వర్తతే వీరో
మానముత్సృజ్య ధర్మవిత్. 6

ఆగచ్ఛంత్యాశ్చ విజనం
వనమేవం భయావహమ్
సమాహితం మే శ్వశ్ర్వా చ
హృదయే తద్ధృతం మహత్. 7

పాణిప్రదానకాలే చ
యత్ పురాత్వగ్ని సన్నిధౌ
అనుశిష్టా జనన్యాఽస్మి
వాం తదపి మే ధృతమ్. 8

నవీకృతం తు తత్ సర్వం
వాక్యైస్తే ధర్మచారిణి
పతిశుశ్రూషణాన్నార్యాః
తపో నాన్యద్విధీయతే. 9

సావిత్రీ పతిశుశ్రూషాం
కృత్వా స్వర్గే మహీయతే
తథావృత్తిశ్చ యాతా త్వం
పతిశుశ్రూషయా దివమ్. 10

వరిష్ఠా సర్వనారీణామ్
ఏషా చ దివి దేవతా
రోహిణీ న వినా చంద్రం
ముహూర్తమపి దృశ్యతే. 11

ఏవంవిధాశ్చ ప్రవరాః
స్త్రియో భర్తృదృఢవ్రతాః
దేవలోకే మహీయంతే
పుణ్యేన స్వేన కర్మణా. 12

తతోఽనసూయా సంహృష్టా
శ్రుత్వోక్తం సీతయా వచః
శిరస్యాఘ్రాయ చోవాచ
మైథిలీం హర్షయంత్యుత. 13

నియమైర్వివిధైరాప్తం
తపో హి మహదస్తి మే
తత్ సంశ్రిత్య బలం సీతే
ఛందయే త్వాం శుచివ్రతే. 14

ఉపపన్నం మనోజ్ఞం చ
వచనం తవ మైథిలి
ప్రీతా చాస్మ్యుచితం కిం తే
కరవాణి బ్రవీహి మే. 15

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా
విస్మితా మందవిస్మయా
కృతమిత్యబ్రవీత్ సీతా
తపోబలసమన్వితామ్. 16

సా త్వేవముక్తా ధర్మజ్ఞా
తయా ప్రీతతరాఽభవత్
సఫలం చ ప్రహర్షం తే
హంత సీతే కరోమ్యహమ్. 17

ఇదం దివ్యం వరం మాల్యం
వస్త్రమాభరణాని చ
అంగరాగం చ వైదేహి
మహార్హం చానులేపనమ్. 18

మయా దత్తమిదం సీతే
తవ గాత్రాణి శోభయేత్
అనురూపమసంక్లిష్టం
నిత్యమేవ భవిష్యతి. 19

అంగరాగేణ దివ్యేన
లిప్తాంగీ జనకాత్మజే
శోభయిష్యసి భర్తారం
యథా శ్రీర్విష్ణుమవ్యయమ్. 20

సా వస్త్రమంగరాగం చ
భూషణాని స్రజస్తథా
మైథిలీ ప్రతిజగ్రాహ
ప్రీతిదానమనుత్తమమ్. 21

ప్రతిగృహ్య చ తత్ సీతా
ప్రీతిదానం యశస్వినీ
శ్లిష్టాంజలిపుటా తత్ర
సముపాస్త తపోధనామ్. 22

తథా సీతాముపాసీనామ్
అనసూయా దృఢవ్రతా
వచనం ప్రష్టుమారేభే
కాంచిత్ ప్రియకథామను. 23

స్వయంవరే కిల ప్రాప్తా
త్వమనేన యశస్వినా
రాఘవేణేతి మే సితే
కథా శ్రుతిముపాగతా. 24

తాం కథాం శ్రోతుమిచ్ఛామి
విస్తరేణ చ మైథిలి
యథాఽనుభూతం కార్త్స్న్యేన
తన్మే త్వం వక్తుమర్హసి. 25

ఏవముక్తా తు సా సీతా
తాం తతో ధర్మచారిణీమ్
శ్రూయతామితి చోక్త్వా వై
కథయామాస తాం కథామ్. 26

మిథిలాధిపతిర్వీరో
జనకో నామ ధర్మవిత్
క్షత్రధర్మే హ్యభిరతో
న్యాయతః శాస్తి మేదినీమ్. 27

తస్య లాంగలహస్తస్య
కర్షతః క్షేత్రమండలమ్
అహం కిలోత్థితా భిత్త్వా
జగతీం నృపతేః సుతా. 28

స మాం దృష్ట్వా నరపతిః
ముష్టివిక్షేపతత్పరః
పాంసుకుంఠితసర్వాంగీం
జనకో విస్మితోఽభవత్. 29

అనపత్యేన చ స్నేహాత్
అంకమారోప్య చ స్వయమ్
మమేయం తనయేత్యుక్త్వా
స్నేహో మయి నిపాతితః. 30

అంతరిక్షే చ వాగుక్తాఽ
ప్రతిమాఽమానుషీ కిల
ఏవమేతన్నరపతే
ధర్మేణ తనయా తవ. 31

తతః ప్రహృష్టో ధర్మాత్మా
పితా మే మిథిలాధిపః
అవాప్తో విపులామ్ బుద్ధిం
మామవాప్య నరాధిపః. 32

దత్తా చాస్మీష్టవద్దేవ్యై
జ్యేష్ఠాయై పుణ్యకర్మణా
తయా సంభావితా చాస్మి
స్నిగ్ధయా మాతృసౌహృదాత్. 33

పతిసంయోగసులభం
వయో దృష్ట్వా తు మే పితా
చింతామభ్యగమద్దీనో
విత్తనాశా దివాధనః. 34

సదృశాచ్చాపకృష్టాచ్చ
లోకే కన్యాపితా జనాత్
ప్రధర్షణామవాప్నోతి
శక్రేణాపి సమో భువి. 35

తాం ధర్షణామదూరస్థాం
దృష్ట్వా చాత్మని పార్థివః
చింతార్ణవగతః పారం
నాససాదాప్లవో యథా. 36

అయోనిజాం హి మాం జ్ఞాత్వా
నాధ్యగచ్ఛద్విచింతయన్
సదృశం చానురూపం చ
మహీపాలః పతిం మమ. 37

తస్య బుద్ధిరియం జాతా
చింతయానస్య సంతతమ్
స్వయంవరం తనూజాయాః
కరిష్యామీతి ధీమతః. 38

మహాయజ్ఞే తదా తస్య
వరుణేన మహాత్మనా
దత్తం ధనుర్వరం ప్రీత్యా
తూణీ చాక్షయసాయకౌ. 39

అసంచాల్యం మనుష్యైశ్చ
యత్నేనాపి చ గౌరవాత్
త న్న శక్తా సమయితుం
స్వప్నేష్వపి నరాధిపాః. 40

తద్ధనుః ప్రాప్య మే పిత్రా
వ్యాహృతం సత్యవాదినా
సమవాయే నరేంద్రాణాం
పూర్వమామంత్ర్య పార్థివాన్. 41

ఇదం చ ధనురుద్యమ్య
సజ్యం యః కురుతే నరః
తస్య మే దుహితా భార్యా
భవిష్యతి న సంశయః. 42

తచ్చ దృష్ట్వా ధనుశ్శ్రేష్ఠం
గౌరవాద్గిరిసన్నిభమ్
అభివాద్య నృపా జగ్ముః
అశక్తాస్తస్య తోలనే. 43

సుదీర్ఘస్య తు కాలస్య
రాఘవోఽయం మహాద్యుతిః
విశ్వామిత్రేణ సహితో
యజ్ఞం ద్రష్టుం సమాగతః
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా
రామః సత్యపరాక్రమః. 44

విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా
మమ పిత్రా సుపూజితః
ప్రోవాచ పితరం తత్ర
భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ. 45

సుతౌ దశరథస్యేమౌ
ధనుర్దర్శనకాంక్షిణౌ

ధనుర్దర్శయ రామాయ
రాజపుత్త్రాయ దైవికమ్. 46

ఇత్యుక్తస్తేన విప్రేణ
తద్ధనుః సముపానయత్. 47

నిమేషాంతరమాత్రేణ
తదాஉనమ్య స వీర్యవాన్
జ్యాం సమారోప్య ఝడితి
పూరయామాస వీర్యవాత్. 48

తేన పూరయతా వేగాత్
మధ్యే భగ్నం ద్విధా ధనుః
తస్య శబ్దోஉభవద్భీమః
పతితస్యాశనేరివ. 49

తతోஉహం తత్ర రామాయ
పిత్రా సత్యాభిసంధినా
నిశ్చితా దాతుముద్యమ్య
జలభాజనముత్తమమ్. 50

దీయమానాం న తు తదా
ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః
అవిజ్ఞాయ పితుశ్ఛందమ్
అయోధ్యాధిపతేః ప్రభోః. 51

తతః శ్వశురమామంత్ర్య
వృద్ధం దశరథం నృపమ్
మమ పిత్రా త్వహం దత్తా
రామాయ విదితాత్మనే. 52

మమ చైవానుజా సాధ్వీ
ఊర్మిళా ప్రియదర్శనా
భార్యార్థే లక్ష్మణస్యాపి
దత్తా పిత్రా మమ స్వయమ్. 53

ఏవం దత్తాஉస్మి రామాయ
తదా తస్మిన్ స్వయంవరే
అనురక్తాస్మి ధర్మేణ
పతిం వీర్యవతాం వరమ్. 54

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే
అయోధ్యాకాండే అష్టాదశోత్తరశతతమస్సర్గః (118)

శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

అయోధ్యకాండ

ఏకోనవింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః (119)

మునీశ్వరుల ఆశీస్సులతో దండకారణ్య ప్రవేశము

అనసూయా తు ధర్మజ్ఞా
శ్రుత్వా తాం మహతీం కథామ్
పర్యష్వజత బాహుభ్యాం
శిరస్యాఘ్రాయ మైథిలీమ్. 1

వ్యక్తాక్షరపదం చిత్రం
భాషితం మధురం త్వయా
యథా స్వయంవరం వృత్తం
తత్ సర్వం హి శ్రుత మయా
రమేఽహం కథయా తే తు
దృఢం మధురభాషిణి. 2

రవిరస్తంగతః శ్రీమాన్
ఉపోహ్య రజనీం శివామ్
దివసం ప్రతికీర్ణానామ్
అహారార్థం పతత్రిణామ్
సంధ్యాకాలే నిలీనానాం
నిద్రార్థం శ్రూయతే ధ్వనిః. 3

ఏతే చాఽప్యభిషేకార్ద్రా
మునయః కలశోద్యతాః
సహితా ఉపవర్తంతే
సలిలాప్లుతవల్కలాః. 4

ఋషీణామగ్నిహోత్రేషు
హుతేషు విధిపూర్వకమ్
కపోతాంగారుణో ధూమో
దృశ్యతే పవనోద్ధతః. 5

అల్పపర్ణా హి తరవో
ఘనీభూతాః సమంతతః
విప్రకృష్టేఽపి దేశేఽస్మిన్
న ప్రకాశంతి వై దిశః. 6

రజనీచరసత్త్వాని
ప్రచరంతి సమంతతః
తపోవనమృగా హ్యేతే
వేదితీర్థేషు శేరతే. 7

సంప్రవృద్ధా నిశా సీతే
నక్షత్రసమలంకృతా
జ్యోత్స్నాప్రావరణశ్చంద్రో
దృశ్యతేఽభ్యుదితోఽంబరే. 8

గమ్యతామనుజానామి
రామస్యానుచరీ భవ
కథాయంత్యా హి మధురం
త్వయాఽహం పరితోషితా. 9

అలంకురు చ తావత్ త్వం
ప్రత్యక్షం మమ మైథిలి
ప్రీతిం జనయ మే వత్సే
దివ్యాలంకారశోభితా. 10

సా తదా సమలంకృత్య
సీతా సురసుతోపమా
ప్రణమ్య శిరసా తస్యై
రామం త్వభిముఖీ యయౌ. 11

తథా తు భూషితాం సీతాం
దదర్శ వదతాం వరః
రాఘవః ప్రీతిదానేన
తపస్విన్యా జహర్ష చ. 12

న్యవేదయత్ తతః సర్వం
సీతా రామాయ మైథిలీ
ప్రీతిదానం తపస్విన్యా
వసనాభరణస్రజమ్. 13

ప్రహృష్టస్త్వభవద్రామో
లక్ష్మణశ్చ మహారథః
మైథిల్యాః సత్క్రియాం దృష్ట్వా
మానుషేషు సుదుర్లభామ్. 14

తతస్తాం శర్వరీం ప్రీతః
పుణ్యాం శశినిభాననః
అర్చితస్తాపసైః సిద్ధైః
ఉవాస రఘునందనః. 15

తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయామ్
అభిషిచ్య హుతాగ్నికాన్
ఆపృచ్ఛేతాం నరవ్యాఘ్రౌ
తాపసాన్ వనగోచరాన్. 16

తావూచుస్తే వనచరాః
తాపసా ధర్మచారిణః
వనస్య తస్య సంచారం
రాక్షసైః సమభిప్లుతమ్. 17

రక్షాంసి పురుషాదాని
నానారూపాణి రాఘవ
వసంత్యస్మిన్ మహారణ్యే
వ్యాళాశ్చ రుధిరాశనాః. 18

ఉచ్ఛిష్టం వా ప్రమత్తం
వా తాపసం ధర్మచారిణమ్
అదంత్యస్మిన్ మహారణ్యే
తాన్ నివారయ రాఘవ. 19

ఏష పంథా మహర్షీణాం
ఫలాన్యాహరతాం వనే
అనేన తు వనం దుర్గం
గంతుం రాఘవ తే క్షమమ్. 20

ఇతీవ తైః ప్రాంజలిభిస్తపస్విభిః
ద్విజైః కృతః స్వస్త్యయనః పరంతపః
వనం సభార్యః ప్రవివేశ రాఘవః
సలక్ష్మణః సూర్యమివాభ్రమండలమ్. 21

ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీయే
చతుర్వింశత్సహస్రికాయాం సంహితాయాం శ్రీమదయోధ్యాకాండే
ఏకోనవింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః *(119)*

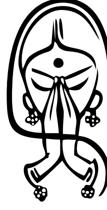
ఓం తత్సత్

శ్రీరామ నామం
మరువాం
మరువాం

నమోఽస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ
నమోఽస్తు తస్మై జనకాత్మజాయై
నమోఽస్తు రుద్రేంద్రయమాని లేభ్యో
నమోఽస్తు చంద్రార్క మరుద్గణేభ్యః

ఇంటింటా శ్రీమద్రామాయణం

ఆదికావ్యమైన శ్రీమద్రామాయణం నిత్యపారాయణ గ్రంథం. యుగాలు మారినా, తరాలు మారినా రామాయణగాథ నిత్యనూతనంగా భాసిల్లుతూనే ఉంది. ఎందరో మహానుభావులు వాల్మీకి మహర్షులు రాసిన శ్రీమద్రామాయణానికి పలు భాష్యములను దర్శించి, రచించి మనకందించారు. అటువంటి పరమపవిత్రమైన శ్రీమద్రామాయణ గ్రంథాన్ని ప్రతి ఇంటా, ప్రతి ఒక్కరూ పారాయణ చేసుకునేందుకు వీలుగా 'ఇంటింటా శ్రీమద్రామాయణం' అనే ప్రాజెక్టుకు శ్రీకారం చుట్టాం. అందులో భాగంగా శ్రీమద్రామాయణం లోని ద్వితీయకాండ అయిన 'అయోధ్యాకాండ' మూలాన్ని పారాయణ చేసుకునే విధంగా నిర్మించడం జరిగింది. ఆస్తికులంతా ఈ 'అయోధ్యాకాండ' పారాయణ చేసుకుని శ్రీసీతారాముల అనుగ్రహమును పొందెదరు గాక!

శ్రీ సీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర ప్రభువనుగ్రహప్రసాద సిద్ధిరస్తు !

బుధజనవిధేయుడు,అయోధ్యారామ సేవకుడు
ఆచార్య కొవ్వలి పద్మనాభశర్మ
సమర్పణం

సంకలనకర్త పరిచయం

ఆచార్య కొవ్వలి పద్మనాభ శర్మ

తలిదండ్రులు : శ్రీమతి కొవ్వలి అన్నపూర్ణ,
శ్రీకొవ్వలి వేంకటరాజగోపాలకృష్ణ
గోదావరీతీరంలో జననం. రమ్యగౌతమీ జలాల
సాక్షిగా విద్యాభ్యాసం.

జన్మనిచ్చిన తల్లిరుణమే కాదు. భరతమాత ఋణం కూడా తీర్చుకోవాలనే లక్ష్యంతో భారతీయ వాయుసేనలో సేవ. హైదరాబాదులోని ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో కమ్యూనికేషన్ మరియు జర్నలిజంలోను,తెలుగులోను ఉన్నత విద్యాభ్యాసం. స్వర్ణపతాక విజేత. ప్రస్తుతం హైదరాబాదు లోని ఒక కార్పొరేటు కంపెనీలో అడ్మినిస్ట్రేషనులో ఉద్యోగం. జన్మపరంపరానుగత సుకృతంతో ప్రాప్తించిన గురువుల సేవనం,వారి ముఖతః అనేక మంచి విషయములను తెలుసుకుని అధ్యయనం, పరిశోధన, రచన, వీరి ప్రవృత్తి. వీరు ప్రత్యక్షంగా సేవచేసుకున్న వారిలో....

గోదావరీ తీరాన ఊనగట్ల గ్రామంలో శ్రీగాయత్రీ పీఠాధిపతులు,
పరమపూజ్య గురుదేవులు శ్రీశ్రీశ్రీ డా. బాదంపూడి వెంకయ్యగారు,
బృందావనమందు శ్రీరాధాఉపాసకులు బ్రహ్మశ్రీ రాళ్లబండి వీరభద్రరావుగారు (నాన్న).
తెనాలి పట్టణమందుండే శ్రీసుబ్రహ్మణ్యస్వామి ఉపాసకులు,మహాతపస్వి
శ్రీశ్రీశ్రీ వెంపటి సత్యనారాయణమూర్తిగారు,
హైదరాబాదు విద్యానగరులోని శ్రీకామేశ్వరీ పీఠాధిపతులు శ్రీశ్రీశ్రీ అయలసోమయాజుల శ్రీరామచంద్రమూర్తిగారు, బోయినపల్లిలోని శ్రీకామేశ్వరసాయి పీఠాధిపతులు బ్రహ్మశ్రీ కొండూరి కామేశ్వరరావుగారు,కుర్తాళ ప్రస్తుత పీఠాధిపతి పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య జగద్గురు శ్రీసిద్ధేశ్వరానంద భారతీ స్వామివారు, శృంగేరీ పీఠాధిపతులు జగద్గురు భారతీతీర్థ మహా స్వామివారు, కూకట్‌పల్లి శ్రీదత్తపీఠాధిపతులు భట్లపెనుమర్తి నారాయణమూర్తి గారు, మహాతపస్వి,గురుచరిత్ర వంటి అద్భుతగ్రంథరాజముతో పాటుగా ఎన్నో గ్రంథములను తెలుగువారికి అందించిన మహనీయులు శ్రీమదునూరి రామశర్మగారు, మహామహోపాధ్యాయ దేశికోత్తమ సద్గురు డా. కందుకూరి శివానందమూర్తిగారు ముఖ్యులు.

అయోధ్యారాముడు వచ్చిన వేళ తెలుగువారందరికీ శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణం ఏడు కాండలనూ అందిస్తున్న మహత్కార్యమిది. అనేక స్తోత్రసంకలనములతో పాటుగా, అప్పయ్యదీక్షిత విరచిత శ్రీశివకర్ణామృతము వీరు ప్రచురించారు. ప్రస్తుతము గంగాలహరి (గంగామాత విశేషములు, స్తోత్రములు) శ్రీరాధే!రాధే!, తులసీదాస్ హనుమాన్‌చాలీసా మధురవ్యాఖ్యలు అముద్రితములు.

తెలుగుభాషయన్నా, తెలుగు సంస్కృతియన్నా ఎనలేని మక్కువ గలిగిన
ఆచార్య కొవ్వలి పద్మనాభ శర్మగారు అందిస్తున్న సంపూర్ణ శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణం
ఆస్తికులకు ఆనందదాయిని. శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ !